

การสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะ
ที่บ้านใหม่สมบูรณ อำเภอนองนุญมาก
จังหวัดนครราชสีมา

ร้อยตำรวจเอก มโนรส จันทร์พิทักษ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทสาขาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขานิติศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาประชาสัมพันธ์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

COMMUNICATIONS FOR RETRIEVING AND MAINTAINING SARAPHANYA
(INTONING ; A PARTICULAR MODE OF RECITATION)
IN BANMAISOMBOON ,NONGBOONMARK DISTRICT
NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

Police Captain Manoros Janpitak

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of requirements
for the Degree of Master of Arts program in Development Communication
Department of Public Relations
Faculty of Communication Arts
Chulalongkorn University
Academic Year 2007
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรวงภักดิ์
ที่บ้านใหม่สมบูรณ อำเภอนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา

โดย

ร้อยตำรวจเอก มโนรส จันทร์พิทักษ์

สาขาวิชา

นิเทศศาสตร์พัฒนาการ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ พัทณี เที่ยจรรยา

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ พัทณี เที่ยจรรยา)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมสุข หินวิมาน)

มโนรส จันทรพิทักษ์ : การสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะ ที่บ้านใหม่สมบูรณ
อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา (COMMUNICATIONS FOR RETRIEVING AND
MAINTAINING SARAPHANYA (INTONING ; A PARTICULAR MODE OF RECITATION)
IN BANMAI SOMBOON ,NONGBOONMARK DISTRICT, NAKHONRATCHASIMA
PROVINCE) อ.ที่ปรึกษา : รศ.พัชนี เขยจรรยา ,181 หน้า

การวิจัยในครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้น และการสืบทอดการ
สวดสรภัญญะในชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ จังหวัดนครราชสีมา และศึกษาบทบาทหน้าที่ของการสวดสรภัญญะใน
ระดับปัจเจกบุคคล ระดับชุมชน และระดับสังคม รวมทั้งศึกษาบทบาทหน้าที่ ซึ่งจำแนกบทบาทหน้าที่ออกเป็น 4
ประเภทคือ หน้าที่สืบเนื่อง หน้าที่คลี่คลาย หน้าที่ที่หายไป และหน้าที่เพิ่มใหม่

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทหน้าที่ของการสวดสรภัญญะ ที่บ้านใหม่สมบูรณ หน้าที่สืบเนื่องในระดับ
ปัจเจกได้แก่ หน้าที่ในการสร้างสมาธิและปัญญา หน้าที่ในการพัฒนาจิตใจ หน้าที่ทำให้อ่านหนังสือคล่อง หน้าที่
ในการสร้างเสริมสุขภาพ หน้าที่ในความบันเทิง หน้าที่สืบเนื่องในระดับชุมชนได้แก่ หน้าที่ในการเป็นพื้นที่
สาธารณะสำหรับผู้หญิงกับบทบาททางพุทธศาสนา หน้าที่สืบเนื่องในระดับสังคมได้แก่ หน้าที่ในการอบรมสั่งคน
คนในสังคม ปัจจัยที่ทำให้เกิดหน้าที่สืบเนื่องคือคุณลักษณะของสรภัญญะที่สามารถยึดหยุ่นได้ทั้งเนื้อหาและ
พื้นที่ หน้าที่คลี่คลายในระดับชุมชนได้แก่ หน้าที่ในการสร้างความตระหนักในปัญหาชุมชน หน้าที่เพิ่มใหม่ใน
ระดับปัจเจกได้แก่ หน้าที่ในการสร้างเสริมจินตนาการและแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ หน้าที่เพิ่มใหม่ในระดับ
ชุมชนได้แก่หน้าที่ในการระดมพลังชุมชน หน้าที่ในการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างวัย หน้าที่ในการเป็นสื่อกลาง
ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น หน้าที่เพิ่มใหม่ในระดับชุมชนได้แก่ หน้าที่ในการพัฒนาสังคม หน้าที่เป็น
สื่อกลางประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนของตนเองและชุมชนอื่น(สร้างเครือข่าย) หน้าที่ด้านการเรียนการ
สอนและสร้างเสริมประสบการณ์นอกห้องเรียน ปัจจัยที่ทำให้เกิดหน้าที่เพิ่มใหม่ได้แก่คุณลักษณะที่สามารถ
ยึดหยุ่นได้ของการสวดสรภัญญะ

ส่วนการสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะ ของบ้านใหม่สมบูรณ อำเภอ
หนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา เป็นการสื่อสารโดยการจัดเป็นคาราวานกิจกรรม เป็นการสื่อสารแบบทาง
เดียว โดยการจัดกิจกรรมนั้น เป็นการรื้อฟื้นที่ครบองค์ประกอบการสื่อสารทั้ง ผู้ส่งสาร ตัวสาร ช่องทางการสื่อสาร
และ ผู้รับสาร ส่วนใหญ่จะเน้นสืบทอดในด้านช่องทางการสื่อสารมากที่สุด

ภาควิชา ... การประชาสัมพันธ์..... ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา...นิเทศศาสตร์พัฒนาการ.... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
ปีการศึกษา.....2550.....

4985135028: MAJOR DEVELOPMENT COMMUNICATION

KEY WORD: COMMUNICATIONS FOR RETRIEVING AND MAINTAINING SARAPHANYA / FUNCTIONS OF SARAPHANYA

MANOROS JANPITAK : COMMUNICATIONS FOR RETRIEVING AND MAINTAINING SARAPHANYA (INTONING OF ; A PARTICULAR MODE OF RECITATION) IN BANMAISOMBOON ,NONGBOONMARK DISTRICT, NAKHONRATCHASIMA PROVINCE. THESIS ADVISOR: ASSOC. PROF. PATCHANEE CHEYJUNYA, 181 pp.

The objective of the research is to study Communication for retrieving and maintaining Saraphanya (intoning; a particular mode of recitation) in Banmaisomboon, Nongboonmark District, Nakornratchasima Province and to study the function of Saraphanya in 4 different functions which are continuity function, easing function, vanishing function and additional function in 3 levels, individual, community, and society.

The finding of the research showed that the continuity functions of Saraphanya of Banmai somboon in the level of individual were the function in creating wisdom and concentration, the function in psychological development, the function in creating intelligence, the function in creating skillful reading, the function in creating good health and the function in entertaining. The continuity functions in the community level were the function in creating public space for women and the function in Buddhism. And the continuity function in the social level was the function in training and teaching people in the society. The characteristic of Saraphanya which was its flexible ability in both its contents and spaces was a factor that created the continuity function. The easing function in the social level was the function in creating social problem awareness. The additional function in the individual level was the function in crating positive imagination and expression. The functions in the community level were the function in empowering community, the function in creating inter-age relationship and the function in being mediate in inter- sector cooperation. And the function in social level were the function in social development, the function in being mediate in inter- community cooperation (creating network) and the function in teaching and creating the outside-of-the-classroom experiences. The characteristic of Saraphanya which was its flexible ability was a factor that created the additional function.

The communication for retrieving and maintaining Saraphanya in Banmaisomboon, Nongboonmark District, Nakornratchasima Province is one-way communication and is done by creating activity caravan which completes communicating elements, consisting of senders, messages, communication channel, and receivers and it focuses mostly on the communication channel.

Department of...Public Relations..... Student's signature.....
Field of Study .. Development Communication..... Principal Advisor's signature...Patchanee...
Academic Year.....2007.....

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ พัทธนี เขยจรรยา อาจารย์ที่
ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นอย่างสูง ที่กรุณาช่วยเหลือตลอดจนแนะนำในเรื่องต่างๆจนทำให้
วิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์อย่างมีคุณภาพ

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ ประธาน
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่แนะนำหัวข้อการวิจัยและป้อนข้อมูลเกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์
รวมถึงแนะนำแหล่งข้อมูลอื่นๆให้กับผู้วิจัย อีกทั้งยังเอาใจใส่ในการชี้แนะแก้ไขอย่างเต็มที่มาโดย
ตลอด

และ ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สมสุข หินวิมาน กรรมการ
สอบวิทยานิพนธ์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่กรุณาแนะนำและให้ข้อคิดเห็นต่างๆจนทำให้
วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณอาจารย์คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาฯ ทุกๆท่านที่ได้ให้ความรู้กับ
ผู้วิจัย ตลอดระยะเวลาที่เรียนที่จุฬาฯ จนได้มีวันสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้

ขอขอบคุณ คุณนภาพร ต่อมกระโทก (ยุ้ย) หัวหน้าโครงการฟื้นฟูเสียงสรภัญญะ
ทำนองชีวิตแห่งชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ์ ที่เสียสละเวลามาให้ข้อมูลเกี่ยวกับสรภัญญะ และข้อมูล
ของโครงการ ฯ ตลอดจนช่วยเหลือในการหาข้อมูลต่างๆ อีกด้วย และขอขอบคุณ ผู้ให้สัมภาษณ์
ทุกๆท่านที่เสียสละเวลามาให้สัมภาษณ์ จนทำให้ผู้วิจัยรู้คุณค่าของการสวดสรภัญญะ มากขึ้น

ขอบคุณเพื่อนๆ นิเทศศาสตร์พัฒนาการ รุ่นที่ 29 ทุกคนที่เป็นกำลังให้
โดยเฉพาะ เอ็ม วิว ที่เป็นธุระ เรื่องเอกสารและช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ขอบใจ จิ ที่ปรึกษายามดึกๆ

ขอบพระคุณ พ่อ แม่ ปู่ ปุ้ย น้องเอิร์น ที่เป็นห่วงเป็นใยและเป็นกำลังใจอัน
ยิ่งใหญ่ เป็นครอบครัวอันแสนอบอุ่นของผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
1.บทนำ.....	1
1.1ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
1.3ปัญหาคำถามการวิจัย.....	9
1.4ขอบเขตการวิจัย.....	9
1.5นิยามศัพท์.....	10
1.6ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
2.แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
2.1.แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสาร.....	13
2.2แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน.....	25
2.3 แนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะ	29
2.4 แนวคิดเรื่องกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม	31
2.5 แนวคิดเรื่องต้นทุนทางวัฒนธรรม.....	35
2.6 แนวความคิดเรื่องกระบวนการทำงานวัฒนธรรมเชิงรุก.....	37
2.7 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารและวัฒนธรรม.....	44
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	46

บทที่	หน้า
3.ระเบียบวิธีวิจัย.....	55
3.1 แหล่งข้อมูล.....	58
3.2 การกำหนดเครื่องมือการวิจัย.....	59
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	60
4. ผลการวิจัย.....	63
4.1 การวิเคราะห์คุณลักษณะของการสวดสรภัญญะ.....	65
4.2 บริบทชุมชน บ้านใหม่สมบูรณ.....	67
4.2 ต้นทุนทางวัฒนธรรมของการสวดสรภัญญะ.....	69
4.3 การสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะ.....	72
4.4 บทบาทหน้าที่ของการสวดสรภัญญะ.....	86
5. สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล.....	112
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	112
5.2 อภิปรายผล.....	122
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	129
รายการอ้างอิง.....	131
ภาคผนวก.....	136
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	181

สารบัญตาราง

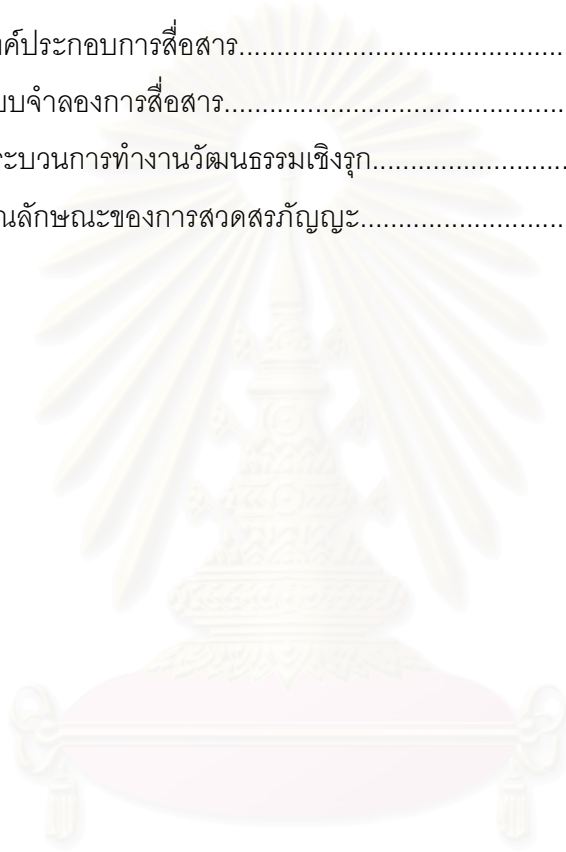
	หน้า
ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบแบบจำลองเชิงถ่ายทอดและแบบจำลองเชิงพีชคณิต.....	18
ตารางที่ 2 รูปแบบการสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นการสอดสรภัญญะ.....	74
ตารางที่ 3 แสดงบทบาทหน้าที่ของการสอดสรภัญญะ.....	88

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญญภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 กรอบการวิจัย.....	12
แผนภาพที่ 2 องค์ประกอบการสื่อสาร.....	15
แผนภาพที่ 3 แบบจำลองการสื่อสาร.....	17
แผนภาพที่ 4 กระบวนการทำงานวัฒนธรรมเชิงรุก.....	38
แผนภาพที่ 5 คุณลักษณะของการสอดสรภัญญะ.....	64

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีต การพัฒนาประเทศไทยได้เริ่มนำเอาแผนพัฒนาประเทศแผนแรกมาใช้เมื่อราวปี พ.ศ.2500 หรือยุคที่รัฐบาลเริ่มวางรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ.2504 โดยเวลาในช่วงดังกล่าวประเภทของสื่อที่เป็นความหวังเพียงอย่างเดียวของการพัฒนาก็คือ บรรดาสื่อสารมวลชนทั้งหลายไม่ว่าจะเป็น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ภาพยนตร์ วิทยุหรือโทรทัศน์ (กาญจนา แก้วเทพ,2548:4) หรือแม้กระทั่งคนทั่วๆ ไปหากจะพูดถึง “สื่อ” ทุกคนก็จะนึกถึง และเข้าใจว่า “สื่อ” หมายถึง “สื่อมวลชน” แต่ยังมีสื่อหลักดั้งเดิมของสังคมอีกสื่อหนึ่งที่เรียกว่า “สื่อพื้นบ้าน” เป็นรูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือบุคคลกับกลุ่ม หรือกลุ่มคนกับกลุ่มคน ที่ได้ประพุดติปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเกิดความเคยชินเป็นประเพณีขึ้น สื่อพื้นบ้านจึงเรียกอีกชื่อว่า สื่อประเพณี ซึ่งหมายความครอบคลุมถึงการแสดงต่างๆ เช่น เพลง ละคร ละคร การละเล่น และกีฬา ที่เปิดโอกาสให้มีการสนทนาวิสาสะตลอดจนประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เป็นปัจจัยให้เกิดการสื่อสาร(สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ,2530 : 40)

“สื่อพื้นบ้าน” หรือที่เราเรียกว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” นั้น อาจจะเรียกได้ว่าเป็นนิยามของสื่อพื้นบ้าน ความหมายหรือคำจำกัดความ ที่ง่ายที่สุดก็คือ สื่อพื้นบ้านหมายถึง สื่อทุกชนิดที่มีมาก่อนสื่อมวลชนจะเกิดขึ้น (สมสุข หินวิมาน,2548:31) และ หากจะย้อนกลับไปดูอดีตก็จะพบว่าแนวคิดเรื่องการนำสื่อพื้นบ้านมาใช้เพื่อการพัฒนา มิใช่เป็นความคิดที่ใหม่ เพราะนับตั้งแต่ พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา จนถึง พ.ศ.2540 ได้เริ่มมีงานวิจัยของกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การทดลองใช้หนังสือเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการทำหมันชาย ในจังหวัดตรัง (กาญจนา แก้วเทพ,2548:3)

สื่อพื้นบ้าน เป็นสื่อที่มีประโยชน์และมีคุณค่าที่คู่กับชุมชน หรือวัฒนธรรมไทยมานาน โดยเป็นสื่อที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับกับวิถีชีวิตชุมชนหรือท้องถิ่น นั้นๆ สื่อพื้นบ้านจึงมีวัฒนธรรมการสื่อสารที่หลากหลาย อีกทั้งยังมีบทบาทหน้าที่อันมากมายที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและท้องถิ่น อีกด้วย

กาญจนา แก้วเทพ (2548) ได้วิเคราะห์การทำหน้าที่ดังกล่าวของสื่อพื้นบ้านว่ามีได้หลายระดับชั้น เริ่มตั้งแต่

1. การทำหน้าที่ระดับตัวบุคคล เช่นการเล่นปริศนาคำทายที่เรียกว่า “โจ๊ก” ของชาวบ้านแถบจังหวัดชลบุรี จะพัฒนาภูมิปัญญาของผู้เล่นแต่จะคนให้เฉียบคม
2. การทำหน้าที่ระดับกลุ่มก้อน / เครือญาติ / มิตรสหาย จะเห็นได้ชัดในสื่อพื้นบ้านแบบการบูชาผีปู่ย่า ของทางภาคเหนือ ที่ช่วยกระชับความสัมพันธ์ภายในใจเครือญาติ ส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในญาติพี่น้อง
3. การทำหน้าที่ในระดับชุมชน / หมู่บ้าน เล่นประเพณีรำผีฟ้า หรือลงฆ้องรำทำใจ ของทางภาคอีสานก็จะทำหน้าที่ให้การรักษาพยาบาลทั้งกาย และใจของคนในชุมชน เป็นต้น

สื่อสมัยใหม่เช่น ภาพยนตร์ หรือสื่อมวลชน เช่นหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์เข้ามามีบทบาทในการให้ความบันเทิงแทนสื่อบันเทิงแบบเดิมคือ สื่อพื้นบ้าน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการให้ความบันเทิง ทำให้สื่อพื้นบ้าน ถูกแย่งพื้นที่มากขึ้น หรือแม้กระทั่งสภาพสังคม เศรษฐกิจ แปรเปลี่ยนก็ทำให้สื่อพื้นบ้านหมดความสำคัญในวิถีชีวิตของคนมากขึ้น เช่น แต่เดิมในจังหวัดนครราชสีมา เมื่อมีงานฉลองต่างๆ เช่น งานบวช เจ้าภาพก็จะจ้างหมอลำโคราชไปเล่นในงานบวช แต่ในปัจจุบันเจ้าภาพจะจ้างวงดนตรีสดที่มีเครื่องดนตรีสากล ที่มีจังหวะดนตรีสนุกสนาน มีหางเครื่องไปแสดงเพื่อสร้างความบันเทิงให้กับแขกในงานแทน

จิตตนา หนูณะ (2543:145-147) ได้กล่าวถึงปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาสื่อมวลชนของสื่อพื้นบ้านว่า แบ่งได้ เป็น 3 กรณีหลักๆ

1. การเข้ามาของสื่อมวลชนสมัยใหม่
2. ขีดจำกัดของตัวสื่อประเพณีเอง
3. กลุ่มผู้ชมซึ่งจะเป็นตัวตัดสินสำคัญถึงการดำรงอยู่ของสื่อพื้นบ้าน ปัจจุบันโอกาสที่จะได้ชมสื่อพื้นบ้านได้ลดน้อยถอยลงไป

จากผลกระทบดังกล่าวข้างต้น ทำให้หลายคนเกรงว่า สื่อพื้นบ้าน ซึ่งเป็นการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ได้เสื่อมความนิยมลง จนบางคนกลัวว่า สื่อพื้นบ้านอาจจะสูญหายไปจากชุมชน อีกด้วย

เช่นเดียวกับ สรรภัญญะหรือในบางท้องถิ่นเรียกว่า สรรภัญญ์ เป็นบทสวดที่มีท่วงทำนองไพเราะ อูบาสก อูบาสิกา ในภาคอีสานนิยมสวดในวันอุโบสถศีล ที่บ้านใหม่สมบุญ อำเภอนงนุญมาก จังหวัดนครราชสีมา นั้น ก่อนหน้าที่พระภิกษุในสมัยนั้นคือ พระอาจารย์สุเชาว์ ที่มาจำพรรษาที่วัดใหม่สมบุญและเป็นผู้นำการสวดทำนองสรรภัญญะมาเผยแพร่สู่หมู่บ้านสมบุญ จนได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ทั้งคนหนุ่มสาว คนเฒ่าคนแก่ ต่างเข้ามาทำบุญกันอย่างสม่ำเสมอและมาร่วมสวดสรรภัญญะกันเป็นประจำทุกวัน ทำให้สรรภัญญะเป็นเสมือนสื่อกลางช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้เป็นอย่างดี รวมถึงเป็นการช่วยส่งเสริมกิจกรรมอนุรักษ์ป่าที่เป็นทรัพยากรอันน่าหวงแหนของชาวบ้านในถิ่นนี้ด้วย

ต่อมาในภายหลัง พระอาจารย์สุเชาว์ได้ย้ายไปจำพรรษาที่วัดอื่นประกอบกับคนหนุ่มสาวในรุ่นนั้นต่างมีครอบครัว มีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้นขณะที่ทิศทางการพัฒนาประเทศซึ่งมุ่งเน้นไปในด้านวัตถุได้นำพากระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่หลังไหลผ่านเข้ามาทางสื่อต่างๆ สรรภัญญะจึงได้คลายความนิยมลง

ขณะที่สรรภัญญะในชุมชนบ้านใหม่สมบุญจะค่อยสูญหายไปกับคนรุ่นเก่า ก็ได้มีพระอาจารย์นิคม ซึ่งเป็นพระภิกษุที่มีแนวคิดการพัฒนาชุมชน ได้เล็งเห็นคุณค่าของสรรภัญญะจึงได้ชักชวนผู้ที่ยังสามารถสวดสรรภัญญะได้มารวมตัวกัน และฝึกฝนให้กับเยาวชน

การสวดสรรภัญญะที่หมู่บ้านใหม่สมบุญ อำเภอนงนุญมาก จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งก่อนหน้านี้ได้เสื่อมความนิยมลง ต่อมา ได้มีพระและชาวบ้านรวมถึงหน่วยงานต่างๆ เข้าไปดำเนินการส่งเสริม/การรื้อฟื้นการสวดสรรภัญญะให้กลับมาเป็นที่นิยมของชาวบ้านใหม่สมบุญอีกครั้ง การรื้อฟื้นในครั้งนี้เป็นการนำของเดิมที่ห่างหายไป เป็นการนำสิ่งเก่าๆ ที่มีมาแต่เดิมอยู่แล้ว เพียงแต่ทำให้กลับมาใช้ได้อีกครั้ง ดังนั้นก็แสดงว่ายังมีสิ่งที่เป็นของเดิมอยู่แล้วภายในชุมชน ซึ่ง

แม้ว่าพระภิกษุที่เคยมาเผยแพร่การสวดสรภัญญะจะไม่ได้อยู่ที่หมู่บ้านโนนสมบูรณ์แล้ว แต่ในระหว่างที่ท่านจำพรรษาอยู่ท่านได้ถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ไว้ให้กับชาวบ้านโนนสมบูรณ์อย่างมากมายดั่งนั้นผู้ที่เคยเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและผู้ที่ยังพอมืออยู่บ้าง และ สิ่งที่ยังเหลืออยู่นี้เท่ากับเป็นต้นทุนที่จะให้มีการปลูกกระแสความนิยมการสวดสรภัญญะให้กลับมาเป็นที่รู้จักและเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้านสมบูรณ์อีกครั้ง รวมถึงวิธีการที่จะอนุรักษ์ และสืบทอดการสวดสรภัญญะต่อไปจนถึงลูกหลาน

การสวดสรภัญญะ ก็ถือได้ว่าเป็นสื่อพื้นบ้าน (Folk Media) ประเภทหนึ่งที่มีการสื่อสารเป็นส่วนผสมอยู่ในการขับขานทำนองเพลง หากจะมองตามการแบ่งประเภทการสื่อสารโดยจำแนกตามจำนวนผู้ทำการสื่อสาร การสวดสรภัญญะก็เป็นการสื่อสารในระดับบุคคล ซึ่งการสวดหรือขับร้อง ทำนองเพลงสรภัญญะนั้นก็เป็นการสื่อสารภายในบุคคล (Intrapersonal communication) การสื่อสารภายในบุคคล หรือ การสื่อสารกับตนเอง เป็นกิจกรรมทางการสื่อสารอย่างหนึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อมีการสื่อสารกับตัวเอง กล่าวอย่างสั้นๆ เมื่อคนคิดหรือพูดกับตัวเอง การที่คนพูดกับคนอื่นอย่างไร คนก็อาจ

พูดกับตัวเองได้เช่นเดียวกัน ตัวอย่างของการสื่อสารกับตัวเองก็คือการที่เราหยุดหรือการยับยั้งการกระทำหรือหยุดความคิดบางอย่าง การวิเคราะห์ตัวเอง การวางแผน การคิดเลือกการกระทำที่มีอยู่หลายทางเลือก การเตือนตนเองและการคิดริเริ่มงานบางอย่าง ในแต่ละวันที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการสื่อสารรอบๆ ตัวเอง ในสถานที่ต่างๆ กิจกรรมและการสื่อสารนั้นๆ ก็จะวนเวียนอยู่ในความคิดของคนเรา เมื่อกลับไปที่บ้านของเรา เป็นต้น การที่มีการสื่อสารกับตนเองไม่ใช่เรื่องแปลกเพราะตัวเองก็มีความคิดมีอารมณ์ที่จะแสดงออกได้ ตามความเป็นจริงนั้นการสื่อสารกับตัวเองจะเกิดขึ้นก่อนการสื่อสาร ในประเภทอื่นๆ กล่าวคือสวดสรภัญญะนั้น ผู้สวดต้องผ่านการคิดไตร่ตรอง เป็นท่วงทำนองที่มาจากก้นบึ้งของจิตใจ จากเนื้อหาที่ซาบซึ้งกินใจ และเนื้อหาอันเป็นคติธรรมในบทสวดสรภัญญะจะช่วยน้อมนำให้ผู้สวดเกิดความเชื่อมั่นศรัทธาในธรรมะและกระทำความดี มีโอกาสซึมซับเอาคำสั่งสอนผ่านการสวด

ในขณะที่เดียวกันการสอดสรภัญญะก็เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal communication) ด้วย การสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป การที่บุคคลสองคนหรือมากกว่านั้นติดต่อกันนั้น จะทำให้ทั้งสองฝ่ายมีความเข้าใจกันและรับรู้ข้อมูลต่างๆ ของโลก นอกจากนี้ก็จะทำให้รู้จักตนเองด้วย เพราะการสื่อสารเป็นเหมือนภาพสะท้อนที่กลับมาหาตัวเอง คนที่ขาดการสื่อสารระหว่างบุคคลจะเป็นคนที่ปรับตัวทางสังคมยากและมีปัญหาทางด้านอารมณ์ ยิ่งคนที่มีการสื่อสารระหว่างบุคคลมากเพียงใดก็จะยิ่งเพิ่มการรู้จักตัวเองและการรู้จักคนอื่นมากยิ่งขึ้นเพียงนั้น ข้อมูลที่เราได้มาจากการสื่อสารระหว่างบุคคล นอกจากจะเป็นประโยชน์ในการปรับตัวเองแล้ว ยังแสดงว่าตัวเองมีความสามารถในการสื่อสารกับคนอื่นอีกด้วย โดยการสอดสรภัญญะนั้นเป็นการสื่อสารระหว่างผู้สอดสรภัญญะกับผู้ฟัง นอกจากความบันเทิงที่จะรับได้รับจากทำนองที่ไพเราะแล้ว ยังได้สัมผัสกับความงามของสรรพสิ่งที่มีคุณค่าทางด้านจิตใจ ทำให้เกิดความสงบสุขทั้งทางกายและจิตใจ อันเนื่องมาจากเนื้อหาที่สอดแทรกเข้ามาในบทสวด

หากจะมองการสอดสรภัญญะในแง่องค์ประกอบการสื่อสาร ก็จะสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ผู้ส่งสาร ได้แก่ ผู้สอดสรภัญญะ
2. สาร ได้แก่ เนื้อหาบทสวดที่ถ่ายทอดเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา คติสอนใจ นิทานชาดก ส่วนที่ประกอบกับเนื้อหาก็คือ ทำนอง น้ำเสียง ของผู้สวดที่ทำให้ผู้สวดเอง และผู้ฟังเกิดความซาบซึ้ง
3. ช่องทางการสื่อสาร ทั้งนี้ การสอดสรภัญญะผู้รับสารสามารถรับสารได้ด้วยการฟัง ช่องทางการสื่อสารจึงเป็นโอกาสที่จะได้รับฟังการสอดสรภัญญะ ไม่ว่าจะเป็นการสวดตามงานบุญกุศลในผ้าป่า หรืองานบุญต่างๆ หรือแม้กระทั่งในงานศพ
4. ผู้รับสาร ได้แก่ ผู้สอดสรภัญญะเอง และผู้ที่ฟังการสอดสรภัญญะด้วย

การสอดสรภัญญะในภาคอีสานเกิดขึ้นเมื่อวัฒนธรรมส่วนกลางได้กระจายมาสู่อีสาน สมัยรัชกาลที่ 4 แต่เหตุที่มาเจริญรุ่งเรืองในภาคอีสาน เพราะชาวอีสานมีกิจกรรมทางพุทธศาสนาตลอดปี (สรภัญญะเพลงขับปัญญาเพื่อการพัฒนาชีวิตและวิญญาณ, 2547:10) เดิมทีเดียว การสอดสรภัญญะจะสวดโดยพระสงฆ์ หรืออุบาสก อุบาสิกา ที่อ่านภาษาบาลีได้คล่องแคล่ว เพราะดั้งเดิม

นั้น บทสวดเป็นภาษาบาลี และเนื้อหาจะเกี่ยวกับพุทธศาสนาโดยตรง ต่อมาเมื่อมีการนำมาแต่ง บทสวดใหม่เป็นภาษาไทย จึงมีทำนองต่างๆ กัน ส่วนเนื้อหายังคงเน้นเรื่องราวทางพุทธศาสนา เช่น เรื่องนิทานชาดก นิทานสอนใจ สอนเรื่องบาปบุญคุณโทษ และศีลธรรม โอกาสในการ สวดจะสวดในงานศพ งานบุญกฐิน ผ้าป่า งานชุมนุมการกุศลระหว่างเข้าพรรษา ในวันธรรมสวนะ หรืองานบุญประจำปีของหมู่บ้าน และยังจัดงานประกวดประชันกันอยู่มิได้ขาด

สรภัญญะจึงเปรียบได้เป็นเพลงขับแห่งปัญญา เพื่อบูชาองค์พระรัตนตรัย และยัง ทรงคุณค่าในหลายด้าน ได้แก่

ด้านสังคม กลุ่มคนหนุ่มสาวได้รวมตัวกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จดจำเนื้อหาทำนองที่ไป ต่อมาจากพระ ทำให้ครอบครัวอบอุ่นเพราะคนหนุ่มสาวไม่ไปใช้เวลาเสเพลหรือกิจกรรมอื่นๆ ที่ไม่มี ประโยชน์ นอกจากนี้ บทสวดแต่ละบทยังได้สอดแทรกหลักจริยธรรมในพระพุทธศาสนาไว้ หลากหลาย เช่น หลักการรักษาศีลห้า การให้ทาน ฯลฯ ซึ่งหลักธรรมคำสอนเหล่านี้ ทำให้ผู้ฟังและผู้สวดนำประพฤติปฏิบัติได้ ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และสันติ

ด้านศาสนาวัฒนธรรม เป็นการเตรียมตัวคนหนุ่มสาวที่จะดูแลบำรุงพระศาสนา และเป็นพระพุทธบริษัทที่ดีต่อไป เพราะการซึมซับจากบทสวดซึ่งมีกลอนบูชาพระรัตนตรัย บูชา บิดามารดา ครู อาจารย์ ฯลฯ และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง นอกจากนี้ยังเน้นเรื่องจารีตประเพณีอันดีงาม ปลุกจิตสำนึกให้ชาวพุทธได้มองเห็นคุณค่าของ วัฒนธรรมดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้สั่งสมเอาไว้

ด้านอักษรศาสตร์ สรภัญญะเป็นบทกวีที่พระสงฆ์หรือนักปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ แต่งขึ้น ตามกฎเกณฑ์ของคำกาพย์ เป็นผู้จรรยาให้สรภัญญะได้ขับขานอยู่ในสังคมิสถาน

ด้านวรรณคดี เรื่องต่างๆ ที่นำมาสวด ส่วนหนึ่งนำมาจากชาดกและวรรณคดีอีสาน เช่น เวสสันดรชาดก ท้าวกำกาดำ ฯลฯ การแต่งนิทานชาดก เป็นกลอนสวดสรภัญญะเป็นการ อนุรักษ์ นิทานพื้นบ้าน อีกด้วย

การสรรภัญญะมีรูปแบบการสรรภตามลำดับการสรรภัญญะเป็นกลุ่มของกลอน ดังนี้

1. กลอนเตรียมตัว จะกล่าวถึงการเตรียมตัวกราบไหว้พระรัตนตรัย เนื่องจากธรรมเนียมของชาวพุทธก่อนจะทำสิ่งใด จะต้องไหว้พระพุทธรูป พระธรรม และพระสงฆ์ ก่อนเป็นอันดับแรก กลอนนี้ จึงเสมือนกลอนนมัสการหรือไหว้ครูนั่นเอง
2. กลอนบูชาดอกไม้ กลอนบทนี้แสดงให้เห็นถึงการบูชาดอกไม้ ที่ทุกคนเตรียมมา และถืออยู่บนมือแล้ว หรือบางทีก็วางไว้ที่ชั้นกะหย่อง ตอนกราบพระครั้งแรก การบูชาด้วยดอกไม้ของหอมถือว่าเป็นอามิสบูชาเป็นการบูชาเบื้องต้นที่ ศาสนิกชนควรจะทำ
3. กลอนไหว้คุณครูบาอาจารย์นอกจากไหว้พระรัตนตรัยแล้วสิ่งที่ควรรำลึกต่อไป ก็คือครูอาจารย์
4. กลอนเดินทาง เป็นกลอนพรรณนาการเดินทางมาร้องสรรภัญญะ กลอนนี้เป็นการสะท้อนภาพชนบท ที่นักร้องสรรภัญญะได้เดินทางจากบ้านของตนเอง บุกป่าฝ่าดงมายังสถานที่ร้องสรรภัญญะ
5. กลอนปัญญาอ่อนเป็นกลอนแสดงการถ่อมตนไม่โอ้อวดให้เกียรติผู้อื่น
6. กลอนให้รักษาศีล เป็นการเริ่มกลอนที่เป็นเนื้อหาสาระของจริยธรรม คือว่าด้วยเรื่องทาน ศีล ภาวนา
7. กลอนพระพุทธรูปคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ เป็นกลอนที่กล่าวถึงเนื้อหาของพุทธรูปคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ ว่ามีอยู่ที่ประการ
8. กลอนสังขารไม่เที่ยง เป็นกลอนที่กล่าวถึงสภาวะธรรม คือความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของสังขาร เพื่อเตือนนิกรชนให้สำนึกอย่าประมาท
9. กลอนนรก-สวรรค์ เป็นกลอนที่ว่าด้วยนรก ซึ่งเป็นปลายทางของคนบาป และสวรรค์ซึ่งเป็นอันสงฆ์ของคนบุญ
10. กลอนคุณบิดาคุณมารดา เป็นกลอนที่เสริมด้านคุณธรรมเป็นการแสดงคุณบิดามารดาและชี้แนะให้รู้จักบุญคุณของผู้มีพระคุณ ที่เรียกว่า “กตัญญูกตเวที”
11. กลอนลาและอวยพร เป็นกลอนส่งท้าย ผู้ร้องสรรภัญญะจะบอกลาพระสงฆ์และผู้ฟังทุกคน แล้วอวยพรให้มีความสุข อยู่ดี มีแฮง (มีแรง)

บทสรภัญญะไม่ใช่เป็นเพียงแค่บทสวดมนต์ แต่การสวดสรภัญญะมีมาแต่ก่อนพุทธกาล เกิดจากการที่มนุษย์เราเกิดความปิติยินดี จึงเปล่งเสียงออกมาเป็นท่วงทำนองจากก้นบึ้งของจิตใจ เป็นการบูชา การแสดงความปิติยินดี สรภัญญะถือเป็นบทเพลงรูปแบบแรกของโลก เป็นต้นแบบของการร้องเพลงทุกชนิด การขับขานทำนองสรภัญญะ ก็เป็นทางหนึ่งที่จะยกระดับจิตใจของเราให้สูงขึ้นได้ เพราะการสวดสรภัญญะมีการร้อยเรียงเรื่องราวที่ขับขานผูกโยงกับพระพุทธศาสนา นิทานชาดกนิทานสอนใจ เรื่องของบาปบุญคุณโทษ เมื่อเราได้สั่งสมคุณงามความดีผ่านการขับขานท่วงทำนองสรภัญญะ ก็เป็นการปลูกฝังแนวความคิดเรื่องดีๆ ให้กับตัวผู้ที่ขับขานเอง นอกจากจะสร้างความเพลิดเพลินให้กับผู้ร้องเองแล้ว ยังได้สาระความรู้ทางคติธรรมะไปพร้อมๆ กัน

เมื่อสรภัญญะมีบทบาทหน้าที่ อีกทั้งยังมีประโยชน์ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม ด้านศาสนาวัฒนธรรม ด้านอักษรศาสตร์ และด้านวรรณคดี ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น หากจะปล่อยให้สูญหายไปกับกาลเวลา โดยไม่สนใจนำมาใช้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชน และสังคม ก็จะเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ศึกษาในอันดับแรกว่า สถานภาพของการสวดสรภัญญะในชุมชนบ้านใหม่สมบูรณีก่อนที่จะมีการรื้อฟื้นนั้น สรภัญญะได้หายจากหมู่บ้านใหม่สมบูรณืไปแล้ว คือไม่มีการสวดสรภัญญะอยู่อีกเลย หรือว่า ยังมีการสวดอยู่ แต่มีน้อยคือมีเป็นช่วงเวลา และ การรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะในหมู่บ้านใหม่สมบูรณีนั้น สามารถรื้อฟื้นขึ้นมาได้อย่างไร รวมไปถึงการศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ของการสวดสรภัญญะ ซึ่งบทบาทหน้าที่ดังกล่าวจะนำมาประยุกต์เพื่อรับใช้ หรือ แก้ไขปัญหาของชุมชนได้ โดยการนำเอาการสื่อสารมาเป็นหลักในการศึกษาเรื่องการรื้อฟื้น และศึกษาถึงต้นทุนทางวัฒนธรรมของการสวดสรภัญญะ ว่ามีต้นทุนใดที่เป็นหน้าตักในการช่วยรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะ ในบ้านใหม่สมบูรณื รวมถึงนำการสื่อสารมาเพื่อสืบทอดการสวดสรภัญญะให้กับรุ่นต่อๆ ไปในชุมชนบ้านใหม่สมบูรณืด้วย เพื่อเป็นกรณีศึกษาในการรื้อฟื้นสื่อพื้นบ้านแขนงอื่นๆ ที่กำลังจะสูญหาย หรือใกล้จะสูญหายให้กลับมามีคุณค่าและประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารในการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะในบ้านใหม่สมบุญ
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของการสวดสรภัญญะที่มีต่อชุมชนบ้านใหม่สมบุญ

ปัญหานำการวิจัย

1. สถานภาพของการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบุญก่อนที่จะมีการรื้อฟื้นเป็นอย่างไร
2. บทบาทหน้าที่ของการสวดสรภัญญะที่มีต่อชุมชนบ้านใหม่สมบุญเป็นอย่างไร
3. รูปแบบการสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะเป็นแบบใด

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาบทบาทหน้าที่ของการสวดสรภัญญะที่มีต่อบ้านใหม่สมบุญว่ามีความสำคัญ ต่อชุมชนอย่างไร และสามารถช่วยชุมชนแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้หรือไม่ อย่างไร และศึกษารูปแบบการสื่อสารในการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะของ บ้านใหม่สมบุญ อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา โดยวิเคราะห์บทบาทการสื่อสาร และบทบาทหน้าที่ แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการบริหารจัดการวัฒนธรรมเพื่อการรื้อฟื้น / สืบทอดวัฒนธรรม โดยจะศึกษาในช่วงระยะเวลาก่อนที่จะมีโครงการรื้อฟื้นเสียงสรภัญญะทำนองชีวิตแห่งบ้านใหม่สมบุญ เปรียบเทียบกับช่วงเวลาที่มีการทำกิจกรรมเพื่อการรื้อฟื้น

นิยามศัพท์

รูปแบบการสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและการสืบทอดการสวดสรภัญญะ หมายถึง ขั้นตอนหรือวิธีการปฏิบัติ ของบุคคลหรือกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับ การสวดสรภัญญะ ในชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ อำเภอนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา ในเรื่องเกี่ยวกับการรื้อฟื้นและการสืบทอดการสวดสรภัญญะ

การสวดสรภัญญะ เป็นการสวดมนต์ในทำนองสังโยค คือ การสวดเป็นจังหวะหยุดตามรูปประโยคฉันทลักษณ์ บทสวดจะมีลักษณะเป็นฉันทหรือกาพย์ก็ได้ แต่ที่นิยมกันมากคือ กาพย์ยานี สำหรับเนื้อหาจะเกี่ยวข้องกับศาสนา บาปบุญคุณโทษ นิทานชาดก นอกจากนี้ ก็ยังมีการแต่งกลอนเน้นไปทางศิลปวัฒนธรรม เช่น กลอนถามข่าว โองาปราศรัย ชักชวนให้ไปเยี่ยม การลาหรือไม่กี่อาจจะเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นของอีสาน อาทิ เรื่องกลองข้าวน้อยฆ่าแม่ เป็นต้น บทสวดสรภัญญะมักไม่เน้นในเรื่องความรักหรือการเกี่ยวพาราตี เพราะการสวดสรภัญญะนั้นเกี่ยวข้องกับทางศาสนา และผู้ฝึกสอนเป็นพระภิกษุ จึงไม่ให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก เพราะไม่เหมาะกับพระสงฆ์

สถานภาพของสรภัญญะ หมายถึงความนิยมหรือความถี่ในการปฏิบัติเกี่ยวกับการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณ ที่ผ่านมา คือก่อนมีการรื้อฟื้นจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในที่นี้แบ่งเป็นสามกลุ่มคือสี่พันบ้านประเภทที่สูญหาย, ประเภทที่ดำรงอยู่แต่ทำแต่พอเป็นพิธีไม่มีคุณค่า และประเภทที่ดำรงอยู่

ต้นทุนทางวัฒนธรรมของการสวดสรภัญญะ หมายถึงภูมิหลังหรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของการสวดสรภัญญะ ที่สั่งสมหล่อหลอมในอันที่จะเห็นซึ่งถึงคุณค่าและเข้าใจการสวดสรภัญญะไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคล ทรัพยากร รวมทั้งความรู้ด้านอื่นๆ

การรื้อฟื้น หมายถึงการพัฒนาการสวดสรภัญญะที่สูญหาย, คลายความนิยมลง หรือยังคงมีการสวดอยู่แต่ทำพอเป็นพิธี ให้กลับมามีคุณค่า และมีหน้าที่ในการรับใช้ในชุมชน

การสืบทอดการสวดสรภัญญะ หมายถึงการกระทำเพื่อถ่ายทอดความเชื่อ เนื้อหาและระบบความหมาย/คุณค่าของการสวดสรภัญญะ จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนในรุ่นเดียวกัน และ/หรือสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านประเพณี พิธีกรรม กิจกรรมต่างๆ หรือ การสอนโดยตรง เพื่อให้ การสวดสรภัญญะดำรงอยู่ต่อไป ในชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ์ อำเภอหนองบุญมาก จังหวัด นครราชสีมา

บทบาทหน้าที่ หมายถึง ภารกิจหรือหน้าที่ รวมถึงประโยชน์และคุณค่าที่การสวด สรภัญญะสนองต่อความต้องการของปัจเจกบุคคล กลุ่มคน และสังคมโดยรวม และบทบาทหน้าที่ สืบเนื่อง หน้าที่ที่หายไป หน้าที่คลี่คลายและหน้าที่เพิ่มเติม

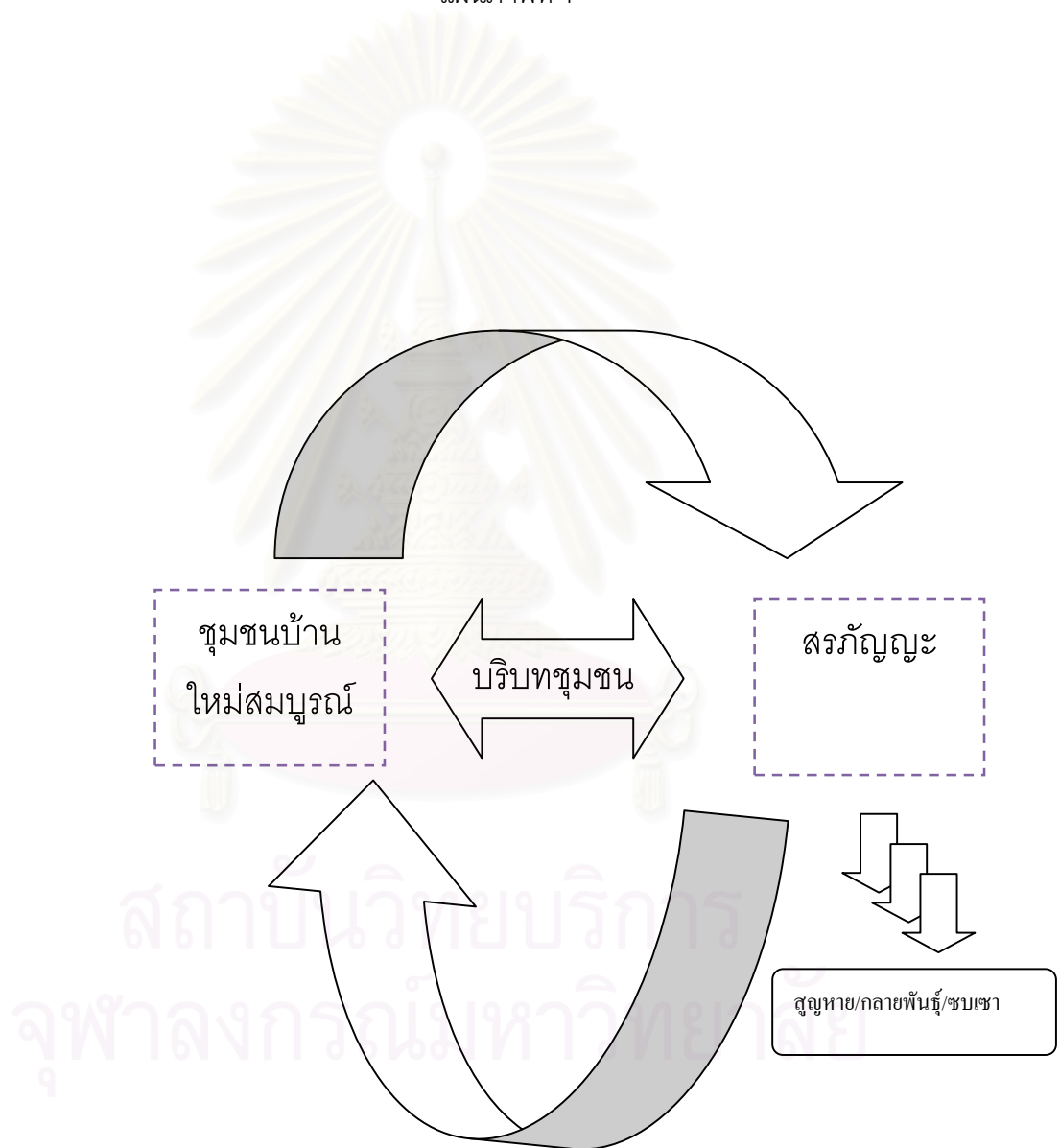
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่ได้จากการวิจัยรูปแบบการสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและการสืบทอดการสวด สรภัญญะในหมู่บ้านใหม่สมบูรณ์ อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา จะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางการใช้การสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นสืบทอดบ้านหรือวัฒนธรรมอื่นๆ ที่กำลังซบเซา / คลาย ความนิยม / สูญหาย เพื่อให้กลับมามีความสำคัญ ช่วยในการพัฒนา/รับใช้ชุมชนในด้านต่างๆ รวมทั้งผลจากการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่การสวดสรภัญญะนี้ เป็นการวิเคราะห์เพื่อแสดงให้เห็นว่า บทบาทหน้าที่ของการสวดสรภัญญะมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบการวิจัย

แผนภาพที่ 1

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่ สมบูรณ์ อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา” เป็นการศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้น และการสืบทอดการสวดสรภัญญะในชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ์ จังหวัดนครราชสีมา และศึกษาบทบาทหน้าที่ของการสวดสรภัญญะในระดับปัจเจกบุคคล ระดับชุมชน และระดับสังคม รวมทั้งศึกษาบทบาทหน้าที่ ซึ่งจำแนกบทบาทหน้าที่ออกเป็น 4 ประเภทคือหน้าที่ที่หายไป หน้าที่สืบเนื่อง หน้าที่คลี่คลาย และหน้าที่สร้างใหม่ โดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 1.แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสาร
- 2.แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน
- 3.แนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere)
- 4.แนวคิดเรื่องกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Cultural Reproducing)
- 5.แนวคิดเรื่องต้นทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital)
- 6.แนวความคิดเรื่องกระบวนการทำงานวัฒนธรรมเชิงรุก
- 7.แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารและวัฒนธรรม
- 8.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสาร

ความหมายและความสำคัญของการสื่อสาร

การสื่อสาร หรือ Communication มีนักนิเทศศาสตร์ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

เอ็ดเวิร์ด สเปียร์ (Edsard Sapir อ้างใน ประมะ สดเจทิน,2546:28) กล่าวว่า “การสื่อสาร คือ การตีความหมายโดยสัญชาตญาณต่อท่าทางที่แสดงเป็นสัญลักษณ์โดยไม่รู้ตัว ต่อความคิดและต่อพฤติกรรมของวัฒนธรรมของบุคคล”

วอร์เรน ดับเบิลยู วีเวอร์ (Warren W. Weaver อ้างใน ปรมะ สตะเวทิน ,2546:28)) ให้คำอธิบายว่า “คำว่า การสื่อสารในที่นี้ มีความหมายครอบคลุมถึงกระบวนการทุกอย่างที่จิตใจของคนๆ หนึ่ง อาจมีผลต่อจิตใจของคนอีกคนหนึ่ง การสื่อสารจึงไม่ได้หมายความว่าเพียงการเขียนและการพูดเท่านั้น หากแต่ยังรวมไปถึงดนตรี ภาพ การแสดงบัลเล่ต์และพฤติกรรมทุกพฤติกรรมของมนุษย์อีกด้วย”

ปรมะ สตะเวทิน (2546:30) “การสื่อสาร คือ กระบวนการของการถ่ายทอดสาร (message) จากบุคคลฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้ส่งสาร (source) ไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้รับสาร (receiver) โดยผ่านสื่อ (channel)”

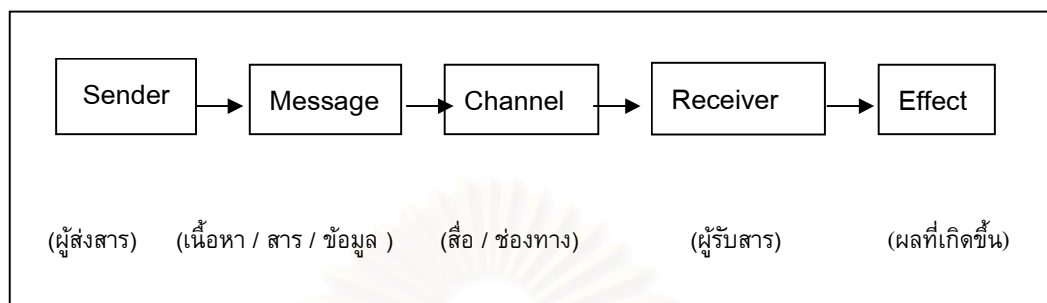
จากความหมายของการสื่อสารที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่ากระบวนการสื่อสาร มีองค์ประกอบหลักๆ อยู่ 5 ประการ คือ คือ

- (1) ผู้ส่งสาร
- (2) ผู้รับสาร
- (3) ตัวสารที่จะส่งไป
- (4) ช่องทาง ซึ่งเปรียบเสมือนพาหนะนำสารไปจนถึงผู้รับ
- (5) ผลตอบรับ ที่เป็นปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร

องค์ประกอบของการสื่อสาร

กาญจนา แก้วเทพ (2549) ได้เสนอแนะองค์ประกอบธาตุทั้ง 4 ของการสื่อสารไว้ดังนี้

1. ผู้ส่งสาร (Sender)
2. เนื้อหา / สาร / ข้อมูล (Message)
3. สื่อ / ช่องทาง (Channel)
4. ผู้รับสาร (Receiver) และผลที่เกิดขึ้น (Effect)

แผนภาพที่ 2 องค์ประกอบการสื่อสาร

พัชนี เชยจรรยา,เมตตา วิวัฒน์านุกูล และ ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์ (2538:7) กล่าวไว้ว่า การสื่อสารของมนุษย์เป็นกระบวนการ 2 ทาง (Two – way process) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ อย่างน้อย 5 ประการ คือ

1.ผู้ส่งสารหรือผู้เข้ารหัส (Sender / Encoder) คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้เริ่ม / เริ่มต้นส่งสารไปให้อีกบุคคลหนึ่งจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม หรือเป็นผู้ทำหน้าที่ส่งสารผ่านช่องทางหนึ่งไปยังผู้รับสาร ฉะนั้น ผู้ส่งสารจึงมีบทบาทในการชี้ว่าพฤติกรรมการสื่อสารภายในสถานการณ์หนึ่งๆ นั้น จะเป็นไปในรูปแบบใด และมีผลอย่างไร หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้ส่งสารคือผู้กระตุ้น (Stimulus) ที่ทำให้เกิดการตอบสนอง (response) จากผู้รับสาร

2.ผู้รับสารหรือผู้ถอดรหัส (Receiver / decoder) คือ ผู้ที่รับสารจากบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลหนึ่ง เมื่อได้รับสารก็จะเกิดการตีความและการตอบสนอง จะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตามและส่งปฏิกิริยาตอบสนอง (feedback) กลับไปให้ผู้ส่งสาร

3.สาร (Message) หมายถึง สิ่งที่ผู้ส่งสาร ส่งไปให้ผู้รับสารในรูปของ “รหัส” หมายถึง สัญญาณ (signal) หรือ สัญลักษณ์ (symbol) หรือกลุ่มของสัญลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นในลักษณะที่มีความหมายต่อคน และผู้รับสารเข้าใจความหมายของรหัสได้ต่อเมื่อมีการถอดความหมายของสัญญาณหรือสัญลักษณ์ออกมา โดยอาจจะเป็นคำพูด ตัวหนังสือ รูปภาพ เครื่องหมาย หรือ กิริยา

ท่าทางต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงหรือถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ความต้องการ และวัตถุประสงค์ของผู้รับสารโดยส่วนใหญ่แล้วสารก็คือ ภาษา (language)

4. ช่องทางการสื่อสาร (Channel) คือตัวกลางที่ช่วยในการนำส่งสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ช่องทางเปรียบเสมือนทาง หรือ พาหนะระหว่างผู้ร่วมสื่อสาร

5. สภาพแวดล้อมการสื่อสาร (Context / environment) หมายถึงสิ่งต่างๆ รอบตัวผู้สื่อสาร นอกเหนือจากองค์ประกอบอื่นๆ ในกระบวนการสื่อสาร เช่น สถานที่ บรรยากาศ โอกาส เวลา เหตุการณ์ต่างๆ เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร

วัตถุประสงค์การสื่อสารของฝ่ายผู้ส่งสาร พอสรุปได้ว่า

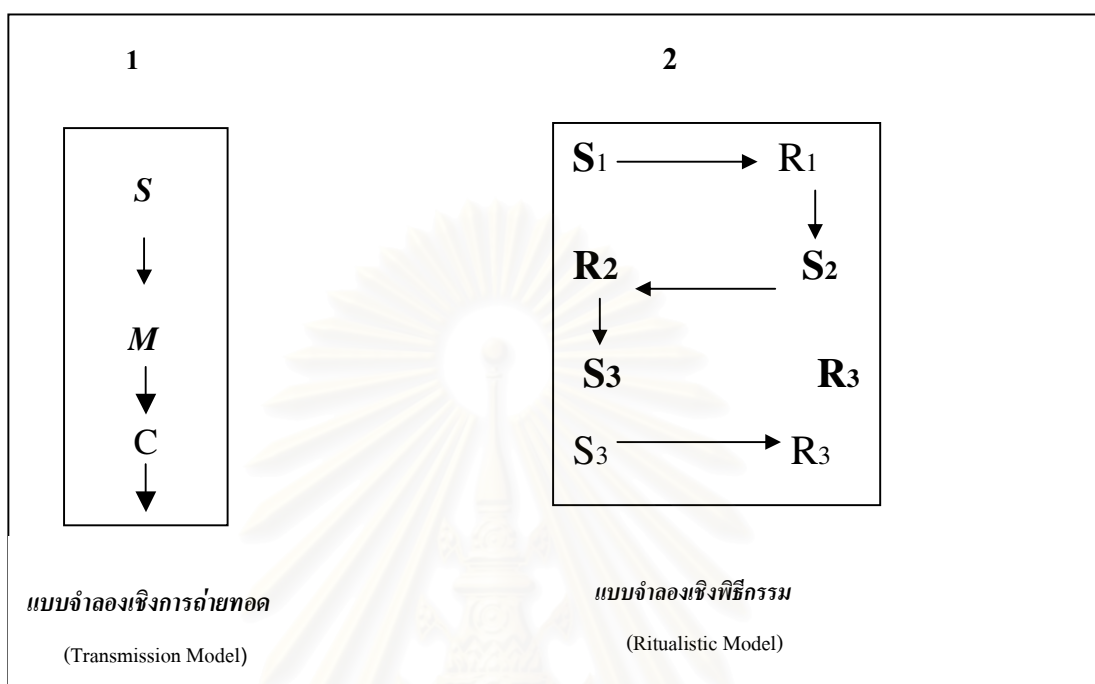
- (1) เพื่อแจ้งให้ทราบ (Information) เกี่ยวกับเหตุการณ์ เรื่องราวต่างๆ เป็นการสื่อสารแบบทางเดียว
- (2) เพื่อสอน หรือให้การศึกษ (Teach | Educate)
- (3) เพื่อความบันเทิง (Entertainment)
- (4) เพื่อนำเสนอ หรือโน้มน้าวใจผู้รับสาร (Propose | Persuade)

วัตถุประสงค์การสื่อสารของฝ่ายผู้รับสาร สรุปว่า

- (1) เพื่อทราบข้อเท็จจริง (understand)
- (2) เพื่อเรียนรู้ (learn)
- (3) เพื่อสรรหาความพึงพอใจให้แก่ตนเอง (enjoy)
- (4) เพื่อตัดสินใจ หรือเพื่อการลงมือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ตามสิ่งเร้าของผู้ส่งสารส่งมา

แบบจำลองการสื่อสาร

กาญจนา แก้วเทพ (2549 อ้างแล้ว) ได้อธิบายถึงแบบจำลองการสื่อสารว่า จากหลักนิเทศศาสตร์ S – M – C – R สามารถนำมาจัดเรียงตัวได้เป็น 2 แบบจำลอง ดังนี้

แผนภาพที่ 3 แบบจำลองการสื่อสาร

1) **แบบจำลองเชิงการถ่ายทอดข่าวสาร** แบบจำลองนี้ ผู้ส่งสาร (S) จะสร้างสาร (M) แล้วก็ส่งผ่านสื่อ/ช่องทาง(C) ไปยังผู้รับสาร (R) แบบทางเดียว โดยที่ผู้รับสารจะไม่มีโอกาสส่งสารย้อนกลับไป เรียกว่า “เป็นการสื่อสารทางเดียว”

เป้าหมาย ของการสื่อสารแบบนี้คือ ฝ่ายส่งต้องการจะแจ้งข้อมูล (เช่นประกาศของทางราชการ) หรือ ต้องการจะชักชวนโน้มน้าว (เช่น รายการโฆษณา) และน่าสังเกตว่าในแบบจำลองนี้ ผู้ส่งสารและผู้รับสารจะเล่นบทบาทตายตัว คือ ใครเล่นเป็นผู้ส่งก็เล่นไปตลอด ฝ่ายรับก็เล่นบทรับตลอด

2) **แบบจำลองเชิงพิธีกรรม** ในแบบจำลองนี้จะต่างจากแบบจำลองแรก โดยเริ่มเปิดฉากตั้งแต่ผู้ส่งสาร (S1) จะส่งสารให้กับผู้รับสาร (R1) ในช่วงจังหวะที่สองผู้รับสาร (R1) ก็จะแปลงบทบาทเป็นผู้ส่งสารบ้าง (S2) ส่วนผู้ส่งสารเจ้าเดิมก็เปลี่ยนให้ไปเล่นบทผู้รับสาร (R2) และสลับสับเปลี่ยนกันไปตลอดทั้งกระบวนการสื่อสาร

เป้าหมาย ของการสื่อสารแบบนี้ มักจะเป็นไปเพื่อ “สร้างลักษณะร่วม” (Shared) ให้เกิดขึ้น เช่น สร้างความเข้าใจร่วมกัน (เช่น พ่อแม่กับครูที่พูดคุยกันเรื่องปัญหาของเด็ก) สร้างอารมณ์ความรู้สึกร่วมกัน (เช่น กลุ่มคนที่ เป็นโรคเอดส์และถูกสังคมรังเกียจมาปรับทุกข์กัน) สร้างประสบการณ์ร่วมกัน (เช่น การเล่าสู่กันฟังว่าไปเที่ยวเมืองนอกมาแล้ว เป็นยังไงบ้าง) ที่ภาษาไทยเรารู้จักแบบจำลองที่สองในคำพูดที่ว่า “จับเข้าคุยกัน พบกันครึ่งทาง”

ในแบบจำลองเชิงพิธีกรรมนี้ ผู้ส่งและผู้รับสาร จะไม่ใช้บทบาทตายตัว หากแต่จะมีการสลับปรับเปลี่ยนบทบาทกันไป (Role shifting)

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างแบบจำลองเชิงถ่ายทอด กับแบบจำลองเชิงพิธีกรรมแล้ว จะทำให้เห็นรายละเอียดและความแตกต่างของแบบจำลองทั้งสอง ที่สามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสาร ซึ่ง ปาริชาติ สถาปัตตานนท์ (2549) ได้เสนอไว้ ดังนี้

แบบจำลองเชิงถ่ายทอด	แบบจำลองเชิงพิธีกรรม
1. เป้าหมายหลัก คือ การถ่ายทอดข่าวสารเพื่อการโน้มน้าวผู้รับสาร (Persuasion)	1. เป้าหมายหลัก คือ การสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร (Shared meaning)
2. ความสำคัญของการสื่อสารจึงอยู่ที่ผู้ส่ง (Sender - centered)	2. ความสำคัญอยู่ที่ทั้งผู้ส่งและผู้รับสาร ซึ่งต้องทำความเข้าใจกันและกัน
3. ทิศทางการไหลของข่าวสารเป็นแบบทางเดียว (one-way flow) และเป็นแนวตั้ง (vertical)	3. ทิศทางการไหลของข่าวสารเป็นแบบสองทาง (two-way flow) และเป็นแนวราบ (horizontal)
4. บทบาทของผู้ส่งสารและผู้รับจะตายตัวตลอดกระบวนการสื่อสาร	4. บทบาทของผู้ส่งและผู้รับจะสลับเปลี่ยนกันไม่มีการผูกขาด
5. ผลลัพธ์ของการสื่อสารเมื่อสิ้นสุดกระบวนการ ผู้รับสารจะรู้ข่าวสารหรือเห็นคล้ายตามผู้ส่ง	5. หลังจากการสื่อสารสิ้นสุดแล้ว ทั้งผู้ส่งและผู้รับความคิดเห็นจะแลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็นของกันและกัน

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบแบบจำลองเชิงถ่ายทอด กับแบบจำลองเชิงพิธีกรรม

ประเภทของการสื่อสาร การแบ่งประเภทการสื่อสารของมนุษย์ สามารถแบ่งได้โดยใช้เกณฑ์ 5 ประการ คือ 1.จำนวนของผู้ทำการสื่อสาร 2.การใช้ภาษา 3.การเห็นหน้าค่าตา 4.ความแตกต่างระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร 5.ลักษณะของเนื้อหาวิชาหรือลักษณะวิชาการ

1.การจำแนกประเภทโดยใช้จำนวนผู้ทำการสื่อสาร

- 1.1 การสื่อสารภายในบุคคล (Intrapersonal Communication)
- 1.2 การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication)
- 1.3 การสื่อสารกลุ่มใหญ่ (Large Group Communication)
- 1.4 การสื่อสารในองค์การ (Organizational Communication)
- 1.5 การสื่อสารมวลชน (Mass Communication)

2. การจำแนกประเภทโดยใช้ภาษา

- 2.1 การสื่อสารเชิงวจนะ (Verbal Communication)
- 2.2 การสื่อสารเชิงอวจนะ (Nonverbal Communication)

3. การจำแนกประเภทโดยใช้การเห็นหน้า

- 3.1 การสื่อสารแบบเห็นหน้ากัน
- 3.2 การสื่อสารแบบไม่เห็นหน้ากัน

4. การจำแนกประเภทโดยใช้ความแตกต่างระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร

- 4.1 การสื่อสารระหว่างเชื้อชาติ
- 4.2 การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม
- 4.3 การสื่อสารระหว่างประเทศ

5. การจำแนกประเภทโดยใช้ลักษณะทางวิชาการ

- 5.1 ระบบข่าวสาร
- 5.2 การสื่อสารระหว่างบุคคล
- 5.3 การสื่อสารมวลชน
- 5.4 การสื่อสารในองค์การ
- 5.5 การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

- 5.6 การสื่อสารการเมือง
- 5.7 การสื่อสารการสอน
- 5.8 การสื่อสารสาธารณสุข

1. จำแนกประเภทโดยการใช้จำนวนของผู้ทำการสื่อสารเป็นเกณฑ์

การจำแนกในลักษณะนี้คำนึงถึงจำนวนของบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสถานการณ์การสื่อสาร (Communication situation) หนึ่งๆ เป็นเกณฑ์ว่าในสถานการณ์นั้น มีผู้ทำการสื่อสารมากน้อยเท่าใด ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

1.1 การสื่อสารภายในบุคคล (Intrapersonal Communication)

การสื่อสารภายในบุคคลเป็นการสื่อสารของบุคคลเดียว บุคคลเดียวกันนั้นทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร กล่าวคือระบบประสาทส่วนกลาง (Central nervous system) ของบุคคลนั้นจะทำหน้าที่ทั้งส่งสารและรับสาร ตัวอย่างการสื่อสารภายในบุคคลได้แก่ การพูดกับตัวเอง การร้องเพลงฟังคนเดียว การเขียนจดหมายแล้วอ่านตรวจทานก่อนส่ง การคิดถึงงานที่จำทำเป็นต้น

1.2 การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication)

คือการสื่อสารที่ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป มาทำการสื่อสารกันในลักษณะตัวต่อตัว (person –to-person) กล่าวคือทั้งฝ่ายผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถที่จะติดต่อแลกเปลี่ยนสารกันได้โดยตรง(Direct) ในขณะที่เดียวกันคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร คนอื่นๆ ก็จะทำหน้าที่เป็นผู้รับสาร ดังนั้นการสื่อสารระหว่างบุคคลจึงเกิดขึ้นได้ทั้งสองกรณี คน 2 คน เช่น การพูดคุยกันระหว่าง คนสองคน การเขียนจดหมายถึงกัน และการใช้โทรศัพท์พูดคุยกัน เป็นต้น ในทำนองเดียวกัน การสื่อสารระหว่างบุคคลก็เกิดขึ้นได้ในกรณีของกลุ่มย่อย (small group) ซึ่งมากกว่า 2 คน ขึ้นไป มารวมตัวกันในลักษณะที่สามารถติดต่อแลกเปลี่ยนสารกันได้โดยตรง เช่น การเรียนในชั้นเรียน

1.3 การสื่อสารกลุ่มใหญ่ (Large group Communication)

เป็นการสื่อสารระหว่างคนจำนวนมากซึ่งอยู่ในที่เดียวกันหรือใกล้เคียงกัน เช่น การอภิปรายในหอประชุม การพูดหาเสียงเลือกตั้ง การสอนที่มีกลุ่มผู้เรียนจำนวนมาก ซึ่งอยู่ในหลายห้องเรียน จำต้องอาศัยสื่อการสอน เช่น โทรทัศน์วงจรปิดเข้าช่วย และการประชาสัมพันธ์ในวงสังคม เป็นต้น การสื่อสารในกลุ่มใหญ่นี้ โอกาสที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารจะติดต่อแลกเปลี่ยนสารกันโดยตรงมีน้อย และขาดลักษณะของการสื่อสารแบบตัวต่อตัว

1.4 การสื่อสารในองค์กร (Organizational Communication)

เป็นการสื่อสารระหว่างผู้เป็นสมาชิกขององค์กรหรือหน่วยงานเพื่อปฏิบัติภารกิจของหน่วยงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วย การสื่อสารระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา การสื่อสารระหว่างผู้ร่วมงานในระดับเดียวกัน ตัวอย่างของการสื่อสารในองค์กร ได้แก่ การสื่อสารในบริษัทและการสื่อสารในหน่วยราชการ เป็นต้น

1.5 การสื่อสารมวลชน (Mass Communication)

เป็นการสื่อสารกับมวลชนจำนวนมากในขณะเดียวกันพร้อมๆ กัน โดยที่สมาชิกของมวลชนแต่ละคนอยู่ในที่ต่างๆ กัน เพื่อให้ข่าวสารไปถึงมวลชนได้พร้อมกันจึงต้องอาศัยสื่อที่เข้าถึงประชาชนจำนวนมากได้ในเวลาอันรวดเร็ว คือ สื่อมวลชน (mass media) ซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

รูปแบบการสื่อสาร

จากคุณลักษณะขององค์ประกอบการสื่อสารดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกัน ดังนั้น ในการเลือกใช้อุปกรณ์ประกอบทั้ง 4 อย่าง ต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยอาศัย รูปแบบ ของการสื่อสารลักษณะต่างๆ ซึ่งในที่นี้แบ่งรูปแบบการสื่อสารออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. จำแนกตามทิศทางการสื่อสาร
2. จำแนกตามลักษณะการใช้

3. จำแนกตามสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร

4. จำแนกตามการไหลของข่าวสาร

ทิศทางการสื่อสาร

แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

การสื่อสารแบบทางเดียว (One-way communication) คือการสื่อสารที่ผู้ส่งสารถ่ายทอดข่าวสารไปยังผู้รับสารแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือซักถามข้อสงสัย ทำให้ปริมาณข้อมูลสะท้อนกลับ (Feedback) มีน้อยหรือไม่มีเลย หรือมีฉะนั้นผู้ให้การสื่อสารก็ไม่สนใจกับปฏิกิริยาสะท้อนกลับนั้น ซึ่งการสื่อสารแบบนี้จะมีลักษณะเป็นไปในรูปแบบของนโยบาย คำสั่งของผู้บริหารหรือผู้นำ ที่อาจจะผ่านสื่อต่างๆ เช่น เสียงตามสาย เอกสาร

การสื่อสารแบบสองทาง (Two – way communication) คือการสื่อสารที่ผู้ส่งสารส่งข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสาร ในขณะที่เดียวกันเมื่อผู้รับสารได้รับข้อมูลแล้วก็ส่งข้อมูลข่าวสารตอบกลับมายังผู้ส่งสารด้วย จึงเป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างก็สลับบทบาทในการรับและส่งข่าวสารซึ่งกันและกัน มีการเปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้ซักถามข้อสงสัยต่างๆ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน มีการโต้ตอบกัน ทำให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถที่จะตอบสนองต่อกันเพื่อสร้างความเข้าใจอย่างชัดเจน โดยการสื่อสารแบบนี้ผู้ส่งสารจะให้ความสำคัญกับปฏิกิริยาได้กลับ (Feedback) ส่งผลทำให้การสื่อสารที่เกิดขึ้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความเสมอภาคกันในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

การสื่อสารสองทางยังจำแนกออกได้ ดังนี้

1. การสื่อสารสองทางที่มีลักษณะเป็น Symmetric คือ เป็นการสื่อสารสองทางที่ผู้สื่อสารทั้งสองฝ่ายต่างมีอำนาจในการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนข่าวสารได้อย่างเต็มที่ การสื่อสารดังกล่าวไม่มีการชี้นำ จึงทำให้การสื่อสารที่เกิดขึ้นมีความสมดุลในการถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารทั้งสองฝ่าย

2. การสื่อสารสองทางที่มีลักษณะเป็น Asymmetric คือเป็นการสื่อสารสองทางที่กระบวนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างผู้สื่อสารทั้งสองฝ่ายไม่สมดุล โดยการสื่อสารดังกล่าวมีลักษณะของการชี้นำแอบแฝง

การเปรียบเทียบระหว่างการสื่อสารทางเดียวและการสื่อสารสองทาง โดย ฮาโรลด์ เจ ลี วิตต์ (Harold J. Leavitt)

1. การสื่อสารทางเดียวรวดเร็วกว่าการสื่อสารสองทาง
2. การสื่อสารสองทางมีความถูกต้องมากกว่าการสื่อสารทางเดียว
3. การสื่อสารสองทางสามารถสร้างความมั่นใจแก่ผู้รับสารมากกว่าการสื่อสารทางเดียว
4. การสื่อสารทางเดียวมีความเป็นระเบียบมากกว่าการสื่อสารสองทาง
5. การสื่อสารสองทางมักมีการรบกวนและยุ่งเหยิงมากกว่าการสื่อสารทางเดียว

ลักษณะการใช้ แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

1. การสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Communication)

คือ เมื่อสารถูกส่งต่อตามลำดับชั้น หรือตามลักษณะหน้าที่ของภารกิจสารนั้นก็จะไหลผ่านตามสายใยความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ จะส่งขึ้นบนหรือลงล่างไปตามการมอบหมายอำนาจหน้าที่และการตัดสินใจ สารจะถูกส่งข้ามหน่วยงานก็ต่อเมื่อกำหนดไว้โดยหน้าที่การปฏิบัติ จะสังเกตได้ว่าความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการในองค์กรจะเป็นตัวกำหนดทิศทางไหลของสาร โดยมักจะเน้นสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรมากกว่าคำพูด

2. การสื่อสารไม่เป็นทางการ (Informal Communication)

หมายถึง การสื่อสารในลักษณะที่ฝ่ายต่างๆ กระทำกันเองเป็นการส่วนตัว โดยใช้คำพูดเป็นส่วนใหญ่ และเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในทางส่วนตัวมากกว่าอำนาจหน้าที่

ลักษณะที่ใช้ แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

1. การสื่อสารแบบใช้ถ้อยคำหรือแบบวจนะ (Vobal communication)

คือ การสื่อสารที่อาศัยคำพูดหรือตัวเลขเป็นสัญลักษณ์ของข่าวสาร สัญลักษณ์นี้อาจเป็นรูปของภาษาพูด ภาษาเขียน หรือภาษาทางคณิตศาสตร์ เพื่อใช้ในการสื่อความหมายให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายได้อย่างชัดเจน และตรงตามที่อยู่ส่งสารต้องการ ลักษณะการสื่อสารแบบนี้ ได้แก่ การสนทนา การสัมภาษณ์ การเขียนบันทึก การเขียนรายงาน การประกาศข่าว การประชุม เป็นต้น

2. การสื่อสารแบบไม่ใช้ถ้อยคำหรือแบบอวจนะ (Non-Verbal communication)

คือ การสื่อสารโดยปราศจากคำพูด แต่แสดงออกทางท่าทาง สีหน้า การเคลื่อนไหวส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายตามธรรมชาติของคน ซึ่งแต่ละบุคคลก็สื่อสารกับบุคคลอื่นโดยมีความหมายเฉพาะของตนเอง ซึ่งทำให้ผู้อื่นเข้าใจว่าเราอยู่ในสภาพใด เช่น การสิ้นศีรษะแสดงถึงการปฏิเสธ การพยักหน้าแสดงถึงการพียงหน้าแสดงถึงการเข้าในหรือเห็นด้วย เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ การตีความหมายของแต่ละคนที่รับข่าวสารสอดคล้องและตรงตามที่อยู่ส่งสารต้องการหรือไม่

ทั้งนี้การสื่อสารแบบวจนะ และการสื่อสารแบบอวจนะต้องดำเนินการควบคู่กันไป เพื่อให้การสื่อสารนั้นมีประสิทธิภาพเกิดความเข้าใจตรงกันในการสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร

ช่องทางเดินสาร แบ่งออกเป็น 3 แบบ คือ

1. การสื่อสารจากบนลงล่าง (Top-down หรือ Downward communication) หมายถึง การส่งข่าวสารจากบุคคลที่มีตำแหน่งสูงกว่าลงมายังตำแหน่งที่ต่ำกว่า การสื่อสารแบบนี้มักจะแสดงออกมาในรูปแบบของ นโยบาย แผนงาน ประกาศ เป็นต้น ส่งผลทำให้ผู้รับสารที่อยู่ในตำแหน่งต่ำกว่า ไม่เกิดการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ขาดความคิดริเริ่ม คอยรับฟังคำสั่งอยู่เสมอ หลีกเลี่ยงการตัดสินใจ และไม่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (สมคิด สัจฉกร อ้างถึงใน นาอีห๊ะ นิยะ ,2541)

2.การสื่อสารจากล่างขึ้นบน (Bottom-up หรือ Upward communication)หมายถึง การส่งข่าวสารจากผู้ส่งซึ่งอยู่ในระดับหรือตำแหน่งที่ต่ำกว่าขึ้นไปสู่ผู้รับสารซึ่งอยู่ในระดับหรือตำแหน่งที่สูงกว่า (สมยศ นาวิการ อ่างถึงโน นาอี่หมีะ นิสะ , 2541) การสื่อสารรูปแบบนี้จะออกมาในลักษณะของการประชุม ปรีกษาหาหรือ การร้องทุกข์ การสัมมนา เป็นต้น ทั้งนี้ จะก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร เสริมสร้างให้มีความคิดสร้างสรรค์ และทำให้สมาชิกทุกส่วนของสังคมเปิดโอกาสเขามามีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างเต็มที่

3.การสื่อสารตามแนวนอน หรือแนวราบ (Horizontal communication)หมายถึง การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ที่มีระดับหรือตำแหน่งที่เสมอกันหรือใกล้เคียงกัน โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว เช่น เพื่อนฝูง ญาติพี่น้อง การสื่อสารแบบนี้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์และเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันของหมู่คณะ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคม

จากทฤษฎีการสื่อสารนี้ ผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งการสวดสรภัญญะตามประเภทของการสื่อสาร อีกทั้งยังจะใช้ทฤษฎีการสื่อสารมาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์การสวดสรภัญญะออกเป็นองค์ประกอบต่างๆ ทางการสื่อสาร เช่น การวิเคราะห์ที่ว่าผู้ส่งสาร ตัวสาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร ของการสวดสรภัญญะเป็นแบบใด นอกจากนี้ยังจะใช้เป็นการศึกษารูปแบบการสื่อสารของการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะ ที่ชุมชนบ้านใหม่สมบุญณ์ ว่ามีการสื่อสารในรูปแบบใด มีการรื้อฟื้นหรือสืบทอดการสวดสรภัญญะประเภทใดบ้าง อีกทั้งยังนำเอาแบบจำลองการสื่อสารมาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมตามองค์ประกอบของการสื่อสารด้วย

2.แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน

เนื่องด้วยว่าชุมชนแต่ละแห่งต่างก็มีการสร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของคนในสังคมนั้นๆ จึงไม่สามารถที่จะนำเอาวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่นมาเปรียบเทียบกันได้ เพียงแต่ว่าวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น ได้ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้หรือไม่

อดุลย์ ดวงดีทวีรัตน์ (2547) ให้คำนิยาม “หน้าที่” ว่า “หน้าที่เป็นผลลัพธ์ที่เกิดตามมาของการกระทำขององค์ประกอบย่อยๆของระบบใหญ่ทั้งหมด” หากสังคมนั้นต้องการสืบทอดชีวิตให้ยืนยาวต่อไป บรรดาสถาบันย่อยๆของสังคม รวมทั้งสื่อพื้นบ้านก็มี “หน้าที่อบรม” หรือบางครั้งเรียกว่า “การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม” (Cultural Transmission) นอกจากนี้สื่อพื้นบ้านจะต้องทำหน้าที่ “ควบคุมทางสังคม”(Social Control) อีกด้วยเพื่อให้สมาชิกในสังคมเชื่อฟังและปฏิบัติตาม

อย่างไรก็ตาม อาจสรุปหน้าที่พื้นฐานที่สุดของสื่อพิธีกรรมได้ว่าเป็นการทำบทบาทหน้าที่เชื่อมประสานระหว่างความสัมพันธ์ 3 รูปแบบในเวลาเดียวกัน ได้แก่

1. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวัตถุ/ สิ่งของ/ ธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งสูงสุดที่เชื่อถือ (พระเจ้า/ผี/หลักธรรม)
3. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน

การศึกษาบทบาทหน้าที่นั้น สามารถกระทำได้อย่างหลากหลาย สร้างสรรค์ และยังเปิดกว้างต่อการศึกษาค้นคว้าต่อไป โดยระยะเริ่มแรกอาจจะ ตั้งคำถามว่า สื่อพื้นบ้านทำหน้าที่อะไร (well-function) ไม่ทำหน้าที่อะไร (dysfunction) หรือทำหน้าที่อะไรที่ผิดเพี้ยนไปบ้าง (mal-function) รวมทั้งประเมินค่าของการทำหน้าที่ออกเป็นประเภทต่างๆ เช่น หน้าที่สืบเนื่อง หายไป คลี่คลาย สร้างใหม่

ภาพรวมของการทำบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านจำแนกบทบาทหน้าที่ออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. **หน้าที่สืบเนื่อง** ได้แก่ หน้าที่ที่สืบทอดมาจากครั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น ระดับปัจเจกยังคงทำหน้าที่ช่วยการเผชิญหน้ากับปัญหาวิกฤติ ระดับหมู่คณะยังปลูกฝังความรักความอบอุ่นในหมู่พวก ระดับชุมชนก็ยังสามารถสร้างอัตลักษณ์ให้กับชุมชนได้

2. **หน้าที่หายไป** เนื่องจากสังคมใหม่มีทั้งการเปลี่ยนแปลงในระดับกระบวนการทัศน์ สถาบันทางสังคม และวิถีชีวิต ทำให้หน้าที่บางอย่างของสื่อพื้นบ้านหายไป เช่นหน้าที่ระหว่างชนชั้น ที่เดิมมีไม่มากนัก แต่ปัจจุบันความแตกต่างระหว่างชนชั้นมีกว้างมากเกินไปถึงกำลังที่สื่อพื้นบ้านจะประสานได้

3.หน้าที่คลี่คลาย คือหน้าที่ที่สื่อพื้นบ้านคลายตัวหรือขยับตัวออกไปไม่เหมือนเดิมทั้งหมด เป็นการปรับประยุกต์ตนเองแต่ก็ยังมีบางส่วนที่ยังอยู่กับของเดิมหรือลดขนาดตนเองลงมา เช่น หน้าที่การควบคุมความประพฤติ ซึ่งแต่เดิมสื่อพื้นบ้านทำได้ทั้งระดับชุมชน แต่ปัจจุบันอาจจะเหลือพื้นที่ที่เข้มข้นอยู่ในกลุ่มศิลปินเท่านั้น

4.หน้าที่เพิ่มใหม่ ซึ่งมีในทุกๆระดับ คือระดับปัจเจก เช่นการกลายมาเป็นเครื่องเสริมบารมีทางการเมืองของระดับปัจเจกบุคคล ระดับชุมชน เช่นการเปิดพื้นที่สาธารณะในเมืองให้คนที่สนใจมารวมตัวกัน เช่น ลานวัฒนธรรม หรือระดับนิเวศ เช่นการนำเอาสื่อพื้นบ้าน มาใช้ในการรณรงค์สิ่งแวดล้อม

นักวิชาการเยอรมัน ในสำนักแฟรงค์เฟิร์ต (อ้างในกาญจนา แก้วเทพ,2544) ได้กล่าวเปรียบเทียบหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านกับสื่อมวลชนว่า สื่อพื้นบ้านมีหน้าที่มากมายกว่า เช่น

- 1.ทำหน้าที่ปลดปล่อยแรงผลักดันทางเพศ
- 2.สร้างความสามัคคีระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ
- 3.ช่วยให้คนพัฒนาภูมิปัญญา
- 4.ทำการวิพากษ์วิจารณ์สังคมที่เป็นอยู่
- 5.ทำหน้าที่ให้การศึกษและสร้างความสำนึกทางการเมือง
- 6.มีลักษณะสัมพันธ์กับชีวิต ก่อให้เกิดการทบทวนชีวิต
- 7.มีหน้าที่ให้ความบันเทิงเหมือนหน้าที่สื่อมวลชนโดยทั่วไป

กาญจนา แก้วเทพ (2548) ได้วิเคราะห์การทำหน้าที่ดังกล่าวของสื่อพื้นบ้านว่ามีได้หลายระดับชั้น เริ่มตั้งแต่

- 1.การทำหน้าที่ระดับตัวบุคคล เช่นการเล่นปริศนาคำทายที่เรียกว่า “โจ๊ก” ของชาวบ้านแถบจังหวัดชลบุรี จะพัฒนาภูมิปัญญาของผู้เล่นแต่จะคนให้เฉียบคม
- 2.การทำหน้าที่ระดับกลุ่มก้อน / เครือญาติ / มิตรสหาย จะเห็นได้ชัดในสื่อพื้นบ้านแบบการบูชาผีปู่ย่า ของทางภาคเหนือ ที่ช่วยกระชับความสัมพันธ์ภายในเครือญาติ ส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในญาติพี่น้อง

3.การทำหน้าที่ในระดับชุมชน / หมู่บ้าน เล่นประเพณีรำผีฟ้า หรือลงช่วงรำไท้ ของทางภาคอีสานก็จะทำหน้าที่ให้การรักษาพยาบาลทั้งกาย และใจของคนในชุมชน เป็นต้น

กลไกการทำงานของหน้าที่

การมองกลไกการทำงานของสื่อพื้นบ้านเป็นการทดลองสำรวจกลไก การทำงานของสื่อพื้นบ้านว่า มีกลไกอย่างไรเพื่อนำไปใช้ในการเสริมกำลัง และสร้างสรรค์ส่วนที่ขาด

1.หน้าที่กับศิลปิน หน้าที่ของสื่อพื้นบ้านจำนวนมาก มีศิลปินผู้จัดการอยู่เบื้องหลัง เช่น การสื่อสารประเด็นเรื่องสุขภาพ แต่ตัวสื่อก็ส่งผลกระทบต่อศิลปินด้วย

2.หน้าที่กับผู้มีส่วนได้เสียส่วนอื่น เช่น ทำงานโดย อบต. หรือเกิดหน้าที่ขึ้นโดยผู้ชม เช่น หน้าที่ให้ความภูมิใจแก่ศิลปินเกิดจากผู้รับสารตอบสนอง ได้กลับ หรือลงไปร่วมเล่น อย่างการตีกลองยาว เมื่อผู้ชมมาร่วมวง ศิลปินอีกฝ่ายก็ได้รับความสุข ภูมิใจกลับมา

3.ทำหน้าที่กับโครงสร้างของสื่อพื้นบ้าน เช่น หน้าที่การรวมคนให้มาอยู่ด้วยกัน การเทศน์มหาชาติทำหน้าที่นี้ได้จากโครงสร้างของการเทศน์มหาชาติ ที่เรียกร้องให้คนจำนวนมากมาช่วยกัน เพราะต้องใช้ความสามารถทักษะที่แตกต่างและมีปริมาณงานที่มาก การแหงหยวกประกอบเครื่องสดที่ทำจากหยวกกล้วย และวัสดุอื่นๆ ที่พร้อมจะเหี่ยวเฉาได้ทุกนาที จำเป็นต้องระดมคนมาช่วยกันผลิตงานให้เร็ว เป็นต้น

4.หน้าที่กับช่องทาง ในประเด็นนี้หมายความว่า หากไม่ถึงเวลา หรือ วาระ หน้าที่บางอย่างของสื่อพื้นบ้านก็เกิดขึ้นไม่ได้ เพราะสื่อพื้นบ้านบางอย่างผูกติดกับเงื่อนไข ของเวลาและวาระ คือเมื่อถึงจังหวะเวลาบางช่วงของปี หน้าที่ของสื่อพื้นบ้านก็เกิดเองในลักษณะของสื่อประเพณี โดยมีเงื่อนไข ของฟ้า ฝน แดด ลม ที่ส่งผลกระทบต่อพืชพันธุ์ในท้องถิ่นและส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต เช่น พิธีบูชาพระธาตุด้วยข้าวใหม่ เป็นต้น

5.ทำหน้าที่โดยกระแสนวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามากระตุ้นให้ความสนใจเรื่อง เอกลักษณ์ของชาติ และอัตลักษณ์ของชุมชน ปราบกฏขึ้น ถ้าไม่มีกระแสนมาเทียบ หน้าที่ด้านอัตลักษณ์ก็ไม่เกิด

6.ทำหน้าที่โดยพัฒนาการทางสังคม สังคมไม่หยุดนิ่งในความคิด และเงื่อนไข เมื่อสังคมพัฒนาไป หน้าที่ใหม่ๆ ของสื่อพื้นบ้านก็อาจจะพัฒนาตามไปเอง เช่น การให้บริการชุมชน เรื่อง รำสวด เกิดขึ้นเพราะสังคมพัฒนาไป ในทางทุนนิยมคนไม่มาช่วยงานศพ ต้องใช้การพนันล่อ ก่อให้เกิดการพัฒนาในด้านลบ รำสวดพื้นขึ้นเพื่อทำหน้าที่ให้บริการชุมชน พร้อมๆ กับยกระดับทางจิตวิญญาณ

ในการนำแนวคิดทฤษฎีหน้าที่นิยมมาใช้ ในการศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านนั้น มีนัยยะเชื่อมโยงไปถึงเรื่องความอยู่รอดและการดำรงอยู่ของสื่อพื้นบ้าน เนื่องจากสื่อพื้นบ้านเป็นสถาบันย่อยของชุมชน/สังคม ดังนั้นการคงอยู่ได้ของสื่อพื้นบ้านก็สืบเนื่องมาจากการมีบทบาทหน้าที่ ผู้วิจัยจะนำทฤษฎีบทบาทหน้าที่มาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของการสวดสรภัญญะ ว่ามีบทบาทหน้าที่อย่างไรในชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ โดยจะวิเคราะห์ทั้งในระดับของบทบาทหน้าที่ได้แก่ ระดับปัจเจก ระดับชุมชน และระดับสังคม อีกทั้งจะวิเคราะห์ประเภทของหน้าที่ ได้แก่ หน้าที่สืบเนื่อง หน้าที่คลี่คลาย หน้าที่ที่หายไป และหน้าที่เพิ่มใหม่

3.แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ (public sphere)

ความหมายของพื้นที่สาธารณะ

กาญจนา แก้วเทพ (2541) ความหมายของคำว่า “พื้นที่สาธารณะ” ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือคำว่า “พื้นที่” และคำว่า “สาธารณะ” ความหมายของคำ 2 คำนี้ก็เหมือนกับคำทั้งหลาย กล่าวคือ ถูกนิยามและถูกช่วงชิงคำนิยามไปมาอยู่ตลอดช่วงยุคสมัย ประวัติศาสตร์ที่คนแต่ละกลุ่มได้มีอำนาจในการให้คำนิยาม แต่หากเราหยุดภาพที่เคลื่อนไหวของคำนิยามทั้งสองเอาไว้ที่จุดๆ หนึ่งเราก็อาจจะตรวจสอบดูความหมายของคำทั้งสองคำ ได้ดังนี้

คำว่า “พื้นที่” นั้นประกอบด้วยลักษณะที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม ในแง่รูปธรรม “พื้นที่” หมายถึง อาณาบริเวณแห่งใดแห่งหนึ่ง (area) ที่มีการแบ่งกันเขตเอาไว้อย่างแน่นอน (boundary) เช่น พื้นที่ในโรงงาน พื้นที่ในวัด พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า ฯลฯ นอกจากนี้ความหมายรูปธรรมดังกล่าวแล้ว “พื้นที่” ยังมีความหมายทางสังคม-การเมือง-วัฒนธรรม ที่มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น หมายถึง เวที(ทางนามธรรม) ทางสังคมที่มีการช่วงชิงอำนาจ ตัวอย่างเช่น พื้นที่ทางวัฒนธรรมในสื่อสารมวลชน เมื่อเราพบว่าในละครโทรทัศน์จำนวนมากได้มีการนำเอาเรื่องราวที่มีคนไทยเชื้อสายจีนมาเป็นตัวเอก (เช่น ลอดลายมังกร กระต๋อมไม้ไผ่ เสน่ห์นางจิ้งจอก ฯลฯ) นำเอาค่านิยมแบบคนจีนมาเชิดชู เราก็อาจจะกล่าวได้ว่า ปัจจุบันนี้ คนไทยเชื้อสายจีนได้เข้ามาช่วงชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรมไปแล้วระดับหนึ่ง เช่นเดียวกับ เมื่อรายการโทรทัศน์ประเภท News \$ Talk Show ต้องเชิญผู้นำชาวบ้าน ตัวแทนชาวเขา มาเล่าประสบการณ์ ทำงานของเศรษฐกิจแบบพอเพียงและพึ่งตนเอง ในขณะที่ เศรษฐกิจแบบฟองสบู่ที่เคยยึดพื้นที่สาธารณะอยู่ต้องถอยร่นตกเวทีไป นี่ก็หมายความว่า ความรู้และภูมิปัญญาจากคนระดับรากหญ้า (grass-root) ได้เข้ามามีที่ทางในเวทีสาธารณะของสังคมแล้วในระดับหนึ่ง

สำหรับคำว่า “สาธารณะ” นั้น ในความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไปคือ คำว่า “ส่วนรวม” (public) ซึ่งมักจะถูกให้นิยามโดยเปรียบเทียบกับคู่ที่ตรงกันข้ามคือคำว่า “ส่วนตัว” (private) สำหรับความหมายของคำว่า “สาธารณะ” นี้ อาจจะขยายออกไปถึงเรื่องผลประโยชน์ส่วนตัว (ปัจเจกหรือเฉพาะกลุ่ม) คำว่า “สาธารณะ” ก็มีนัยยะได้ 2 นัยเช่นเดียวกับคำว่า “พื้นที่” กล่าวคือ สามารถแสดงออกในลักษณะรูปธรรม เช่น สวนสาธารณะ คือสวนของส่วนรวม และความหมายในเชิงนามธรรม เช่น ผู้นำที่ทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมโดยไม่คำนึงถึงความสุขส่วนตัว

ในอดีตนั้นชุมชนได้เตรียมเงื่อนไขด้านการเปิดพื้นที่สาธารณะเอาไว้ในวาระโอกาสต่างๆ การมีงานฉลองของส่วนรวม ธรรมเนียมประเพณีในช่วงชีวิตต่างๆ (เช่น เรียกขวัญรับขวัญ สะเดาะเคราะห์ สืบชะตา ฯลฯ) ในวาระโอกาสเช่นนั้นจะเป็นช่วงเวลาที่มีการทำกิจกรรมร่วมกันของคนส่วนใหญ่ของชุมชนเพื่อสืบทอดความรู้ความเข้าใจ อารมณ์ความรู้สึก ร่วม การสร้างอัตลักษณ์ร่วม การให้หลักประกันทางจิตใจ ฯลฯ ตามหลักการ เรืองบทบาทหน้าที่ของพื้นที่สาธารณะ

แต่ในปัจจุบันนี้ เมื่อสภาพวิถีชีวิตของคนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป เช่น เด็กๆ และเยาวชนต้องไปใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียน ผู้ใหญ่ต้องยุ่งเกี่ยวกับการทำมาหากินมากขึ้น ฯลฯ ในรายงานสภาพการณ์ของชุมชนและสื่อพื้นบ้าน จึงพบภาพที่เป็นแบบแผนเดียวกันว่าในการจัดงานประเพณีต่างๆ มักจะมีแต่กลุ่มคนเฒ่าคนแก่เป็นส่วนใหญ่ ส่วนผู้ใหญ่นั้นจะเข้าร่วมน้อยลง ส่วนเด็กและเยาวชนนั้นแทบจะหลุดหายไปเลย ซึ่งหมายความว่า พื้นที่สาธารณะที่เคยทำหน้าที่เป็นแหล่งเบ้าหลอม "ความเป็นชุมชน" นั้นได้หดตัวลงในทุกๆ มิติ

“พื้นที่สาธารณะ” ตามทัศนะของ Habermas นั้นเขานิยามว่า เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “ความรู้สึกเป็นส่วนรวม” (sense of public) แนวคิดนี้มีได้มีลักษณะเลื่อนลอยเป็นนามธรรม หากว่า เป็นการปฏิบัติการทางสังคมที่ฝังตัวอยู่ในวัฒนธรรมของแต่ละยุคสมัย

ผู้ศึกษาจะนำแนวคิดการสื่อสารกับพื้นที่สาธารณะ ไปเป็นแนวทางในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ์ เช่น จากเวทีต่างๆ และจากกระบวนการที่ผู้นำในชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ์ และกลุ่มโครงการ การรื้อฟื้นเสียงสรภัญญะทำนองชีวิตแห่งชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ์ ว่ามีใครเข้าร่วม (stakeholder) และการมีส่วนร่วมเป็นอย่างไร รวมถึงเวที หรือสถานที่ต่างๆ ที่จะเปิดให้การสดสรภัญญะมีช่องทางในการสื่อสารมากขึ้น เป็นต้น เนื่องจากว่าการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมนั้นจะดำเนินการต่อเนื่องไปได้หรือไม่ นั้น ก็ต่อเมื่อมี **เงื่อนไข/ ปัจจัย** ต่างๆ **เอื้ออำนวย** และหนึ่งในเงื่อนไข / ปัจจัยเหล่านั้นก็คือการมีพื้นที่สาธารณะ (Public sphere) ของชุมชน

4.แนวคิดเรื่องกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม

เรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Raymond Williams) (อ้างใน สมสุข หิมวิมาน 2548:51-52) ได้เสนอแง่มุมของการผลิตซ้ำเพื่อการถ่ายทอดนี้ จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ทั้งในระดับที่เป็นรูปธรรม (Visible part) หรือลักษณะที่มองเห็น/จับต้องได้/สัมผัสได้ และ ในระดับที่เป็นนามธรรม

(invisible part) หรือเข้าใจถึงความหมายที่ถูกผลิตซ้ำและเปลี่ยนแปลงได้ ในส่วนของการรื้อฟื้น/ สืบทอดสื่อพื้นบ้านนั้น กระบวนการผลิตสื่อ/วัฒนธรรมพื้นบ้านนั้นมีทั้งส่วนที่มองเห็น (Visible part) คือ รูปแบบ (form) และส่วนที่มองไม่เห็น(Invisible part) คือ เนื้อหา/คุณค่า/ความหมาย (message/content/meaning)

สมสุข หินวิมาน (2548 : 49 - 50) ได้อธิบายเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องการผลิตซ้ำทาง วัฒนธรรม (cultural reproduction) ว่า ในขณะที่นักวิชาการสายคติชนวิทยาตั้งเดิม จะศึกษาสื่อ พื้นบ้านในระดับของ ผลผลิตทางวัฒนธรรม (cultural products) หรือทำความเข้าใจสื่อพื้นบ้าน ในฐานะของวัฒนธรรมที่เป็นขึ้นๆ เช่น ศึกษาผ้าทอหรือเสื่อกกเป็นผืนๆ โดยแยกส่วนออกจาก บริบทที่ใช้พินิจพิจารณา แต่นักวัฒนธรรมศึกษาได้ชี้ให้เห็นขีดจำกัดของการศึกษาดังกล่าว ว่าสามารถตอบโจทย์ได้เพียงว่า มีวัฒนธรรม **อะไร** เกิดขึ้นในสังคมบ้าง(what) โดยไม่สามารถ อธิบายต่อไปได้ว่า วัฒนธรรมหรือสื่อพื้นบ้านเหล่านั้นเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ **อย่างไร** และ**ทำไม** (how กับ why)

ดังนั้น สำนักเบอริงแฮม จึงเน้นย้ำความจำเป็นของการศึกษาสื่อพื้นบ้านในลักษณะของ **กระบวนการทางวัฒนธรรม** (cultural process) หรือ กระบวนการผลิตทางวัฒนธรรม (cultural production) มากกว่า เช่น กระบวนการสื่อสารผ่านการทอผ้าและตำหูก เป็นนงการแสดงออก ซึ่งอัตลักษณ์และตัวตนของชุมชนท้องถิ่น เป็นการจับความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน (อาทิ แม่ กับลูกสาวทอผ้าตำหูกด้วยกัน) และเป็นการลงรหัสสุนทรีย์และสร้างความสุขทางใจให้กับคนใน ชุมชน

ในการศึกษาถึง กระบวนการผลิตทางวัฒนธรรม นี้ นักวิชาการที่เป็นเสาหลักของสำนัก วัฒนธรรมศึกษา ชื่อ เรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Raymond Williams) ได้เสนอแนวทางการตั้งคำถามต่อ สื่อพื้นบ้านเป็น 4 ประเด็นหลัก คือ

1. สื่อพื้นบ้าน / วัฒนธรรมท้องถิ่นหนึ่งๆ ได้รับการผลิตขึ้นมาอย่างไร / ทำไม
2. วัฒนธรรมดังกล่าวมีการเผยแพร่ออกไปอย่างไร / ทำไม
3. วัฒนธรรมพื้นบ้านนี้มีการบริโภคโดยผู้คนในสังคมหรือท้องถิ่นอย่างไร / ทำไม
4. วัฒนธรรมนั้นๆ ได้รับการผลิตซ้ำหรือสืบทอดต่อไปอย่างไร / ทำไม

กาญจนา แก้วเทพ (2549) การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านเปรียบเสมือน “ต้นไม้แห่งคุณค่า” ซึ่งหากมองต้นไม้ทั้งในแนวตั้ง (vertical) และแนวนอน (horizontal) จะเห็นได้ดังต่อไปนี้

● **เมื่อมองในแนวตั้ง** จะเห็นส่วนของต้นไม้เป็น 3 ส่วน ส่วนที่มองเห็น อยู่เหนือพื้นดิน จะมี 2 ส่วน คือ ดอก/ผล/ใบ และลำต้น (ซึ่งมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน) ส่วนนี้เปรียบได้กับส่วนที่เป็นรูปแบบ (form/format) อีกส่วนหนึ่งเป็น “ส่วนที่มองไม่เห็น” เพราะอยู่ใต้ดิน คือส่วนที่เป็นราก ส่วนนี้เปรียบเทียบกับส่วนที่เป็น **เนื้อหา/คุณค่า/ความหมาย**

การใช้ต้นไม้แห่งคุณค่าในแนวตั้งนี้จะช่วยในเรื่องของการพิจารณาเรื่องการสืบทอดโดยเป็นแนวคิดที่จะกำกับการทำกิจกรรมการสืบทอดแต่ละครั้งว่าจะเน้นที่ **ส่วนไหนของต้นไม้** (ซึ่งต่อเนืองมาจากขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาวัฒนธรรมว่า “ขาดแคลนในส่วนใด”) แต่ที่สำคัญก็คือการสืบทอดนั้นจะต้องไม่หลงลืม “ส่วนที่มองไม่เห็น” คือเนื้อหา/คุณค่า/ความหมาย ซึ่งโดยส่วนใหญ่ ทิศทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากกำลังของชุมชนเองมักจะประสบปัญหาเรื่องการสืบทอดในส่วนของรากต้นไม้

● **ส่วนการมองในแนวนอน** นั้น จะแบ่งชั้นของต้นไม้ออกเป็น 3 ส่วน คือส่วนที่เป็นแก่น (วงในสุด) กระจี้ (รอยเชื่อมต่อ) และเปลือก (วงนอกสุด) การแบ่งลำดับชั้นตามแนวนอนนี้จะเป็นเครื่องมือที่สามารถนำมาช่วยงาน “การปรับประยุกต์” วัฒนธรรมพื้นบ้าน (ซึ่งมีธรรมชาติที่ต้องปรับเปลี่ยนไปตามสภาพความเป็นจริงที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอยู่แล้ว) โดยมีหลักการว่า การปรับเปลี่ยนที่เป็นคุณต่อชุมชนก็คือ “การเปลี่ยนเปลือก ปรับกระจี้ และรักษาแก่น” เอาไว้

ด้วยเหตุที่วัฒนธรรมมีทั้งการปรับเปลี่ยนและผลิตซ้ำเช่นนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2547) จึงเสนอแนวทางการสืบทอด/ผลิตซ้ำสื่อพื้นบ้าน แบบ ครบวงจร กล่าวคือ เป็นการสืบทอดทั้งในส่วนของ

ผู้ส่งสาร (เช่นกระบวนการสืบทอดศิลปินหรือหญิงชาวบ้านที่สามารถขับลำเนียงสรภัญญะ อันเป็นเสียงสตรีที่ชาวอีสานสืบทอดพระศาสนา และจริยธรรมชุมชน)

ตัวสาร กระบวนการหรือพื้นสื่อพื้นบ้านที่ต้องลงให้ถึงระดับคุณค่าความหมายที่เป็นรากแก้ว ของตัวสื่อด้วย

ช่องทางการสื่อสาร เช่น การรื้อฟื้นภูมิปัญญาประเพณีถิ่นถวแทนเพื่อสร้างเวที การสื่อสารร่วมของคนหลายๆ กลุ่ม ในชุมชนหรือแม้แต่การเปิดช่องทางใหม่ๆ ให้กับสื่อพื้นบ้าน เพื่อสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ อาทิ การฉายผลญา ทางวิทยุ

ผู้รับสาร เช่น กระบวนการสร้างตลาดผู้รับสารเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีทั้งความรู้และคุณ คิลปินเป็น รวมทั้งเป็นตัวแทนผู้สืบทอดสื่อพื้นบ้าน ในอนาคต อาทิ การนำเด็กนักเรียน ในหมู่บ้าน โนนสมบุญณ์ มาหัดสวดสรภัญญะ

สรุปหลักการสำคัญของแนวทาง Cultural Production / process /practice ที่กลุ่ม วัฒนธรรมนิยม(Culturalist) รวบรวมไว้มีดังนี้ (อ้างในกาญจนา แก้วเทพ , 2545:232-236)

1. เมื่อ "วัฒนธรรม" จำเป็นต้องมีกระบวนการผลิต กระบวนการนี้ก็จะคล้ายคลึงกับการ ผลิตสินค้า คือต้องมีองค์ประกอบการผลิต วัตถุประสงค์ มีตัวผู้ผลิต มีเครื่องมือการผลิต มีองค์ความรู้ ในการผลิต มีสถานที่ มีกาลเวลา มีการแพร่กระจาย กระบวนการใช้ การบริโภคผลผลิต รวมทั้ง กลุ่มคนที่ใช้วัฒนธรรมนั้น

2. Mark ได้กล่าวไว้ว่า สำหรับเจ้าของทุนที่ทำการผลิตสินค้านั้น หากต้องการให้ทุนนั้นมี ชีวิตที่ยืนยาว จะผลิตเพียงครั้งเดียวแล้วเลิกไม่ได้ จะต้องมีการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอด (Reproduction) ในกรณีของการผลิตวัฒนธรรมก็เช่นเดียวกัน ในแต่ละวันมีวัฒนธรรมมากมายถูก ผลิตขึ้นมา แต่หากวัฒนธรรมนั้นไม่ได้รับการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอด วัฒนธรรมนั้นก็จะอายุสั้นหรือล้ม หายตายจากไป

3. เนื่องจากสำนัก Culturalism เชื่อว่าในคนแต่ละกลุ่มต่างมีวัฒนธรรมของตนเอง ดังนั้น เมื่อมาอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด หรือภูมิภาค ฯลฯ วัฒนธรรมย่อยๆ เหล่านี้ก็อาจจะ ต้องขัดแย้ง ต้องปะทะ ต้องต่อสู้และต่อรองกัน

การนำแนวคิดเรื่อง "กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม" มาใช้ในการวิเคราะห์การสวดสรภัญญะนี้ ผู้วิจัยจะนำมาเพื่อวิเคราะห์ถึงกระบวนการผลิตซ้ำเพื่อการสืบทอดและรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะที่ชุมชนบ้านใหม่สมบูรณื ว่าก่อนที่จะมีโครงการเพื่อเป็นการจัดกิจกรรมในการรื้อฟื้นและสืบทอดนั้น มีกระบวนการผลิตซ้ำเพื่อการสืบทอดอย่างไร และการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณืนั้น เกิดขึ้นได้อย่างไรและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างไร และเหตุใดการสวดสรภัญญะจึงดำรงอยู่ในชุมชนบ้านใหม่สมบูรณื อีกทั้งยังวิเคราะห์กระบวนการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดในองค์ประกอบของการสื่อสาร ทั้ง ตัวผู้ส่งสาร ตัวสาร ช่องทางการสื่อสาร และ ผู้รับสาร อีกด้วย

5.แนวคิดเรื่องต้นทุนทางวัฒนธรรม

P.Bourdieu (อ้างใน กาญญา แก้วเทพ,2550) ได้แยกต้นทุนออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ต้นทุนทางเศรษฐกิจ
2. ต้นทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึง สินค้า หรือสิ่งของบริการด้าน วัฒนธรรมรวมทั้ง ภูมิหลัง/ระดับทางการศึกษา
3. ต้นทุนทางสังคม หมายถึง สายสัมพันธ์ทางสังคม
4. ต้นทุนทางสัญลักษณ์ หมายถึงบรรดาความชอบธรรมทั้งหลายที่มีสัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ความรู้สึกต่อพระพุทธศาสนา

ในการใช้แนวคิดเรื่อง "ต้นทุน" นี้ P.Bourdieu ได้ใช้แนวทางแบบ วัฒนธรรมศึกษาเชิงวิพากษ์ที่มองว่า เรื่องของ " ต้นทุน" คือเรื่องของ " อำนาจ" ที่จะถูกนำไปใช้ได้ ทั้งใจการครอบงำผู้อื่นหรือในทางตรงกันข้ามคือ การใช้เพื่อการต่อรอง/ต่อต้าน/ปฏิเสธการครอบงำ และในระหว่างต้นทุนทางเศรษฐกิจ(การเงิน) ก็สามารถจะแปรเปลี่ยนไปเป็นการสะสมต้นทุนทาง วัฒนธรรม

ต้นทุนทางวัฒนธรรมในทัศนะของ P.Bourdieu (1986) อ้างใน Swartz,1997 สามารถดำรงอยู่ได้ 3 สภาวะ คือ

-Embodied Stat เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ในตัวบุคคล ได้ผ่านการหล่อหลอมในอันที่เห็นซึ่งถึงคุณค่าหรือมีความเข้าใจศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ

-Objectified Form เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ในตัววัตถุ เช่น หนังสือ / ตำรา ผลงานศิลปภาพวาด เครื่องดนตรีซึ่งจำเป็นต้องมีความรู้และทักษะทางวัฒนธรรมที่จะเข้าไปใช้

-Institutionized Form เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ในสถาบันต่างๆ เช่น สถาบันการศึกษา แหล่งปมเพราะศิลปินพื้นบ้าน กลุ่ม/ชุมชนที่ทำงานด้านศิลปะ/วัฒนธรรมต่างๆ

ต้นทุนทางวัฒนธรรมหรือที่อาจจะเรียกว่า “ ศักยภาพของชุมชน/ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ” มีหลากหลายเช่น

1. ต้นทุนที่เป็นทรัพยากรบุคคล
2. ต้นทุนที่เป็นผู้ขับเคลื่อนรายแรก
3. ต้นทุนที่เป็นการใช้กลยุทธ์ “ รวมกันเราอยู่ ”
4. ต้นทุนที่เป็นปรากฏการณ์ “ ลูกไม้หล่นไกลต้น ”
5. ต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายของช่องทาง
6. ต้นทุนที่เป็นศักยภาพในการปรับเปลี่ยนพื้นที่และเวลา
7. การเพิ่งกิจกรรมใหม่ๆ ในช่องทางเดิม
8. ความพยายามในการประคองรูปแบบเอาไว้
9. บทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน
10. การมีส่วนร่วมของคน/กลุ่ม ในชุมชน

นอกจากนี้ ยังมีแนวความคิดที่เห็นว่าเครือข่ายทางสังคม (social network) เป็นรากฐานของทุนทางสังคม ที่เอื้อประโยชน์ต่อทั้งปัจเจกบุคคล ชุมชน และสังคม อย่างเช่น

Coleman (1990) เสนอว่า คำว่าทุน นอกจากจะมีความหมายในเชิงของทุนทางกายภาพ (physical capital) ยังหมายรวมถึงทุนมนุษย์ (human capital) และทุนทางสังคม (social capital) ด้วย ในขณะที่ทุนทางกายภาพเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการผลิต ทุนมนุษย์และสังคมถือได้ว่าเป็นเครื่องมือหรือเป็นทรัพยากรที่มนุษย์นำมาใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ปัจจุบันบุคคลสามารถใช้ทุนมนุษย์ เช่น ความรู้ความสามารถ ความชำนาญ ตลอดจนทักษะต่างๆ ของตน เพื่อการทำงานและการสร้างรายได้

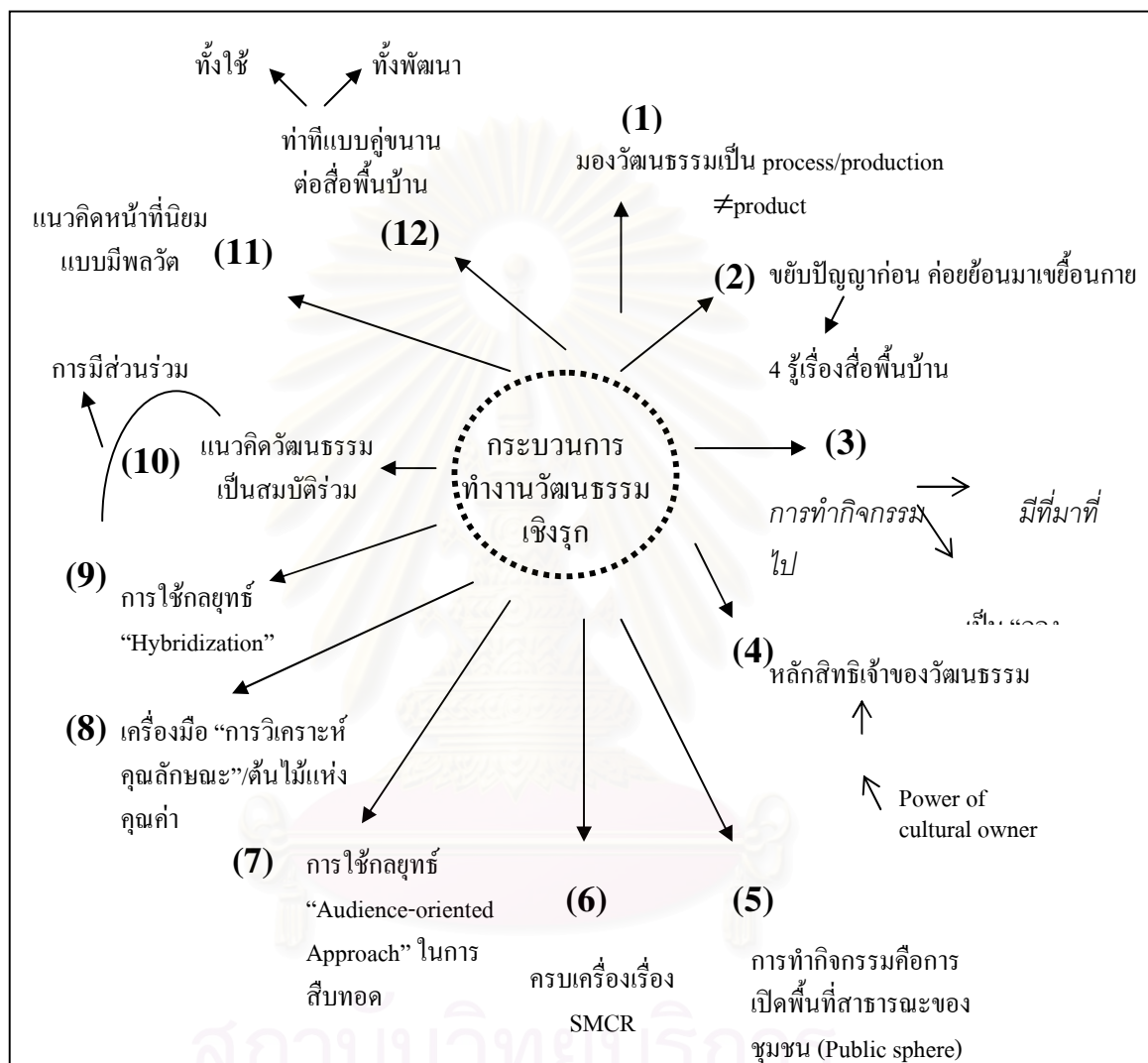
ในขณะเดียวกัน ปัจจุบันบุคคลก็สามารถใช้ทุนทางสังคมหรือทรัพยากรที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมาใช้ในการสนับสนุนหรือสร้างประโยชน์ส่วนตนได้ โดย Coleman กล่าวว่า ทรัพยากรที่เกิดขึ้นในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมนั้น เป็นทรัพยากรที่ปัจเจกบุคคลแต่ละบุคคลมีและนำมาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่การพึ่งพาระหว่างกัน (interdependence) ต่อไป

การนำเอาแนวคิดเรื่อง “ต้นทุนทางวัฒนธรรม” มาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ก็เพื่อ วิเคราะห์ ต้นทุนทางวัฒนธรรมของการสวัสดิการชุมชน ในชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ์ ว่า มีต้นทุนใดบ้างที่เป็นตัวแปรที่ทำให้การรื้อฟื้นและการสืบทอดการสวัสดิการชุมชนสามารถประสบความสำเร็จขึ้นมา เพื่อกลับมามีบทบาทหน้าที่ในการรับใช้ชุมชนต่อไป อีกทั้ง เหตุที่จะศึกษาถึงต้นทุนทางวัฒนธรรม ของการสวัสดิการชุมชน ก็เนื่องจากว่า ต้นทุนทางวัฒนธรรมเป็นหน้าตักของ หรือศักยภาพ / ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชน ที่จะกลับพลิกฟื้นและสืบทอดการสวัสดิการชุมชนให้กลับมาเป็นสื่อที่แข็งแรงต่อไปในอนาคต

6. แนวความคิดเรื่องกระบวนการทำงานวัฒนธรรมเชิงรุก

คุณลักษณะของกระบวนการทำงานวัฒนธรรมเชิงรุกนั้นน่าจะมีแนวคิด/องค์ประกอบย่อยๆ ประมาณ 12 องค์ประกอบย่อยที่ทำงานประสานกันเป็นโครงข่าย ดังนี้

คุณลักษณะของกระบวนการทำงานวัฒนธรรมเชิงรุก

แผนภาพที่ 4 กระบวนการทำงานวัฒนธรรมเชิงรุก

(1) มอง "สื่อพื้นบ้าน/วัฒนธรรม" ให้เป็น "กระบวนการ" การพิจารณา "วัฒนธรรม/สื่อพื้นบ้าน" ทุกชนิดให้ก้าวเลยจากการมองเป็น "ผลผลิต" (product) เช่น เสื้อผ้า อาหาร เครื่องดนตรี ฯลฯ หากแต่จะมองให้เป็น "กระบวนการผลิตวัฒนธรรม/สื่อพื้นบ้าน" นั้นๆ ดังนั้น คำถามที่ใช้พิจารณาการศึกษาสื่อพื้นบ้านก็จะเปลี่ยนแปลงไป (กาญจนาและคณะ, "ขยับปัญญาก่อน ค่อยย้อนมาเขี่ยองกาย" ใน เริ่มคิดใหม่สู่ทำใหม่, สพล., 2549)

(2) **ขยับปัญญาก่อน ค่อยย้อนมาเขยื้อนกาย** คุณลักษณะนี้น่าจะเป็นอีกจุดหนึ่ง ที่สร้างความแตกต่างระหว่างการทำงานเชิงรุกกับเชิงอนุรักษ์ เนื่องจากการทำงานเชิงอนุรักษ์นั้น มักจะต้องเผชิญหน้ากับภาวะวิกฤติเร่งด่วน คือการสูญสลายของสื่อ/วัฒนธรรมพื้นบ้าน ดังนั้น กิจกรรมที่งานอนุรักษ์จัดทำจึงมักเป็นงานแสวงหา รวบรวม จัดเก็บ ซึ่งเป็นความจำเป็นในระดับเบื้องต้น แต่ทว่าจะไม่พอเพียงในระดับต่อไป ส่วนเป้าหมายของการทำงานวัฒนธรรม/สื่อพื้นบ้านเชิงรุกคือการก้าวต่อไปจากขั้นตอนของการอนุรักษ์ฟื้นฟู เป็นการทำงานเพื่อมุ่งการสืบทอด การปรับประยุกต์ และการส่งเสริมเผยแพร่เพื่อการธำรงรักษาความยั่งยืนของสื่อพื้นบ้าน แต่ทว่า การที่จะขยับเข้าไปเกี่ยวข้องกับเนื้อตัวของสื่อพื้นบ้านเพื่อจะสืบทอด ปรับประยุกต์ หรือส่งเสริมเผยแพร่ นั้น จะต้องมีความรอบคอบระมัดระวังที่จะไม่ไปสร้างความสูญเสียให้แก่ตัวสื่อพื้นบ้านเอง ดังนั้น กระบวนการทำงานนี้จึงต้องเน้น "การขยับปัญญาเสียก่อน" คือการสร้าง ความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้านและปัจจัยที่เกี่ยวข้องให้ต้องแท้เสียก่อน ในการนี้ เครื่องมือชิ้นแรกๆ ที่ทางโครงการสพส. นำมาใช้คือ ชุดความรู้ที่เรียกว่า "4 ฐูของสื่อพื้นบ้าน" อันได้แก่ ความรู้เรื่อง "รู้จัก รู้ใจ รู้ใช้ รู้รักษา"

(3) **การค้นคิดกิจกรรมอย่างมีที่มาที่ไป** ต่อเนื่องจากคุณลักษณะข้อที่ 2 คือ การทำงานวัฒนธรรมเชิงรุกนั้น จะต้องมีลงมือดำเนินการทำกิจกรรมอะไรบางอย่าง แต่คำถามก็คือ จะทำกิจกรรมอะไร หรือจะต้องทำกิจกรรมอย่างไรจึงจะก่อให้เกิดผลดีแก่สื่อพื้นบ้าน และหลีกเลี่ยง การสร้างความสูญเสีย ดังนั้น ตัวยาที่จะนำมาแก้ไขแนวโน้มที่เป็นจุดอ่อนของนักปฏิบัติการที่กล่าวมาข้างต้น ก็คือ สูตร "กิจกรรมที่ค้นคิดจากฐานงานวิจัย" (Action based on Research) กล่าวคือ การคิดกิจกรรมทุกอย่างจะต้องมาจากฐานความรู้ที่ได้มาจาก "งานขยับปัญญา" (การวิจัย) เสียก่อน ในทางปฏิบัติจึงต้องมีการไต่ถามกันอยู่เสมอว่า "กิจกรรมนี้ท่านได้แต่ใดมา" เป็นการตรวจสอบคุณภาพของกิจกรรม

ในการทำกิจกรรมนั้นจะต้องใช้ "หน้าตัก/ศักยภาพของชุมชน" ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งเพื่อออกกำลังความเข้มแข็งของชุมชนในวันนี้ และเพื่อความยั่งยืนของกิจกรรมในวันหน้า

(4) **หลักสิทธิของเจ้าของวัฒนธรรม** กระบวนการขั้นตอนการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการกับวัฒนธรรมนั้น ต้องถือให้เป็นสิทธิของเจ้าของวัฒนธรรมซึ่งเป็นทั้งผู้ก่อกำเนิด เป็นผู้

กำลังใช้ และเป็นผู้ที่ต้องรับผลต่างๆเป็น**ผู้ตัดสินใจ** (ส่วนบทบาทของบุคคลภายนอกนั้น สามารถจะให้ข้อมูล ให้ข้อคิดเห็น ให้ความรู้ ให้ข้อเสนอแนะต่างๆได้ แต่ต้องไม่เล่นบทบาทเป็น "ผู้ตัดสินใจแทนชุมชน") หลักการเรื่องการตัดสินใจนี้เกี่ยวข้องกับแนวคิดเชิงวิชาการคือเรื่อง Tradition of Selection (ประเพณีแห่งการเลือกสรร) ซึ่งกล่าวว่า ในทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งวัฒนธรรม ชุมชนก็จะมีแบบแผนในการคัดสรรอยู่เสมอว่า จะคัดเลือกอะไรเก็บไว้ จะคัดอะไรทิ้งไป จะปรับเปลี่ยนอย่างไร ฯลฯ อย่างไรก็ตาม การที่ชุมชนจะสามารถดำเนินการตามแบบแผนนั้นได้ อย่างแท้จริง ชุมชนก็ต้องมี "อำนาจ" (Power) มากพอ มิฉะนั้นแล้ว ก็อาจจะเป็น "แหล่งอำนาจจากภายนอก" ซึ่งอาจจะเป็นภาครัฐหรือภาคธุรกิจที่ใช้อำนาจในการคัดเลือกวัฒนธรรมของชุมชนมา สืบทอดหรือปรับเปลี่ยนโดยทิ้งให้เจ้าของวัฒนธรรมตัวจริงต้องพบแต่ความซ้ำซากใจ

(5) การทำกิจกรรมคือการเปิดพื้นที่สาธารณะแห่งใหม่ ๆ ให้แก่ชุมชน เมื่อใช้

มุมมองของ "กระบวนการผลิตทางวัฒนธรรม" (Cultural Production) ก็หมายความว่า การผลิตวัฒนธรรมนั้นจะดำเนินการต่อเนื่องไปได้ก็ต่อเมื่อมี**เงื่อนไข/ปัจจัยต่างๆเอื้ออำนวย** และหนึ่งในเงื่อนไข/ปัจจัยเหล่านั้นก็คือการมีพื้นที่สาธารณะ (Public sphere) ของชุมชน

ในอดีตนั้น ชุมชนได้เตรียมเงื่อนไขด้านการเปิดพื้นที่สาธารณะเอาไว้ในวาระโอกาสต่างๆ เช่น ในประเพณีทั้ง 12 เดือนที่เรียกว่า ฮีต12 คอง14 การมีงานฉลองของส่วนรวม ธรรมเนียมประเพณีในช่วงชีวิตต่างๆ (เช่น เรียกขวัญรับขวัญ สะเดาะเคราะห์ สืบชะตา ฯลฯ) ในวาระโอกาสเช่นนั้นจะเป็นช่วงเวลาที่มีการทำกิจกรรมร่วมกันของคนส่วนใหญ่ของชุมชนเพื่อสืบทอดความรู้ความเข้าใจ อารมณ์ความรู้สึกร่วม การสร้างอัตลักษณ์ร่วม การให้หลักประกันทางจิตใจ ฯลฯ ตามหลักการเรื่องบทบาทหน้าที่ของพื้นที่สาธารณะ (อันเป็นแนวคิดของ J. Habermas)

(6) หลักการเรื่อง "ครบเครื่องเรื่อง S-M-C-R" ในงานวัฒนธรรม สำหรับแนวคิดใหม่เป็น "ส่วนผสมใหม่" ในการทำงานด้านวัฒนธรรม ก็คือแนวคิดเรื่อง "กระบวนการสื่อสาร" อันมีองค์ประกอบ คือ ธาตุทั้ง 4 ผู้ส่งสาร-สาร-สื่อ-ผู้รับสาร ที่เรียกย่อๆ ว่า S-M-C-R เมื่อนำเอา S-M-C-R เข้ามาใช้ในการทำงานวัฒนธรรมนั้น ก็หมายความว่า หลังจากที่มีองวัฒนธรรมในแง่มุมมองสาขาวิชาอื่นๆ เช่น สังคมศึกษา มานุษยวิทยา คติชนวิทยาแล้ว นักนิเทศศาสตร์ก็จะเพิ่มมุมมอง

การจัดงานประเพณีพิธีกรรมต่างๆว่าเป็น "งานด้านการสื่อสาร" แบบหนึ่ง และจะศึกษาว่า เมื่อใช้ แวนสองทางวิชาการนิเทศศาสตร์ - S-M-C-R ลงไปตรวจสอบแล้ว กระบวนการสื่อสารดังกล่าวนั้น มีความสมบูรณ์มากน้อยเพียงใด มีความบกพร่อง ณ จุดไหน จะหาวิธีเสริมแต่ง/พัฒนาอย่างไร

(7) การใช้กลยุทธ์ "ถือเอาผู้รับสารเป็นตัวตั้ง" ต่อเนื่องมาจากคุณลักษณะในข้อ 6 ที่กล่าวมาแล้วว่า การสื่อสารจะเข้ามามีบทบาทในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่การทำงานด้านวัฒนธรรมเชิงรุก โดยเริ่มจาก "การมองให้ครบเครื่องเรื่อง S-M-C-R" ส่วนมูลค่าเพิ่มในลำดับต่อมา ก็คือ การเสริมเพิ่มกลยุทธ์แบบใหม่ๆของการสืบทอดวัฒนธรรม

แต่เดิมนั้น กลยุทธ์ที่ชุมชนใช้ในการสืบทอดวัฒนธรรมจะมีอยู่ 2 กลยุทธ์ใหญ่ๆ กลยุทธ์แรกคือ **ปูสอนหลาน** (เน้นการใช้วัจนภาษาเป็นเครื่องมือถ่ายทอด) เช่น การเล่านิทานรอบกองไฟ การร้องผญาคำขวัญสอนจริยธรรม การร้องหมอลำ/เพลงเรือ/การทำบทโนรา เป็นต้น

อีกกลยุทธ์หนึ่งคือ **ปู้ย่าพาทำ** (เน้นการลงมือปฏิบัติแบบว่า "ไม่พูดพาล่าม เอาแต่ทำเพลง") เช่น ปู้ย่าตายายจะพาลูกหลานเข้ามาร่วมงานประเพณีต่างๆ สอนลูกหลานให้สวดมนต์ไหว้พระ หรือทอผ้า แกะหนัง แพงหยวก สานหมวกกุยได้ยเลย โดยไม่ต้องพูดอบรมสั่งสอนให้มากนัก ด้วยการฝึกฝนลงมือปฏิบัติ ลูกหลานก็จะค่อยซึมซับคุณค่า/สุนทรีย์/ความหมาย-ความสำคัญของวัฒนธรรมในชุมชนของตนเองไปทีละเล็กละน้อย

(8) การใช้เครื่องมือ "การวิเคราะห์คุณลักษณะ" และ "ต้นไม้แห่งคุณค่า" การติดตั้งความเข้าใจเรื่องสื่อพื้นบ้าน ก็คือ เครื่องมือการวิเคราะห์คุณลักษณะของสื่อ เครื่องมือชิ้นแรกที่จะดำเนินการร่วมกับชุมชนในเวทีพื้นบ้าน อันเป็นเครื่องมือที่จะชักชวนบรรดาเจ้าของวัฒนธรรมที่มีความรู้เรื่องสื่อพื้นบ้านกันคนละเล็กละน้อย (ที่เรียกว่า Tacit knowledge) ให้ได้นำเอาความรู้ของตนออกมารวมกัน (Explicit) ให้กลายเป็น "ความรู้ร่วมกันเกี่ยวกับคุณลักษณะของสื่อพื้นบ้าน" (ที่เรียกว่า Explicit knowledge) อันเป็นรูปแบบพื้นฐานของ "การบริหารจัดการความรู้" (Knowledge management) ผลจากการจัดเวทีเสวนาปราชญ์ชุมชนหรือแกนนำชุมชนแล้วตั้งคำถามว่า "ใครรู้จักสื่อพื้นบ้านที่เรากำลังจะทำงานด้วยในแง่ใดบ้าง" จากนั้นวิทยากรกลุ่มจะเขียนคำตอบทั้งหมดให้เป็นภาพรวมบนกระดาษชาร์ต ผลลัพธ์ก็คือ ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนก็จะได้รับการติดตั้ง "คุณลักษณะของสื่อพื้นบ้านอย่างกว้างขวาง/ครอบคลุม/รอบด้าน" มากที่สุด

(9) การใช้กลยุทธ์ "ไขว้ประสานอย่างใช้ปัญญา" (Hybridization) หลักวิชาการด้านวัฒนธรรมศึกษาจะกล่าวอยู่เสมอว่า ระบบวัฒนธรรมของชุมชนหรือสังคมที่มีความยั่งยืนนั้น จะเป็นระบบเปิด (open system) อยู่เสมอ กล่าวคือ มีการพบปะแลกเปลี่ยนกับระบบวัฒนธรรมจากภายนอกอยู่เสมอ

อย่างไรก็ตาม การเปิดตัวมาพบกับวัฒนธรรมจากภายนอกนั้นก็มิได้หลายแบบแผนบางรูปแบบก็เป็นคุณต่อวัฒนธรรมชุมชน แต่บางวัฒนธรรมก็ก่อโทษหรือหายนะต่อชุมชนนั้น เช่น

- **แบบแผนการเข้าแทนที่** (Substitution) แบบแผนนี้ วัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมจากภายนอกจะเข้ามาเบียดขับวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน แล้วเข้ามาสวมรอยแทนที่แบบแผนการเข้าแทนที่นี้เป็นสาเหตุหลักของการสูญสลายของวัฒนธรรมพื้นบ้านทั้งหลาย เช่น กลุ่มเยาวชนหันมาสนใจสื่อมวลชน (วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต) แล้วหันหลังให้กับสื่อพื้นบ้าน

- **แบบแผนการรับไว้ทั้ง 2 อย่าง** (Addition) แบบแผนนี้ ชุมชนก็จะรับเอาวัฒนธรรมทั้ง 2 แบบเอาไว้คู่เคียงกัน ตัวอย่างเช่น เมื่อมีงานฉลอง/งานวัดในภาคใต้ ก็จะมีทั้งเวทีเพลงลูกทุ่งคอนเสิร์ต ฉายหนัง โรงโนรา โรงหนังตะลุง ฯลฯ การจะใช้แบบแผนนี้ได้ นั้น ชุมชนจะต้องมีทรัพยากร/มีต้นทุนมากพอที่จะหล่อเลี้ยงวัฒนธรรมทั้งแบบใหม่และแบบเดิมเอาไว้ได้อย่างเต็มรูปแบบ

- **แบบแผนการไขว้อย่างใช้ปัญญา** (Hybridization) แบบแผนนี้อาจจะดูคล้ายคลึงกับแบบที่สอง คือมีการเก็บรับทั้งวัฒนธรรมทั้งใหม่และเก่าเข้าไว้ด้วยกัน แต่ทว่าความแตกต่างก็จะอยู่ที่แบบแผนที่ 3 นี้ วัฒนธรรมทั้งสองนั้นจะต้องมีการดัดแปลง การตัดทอน การเพิ่มเติม เพื่อให้สามารถเข้ามา "ไขว้" รวมกันให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้ ตัวอย่างเช่น ในการรื้อฟื้นการทำพิธีกรรมผีป่วนั้น ตัวพิธีกรรมเองก็ต้องมีการปรับเปลี่ยน เช่น ต้องมี "กระบวนการทำความเข้าใจร่วมกัน" (ใช้การจัดเวทีเสวนา-รูปแบบวัฒนธรรมใหม่) และเนื่องจากข้อจำกัดที่พิธีไหว้ผีป่วนั้นเป็นพิธีกรรมที่ไม่อาจทำเทียมขึ้นมาได้ ดังนั้น กลุ่มลูกหลานคนรุ่นใหม่จึงได้นำรูปแบบ "การเล่นละครหรือหุ่นมือ" มาใช้เป็น "เวทีการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้/ความเข้าใจ/คุณค่าเรื่องผีป่วนั้นเป็นต้น

(10) แนวคิดเรื่อง "วัฒนธรรมเป็นสมบัติร่วมของชุมชน" ความหมายของแนวคิดนี้หมายความว่า วัฒนธรรมนั้นเป็นประจักษ์สมบัติร่วมของคนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะชนชั้น รวมทั้งเป็นสมบัติที่เป็นมรดกตกทอดมาตั้งแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบันและในอนาคต

การยึดกุมแนวคิดเรื่อง "วัฒนธรรมเป็นสมบัติร่วม" นั้น มีนัยยะตามมาในเรื่องการออกแบบกิจกรรมที่จะต้อง "เปิดพื้นที่ให้คนทุกกลุ่ม/ทุกเพศ/ทุกวัย/ทุกรุ่น" ในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม

ทั้งที่สื่อพื้นบ้าน/วัฒนธรรมชุมชนเป็นสมบัติร่วมของชุมชน แต่ทว่าปัญหาที่มักจะเกิดขึ้นก็คือ คนบางกลุ่ม (เช่นเด็ก/วัยรุ่น/คนรุ่นใหม่) อาจเกิดความรู้สึกว่า "สื่อพื้นบ้านเป็นเรื่องของคนเฒ่าคนแก่เท่านั้น" วิชาการด้านการสื่อสารได้ค้นคิดกระบวนการที่เรียกว่า "การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม" (Participatory communication) ที่จะช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) ให้เกิดขึ้นได้ การทำงานวัฒนธรรมเชิงรุกจึงต้องมีสื่อสารที่เจาะจงว่า ต้องเป็น "การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม" เท่านั้น

(11) แนวคิด "หน้าที่นิยม" แบบมีพลวัต (Dynamic Functionalism) แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านต่อชุมชนนั้นเป็นการตอบคำถามว่า การมีสื่อพื้นบ้านนั้นจะมีประโยชน์อะไรต่อชุมชนหรือจะช่วยแก้ไขปัญหอะไรของชุมชนได้บ้าง หรือในทางกลับกัน หากสื่อพื้นบ้านสูญหายไป จะก่อให้เกิดปัญหอะไรตามมา การใช้แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านต่อชุมชนนั้น เป็นแนวคิดที่ไม่แปลกหน้าสำหรับสาขาวิชาคติชนวิทยาหรือมานุษยวิทยา

(12) ท่าทีแบบ "คู่ขนาน" ต่อสื่อพื้นบ้าน สำหรับสาขาอภิวชิชาคติชนวิทยาที่ได้เข้ามาให้ความสนใจกับสื่อพื้นบ้านนั้น คือ สาขานิติศาสตร์พัฒนาการ หรือสาขาการสื่อสารเพื่อการพัฒนา (Development Communication) แต่ทว่าสาขานิติศาสตร์พัฒนาการนั้นยังมีแนวโน้มที่จะมีท่าทีที่ "คิดแต่จะใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาชุมชน" ได้อย่างไร โดยยังให้ความสนใจน้อยต่อชะตากรรมของตัวสื่อพื้นบ้านเอง ไม่ว่าจะเป็นการดำรงอยู่หรือการพัฒนาตัวสื่อพื้นบ้านก็ตาม ระบบคู่ขนานคือ "ต้องทั้งใช้ทั้งช่วยธำรงรักษา/สืบทอด/พัฒนาสื่อพื้นบ้าน" ไปพร้อมๆกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการใช้

7.แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารและวัฒนธรรม

เป็นที่ยอมรับกันว่าการสื่อสารและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้เพราะการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอด ภาษา ทักษะคิด ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนปรัชญาและแนวคิดต่างๆ อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม จากชนรุ่นหนึ่งไปยังชนอีกรุ่นหนึ่ง หรือจากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง นับว่าเป็นหน้าที่ของการสื่อสาร ดังที่ ลาสเวลล์ (Lasswell , 1960) กล่าวว่า การสื่อสารมีหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ หน้าที่ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมอันเป็นมรดกของสังคมจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง หรือจากชนกลุ่มหนึ่งไปยังชนอีกรุ่นหนึ่ง นอกจากนี้การที่การสื่อสารมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับวัฒนธรรม อันสืบเนื่องมาจากการสื่อสารเกิดขึ้นภายใต้ขอบเขตของวัฒนธรรม วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการสื่อสาร เพราะวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการสื่อสารของสมาชิกในสังคม

สื่อพื้นบ้านซึ่งเป็นผลผลิตที่เกิดจากการสังสรรค์ประสมการอันยาวนานหลายชั่วอายุคนจนตกผลึกเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่แสดงถึงเอกลักษณ์แต่ละท้องถิ่นอย่างชัดเจน และปรากฏออกมาในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น เพลง ดนตรี การแสดง การละเล่น ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เป็นต้น

สื่อพื้นบ้านมีประโยชน์ที่หลากหลาย กาญจนา แก้วเทพ (2544) ได้สรุปหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน ดังนี้

- 1.ให้ความบันเทิง เป็นหน้าที่หลักที่สื่อพื้นบ้านมีความเชี่ยวชาญ
- 2.การแจ้งข่าวสาร
- 3.การให้การศึกษา
- 4.การวิพากษ์วิจารณ์สังคมหรือการต่อต้านผู้มีอำนาจ
- 5.การทำหน้าที่เป็นตัวประสานความสัมพันธ์ระหว่างคนกลุ่มต่างๆ
- 6.หน้าที่ในการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน
- 7.หน้าที่การทบทวนชีวิต

- 8.หน้าที่การเป็นทางระบายนโยบายสังคมของมนุษย์
- 9.หน้าที่ในการพัฒนาภูมิปัญญาและ
- 10.หน้าที่ในการสร้างจิตสำนึกทางการเมือง

นอกจากนี้สื่อพื้นบ้านยังมีข้อเด่นมากตรงที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้พบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทำกิจกรรมร่วมกันอันจะยังผลให้เกิดความสนิทสนม เสริมสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน กระทั่งสามารถสร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวได้โดยง่ายและเป็นไปอย่างสอดคล้องกับเงื่อนไขของสังคมนั้นๆ เมื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนเริ่มเปลี่ยนไป วัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนก็ได้เปลี่ยนไปด้วยโดยบางประเภทได้สูญหายไป บางประเภทที่ยังดำรงอยู่ก็ไม่ได้ทำหน้าที่ ทำให้ระบบคุณค่าของวัฒนธรรมพื้นบ้านหายไป ชุมชนจึงขาดกลไกในการที่จะสื่อสารเพื่อทำหน้าที่หล่อหลอมจิตใจของคนในชุมชน ผลที่ตามมาคือชุมชนมีปัญหามากๆเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากเช่นคนในชุมชนเริ่มไม่รู้จักกัน ขาดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ลูกหลานไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้สูงอายุ/พ่อแม่ เยาวชนชายติดยาเสพติด เยาวชนชาย/หญิงมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เยาวชนหญิงตั้งท้องโดยไม่ตั้งใจ ชาย/หญิงติดเชื้อเอดส์ ผู้สูงอายุและเด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ขาดคนดูแล ปัญหาดังกล่าวได้ขยายวงกว้างออกไปเรื่อยๆ ชุมชนไม่สามารถแก้ไขได้เพราะขาดการรวมพลังและขาดความมั่นใจในการใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นสื่อในการแก้ไขปัญหา

ในขณะเดียวกัน สื่อมวลชนก็เป็นเครื่องมือในการทำให้วัฒนธรรมดำรงอยู่ได้ ซึ่งสื่อมวลชนสามารถนำมาปรับใช้ได้กับสื่อพื้นบ้าน โดยถูกนำมาใช้และมีบทบาทดังนี้ (ปรมะ สดเวทิน ,2541)

- 1.การสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชน ช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมในด้านต่างๆ ไปสู่ประชาชนที่อยู่ในส่วนต่าง ๆ ของประเทศ

- 2.สื่อมวลชนนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสู่คนส่วนใหญ่ของประเทศ ก่อให้เกิดการรับรู้ความเข้าใจและสร้างความเป็นปึกแผ่นระหว่างคนในท้องถิ่นต่างๆ ในประเทศ ซึ่งเป็นอุดมการณ์อย่างหนึ่งของการพัฒนาประเทศ รวมทั้งยังทำให้วัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม เฉพาะพื้นที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายจนเป็นวัฒนธรรมของมวลชน

3. สื่อมวลชนช่วยนำบำรุงรักษา ส่งเสริมและถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดึงมาจากคนรุ่นเก่ามาสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อปลูกฝังให้สมาชิกของสังคมสามารถปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับสภาพของสังคม เกิดความภูมิใจในวัฒนธรรมของชาติ และไม่ทำลายวัฒนธรรมที่ดึงมาจากชาติ

4. การสื่อสารทำให้การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมเป็นไปอย่างเหมาะสมกับกาลเวลา และวิถีชีวิตของประชาชน ควบคุมให้การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม เป็นวัฒนธรรมที่ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนดีขึ้น ควบคุมและไม่ให้วัฒนธรรมของต่างชาติ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมของสังคมกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของประชาชน

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาเป็นข้อคิดที่ว่า สื่อสารมวลชนเป็นทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการทำให้วัฒนธรรมอยู่ได้ โดยมีหน้าที่ต่างๆ เช่น เผยแพร่วัฒนธรรมไปยังประชาชน แต่เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับสื่อพื้นบ้านแล้ว สื่อพื้นบ้านมีบทบาทหน้าที่บางอย่างที่สื่อมวลชนทำไม่ได้ และมีบทบาทหน้าที่มากกว่าสื่อมวลชนในการที่จะสืบทอดสื่อพื้นบ้าน และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสวดสรวงภุมมะที่บ้านใหม่สมบูรณ ผู้วิจัยจะได้นำแนวคิดเรื่องการสื่อสารและวัฒนธรรมมาเพื่อกล่าวให้เห็นว่า การสวดสรวงภุมมะซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมของชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ นั้นก็มีการสื่อสารอยู่ด้วย

8. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

8.1 การศึกษาสถานภาพของสื่อพื้นบ้าน มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

จุมพล รอดคำดีและคณะ (2521) ได้ทำการสำรวจ “บทบาทสื่อพื้นบ้านต่อการศึกษาของชาวบ้าน” โดยเน้นสื่อพื้นบ้านในภาคเหนือ คือ เพลงซอ ค่าว ลีเก กลองสะบัดชัย และกองเท่งทึง กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนใน จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยมีเป้าหมายที่จะสำรวจพฤติกรรมการรับฟัง และชมสื่อพื้นบ้านที่ได้กล่าวมาแล้วของประชาชนในภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่าชาวชนบทใน จังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่ (ประมาณ 90 %) เคยมีประสบการณ์ในการ

ฟังและชมสื่อพื้นบ้านดังกล่าว โดยมีการฟังและชมเพลงชอมมากเป็นอันดับแรกตามมาด้วยลิเก สำหรับบทบาทของสื่อพื้นบ้านต่อเรื่องการศึกษาของชาวบ้านนั้น ผู้วิจัยประเมินว่า สื่อพื้นบ้านมีศักยภาพที่จะใช้เป็นสื่อการศึกษาได้ แต่ทว่าต้องใช้กลวิธีนำเสนอที่ให้นือหาสาระควบคู่ไปกับความสนุกสนานบันเทิงอันเป็นหน้าที่เดิมของสื่อพื้นบ้าน

จิตตนา หนูณะ (2533) วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้การแสดงร้องเงิง (มีลักษณะคล้ายรำวง) อันเป็นสื่อการแสดงแบบพื้นเมืองของภาคใต้ค่อยๆ สูญหายไปจากความนิยมของชาวบ้าน และพบว่า มี 3 ปัจจัย คือ

1. การเข้ามาของสื่อมวลชนสมัยใหม่
2. ชีตจำกัดของตัวสื่อประเพณีเอง
3. กลุ่มผู้ชมซึ่งจะเป็นตัวตัดสินใจถึงการดำรงอยู่ของสื่อพื้นบ้าน ปัจจุบันโอกาสที่จะได้ชมสื่อพื้นบ้านได้ลดน้อยถอยลงไป เนื่องจากปัจจุบันมีสื่อหลายประเภทมากขึ้น

จุฑารัตน์ เมืองแก้ว (2537) พบว่าการปรับตัวของชุมชน ด้านความเชื่อนั้น ความเชื่อดั้งเดิมทั้งที่เป็นประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ รวมทั้งความเชื่อที่เกี่ยวกับการผลิต บางอย่างได้สูญหายไป บางอย่างยังปฏิบัติอยู่แต่ลดความสำคัญลงเหลือแต่การปฏิบัติทางพิธีกรรม แต่ด้านของเนื้อหาสาระเบื้องหลังของการประกอบพิธีกรรมนั้น แทบจะไม่มีใครรู้ความหมาย เช่น การไหว้ผีปู่ย่า

8.2 การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2524) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์สารัตถะเพลงกล่อมเด็กภาคใต้” พบว่า เพลงกล่อมเด็กภาคใต้มีบทบาทที่สำคัญ คือ

1. ชับกล่อมเพื่อให้เด็กหลับไว
2. สร้างความบันเทิง
3. เป็นเครื่องสื่อสารชาวบ้านทำนองเดียวกับสื่อมวลชน เพราะให้ความรู้ทั้งทางภูมิศาสตร์

เหตุการณ์ในสังคม วรรณกรรม ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา ตามวัย ความเข้าใจชีวิตและสังคม ตลอดจนแนะแนวทางในการดำเนินชีวิต เป็นต้น

4. ปลุกฝังคุณสมบัตินิติการเป็นกุลบุตร กุลธิดา ได้แก่ กิริยามารยาท การครองตน การศึกษาหา ความรู้ เป็นต้น

5. ปกป้องรักษาปัทสถานของสังคม เช่น การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี การจรรโลงศาสนา

6. ปกป้องสิทธิหน้าที่อันพึงได้โดยชอบธรรมจากสังคม เช่นการท้วงติงการใช้อำนาจที่เกินขอบเขตของบุคคลบางคน หรือปัญหาเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจ เป็นต้น

อานันท์ กาญจนพันธ์ (2531) ได้ศึกษาพิธีกรรมเลี้ยงผีมด ผีเม็ง จังหวัดลำปาง พบว่าการเลี้ยงผีมด ผีเม็ง เป็นพลังที่ชาวบ้านเสริมสร้างไว้เพื่อต่อสู้กับความขัดแย้งของสังคม ซึ่งค่อยๆ ห่างเหินจากธรรมชาติมากขึ้น พิธีกรรมได้สื่อถึงความอุดมสมบูรณ์ของผืนแผ่นดินและการร่วมแรงร่วมใจกันของผู้คน การเลี้ยงผีจึงแสดงออกมาให้เห็นถึงคุณธรรมที่สำคัญของชาวล้านนา ผู้ที่มาร่วมในพิธีรู้สึกสนุกสนานและอิ่มเอิบใจไปพร้อมๆ กัน นอกจากนี้พิธีกรรมยังได้สะท้อนถึงความขัดแย้งและความกลมเกลียวของสังคมซึ่งตัวพิธีกรรมเองก็เป็นส่วนที่ทำให้มนุษย์ได้แสดงความรู้สึกต่างๆ ออกมา

พวงทอง นิลยิม (2537) ทำการศึกษาบทบาทของผู้ใหญ่ในครอบครัว ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านการเล่นและของเล่น เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ เด็กปฐมวัย ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านแก่อำเภอสำโรง จังหวัดลพบุรี พบว่าผู้ใหญ่ในครัวเรือนมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับบุตรหลานของตน

ศรีปาน รัตติกาลชลากร(2538) ได้ทำการศึกษาบทบาทของสื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญในอำเภอพระประแดง จากผลการศึกษาในครั้งนี้ทำให้พิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสื่อพื้นบ้าน ในวัฒนธรรมมอญในอำเภอพระประแดงว่าสามารถสืบทอดต่อไปหรือค่อย ๆ ลดลงและหมดไปนั้น สามารถสรุปเป็นแนวคิดตามหลักนิเทศศาสตร์ได้ดังนี้

1. **ปัจจัยภายใน** ที่เกี่ยวกับลักษณะของสื่อพื้นบ้านแต่ละประเภทคือปัจจัยที่สนับสนุน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

2. **ปัจจัยภายนอก** ที่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของสื่อพื้นบ้าน คือ

2.1. การเปลี่ยนสภาพความเป็นอยู่ของชาวมอญพระประแดงจากสังคมเกษตรกรรม มาเป็นสังคมอุตสาหกรรมและธุรกิจต่าง ๆ ส่งผลให้สื่อบางประเภทหมดไป

2.2. นโยบายของรัฐในบางสมัยทำให้สื่อบางอย่างลดลงไปและเปลี่ยนแปลงเช่นการสั่งปลดเสนาหังส์ ทำให้ประเพณีแห่งสังฆตชะบาเปลี่ยนแปลงคือเกือบหมดไป แต่เมื่อนำกลับมาปฏิบัติใหม่ ก็มีการแห่ร่วมกันในหมู่บ้านต่าง ๆ แทนการแห่กันเองในแต่ละหมู่บ้าน

2.3. การกำหนดวันร่วมประเพณีตามจันทรคติ นับตามข้างขึ้นข้างแรม ทำให้วันที่มีประเพณีนั้นอาจตรงกับวันทำงาน ซึ่งผู้ที่ทำงานตามระบบธุรกิจและราชการไม่สามารถมาร่วมได้ หรือไม่สะดวกจะเข้าร่วม เพราะทางราชการมิได้กำหนดให้เป็นวันหยุด

2.4. ผลจากการเปลี่ยนชีวิตความเป็นอยู่ จากสังคมเกษตรกรรมมาสู่สังคมอุตสาหกรรมดังกล่าวทำให้การร่วมแรงรวมใจและการบริจาคของต่าง ๆ เพื่อใช้ในประเพณีลดลง และอุปกรณ์เครื่องใช้ตลอดจนแรงงานต่าง ๆ ต้องเสียค่าใช้จ่ายทำให้ชาวมอญส่วนใหญ่ที่มีรายได้น้อยไม่อาจเข้าร่วมได้สะดวก

2.5. วัสดุตามธรรมชาติเริ่มลดลง และหายากขึ้น

2.6. ความเจริญต่าง ๆ ทำให้สื่อพื้นบ้านบางอย่างหมดความจำเป็น เช่น ประเพณีเรือสำเภานี้ปัจจุบันวัดต่าง ๆ มีไฟฟ้าใช้ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งที่ปัจจุบันการแพทย์เจริญขึ้นอาศัยยาแผนปัจจุบันแทนยาลูกกลอน การคมนาคมทางบกทำให้ประเพณีเพลงเรือสูญหายไป การก่อสร้างสมัยใหม่ทำให้บ้านเรือนไม่เอื้อในการจัดบ่อนสะบ้าการสร้างสะพานถาวรทำให้ประเพณีการต่อสะพานหายไปเป็นต้น

2.7. การศึกษากับสวนกลาง ทำให้เด็กรุ่นใหม่ไม่มีโอกาสได้รับการถ่ายทอดภาษาและประเพณีบางอย่าง

2.8. การแพทย์และสาธารณสุขที่เจริญขึ้น ทำให้การรักษาโรคแผนโบราณลดลง

2.9. ความเชื่อของคนรุ่นใหม่เปลี่ยนไปซึ่งเป็นผลมาจากการศึกษาทำให้สื่อบางอย่างขาดคนสนใจและไม่เชื่อถือ

2.10. การรับสื่อสมัยใหม่และกระแสวัฒนธรรมตะวันตกทำให้เด็กรุ่นใหม่มองว่าสื่อ
บางอย่างล้ำสมัย

2.11. การแต่งงานข้ามกลุ่ม ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

2.12. ความซับซ้อนของสื่อพื้นบ้าน หมายถึงสื่อที่มีความซับซ้อนในทางปฏิบัติหรือผู้
ปฏิบัติต้องใช้ความสามารถพิเศษหรือความพยายามจึงจะปฏิบัติได้ ดังนั้นเมื่อชาวมอญรุ่นใหม่ที่ไม่
ได้เรียนรู้หรือถ่ายทอดสืบต่อมาจึงไม่สามารถกระทำได้

ธีรเดช ขึ้นประภาณุสรณ์ (2538) ศึกษาเรื่อง “ การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และค่านิยม
ในสื่อพื้นบ้าน “ละครเสภาขุนช้างขุนแผน” ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาท ค่านิยม
ความเชื่อในสื่อพื้นบ้าน “ละครเสภาขุนช้างขุนแผน” ตลอดจนปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเสื่อมนิยม
ผลการศึกษาพบว่าละครเสภาขุนช้างขุนแผน มีบทบาทหลักคือ

1. การให้ความบันเทิงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. การให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ แก่ชุมชน
3. การเสนอแนะการดำเนินชีวิต
4. การสอดส่องแจ้งข้อเท็จจริงให้สังคม
5. การวิพากษ์วิจารณ์สังคม
6. การประสานสัมพันธ์ให้คนในสังคมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ธีรชัย อิศรเดช และคณะ (2546) ศึกษาเรื่อง “โนราตายาย นาฏกรรมแห่งจิต
วิญญาณที่ยังไม่ตายไปจากคนได้” โดยศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อโนราที่มีต่อบุคคลต่างๆ โดยได้
แบ่งระดับการทำหน้าที่ออกเป็น 4 ระดับคือ

1. บทบาทหน้าที่ของโนราต่อบุคคลสื่อโนราได้ทำหน้าที่เป็นบำลอม
บุคลิกภาพของคนได้ ทำให้ผู้ที่มาเรียนรำโนรามีบุคลิกภาพทั้งกายและใจที่สมบูรณ์ เช่น มีความอ่อน
น้อมถ่อมตน ซอบช่วยเหลือผู้อื่น และมีความภูมิใจในตนเอง เป็นต้น

2. บทบาทหน้าที่ของโนราในระดับกลุ่ม สื่อโนราถูกประกอบสร้างมาเพื่อใช้เป็น
พื้นที่สังสรรค์ของเครือญาติ ทำให้เกิดการรวมพลที่เป็นปึกแผ่น ตลอดจนช่วยปลูกฝัง เสริมสร้าง
ความสัมพันธ์ของรุ่นต่างๆ เป็นต้น

3. บทบาทหน้าที่ของโนราในระดับชุมชน เช่น เป็นกลไก ในการควบคุมป้องกัน ชุมชน ให้ความบันเทิง ให้การศึกษาอบรม สร้างอัตลักษณ์ตัวตนของชุมชน เก็บและถ่ายทอดมรดก ทางวัฒนธรรม วิพากษ์วิจารณ์สังคม เป็นต้น

4. บทบาทหน้าที่ของโนราในระดับนิเวศน์ โนรามีบทบาทในการตอกย้ำ เรื่องความ เคารพธรรมชาติ โดยเป็นพื้นที่ที่ให้ผลิตซ้ำความคิดต่อธรรมชาติ อีกทั้งยังเป็นช่องทางหนึ่งในการ เป็นสื่อเพื่อสนทนาเรื่องสิ่งแวดล้อม

อีกทั้งยังได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ ที่เป็นหน้าที่สืบเนื่อง หน้าที่ที่หายไป หน้าที่คลี่คลาย และหน้าที่สร้างใหม่ อีกด้วย

ชนิษฐา นิลผึ้ง (2549) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน ศึกษา กรณีปุนบ้าน จังหวัดเพชรบุรี” พบว่า ปุนบ้านเมืองเพชรมีบทบาทหน้าที่ที่สืบเนื่องทั้งในระดับปัจเจก ระดับชุมชนและในระดับสังคม ได้แก่การสร้างสมาธิปัญญา หน้าที่เฝ้าการพัฒนาตนเอง หน้าที่ สืบเนื่องในระดับชุมชนได้แก่หน้าที่ในการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปะที่มีคุณค่าของไทย หน้าที่สะท้อน ตัวตนของช่าง และหน้าที่ในการสร้างอาชีพให้กับคนในท้องถิ่น ส่วนหน้าที่สืบเนื่องในระดับสังคม นั้น มีหน้าที่ในการช่วยสืบทอดวรรณกรรมที่สำคัญของไทย หน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลสืบค้นด้าน อารยธรรม หน้าที่ในการโยงโยสมานึกในสังคมให้เข้าไปผูกพันกับระบบค่านิยมในสังคม

8.3 การศึกษาเกี่ยวกับการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

ชูเกียรติ ลิสุวรรณ (2535) ได้ศึกษาเรื่องระบบการเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นชนบทเขต ภาคเหนือ พบว่าระบบการเรียนรู้ในท้องถิ่นที่สำคัญเริ่มถ่ายทอดกันในครอบครัว โดยใช้สื่อที่มีอยู่ สนับสนุนกระบวนการถ่ายทอดความรู้ใช้วิธีการสอน และปฏิบัติจริงไปพร้อมกัน ผู้สอนคือผู้ใหญ่ใน ครอบครัวที่มีความรู้ หรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ผู้เรียนก็คือบุตรหลานหรือเครือญาติที่มีแรงจูงใจจากตัวอย่างความสำเร็จในอาชีพของคนในรุ่นก่อน การถ่ายทอดในครอบครัวนี้ จะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เมื่อผู้เรียนชำนาญแล้ว ก็จะกลายเป็นผู้สอนในรุ่นต่อไป

วรวิทย์ องค์ครุฑรักษา (2537) ศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปะการปักผ้าของชาวเขาเผ่าเย้า บ้านแม่ซ้าย จังหวัดเชียงราย พบว่า กระบวนการถ่ายทอดการปักผ้าของชาวเขาทำโดยการสอนให้แก่บุตรสาว โดยใช้วิธีการสอนแบบปากเปล่า และการสาธิต ผู้เรียนใช้วิธีการสังเกตและฝึกประสบการณ์ด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญ โดยไม่มีการจดบันทึกเป็นหลักฐาน การถ่ายทอดจึงขึ้นอยู่กับความแม่นยำของผู้สอน และผู้เรียนในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง

นิทรพร ทิพา (2539) ทำการวิเคราะห์เนื้อหาเพลงพื้นบ้านหมอลำเพื่อการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาของเพลงพื้นบ้านหมอลำที่สะท้อนถึงความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี การดำเนินชีวิต และความรู้ต่างๆ ของชาวอีสาน พบว่า เนื้อหาเพลงพื้นบ้านหมอลำประกอบด้วยด้านสาระต่างๆ สามารถจัดกลุ่มหมวดหมู่เรียงจากมากไปหาน้อย คือ การดำเนินชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและความรู้ต่างๆ

มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ (2540) ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านในการสอนดนตรีพื้นบ้านของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสงขลา พบว่ากระบวนการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านในการสอนดนตรีพื้นบ้านนั้น การถ่ายทอดความรู้โดยการบอกเล่าลักษณะ การอธิบาย แนะนำ โดยการสาธิตในลักษณะการแสดง การทำให้ดูโดยฝึกปฏิบัติในลักษณะการให้นักเรียนฝึกใช้เครื่องดนตรี และถ่ายทอดความรู้โดยการให้เข้าร่วมแสดงในลักษณะการนำนักเรียนไปร่วมแสดงดนตรีพื้นบ้านในงานต่างๆ

พงษ์ชมพู ไชยอาสา (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ การสื่อสารเพื่อสืบทอดประเพณีบุญบั้งไฟในชุมชนชนบท ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสาร การมีส่วนร่วมในการสื่อสาร และปัจจัยการมีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อสืบทอดประเพณีบุญบั้งไฟ จากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นสมาชิกในครอบครัวที่มีบทบาทเป็นผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำประเพณีบุญบั้งไฟ และสมาชิกทั่วไป ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารในช่วงการเตรียมงานภายในหมู่บ้านและหมู่บ้านมีทิศทางการสื่อสารสองทาง ลักษณะการสื่อสารมีทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทิศทางการสื่อสารมีทั้งจากบน

ลงล่าง ล่างขึ้นบน และในระดับเดียวกัน ส่วนการสื่อสารในช่วงถ่ายทอดกิจกรรมพบว่าเกิดในระดับหมู่บ้านมากที่สุด และพบว่าการปฏิบัติจริงเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการสื่อสารจะมีการสื่อสารสองทาง ในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีการใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษา และมีทิศทางการไหลของสารจากบนลงล่างและในระดับเดียวกัน ซึ่งสมาชิกต่างมีส่วนร่วมในการสื่อสารแสดงความคิดเห็นเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและการตัดสินใจ

ศิริดา พงษ์ภมร (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “กระบวนการสื่อสารเพื่อการดำรงรักษางานประเพณีรับบัวของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบวนการสื่อสารที่ใช้ในการจัดงานประเพณีรับบัวของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อกำหนดกระบวนการสื่อสาร สำหรับดำรงรักษาเผยแพร่งานประเพณีที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่สุด การวิจัยพบว่ากระบวนการสื่อสารในช่วงของการเตรียมงานประเพณีรับบัว จะเกิดในกลุ่มขนาดเล็กที่จัดตั้งมาเป็นพิเศษมากกว่ากลุ่มขนาดใหญ่ ส่วนกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการดำรงรักษาและเผยแพร่งานประเพณีขึ้นอยู่กับทักษะในการสื่อสารและถ่ายทอดความรู้ของแต่ละคนเป็นสำคัญ การสื่อสารสองทางทำให้การสื่อสาร มีความถูกต้องมากกว่าการสื่อสารทางเดียว สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้รับสารมากกว่า รวมทั้งเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ทำความเข้าใจอย่างชัดเจน การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการเช่น การถ่ายทอดกิจกรรมในงานการกระจายข่าวสู่ชุมชนแบบปากต่อปาก เป็นกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ อย่างหนึ่งในการดำรงประเพณีต่อไป

8.4 การศึกษาเกี่ยวกับการสวดสรภัญญะ มิ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

แก้วตา จันทรานุสรณ์ (2545) เป็นการศึกษาบทบาทของสรภัญญะที่มีต่อสังคมอีสานจากอดีตถึงปัจจุบัน ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านในการสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ที่สะท้อนผ่านด้วยสรภัญญะ และศึกษาแนวทางและวิธีการถ่ายทอด ภูมิปัญญาชาวบ้านไปยังท้องถิ่นต่าง ๆ ในภาคอีสาน ผลการศึกษา สรุปได้ว่าสรภัญญะเป็นทำนองสวดที่มีมาพร้อมกับคัมภีร์ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ประเทศไทยได้รับเอา การร้อง

สรภัญญะมานานัน ควบคู่กับพุทธศาสนา มีพัฒนาการมาจาก การสวดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ มาเป็นการขับร้องของฆราวาส เนื้อหาจะกล่าวถึงความศรัทธาในพุทธศาสนาและแบบแผนการ ประพฤติ ปฏิบัติอันดีงามตามอุดมการณ์ทางศาสนา จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีผลทำให้ บทบาทของสรภัญญะในสังคมอีสานเริ่มลดลง การประกวด การขับร้องสรภัญญะเป็นอุบายในการ สืบทอดสรภัญญะให้คงอยู่ แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหาและการสื่อ ความหมาย อย่างไรก็ตามบทบาทที่ยังคงอยู่ของสรภัญญะก็คือ การสื่อความหมายที่เกี่ยวข้องกับ จริยธรรมหรือแบบแผนการดำเนิน ชีวิตที่เหมาะสม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นภูมิปัญญาในการปลูกฝัง ค่านิยมอันดีงาม รวมทั้งการถ่ายทอดปทัสถานทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่ง สู่อีกคนรุ่นหนึ่ง

ประสงค์ โสมรัตน์านนท์ (2543) เพื่อศึกษาประวัติคุณค่าเพลงสรภัญญะและ สร้างสื่อการเรียนการสอนวิชาหลักภาษาไทย โดยใช้รูปแบบและทำนองเพลงสรภัญญะของกลุ่ม ชาติพันธุ์ลาว กูยและ เขมร จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มชาติพันธุ์ลาว ได้แก่ คณะสรภัญญะพุทธจริยาหัวจัวพัฒนา วัดบ้านหัวจัว อำเภอสนม กลุ่มชาติพันธุ์กูย ได้แก่ คณะ สรภัญญะบ้านหนองแล้ง อำเภอสำโรงทาบ กลุ่มชาติพันธุ์เขมร ได้แก่ คณะสรภัญญะวัดบ้านระ เฌียง อำเภอศีขรภูมิและ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนห้วยจรงวิทยา อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า เพลงสรภัญญะ มีวิวัฒนาการมาจากทำนองสวดมนต์ของ พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา มีสาระสำคัญเพื่ออบรมจริยธรรม มีการดัดแปลงทำนองให้ไพเราะตาม ยุคตามสมัยเพลงสรภัญญะจังหวัดสุรินทร์ มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นคือมีภาษาถิ่นลาว กูยและเขมร ปะปนกับภาษาไทย โดยพัฒนาไปตามความนิยมของผู้ร้องตามกลุ่มชาติพันธุ์ ด้านสังคม สะท้อน ให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในสังคม ด้านจริยธรรม มุ่งสอนให้เป็นคนดี มีปัญญาและมีความสุข การ นำสรภัญญะไปประยุกต์สร้างสื่อการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย โดยใช้รูปแบบการประพันธ์และ ทำนองเพลงสรภัญญะ พัฒนาเป็นสื่อซีดีและวีซีดี ทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผล การทดลองพบว่า นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาหลักภาษาไทย อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ เพลงสรภัญญะให้คุณค่าต่อสังคม ประเพณี จริยธรรม เพลง สรภัญญะสอดแทรกคุณธรรม ค่านิยมอยู่เสมอ เพลงสรภัญญะทำให้คนมีสัมมาคารวะ มีระเบียบวินัย และจากการสัมภาษณ์ผู้นำ ชุมชนพบว่า เพลงสรภัญญะมีคุณค่าต่อมนุษย์และสังคม ผู้ฝึกขับร้องเพลงสรภัญญะจะมีจริยธรรม ที่ดีงาม เพราะกระบวนการฝึกเพลง สรภัญญะเป็นกิจกรรมที่สร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบุญ อำเภอนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา” โดยศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะ และวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบุญ ที่มีต่อระดับปัจเจก ระดับชุมชน และระดับสังคม และได้แยกประเภทหน้าที่เป็น หน้าที่สืบเนื่อง หน้าที่หายไป หน้าที่คลี่คลาย และหน้าที่เพิ่ม โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการนำเอาแนวความคิดต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 มาเป็นกรอบ/เกณฑ์ในการวิเคราะห์ และใช้การสัมภาษณ์ (Interview) ในการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลในการตอบโจทย์การวิจัยในประเด็นต่างๆ

ระเบียบวิธีวิจัย

ประกอบด้วยการวิจัย 2 ลักษณะ คือ

1. การวิเคราะห์จากเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาเรื่องราว , รูปแบบการจัดกิจกรรม กระบวนการสื่อสาร ที่ใช้ในการรื้อฟื้นและการสืบทอดการสวดสรภัญญะในบ้านใหม่สมบุญ จังหวัดนครราชสีมา โดยวิเคราะห์จากเอกสาร เพื่อให้ทราบที่มา และวัตถุประสงค์ และรูปแบบของการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบุญ อำเภอนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา เพื่อมาประกอบการอธิบายบทบาทหน้าที่ของการสวดสรภัญญะด้วย

2. การสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบผสมผสาน ดังนี้

- การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) กลับกลุ่มตัวอย่าง โดยเตรียมคำถามมาล่วงหน้าแบบกว้างๆ แล้วพูดคุย ถามไถ่ไปตามจังหวะและโอกาสที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มเป้าหมาย ทั้งยังช่วยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ ค่อยๆ นึกเรื่องราวและสามารถถ่ายทอดออกมาได้ที่ละน้อย

- การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยเตรียมแนวคำถามในการสัมภาษณ์ เพื่อต้องการให้ได้ข้อมูลที่ตรงและชัดเจนมากที่สุดจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งอาจใช้วิธีการระล่อมกล่อมเกล้า (Probe) มาผสมผสานด้วย

ทั้งนี้ หลังจากที่ผู้วิจัยได้รวบรวมความรู้เรื่องเกี่ยวกับการสวดสรภัญญะจากเอกสาร ตำรา หรือวิทยานิพนธ์ สื่อสิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้องกับการสวดสรภัญญะมาแล้ว ผู้วิจัยจึงเดินทางกลับบ้านใหม่สมบูรณ อำเภอนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา เพื่อเริ่มการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล

วันแรกของการลงพื้นที่เพื่อการแนะนำตัวและสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยได้ขับรถไปเรื่อยๆ ตามเส้นทางจากตัวเมืองจังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากเส้นทางไปวัดใหม่สมบูรณ บ้านใหม่สมบูรณ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา นั้น เป็นเส้นทางที่ไม่ซับซ้อน ประกอบกับผู้วิจัยเองเป็นคนจังหวัดนครราชสีมาอยู่แล้ว จึงไปถึงพื้นที่ดังกล่าวได้ไม่ยากนัก เมื่อไปถึงทางเข้าหมู่บ้าน จึงได้ไปสอบถามหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ติดถนนสายหลักว่าบ้านใหม่สมบูรณ อยู่ที่ไหน และได้สอบถามเน้นถึงเรื่องการทำกรวิชัยเรื่องการสวดสรภัญญะ ผู้ที่ตอบก็ร้อง “ ออ ” มาทันที และได้แนะนำทางอย่างกระตือรือร้น

เมื่อไปถึงหมู่บ้านซึ่งเป็นเวลาบ่าย ผู้วิจัยก็แปลกใจระคนตกใจ ว่า นี่หรือหมู่บ้านที่เราจะมาทำการศึกษาวิจัยเรื่องการสวดสรภัญญะ เนื่องจากมองไปรอบๆหมู่บ้าน บ้านแต่ละหลังซึ่งตั้งเรียงรายไม่ห่างกันมากนักมีเพียงรั้วซึ่งเป็นพืชผักกั้นอาณาเขตไว้เท่านั้นไม่มีผู้คนอยู่เลย แต่เมื่อนึกขึ้นได้ว่าเมื่อ มาถึงถิ่นที่ใดก็ต้องไปทำการคารวะเจ้าถิ่นก่อน สิ่งแรกที่นึกขึ้นได้คือ บ้านผู้ใหญ่บ้าน จึงได้ไปสอบถามถึงทางไปบ้านผู้ใหญ่บ้านจากร้านค้าเล็กๆ ริมนถนนทางเข้าหมู่บ้าน แต่เมื่อไปถึงบ้านผู้ใหญ่ก็ต้องผิดหวังอีกรอบ เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านไปประชุมที่อำเภอ แต่ผู้วิจัยก็ไม่ละความพยายาม จึงไปหาเจ้าอาวาสวัดใหม่สมบูรณ แต่ก็มีเพียงกลุ่มชาวบ้านที่นั่งคุยกันอยู่ไม่กี่คน สอบถามได้ความว่า ช่วงเวลาดังกล่าวที่ผู้วิจัยไปทำการศึกษา เป็นช่วงที่ชาวบ้านไปตัดอ้อยกัน จึงไม่มีผู้ใดอยู่ในหมู่บ้าน และท่านเจ้าอาวาสวัดใหม่สมบูรณ(ท่านใหม่) ก็ติดกิจนิมนต์ที่ต่างจังหวัด เป็นอันว่าในวันแรกของการลงพื้นที่ทำการเก็บข้อมูลวิจัย ไม่มีอะไรคืบหน้า

หลังจากนั้นในครั้งต่อมา ผู้วิจัยจึงติดต่อกับคุณนวพร (ผู้ย) หัวหน้าโครงการรื้อฟื้นเสียงสรภัญญะทำนองชีวิตแห่งชุมชนบ้านใหม่สมบุญ และได้แนะนำให้ไปพบป้าพรรณ หัวหน้าคณะสรภัญญะบ้านใหม่สมบุญ ในครั้งนี้ได้สอบถามทางไปบ้านป้าพรรณจนพบและได้แจ้งวัตถุประสงค์ของการมาพบป้าพรรณ และได้สอบถามถึงเรื่องการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบุญอย่างเป็นกันเองแต่ยังไม่ได้ถามคำถามที่ลึกๆ มากนัก คิดเอาไว้ว่าจะมาทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกอีกในครั้งต่อไปและป้าพรรณเองก็แนะนำสมาชิกของคณะสรภัญญะบ้านใหม่สมบุญ ว่ามีใครบ้างพร้อมไปกับแนะนำทางไปบ้านของแต่ละคน จนทำให้การสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ส่วนการสัมภาษณ์คุณนวพร ต่อมกระโทก หัวหน้าโครงการรื้อฟื้นเสียงสรภัญญะทำนองชีวิตแห่งชุมชนบ้านใหม่สมบุญนั้นเป็นไปไม่ยากนัก เนื่องจากคุณนวพร ศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา และบ้านพักของผู้วิจัยเองก็อยู่ในตัวเมืองนครราชสีมา การนัดหมายสัมภาษณ์จึงเป็นไปได้โดยง่าย

ในการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยเองได้นำของเล็กๆ น้อยๆ ไปมอบให้กับผู้ให้ข้อมูลเพื่อเป็นการขอบคุณ โดยเมื่อครั้งที่ไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านใหม่สมบุญ ผู้วิจัยได้นำผลไม้และเครื่องเขียนไปแจกให้กับนักเรียนจนครบทุกคนทั้งโรงเรียน ส่วนกลุ่มแม่บ้านสรภัญญะของบ้านใหม่สมบุญ สิ่งที่ผู้วิจัยนำไปมอบให้และเป็นที่ถูกอกถูกใจบรรดาป้าๆ ทั้งหลาย เห็นจะเป็น “หมาก” ที่คนในชนบทไทยส่วนใหญ่ชอบเคี้ยวกัน นั่นเอง

ผู้วิจัยเคยนึกอยากที่จะลองหัดสวดสรภัญญะดูเพื่อหาประสบการณ์ ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ตรงและนำมาเป็นข้อมูลในการทำวิจัย แต่เนื่องจาก การสวดสรภัญญะทำนองและการร้อง จะมีเสียงที่สูงมากเหมาะสำหรับเนื้อเสียงของผู้หญิงและเด็กมากกว่า ผู้วิจัยเป็นผู้ชายมีเสียงทุ้มและต่ำ จึงไม่ได้ลองสวดสรภัญญะตามแบบที่เคยอยากตั้งใจไว้ว่าจะลองฝึกสวดสรภัญญะบ้าง

แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยทำการศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภทด้วยกัน คือ

1. แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร
2. แหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคล

1. แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร

จากแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) จากกลุ่มประชากรที่เป็นเอกสารได้แก่ เอกสารวิชาการ หนังสือวิชาการ เอกสารสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ เว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต ที่ปรากฏรูปภาพและเนื้อหาที่เกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษา ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2. แหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคล

แหล่งข้อมูลบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการสวดสรภัญญะ ที่บ้านใหม่สมบูรณ อำเภอนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) กับกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นสองกลุ่ม คือ

- 2.1 กลุ่มผู้รื้อฟื้น อาทิ ที่ปรึกษา และ หัวหน้าโครงการฟื้นฟูเสียงสรภัญญะทำนองชีวิตแห่งบ้านใหม่สมบูรณ เจ้าอาวาสวัดใหม่สมบูรณ
- 2.2 กลุ่มผู้สืบทอด อาทิ กลุ่มแม่บ้าน, คณะครูโรงเรียน ต่างๆ ในอำเภอนองบุญมากจังหวัดนครราชสีมา รวมถึงนักเรียนโรงเรียนบ้านใหม่สมบูรณ

รายละเอียดในการคัดเลือกกลุ่มประชากรและกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มดังนี้

แหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคลในส่วนกลุ่มผู้ประสานงานกิจกรรมการรื้อฟื้นสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณ อำเภอนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมาได้แก่

- พระครูวินัยธรนิคม สิริวิฑฒโนหรือพระอาจารย์นิคม พระนักคิดนักพัฒนา เจ้าอาวาสวัดป่าสมบุญ อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งได้เล็งเห็นคุณค่าของการสวดสรภัญญะ ที่ปรึกษาโครงการฟื้นฟูเสียงสรภัญญะซึ่งเป็นบุคคลที่ เห็นความสำคัญของการสวดสรภัญญะ

-คุณ นวพร ต่อมกระโทก หัวหน้าโครงการฟื้นฟูเสียงสรภัญญะ ผู้ซึ่งเห็นคุณค่าของการสวดสรภัญญะ และอยากพัฒนาให้เป็นสื่อประจำท้องถิ่น ที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดความสงบ ต่อไป

แหล่งข้อมูลบุคคลในส่วนกลุ่มผู้สืบทอดการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบุญ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการสวดสรภัญญะ ซึ่งเป็นบุคคลในท้องถิ่น ได้แก่

- คณะสรภัญญะ บ้านใหม่สมบุญ ซึ่งประกอบไปด้วย สมาชิก 5 คน ผู้ซึ่งมีความรู้ความสามารถ ในการสวดสรภัญญะและเป็นแม่บ้านกลุ่มแรกที่ได้รับการถ่ายทอดการสวดสรภัญญะจากพระอาจารย์สุเชาว์ผู้เริ่มนำการสวดสรภัญญะมาเผยแพร่ในชุมชนบ้านใหม่สมบุญ

- ครู อาจารย์ โรงเรียนบ้านใหม่สมบุญ ครู อาจารย์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมในการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะ ตามโครงการ รื้อฟื้นเสียงสรภัญญะทำนองชีวิตแห่งชุมชนบ้านใหม่สมบุญ

- นักเรียนโรงเรียนบ้านใหม่สมบุญ เป็นนักเรียนที่ได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ตามโครงการรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะที่ชุมชนบ้านใหม่สมบุญ

การกำหนดเครื่องมือในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์จะเป็นคำถามแนวปลายเปิด(Open - ended Questions) โดยไม่นำคำตอบโดยใช้ข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ และศึกษาจากเอกสารในช่วงแรก ประกอบแนวคิด และทฤษฎีที่ปรากฏในบทที่สองมาเริ่มต้นเป็นประเด็นคำถาม ซึ่งแนวคำถามนี้จะใช้เป็นแนวในการถามกลุ่มเป้าหมายที่เป็นบุคคล และผู้วิจัยจะใช้เทปบันทึกเสียง สมุดจด และกล้องถ่ายรูป ประกอบการเก็บข้อมูล โดยมีประเด็นคำถามดังต่อไปนี้

คำถามในประเด็นการนำการสื่อสารมารื้อฟื้นการสวดสรภัญญะมีดังนี้

- ความเป็นมาของสรภัญญะในหมู่บ้านสมบูรณเป็นอย่างไร
- ก่อนที่ สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ. จะเข้ามาช่วยในการรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะในบ้านใหม่สมบูรณ สถานภาพของการสวดสรภัญญะเป็นอย่างไร
- เหตุใดจึงอยากรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะ
- มีการสื่อสารอย่างไรเพื่อให้คนในหมู่บ้านฯ เห็นความสำคัญของการสวดสรภัญญะ
- ทุนเดิมที่บ้านใหม่สมบูรณในการสวดสรภัญญะมีอะไรบ้าง

คำถามในประเด็นการนำการสื่อสารเพื่อการสืบทอดการสวดสรภัญญะมีดังนี้

-มีการสื่อสารอย่างไรเพื่อให้คนในหมู่บ้านใหม่สมบูรณหันมาให้ความสนใจในการสวดสรภัญญะ

- การสอนสวดสรภัญญะมีการสอนในรูปแบบใดบ้าง ผ่านช่องทางใด
- มีการประสานงานติดต่อ กับภายนอกที่มีการสวดสรภัญญะด้วยหรือไม่

อื่นๆ

- คุณสมบัติของผู้ที่สวดสรภัญญะเป็นอย่างไร
- ก่อนสวดสรภัญญะต้องมีการเตรียมตัวอย่างไร
- ประโยชน์ของการสวดสรภัญญะมีอะไรบ้าง มีผู้สนใจมาเรียนการสวดสรภัญญะจำนวนเท่าใด

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงที่มีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยใช้วิธีการ ดังนี้ คือ

1. ผู้วิจัยยืนยันความเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการใช้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษาดูตรวจสอบและรับรองความถูกต้องโดยการอ่านข้อมูลดังกล่าว พร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่เสนอ (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2540 อ้างถึงใน ใจทิพย์ สอนดี, 2543)

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล(Methodological Triangulation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี กล่าวคือ ใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และการใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ตลอดจนศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงมากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลและแหล่งข้อมูล ในการวิเคราะห์ถึงสภาพของสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณว่ายังคงอยู่ หรือสูญหายไปแล้ว อีกทั้งยังวิเคราะห์ถึงต้นทุนทางวัฒนธรรมของการสวดสรภัญญะอีกด้วย นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ถึงบทบาทหน้าที่ และรูปแบบการสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะ ที่บ้านใหม่สมบูรณ อำเภอนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา ว่ามีรูปแบบในการสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดแบบใด เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนแล้วจึงนำมาวิเคราะห์เพื่อสรุปผล โดยวิธีการจำแนกประเภทของข้อมูล เปรียบเทียบข้อมูล และการตีความข้อมูล โดยใช้กรอบแนวความคิด และ ทฤษฎีในบทที่สอง

การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูล เป็นการพรรณนาโวหาร (Descriptive Report) ให้เห็นถึงการวิเคราะห์สภาพความคงอยู่ สูญหาย ชบเซา และการวิเคราะห์ถึงต้นทุนทางวัฒนธรรมของการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณ วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของการสรภัญญะ โดยแยกเป็นระดับปัจเจก

ระดับชุมชน และในระดับสังคม อีกทั้งยังมีแบ่งเป็นประเภทหน้าที่สืบเนื่อง หน้าที่ที่หายไป หน้าที่
คลี่คลายและหน้าที่เพิ่มเติม รวมถึงการบรรยายให้เห็นสภาพเงื่อนไข กระบวนการ ขั้นตอน ของ
การสื่อสารในการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณ์ อำเภอหนองบุญมาก
จังหวัดนครราชสีมา ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

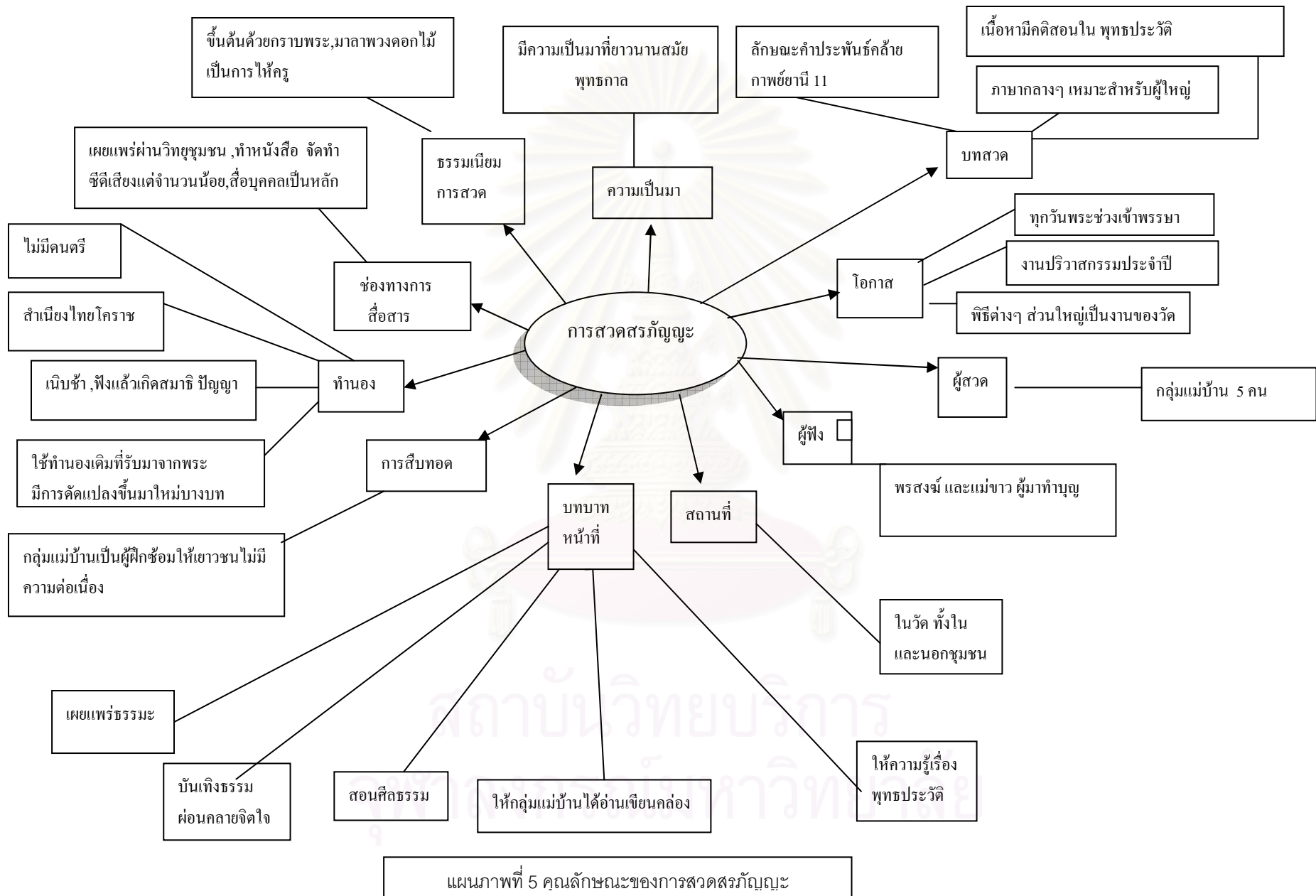
การวิจัยเรื่อง “ การสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้น และสืบทอดการสวดสรภัญญะ ที่บ้านใหม่สมบุญ อำเภอนงนุญมาก จังหวัดนครราชสีมา “ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพความคงอยู่ ต้นทุนทางวัฒนธรรม บทบาทหน้าที่ของการสวดสรภัญญะที่มีต่อชุมชนบ้านใหม่สมบุญ และกระบวนการสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะ และสืบทอดการสวดสรภัญญะในชุมชนบ้านใหม่สมบุญ อำเภอนงนุญมาก จังหวัดนครราชสีมา โดยนำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์คุณลักษณะของการสวดสรภัญญะ
2. สถานภาพของการสวดสรภัญญะก่อนมีการรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะ
3. บริบทชุมชน ของบ้านใหม่สมบุญ
4. ต้นทุนทางวัฒนธรรมของการสวดสรภัญญะ
5. รูปแบบการสื่อสารในการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะ
6. บทบาทหน้าที่ของการสวดสรภัญญะที่มีต่อชุมชนบ้านใหม่สมบุญ

1.การวิเคราะห์คุณลักษณะของการสวดสรภัญญะ (attribute analysis)

เนื่องจาก การสวดสรภัญญะซึ่งเป็นสือพื้นบ้านที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยคนรุ่นหนึ่งเพื่อรับใช้เงื่อนไขชุมชนในยุคสมัยหนึ่ง เมื่อบริบทชุมชนเปลี่ยนแปลงไป กระบวนการจัดการความรู้ของสือพื้นบ้านก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลง/ปรับตัว เพื่อให้สอดคล้องกับเงื่อนไขใหม่ๆ ของชุมชน

ดังนั้น เมื่อจะทำการวิจัยเกี่ยวกับสือพื้นบ้านแล้ว จะต้องมีเครื่องมือชนิดหนึ่งซึ่งเรียกว่า “ การวิเคราะห์คุณลักษณะ “ (attribute analysis) ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นรายละเอียดเฉพาะ ที่เกี่ยวกับตัวสือพื้นบ้านที่จะทำการวิจัย โดยการวิเคราะห์คุณลักษณะต่อไปนี้เป็นการวิเคราะห์คุณลักษณะของการสวดสรภัญญะ ก่อนที่จะมีโครงการ การรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะในบ้านใหม่สมบุญ อำเภอนงนุญมาก จังหวัดนครราชสีมา

2.สถานภาพของการสวดสรภัญญะก่อนมีการรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะ

จากตารางข้างต้นเราสามารถแยกองค์ประกอบหรือคุณลักษณะของการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบุญนี้ได้ดังนี้

1. ความเป็นมา มาความเป็นมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เป็นเสียงสวดของพระสงฆ์ในสมัยโบราณ
2. ผู้สวด ก็จะมีเพียงกลุ่มแม่บ้านจำนวน 5 คน ที่เป็นกลุ่มสรภัญญะ ซึ่งในแต่ละครั้งที่มีการสวดสรภัญญะในงานปริวาสกรรมก็จะมีเพียงกลุ่มแม่บ้านกลุ่มนี้เท่านั้นที่เป็นต้นเสียง
- 3.โอกาสในการสวดสรภัญญะ การสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบุญนี้ จะสวดกันในงานปริวาสกรรมประจำปีของวัดใหม่สมบุญ ซึ่งจะจัดเป็นประจำทุกปีมิได้ขาดเนื่องจากวัดใหม่สมบุญเป็นวัดป่าที่มีชื่อเสียงในด้านที่เป็นวัดเพื่อการปฏิบัติธรรม จึงมีคนมาปฏิบัติธรรมประจำทุกปี และการสวดสรภัญญะนอกจากจะสวดบูชาพระรัตนตรัยแล้ว ยังมีกลอนสวดต้อนรับผู้คนที่มาแสวงบุญด้วยการเข้าวัดฟังธรรม นั่งสมาธิ ปฏิบัติธรรม อีกด้วย
4. บทสวด เป็นบทกลอนที่มีลักษณะคำประพันธ์คล้ายกาพย์ยานี 11 เนื้อหาเป็นคติสอนใจและเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนา ส่วนภาษาก็เหมาะสำหรับผู้ใหญ่
5. ผู้ฟัง ก็จะมีแต่พระสงฆ์ในวัดและแม่ขาว หรือผู้ที่มาร่วมเข้าวัดจำศีลภาวนาที่วัดใหม่สมบุญเท่านั้น
6. สถานที่ จะสามารถหาฟังการสวดสรภัญญะได้ก็เฉพาะในวัด ทั้งที่เป็นวัดที่อยู่ในชุมชนบ้านใหม่สมบุญเอง หรือวัดอื่นที่อยู่นอกชุมชน
8. บทบาทหน้าที่ ให้ความรู้เรื่องพุทธประวัติ เนื่องจากบทกลอนสวดนั้นมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติและศาสนาพุทธ สอนศีลธรรม และเผยแผ่ธรรมะ นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งบันเทิงธรรมทำให้จิตใจผ่อนคลาย และการสวดสรภัญญะบ่อยๆ ถึงแม้จะจำเนื้อหาบทกลอนได้แต่บางครั้งก็ต้องอ่านบทกลอนตามไปด้วย การทำเช่นนี้เป็นการช่วยทำให้ผู้ที่สวดสรภัญญะอ่านหนังสือได้คล่องและไม่ลืมการอ่าน
9. การสืบทอด มีกลุ่มแม่บ้านไม่กี่คนที่สอนการสวดสรภัญญะให้กับเด็กๆ แต่ไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากไม่ได้รับความสนใจจากเด็กๆ
10. ในด้านทำนองการสวด การสวดสรภัญญะไม่ต้องการดนตรี การสวดก็เป็นไปอย่างเนิบช้าทำให้เกิดสมาธิ ทำนองที่สวดกันก็จะเป็การทำนองเดิมที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากพระ

ส่วนสำเนียงการสวด มีสำเนียงที่เป็นเอกลักษณ์คือสำเนียงไทยโคราช (ผู้วิจัยเป็นคนโคราชและได้ฟังการสวดสรภัญญะหลายรอบแต่ก็ยังไม่ออกว่าต่างจากสำเนียงอื่นๆ อย่างไร)

11. ช่องทางการสื่อสาร จะมีเพียงบุคคลคือ พระภิกษุ และมีหนังสือเผยแพร่บ้างแต่ไม่มากนัก

12. ธรรมเนียมการสวด ทุกครั้งที่มีการสวดสรภัญญะ จะต้องเริ่มต้นด้วยบทกราบพระและบทมาลาพวงดอกไม้ เพื่อเป็นการไหว้ครู

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบุญมีดังนี้

“แต่ก่อนก็มีการสวดอยู่นะ แต่ไม่ได้ทุกวัน จะมีก็เฉพาะวันเข้าปริวาสกรรมของแม่ขาว(คนแก่ที่นุ่งขาวห่มขาวไปถือศีลที่วัด) มีอยู่กัน 5-6 คน พอใกล้งานปริวาสกรรมก็จะนัดกันไปซ้อมสักทีหนึ่ง เพื่อให้เสียงเข้ากัน” (นางรำพรรณ เนินกระโทก ,สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2550)

“ก่อนยุคมา ป่าก็สวดกันอยู่ แต่มีไม่กี่คน ก็มีแต่พวกเก่าๆ ที่พระอาจารย์สุชาวีเคยสอนไว้ 5-6 คนเอง ก่อนมีงานปริวาสกรรมก็นัดซ้อม เพราะว่าต่างคนต่างมีงาน หน้าที่กันไปทำ พอมีงาน ถึงจะมาร่วมกันที” (นางประจบ อินกระทอน,สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2550)

“เมื่อก่อนคนแก่ เขาก็จะไปสวดกันที่วัดทุกวัน ที่มีงานปริวาสกรรม ก็จะมีแต่คนแก่ไปสวด ยังไม่มีเด็กๆ เข้าไปร่วมกิจกรรมในวัดมากเหมือนตอนที่มิโครงการฯ” (นางพรเทวี นกพลับ อาจารย์โรงเรียนบ้านใหม่สมบุญ ,สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2550)

จากการวิเคราะห์คุณลักษณะของการสวดสรภัญญะ ที่บ้านใหม่สมบุญ อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา และจากการสัมภาษณ์ ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ได้มองเห็นสภาพ ของการสวดสรภัญญะว่า มิได้สูญหายไปเลยทีเดียว ยังคงมีการสวดอยู่ เพียงแต่มีสวดไม่มากนัก เป็นการการหัดตัว/ซบเซา ของการสวดสรภัญญะ เนื่องจากมีพื้นที่ในหรือโอกาสในการสวดสรภัญญะน้อย

จากคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบุญ ไม่ได้หายไป เป็นแต่เพียงการหดตัว กระจุยตัว ชบเซาลงไป ตามคุณลักษณะต่างๆ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. อายุ และวัย การสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบุญนี้ ก็จะมีแค่กลุ่มแม่บ้านซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่สามารถสวดสรภัญญะได้เป็นอย่างดีเพียงไม่กี่คน ที่เป็นต้นเสียงในการสวด และ ไม่มีเด็กๆ หรือเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาสวดในวัด นอกจากนี้กลุ่มคนที่ฟังก็จะมีแต่เพียงพ่อชาวแม่ขาวหรือพระสงฆ์ที่มาปฏิบัติธรรมเท่านั้น เป็นการนิยมแต่เพียงกลุ่มคนในวัยแก่เท่านั้น

2. ช่องทางการสวด จะเห็นได้ว่าการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบุญ จะไม่ได้สวดกันทุกวัน หรือทุกๆ สัปดาห์ การสวดสรภัญญะจะมีขึ้นก็แต่เฉพาะเนื่องในงานปริวาสกรรมของวัดใหม่สมบุญ ซึ่งจัดเพียงแคปีละครั้งเท่านั้น

3. จำนวนของผู้สวด จำนวนของผู้สวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบุญ ก่อนที่จะมีการรื้อฟื้น มีจำนวนของผู้สวดเพียงกลุ่มแม่บ้าน จำนวน 5 คน เท่านั้น ยังไม่มีผู้อื่นเข้ามาร่วมสวดไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเยาวชน หรือเด็กๆ ในหมู่บ้าน

4. สถานที่สวดหรือช่องทางที่จะรับฟังได้ ก็จะมีแต่เพียงที่วัดป่าสมบุญซึ่งเป็นวัดในชุมชน บ้านใหม่สมบุญเอง หรือ วัดนอกชุมชน ที่มีการสวดสรภัญญะ เท่านั้น ยังไม่มีสถานที่ที่สามารถหาฟังการสวดสรภัญญะได้ง่าย นอกจากจะไปที่วัดรวมถึงโอกาสที่จะได้ฟังก็จะหาฟังได้เพียงปีละครั้งที่มีงานปริวาสกรรมในวัดเท่านั้น ถึงจะมีการสวดถึงจะหาฟังได้

การที่สรภัญญะที่บ้านใหม่สมบุญยังไม่ได้สูญหายไปนั้น ก็เนื่องมาจากการมีเงื่อนไขที่สำคัญ คือยังมีพื้นที่ในการแสดงออก แม้จะมีไม่มากนักก็ตาม การที่วัดป่าสมบุญจัดให้มีการเข้าปริวาสกรรมหรือการเข้าศีลภาวนา เป็นประจำทุกปี เป็นโอกาส/ช่องทาง/พื้นที่ ในการแสดงออกของการสวดสรภัญญะ โดยในวันเปิดวันแรกของการเข้าปริวาสกรรม จะมีการสวดสรภัญญะบทต้อนรับผู้เข้ามาเข้าปริวาสกรรม และในวันสุดท้ายก็จะสวดสรภัญญะส่งลาผู้เข้ามาเข้าศีลภาวนา นอกจากนี้ เล่าเรื่องราวต่างๆ ที่ พระอาจารย์นิคมได้ไปจุดศรัทธาตามที่ต่างๆ มาผ่านบทกลอนสรภัญญะที่ได้นำมาแต่งขึ้นใหม่แล้วสวดให้ญาติโยมที่มาเข้าศีลภาวนาฟัง เป็นต้น

3. บริบทชุมชน บ้านใหม่สมบุญ

ชุมชนบ้านใหม่สมบุญ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในตำบลบ้านใหม่ อำเภอหนองบุญมาก

จังหวัดนครราชสีมา มีชาวบ้านอาศัยอยู่ในหมู่บ้านจำนวน 96 ครัวเรือน มี นายพรม ปีกกลาง เป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน (2551)

ชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ์ได้เริ่มก่อตั้งขึ้นบนพื้นที่ป่าดงอีจานที่เคยอุดมสมบูรณ์เมื่อสี่สิบกว่าปีที่แล้ว ทว่าเมื่อความเจริญเข้ามา ปากก็เริ่มเสื่อม โชคดีผู้นำชุมชนชาวบ้านในสมัยนั้น คือ ผู้ใหญ่เพชร จำพะเนาว์ เล็งเห็นถึงผลเสียของการทำลายป่าจึงได้ชักชวนชาวบ้านให้ร่วมกันอนุรักษ์ป่า โดยกันพื้นที่ป่าเอาไว้เพื่อนิมนต์พระภิกษุมาจำพรรษาในหมู่บ้าน ตั้งแต่นั้นชาวชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ์จึงมี สำนักสงฆ์บ้านใหม่สมบูรณ์ หรือที่ชาวบ้านเรียกกันติดปากทุกวันนี้ว่า “วัดป่าสมบูรณ์” เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ พระสงฆ์และชาวบ้านต่างช่วยกันดูแลรักษาป่าและพัฒนาหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ เรื่อยมา

สรภัญญะได้เข้ามายังชุมชนแห่งนี้เมื่อราวๆ ยี่สิบปีก่อน โดยพระภิกษุในสมัยนั้นคือ พระอาจารย์สุเชาว์ เป็นผู้นำมาเผยแผ่และได้รับความนิยมนจากชาวบ้านเป็นอย่างมาก ทั้งคนหนุ่มสาว คนเฒ่าคนแก่ ต่างเข้ามาร่วมทำบุญและมาร่วมสวดสรภัญญะกันเป็นประจำทุกวัน มีการจัดงานประกวดประชันกันอย่างสม่ำเสมอในช่วงเวลานั้น ทำให้สรภัญญะเป็นเสมือนสื่อกลางที่ช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ในชุมชนทรัพยากรอันน่าหวงแหนของชาวบ้านในถิ่นนี้ด้วย โดยจะเห็นได้จาก บทสรภัญญะวัดป่า ที่มีเนื้อหากล่าวถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าในชุมชน

ต่อมาในภายหลัง พระอาจารย์สุเชาว์ ได้ย้ายไปจำพรรษาที่วัดอื่นประกอบกับคนหนุ่มสาวในรุ่นนั้นต่างมีครอบครัว มีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นขณะที่ทิศทางการพัฒนาประเทศซึ่งมุ่งเน้นไปในด้านวัตถุ ได้นำพากระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่หลังไหลผ่านเข้ามาทางสื่อต่างๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ สรภัญญะในชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ์ก็ค่อยคลายความนิยมลง เฉกเช่นวัฒนธรรม พื้นบ้านในชุมชนอื่นๆ

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันบ้านใหม่สมบูรณ์ยังคงมีวัดป่าสมบูรณ์เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านที่มีความผูกพันกันมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน มี พระครูวินัยธรรม สิริวิฑฒโน ประธานสงฆ์วัดป่าสมบูรณ์ ซึ่งชาวบ้านมักเรียกท่านว่า “พระอาจารย์นิคม” เป็นพระผู้ปฏิบัติเผยแผ่พุทธศาสนาจนเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของชาวหนองบุญมาก และเป็นศูนย์กลางคอยประสานความร่วมมือจากชาวบ้านและกลุ่มเยาวชนให้ร่วมกันดูแลป่า พัฒนาวัดรวมถึงจัดกิจกรรมต่างๆ อันก่อให้เกิดสุขภาวะแก่ชุมชน จนเป็นที่ยอมรับแก่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนทั้งในและนอกพื้นที่

ขณะที่สรภัญญะในชุมชนแห่งนี้ในวันจะค่อยสูญหายไปกับคนรุ่นเก่า พระอาจารย์นิคม ซึ่งเป็นพระภิกษุที่มีแนวความคิดการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ทั้งศาสนา การศึกษา วิถีชีวิตชุมชน ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้เล็งเห็นคุณค่าของสรภัญญะดังกล่าวข้างต้น จึงได้ชักชวนให้ชาวบ้านที่สามารถสวดสรภัญญะได้รวมตัวกัน และฝึกฝนให้แก่เยาวชนทุกครั้งที่มีโอกาสและด้วยความตั้งใจของ พระอาจารย์นิคม ที่ต้องการอนุรักษ์สรภัญญะให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ ต่อมา “โครงการสืบพื้นบ้านสารสุข” หรือ สพส. และคณะกรรมการโครงการดังกล่าว จึงได้ช่วยประสานงานและผลักดันให้เกิดคนทำงานเพื่อมาสานต่อแนวความคิดนี้ จนภายหลังได้จัดตั้ง “โครงการฟื้นฟูสรภัญญะทำนองชีวิตแห่งชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ” ขึ้นมา ได้รับงบประมาณสนับสนุน จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ หรือ สสส. ให้ดำเนินงานตามโครงการเป็นระยะเวลา 1 ปี (มิถุนายน 2547-พฤษภาคม 2548) โดยมี นางนพพร ต่อมกระโทก เป็นหัวหน้าโครงการ

4. ต้นทุนทางวัฒนธรรมของการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ว่า จากการสำรวจสภาพของการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณ อำเภอนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา นั้น พบว่า ก่อนที่จะมีโครงการฟื้นฟูสรภัญญะนั้น การสวดสรภัญญะของที่นี่ ไม่ได้สูญหาย หรือกำลังจะสูญหาย เป็นแต่เพียงการหดตัว หรือซบเซาเท่านั้น ยังมีการนำออกมาใช้บ้างในบางโอกาส ไม่ได้สูญหายไปเสียเลยทีเดียว

แต่การรื้อฟื้นและการนำกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น ต้องอาศัยต้นทุน/ทุนเดิมของการสวดสรภัญญะที่มีแต่เดิมในชุมชน แนวทางแบบวัฒนธรรมศึกษาเชิงวิพากษ์ที่มองว่าเรื่องของต้นทุน เป็นเรื่องของ อำนาจ ที่จะถูกนำไปใช้ทั้งในทางครอบงำผู้อื่น หรือในทางตรงข้ามคือ ใช้เพื่อต่อรอง/ต่อต้าน/ปฏิเสธการครอบงำ การวิจัยเรื่องต้นทุนของการสวดสรภัญญะนี้จะวิเคราะห์ถึง ต้นทุนทางวัฒนธรรม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ศักยภาพชุมชนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการวิเคราะห์พบว่า การสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณ มีต้นทุนทางวัฒนธรรมดังนี้

4.1 ต้นทุนที่เป็นทรัพยากรบุคคล

การสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบุญ เมื่อ 20 ปีที่แล้วได้มีพระภิกษุนามาเผยแผร์ให้ชาวบ้านได้รู้จักและเรียนรู้กัน ต่อมาพระรูปนั้นได้ย้ายไปจำพรรษาที่อื่น ไม่มีผู้ใดเป็นตัวตั้งตัวตีหรือสนับสนุนให้มีการสวดสรภัญญะ ทำให้คนในชุมชนมีความสนใจน้อยลง ทำให้การสวดสรภัญญะซบเซาไปบ้าง แต่เมื่อมีโครงการรื้อฟื้นสรภัญญะ ซึ่งเป็นโครงการย่อยของ โครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข (สพส.) เข้ามาดำเนินกิจกรรมเพื่อรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะที่ชุมชน ก็สามารถทำได้ง่าย เนื่องจากยังมีทรัพยากรบุคคลที่เป็นกำลังสำคัญ ได้แก่ คนแก่ในหมู่บ้านที่เคยจำเรียนฝึกสวดสรภัญญะจากพระภิกษุ ซึ่งมีความรู้ด้านนี้โดยเฉพาะ มีผู้ใหญ่บ้าน บ้านใหม่สมบุญที่เล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญของสรภัญญะซึ่งต่อมาได้สนับสนุนให้กิจกรรมในด้านต่างๆ บรรลุเป้าหมายไปด้วยดี รวมถึงครูอาจารย์ในโรงเรียนที่มีความรู้ด้านการเขียนกลอน นอกจากนี้ต้นทุนอีกอย่างหนึ่งก็คือ คุณ นวพร ต่อมกระโทก ซึ่งเป็นหัวหน้าโครงการฟื้นฟูสรภัญญะทำนองชีวิตแห่งบ้านใหม่สมบุญ ซึ่งก่อนหน้านี้ไม่มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับสรภัญญะเลย แต่ด้วยความสนใจจึงได้ศึกษาหาความรู้ และก่อนที่จะได้เข้าไปทำโครงการ ได้เข้าไปติดตั่งอาวุธทางปัญญากับโครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข ซึ่งเป็นพี่เลี้ยงในการทำกิจกรรมการรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะ

“ผู้ชักชวนเป็นอาจารย์ที่เคยสอนตอนเรียน ปริญญาตรี อาจารย์กนกรัตน์ ยศไกร ซึ่งอาจารย์ได้เล่าภาพรวมของการทำงานของ โครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข ให้ฟังทำให้รู้สึกสนใจ เพราะโดยพื้นฐานตัวเองเป็นคนชอบงานด้านพัฒนาอยู่แล้ว ยิ่งพอเป็นเรื่องเกี่ยวกับการสื่อสารเข้ามาเกี่ยวข้องก็ยิ่งสนใจ ประกอบกับช่วงนั้นว่างงาน เป็นแม่บ้านอยู่หลายปี เลยอยากหางานทำด้วย แต่ต้องเป็นงานแบบที่อยากทำ เพราะไม่ได้คิดว่าจะทำงานเพื่อหารายได้เพียงอย่างเดียว แต่อยากทำงานเพื่อหล่อเลี้ยงจิตวิญญาณของตัวเองด้วย “(นางนพพร ต่อมกระโทก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2550)

“อีกส่วนหนึ่งคือความศรัทธาที่มีต่อพระอาจารย์นิคม สืบเนื่องมาตั้งแต่ตอนออกค่ายสมัยเรียนปริญญาตรี และได้รู้จักพระอาจารย์เป็นครั้งแรก ทราบว่าท่านเป็นพระนักพัฒนาตัวจริง พออาจารย์กนกรัตน์ โทรมาชวนว่าให้ไปทำโครงการนี้เพื่อช่วยพระอาจารย์นิคมสืบทอดการสวดสรภัญญะในชุมชนก็เลยสนใจ “(นางนพพร ต่อมกระโทก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2550)

4.2 ต้นทุนที่เป็นการเพิ่มเนื้อหา/สาระใหม่ๆ ได้จากธรรมเนียมการสวด

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การสวดสรภัญญะนั้น เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาที่เน้นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เป็นคติสอนใจ สอนเรื่องบาปบุญคุณโทษและศีลธรรม แต่ในปัจจุบัน ได้เพิ่มเนื้อหาบทสวดสรภัญญะ ออกไปตามภาวะหรือตามกระแสสังคม ตัวอย่างเช่น บทสรภัญญะเมาไม่ขับ ซึ่งก็สอดคล้องกับการรณรงค์ เมาไม่ขับ ซึ่งสังคมกำลังให้ความสนใจ อีกทั้งยังสามารถปรับเปลี่ยน หรือแต่งเนื้อหาใหม่ๆ ให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบันได้ อย่างเช่น การสวดสรภัญญะนั้น แม้การเริ่มต้นการสวด จะมีบทสวดที่เป็นบทบังคับ หรือธรรมเนียมการสวด ต้องสวดบทบูชาดอกไม้ กลอนไหว้ครู แล้วจึงสวดด้วยบทกลอนอื่นๆ ในส่วนนี้ก็สามารถแทรกบทสวดที่แต่งขึ้นใหม่เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันได้

4.3 ต้นทุนที่ยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนพื้นที่และเวลา

การสวดสรภัญญะนั้น ต้องมีมิติเรื่องเวลาและพื้นที่/สถานที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ แต่ก่อนนั้น การสวดสรภัญญะเป็นการสวดเพื่อบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จึงถือเป็นของสูง จะสวดกันเฉพาะในงานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ปัจจุบันจึงได้ยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนพื้นที่ และเวลาให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เช่น มีการประกวดประชันการสวดสรภัญญะตามที่จัดขึ้นในระดับอำเภอและจังหวัดต่างๆ ที่ไม่ใช่งานวันสำคัญทางศาสนา นอกจากนี้ นอกจากจะมีการสวดสรภัญญะในวัดแล้ว ยังมีการนำบทสวดสรภัญญะไปเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต และทำเป็นซีดีเผยแพร่กันด้วย อีกทั้งแม้จะไม่มีการทำพิธีกรรมทางศาสนา ก็สามารถสวดสรภัญญะได้

4.4 ต้นทุนที่บทบาทหน้าที่

ความสัมพันธ์ระหว่างบริบทชุมชนกับการสวดสรภัญญะนั้น หากจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ของการสวดสรภัญญะกับบ้านใหม่สมบูรณ์สิ่งที่จะเห็นได้ชัดเจนและสำคัญก็คือ การที่สรภัญญะมีบทบาทหน้าที่บางประการที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านใหม่สมบูรณ์ อย่างเช่นการสวดบทกลอนสรภัญญะที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนของบ้านใหม่สมบูรณ์ หรือ การสวดสรภัญญะทำให้เกิดสมาธิและปัญญากับผู้สวด รวมไปถึงการที่เป็นสื่อพื้นบ้านเป็นพื้นที่ให้เด็กๆ ได้แสดงออก และเป็นพื้นที่ให้คนแก่ กับเด็กๆ ได้มีโอกาสมาเจอกัน บทบาทหน้าที่ของสรภัญญะนี้ มีทั้งที่ทำหน้าที่สืบเนื่อง หน้าที่คลี่คลาย และมีบางหน้าที่ที่หายไป

4.5 ต้นทุนที่ทำให้ทุกคน /ทุกกลุ่มในชุมชนมีส่วนร่วม

แต่เดิมที่ชาวบ้านที่บ้านใหม่สมบูรณ์มีความรัก ความสามัคคีกันอยู่แล้ว เมื่อมีงานสำคัญๆ ไม่ว่าจะเป็นงานสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือวันสำคัญตามประเพณี ทุกคนในชุมชนก็จะออกมามีส่วนร่วม มาช่วยกันทำงานคนละไม้คนละมืออยู่แล้ว แต่นั่นก็จะเป็นการร่วมมือกันทำเฉพาะในงานเทศกาลหรือประเพณีประจำปีเท่านั้น แต่การที่มีสื่อพื้นบ้านอย่างสรภัญญะที่เป็นสื่อประจำชุมชนนี้ ทำให้มีพื้นที่ที่ทำให้คนไม่ว่าจะกลุ่มใด วัยใด หรือชนชั้นใด ในชุมชนก็เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนกันมากขึ้น

5. การสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณ์

การสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและการสืบทอดการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณ์ เป็นการรื้อฟื้นตาม “โครงการรื้อฟื้นเสียงสรภัญญะ ทำนองชีวิตแห่งชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ์” โดยมี นาง นวพร ต่อมกระโทก เป็นหัวหน้าโครงการ โครงการนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้คือ

1. เพื่อพัฒนาให้สรภัญญะเป็นสื่อเพื่อการเสริมสร้างสุขภาพชุมชนทั้งด้านกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ
2. เพื่อใช้กิจกรรมสรภัญญะเป็นช่องทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตระหว่างคนต่างวัยทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน
3. เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนได้ตระหนักในคุณค่าของสื่อพื้นบ้านและร่วมกันแสวงหากระบวนการการสืบทอดสู่คนรุ่นต่อไป
4. เพื่อแสวงหาและพัฒนาช่องทางการเผยแพร่สรภัญญะเพื่อสุขภาพให้ขยายไปยังวงกว้างมากขึ้น

กระบวนการสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะของบ้านใหม่สมบุญ

เป็นการสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและการสืบทอดโดยการจัดกิจกรรม เพื่อกลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการ ซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านใหม่สมบุญ จึงได้กำหนดให้มีกระบวนการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ได้แก่

1. ฝึกสอนการสวดสรภัญญะให้เด็กนักเรียนในโรงเรียนบ้านใหม่สมบุญตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 เป็นประจำทุกวันศุกร์ โดยคณะสรภัญญะซึ่งเป็นกลุ่มแม่บ้านในชุมชน
2. กิจกรรมสวดสรภัญญะหมู่ เป็นกิจกรรมต่อเนื่องมาจากการฝึกสอน เมื่อนักเรียนสามารถสวดได้คล่องพอสมควรแล้ว ก็จะจัดให้สวดหมู่ร่วมกัน ณ ลานวัดป่าสมบุญ โดยกระจายเสียงผ่านเครื่องขยายเสียงให้ชาวบ้านได้ร่วมฟังด้วย ทั้งนี้ เพื่อเปิดเวทีให้เด็ก ๆ ได้มีโอกาสแสดงความสามารถ และได้เผยแพร่เรื่องสู่สาธารณะต่อชุมชน
3. จัดเวทีรื้อฟื้นบ้านลานสรภัญญะ เพื่อให้คณะสรภัญญะบ้านใหม่สมบุญมีโอกาสรับฟังการร้องสรภัญญะ เพื่อเป็นการเปิดเวทีให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เทคนิคการขับร้องเพิ่มเติม
4. จัดค่ายกวีน้อย เพื่อให้ความรู้และฝึกทักษะการแต่งบทกลอนเพื่อนำมาใส่ทำนองสรภัญญะ และเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้เรื่องสุภาษิตผ่านบทกลอน
5. จัดพิมพ์คู่มือสรภัญญะ เพื่อรวบรวมประวัติความเป็นมาของสรภัญญะในชุมชน และบทกลอนสรภัญญะเอาไว้เผยแพร่ให้แก่ผู้ที่ต้องการฝึกสวดหรือผู้ที่สนใจ
6. ผลิตรายการวิทยุ สรภัญญะเพื่อสร้างสุภาพะชุมชน เพื่อเผยแพร่สรภัญญะเพื่อการสร้างสุภาพะให้ขยายไปยังชุมชนระดับอำเภอ
7. สรภัญญะสัญจร ทุกวันพระในช่วงเข้าพรรษาของทุกปี พระสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกา จะสัญจรไปสวดมนต์ตามวัดต่างๆ ในอำเภอและจังหวัดใกล้เคียงคณะสรภัญญะซึ่งเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่มาช่วยถือศีลก็จะได้มีโอกาสเผยแพร่สรภัญญะไปยังชุมชนอื่น ๆ ด้วย
8. ผลิตสื่อซีดีเผยแพร่เสียงสวดสรภัญญะ เพื่อเสริมสร้างสุภาพะชุมชนสู่สาธารณชน โดยให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต

กิจกรรม	ผู้ส่งสาร	ตัวสาร	ช่องทางการสื่อสาร (สื่อ)	ผู้รับสาร	เป้าหมาย	รูปแบบการสื่อสาร
1.ฝึกสอนการสวดสรภัญญะให้กับเด็กๆ	กลุ่มสรภัญญะบ้านใหม่สมบุญ ,กลุ่มแม่บ้าน	บทสวดสรภัญญะ (ให้เด็กๆ ได้เลือกเอง)	ผ่านการสอนสวด โดยให้เด็กๆร้องตาม	เด็กๆ นักเรียน โรงเรียนบ้านใหม่สมบุญ	เพื่อสอนเด็กๆ ให้สวดสรภัญญะได้และฟังสรภัญญะเป็น กิจกรรมนี้เป็นการสืบทอดด้านผู้ส่งสารและผู้รับสาร	รูปแบบการสื่อสารเป็นการสื่อสารแบบสองทางโดยไม่ใช่ทางการ ด้วยการเปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้เลือกบทสวดเอง
2.สวดสรภัญญะหมู่	เด็กๆ ที่ผ่านการฝึกสวดสรภัญญะจากกิจกรรมที่ 1 มาแล้ว	บทสวดสรภัญญะที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา	การสวดเปิดโอกาสให้เด็กๆ ที่ฝึกสวดสรภัญญะมาแล้วได้แสดงออก	พระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา และผู้ที่มาปฏิบัติธรรม	เพื่อเป็นการขยายช่องทางสวดสรภัญญะให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น	เป็นการสื่อสารทางเดียว โดยให้เด็กๆ มาสวดสรภัญญะให้กับพระสงฆ์และผู้มาเข้าศีลภาวนาฟัง
3.จัดเวทีสื่อพื้นบ้านลานสรภัญญ์	วิทยากรและคณะสรภัญญ์จากชุมชนอื่น	เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับทำนองประเภทต่างๆ ของสรภัญญะ	ผ่านการสวดสรภัญญะที่วัด	เด็กๆ โรงเรียนบ้านใหม่สมบุญ และ กลุ่มสรภัญญะบ้านใหม่สมบุญ	เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้เรื่องเทคนิคการสวดสรภัญญะของแต่ละชุมชน	เป็นการสื่อสารแบบสองทาง , ช่องทางการเดินสารแบบแนวนอน
4.จัดค่ายกีฬาน้อย	วิทยากรมาสอนเรื่องกลอนแบบง่ายๆ	เนื้อหาเกี่ยวกับหลักการเขียนกลอนง่ายๆ	ผ่านการสอนและการฝึกหัดการแต่งกลอน	เด็กๆ โรงเรียนบ้านใหม่สมบุญ	เพื่อสอนให้เด็กเขียนกลอนได้ เพื่อเป็นการสืบทอดตัวสาร	เป็นการสื่อสารแบบสองทาง, ช่องทางการเดินสารเป็นแบบแนวนอน

ตารางที่ 2 รูปแบบการสื่อสารของการรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะ

กิจกรรม	ผู้ส่งสาร	ตัวสาร	ช่องทางการสื่อสาร (สื่อ)	ผู้รับสาร	เป้าหมาย	รูปแบบการสื่อสาร
5.จัดพิมพ์หนังสือ "สรภัญญะเพลงขับแห่งปัญญาเพื่อการพัฒนาชีวิตและจิตวิญญาณ"	โครงการรื้อฟื้นการ สวดสรภัญญะ	บทกลอนสวด สรภัญญะ	จัดพิมพ์เป็น หนังสือ	ผู้ที่สนใจกรสวด สรภัญญะ	เพื่อเผยแพร่และแจกจ่าย บทสวดให้กับผู้ที่สนใจการ สวดสรภัญญะ	เป็นการสื่อสารแบบทางเดียว
6.ผลิตรายการวิทยุ สรภัญญะเพื่อชีวิต	ผู้ดำเนินรายการ และ	สวดแทรกการสวด สรภัญญะพร้อมกับ สาระเกี่ยวกับการ สร้างเสริมสุขภาวะ	ผ่านการ ออกอากาศทาง สถานีวิทยุ	ประชาชนทั่วไปที่สนใจ เกี่ยวกับเรื่องราวทางสุข ภาวะและทางธรรม	เพื่อเผยแพร่การสวด สรภัญญะและสุขภาวะ	เป็นการสื่อสารแบบสองทางโดย การเปิดโอกาสให้ผู้ฟังโทรศัพท์ เข้ามาพูดคุยด้วย
7.สรภัญญ์สัญจร	คณะสรภัญญะบ้าน ใหม่สมบุญ	บทกลอนสวด สรภัญญะ	ผ่านการสวด	ผู้ที่เข้ามาถือศีล ในวัด	เพื่อเป็นการเผยแพร่การสวด สรภัญญะไปยังชุมชนอื่น	เป็นการสื่อสารแบบทางเดียว
8.การผลิตสื่อซีดีเผยแพร่ เสียงสวดสรภัญญะ	กลุ่มสรภัญญะบ้าน ใหม่สมบุญ	เสียงร้องและบท กลอนสวดสรภัญญะ	ผลิตเป็นซีดีเสียง	ผู้ที่สนใจทั่วไป	เพื่อเป็นการขยายการสวด สรภัญญะไปสู่สาธารณชน	เป็นการสื่อสารแบบทางเดียว

ตารางที่ 2 (ต่อ)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายละเอียดการดำเนินกิจกรรมและรูปแบบการสื่อสารของแต่ละกิจกรรม ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 : ฝึกสอนสรภัญญะในโรงเรียน

หลักการคิดกิจกรรม

“กิจกรรมนี้ เกิดจากความต้องการของชุมชน (พระอาจารย์ , กลุ่มแม่บ้าน) ต้องการให้มีการสืบทอดการสวดสรภัญญะไปยังเด็กรุ่นใหม่ เดิมพระอาจารย์เคยให้ได้กๆ และวัยรุ่นมาฝึกกับกลุ่มแม่บ้านกันในวัด แต่ไม่ค่อยต่อเนื่องและ สม่่าเสมอ ส่วนมากจะฝึกกันในช่วงที่จะมีการจัดงานปริวาส เหตุที่เริ่มต้นจากโรงเรียนก็เพราะการศึกษาเรียนรู้ต่างๆ ก็ต้องเริ่มมาจากโรงเรียนเพราะโรงเรียนมีครูที่ทำงานคือสอนเด็กมา ย่อมเข้าใจการทำงานกับเด็กมากกว่า อีกอย่างหากทางโรงเรียนเห็นว่ากิจกรรมดี มีประโยชน์ก็สามารถบูรณาการไปใช้ในการเรียนการสอนต่อไปได้อีก”(นางนwor ต่อมกระโทก ,สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2551)

วิธีการ

กลุ่มแม่บ้าน/กลุ่มสรภัญญะบ้านใหม่สมบุญตรี เตรียมบทสรภัญญะที่จะฝึกซ้อมให้กับเด็กๆ จุดมุ่งหมายของการฝึกสอน ที่ไม่ได้มุ่งเน้นว่าเด็กจะต้องสวดเก่งเพื่อไปประกวดกับใคร แต่ต้องการให้เด็กพอสวดได้บ้าง รู้จักท่วงทำนองสรภัญญะให้มากขึ้น เป็นผู้ฟังที่ดี เข้าใจในความหมายของบทสวดสรภัญญะ โดยการนำเรื่องราวต่างๆ มาเล่าให้ฟังแล้วเชื่อมโยงถึงเนื้อหาในบทสรภัญญะ ให้เด็กๆ เลือกเองว่าจะสวดบทใดแล้วให้กลุ่มแม่บ้านนำสวด

จากกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นทำให้เกิดผลคือ กลุ่มผู้ฝึกสอน พยายามหาเทคนิคจิตใจ เช่น การนำเรื่องต่างๆ มาเล่าให้ฟัง การให้เขามีโอกาสเลือกบทกลอนที่ชอบเอง การแบ่งกลุ่มฝึกซ้อมแล้วให้ลองประชันกันเอง การเปลี่ยนสถานที่ฝึกซ้อมบ้าง และต้องไม่บังคับให้สวดหลายๆ บทหรือท่องซ้ำกันหลายๆ เทียบ เพราะว่าการสวดสรภัญญะไม่ใช่กิจกรรมที่สนุกสนาน โดยเฉพาะกับเด็กประถม ฉะนั้น ต้องพยายามทำให้เด็กๆ ไม่รู้สึกว่าคุณบังคับ แต่พยายามทำให้รู้สึกว่าเป็นการมาทำกิจกรรมดีดีร่วมกันมากกว่า ทว่าการที่ได้ฝึกซ้อมบ่อยๆ ก็ทำให้เสียงสรภัญญะซึมซับเข้าไปอยู่ในจิตใจของเด็กๆ สังเกตได้จากการที่มีเด็กบางคนร้องสรภัญญะออกมาโดยไม่รู้ตัวในขณะที่กำลังทำกิจกรรมอื่นๆ อยู่

จากกิจกรรมนี้ เป็นกิจกรรมที่เป็นจุดเริ่มของการรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะ โดยการนำศิลปินหรือผู้หญิงในหมู่บ้านที่สวดสรภัญญะได้ มีโอกาสได้นำความรู้ออกมาใช้นอกจากเวลา

ปกติ เพราะตามปกติแล้ว จะมีการซ้อมสวดสรภัญญะกันเฉพาะก่อนงานปริวาสกรรมเท่านั้น นอกจากนี้ ยังเป็นการ สืบทอดผู้ส่งสาร โดยการนำเอาเยาวชนมาฝึกสวดสรภัญญะเพื่อสืบต่อการสวดสรภัญญะในชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ โดยปกติแล้วเด็กๆ จะเป็นแต่เพียงผู้ฟังเท่านั้น นอกจากนี้ การสอนสวดสรภัญญะ โดยการเปิดโอกาสให้เด็กๆ เป็นผู้เลือกบทกลอนที่จะให้กลุ่มแม่บ้านสอนสวดนั้น ก็เป็นการถ่ายทอดการสอนโดยการถือเอาผู้รับสารเป็นตัวตั้ง (Audience-oriented approach) อีกด้วย

กิจกรรมที่ 2 : สวดสรภัญญะหมู่

หลักการคิดกิจกรรม

“ เมื่อเด็กหัดสวดจนพอร้องได้บ้างแล้ว ก็จะจัดเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้สวดสรภัญญะให้ชาวบ้านฟัง ผ่านทางหอกระจายเสียงของวัด ทั้งยังเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศการฝึกซ้อม ทำให้เกิดความกล้าแสดงออกมากขึ้น” นางนวพร ต่อมกระโทก ,สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2551)

วิธีการ

จัดให้มีการสวดหมู่พร้อมกระจายเสียงให้คนในชุมชนได้ฟังที่ลานธรรม วัดป่าสมบูรณ ทุกวันศุกร์สุดท้ายของเดือน รวมทั้งสวดให้พระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา ที่มาร่วมปฏิบัติธรรมในงานปริวาสกรรมของที่วัดป่าสมบูรณ ฟังด้วย

กิจกรรมนี้ ได้จัด เด็กๆ สามารถสวดสรภัญญะต่อหน้าสาธารณชนในงานปริวาสกรรมประจำปี ณ วัดป่าสมบูรณ ส่วนใหญ่มีความตั้งใจและกล้าแสดงออก ได้รับคำชื่นชมทั้งจากคนในชุมชนและนอกชุมชนที่มาร่วมปฏิบัติธรรม เนื่องจากในงานปริวาสหลายปีที่ผ่านมา ยังไม่เคยมีเด็กชั้นประถมมาร่วมสวดสรภัญญะเลย แต่การสวดหมู่ทุกวันศุกร์สุดท้ายของเดือน ณ ลานธรรม นั้น ไม่สามารถจัดตามที่กำหนดได้ ต้องสวดอยู่ที่โรงเรียน เนื่องจากหลังงานปริวาสพระในวัดออกอุตงค์ทำให้ไม่พร้อมเรื่องสถานที่ และการประสานงานที่ไม่สามารถเชื่อมโยงกิจกรรมให้เข้าถึงชุมชนได้ อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่ได้จัดกิจกรรมตามที่กำหนดไว้ แต่เด็กๆ ก็มีโอกาสดูเผยแพร่สรภัญญะในกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน เช่น สรภัญญ์ส่งและต้อนรับคณะพระอุตงค์ และในกิจกรรมอื่นๆ ที่มีผู้เชิญให้ไปร่วมงานโดยการนำของคณะครูและกลุ่มแม่บ้าน

การจัดกิจกรรมสรภัญญะหมู่เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ชั้นประถมศึกษาที่ได้ฝึกสวดสรภัญญะมาแล้วจากกิจกรรมที่ 1 ให้มีการแสดงความสามารถเพื่อฝึกให้เด็ก ๆ กล้าแสดงออกและเป็นการสืบทอดการสวดสรภัญญะ โดยหากจะเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมนี้กับการสืบทอดกระบวนการสื่อสารแล้ว เป็นการสืบทอดด้วยช่องทางสื่อสารที่เปิดโอกาสให้เด็ก ๆ มาสวดสรภัญญะออกเครื่องกระจายเสียงในวัดให้คนในชุมชนได้ชื่นชมการแสดงออกของเด็ก ๆ และที่สำคัญคือการ ได้เผยแพร่การสวดสรภัญญะไปด้วย

กิจกรรมที่ 3 : จัดเวทีสื่อพื้นบ้าน ลานสรภัญญะ

หลักการคิดกิจกรรม

“ กิจกรรมนี้ กลุ่มแม่บ้านมีความต้องการ ที่จะหาประสบการณ์และได้แลกเปลี่ยนการร้องสรภัญญะกับกลุ่มอื่นๆ บ้าง แต่ไม่สะดวกเดินทางไปต่างจังหวัด จึงเชิญคณะสรภัญญะจากชัยภูมิมาร่วมกิจกรรม ที่วัดป่าสมบุญ ”

วิธีการ

จัดเป็นเวทีแบบพื้นบ้าน เป็นกันเอง เชิญวิทยากรคือ อาจารย์นิติเวท ทานประสิทธิ์ เลขาธิการพุทธสมาคมจังหวัดชัยภูมิ มาเป็นวิทยากร ให้ความรู้เกี่ยวกับทำนองประเภทต่างๆ ของสรภัญญะ และสาธิตให้ฟัง นอกจากนี้ยังได้ฟังสรภัญญะจาก คณะสรภัญญะระฆังทอง จังหวัดชัยภูมิ, คณะสรภัญญะบ้านคลองสารเพชร อำเภอนหนองบุญมาก ที่เชิญมาร่วมงานเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคณะสรภัญญะบ้านใหม่สมบุญ ในช่วงบ่ายยังได้เปิดเวทีให้เด็ก ๆ ลงประชันกันเองด้วย ผลจากการจัดกิจกรรมนี้ กลุ่มแม่บ้านได้ความรู้เรื่องสรภัญญะเพิ่มเติม ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคณะสรภัญญะจากชุมชนอื่น คือ คณะระฆังทองหนองสังข์ จ.ชัยภูมิ และคณะสรภัญญะจากบ้านคลองสารเพชร อ.หนองบุญมาก และคิดว่าสามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับมาพัฒนาคณะสรภัญญะของบ้านใหม่สมบุญได้

การสืบทอดการสวดสรภัญญะ หรือสื่อพื้นบ้านอื่นๆ การสืบทอดช่องทางสื่อสาร ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบการสื่อสารนั้น ก็มีความสำคัญ รวมถึงพื้นที่ที่จะเปิดโอกาสให้เกิดช่องทางใหม่ๆ ขึ้นมาด้วย การจัดลานสรภัญญะในครั้งนี้ เป็นการขยายหรือสืบทอดช่องทางสื่อสาร ให้กับสรภัญญะ

กิจกรรมที่ 4 : จัดค่ายกวีน้อย

หลักการคิดกิจกรรม

“อันนี้ต่อยอดจากความต้องการในการสืบทอด เมื่อสวดเป็นแล้วน่าจะเขียนกลอนเป็นด้วย จะได้ฝึกทักษะการแต่งกลอน การเขียนหนังสือ เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้แบบบูรณาการไปด้วย เมื่อเขียนบทกลอนได้แล้วสามารถนำมาใส่ทำนองสรภัญญะได้ เด็กก็น่าจะรู้สึกสนุกสนานและประทับใจการสวดสรภัญญะได้ดีกว่าฝึกสวดเป็นแต่อย่างเดียว” (นางนพพร ต่อมกระโทก ,สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2551)

วิธีการ

วิทยากรคือ อาจารย์ชาติรี สำราญ ได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กๆ จนสามารถเข้าใจหลักเบื้องต้นได้ในวันแรก วันที่สอง คุณครูยุพา บุญชะโด จึงได้เสริมต่อเพื่อให้มองเห็นลักษณะคำประพันธ์ได้ชัดเจนขึ้น จากนั้นจึงให้เด็กๆ แบ่งกลุ่มเพื่อช่วยกันแต่งกลอนและนำบทกลอนของแต่ละกลุ่มมารวมกันพร้อมทั้งใส่ทำนองสรภัญญะ

ส่วนกิจกรรมเสริมได้แก่ การออกกำลังกายด้วยการดัดตน วิทยากรคือ น.ส. เสาวนิต ผดุงกระโทก นักวิชาการสาธารณสุข เพื่อเตรียมกายและจิตก่อนจะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ , กิจกรรมระบายสีสูงยามสำหรับใส่อุปกรณ์ , การทำสมุดบันทึกแบบง่าย โดยคณะของอาจารย์ชาติรี และเกมต่างๆ เพื่อเปลี่ยนอิริยาบถ ผลของกิจกรรมนี้ คือ เด็กๆ สามารถช่วยกันแต่งบทสรภัญญะขึ้นมาใหม่ได้ชื่อว่า “สรภัญญะเมาไม่ขับ”

โดยทั่วไปแล้ว การสวดสรภัญญะเป็นการสวดเพื่อบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ซึ่งเนื้อหา หรือบทสวดจะเน้นไปในทางพุทธศาสนา นิทานสอนใจ คติธรรม การจัดกิจกรรมค่ายกวีน้อยนี้ เป็นการสืบทอดในส่วนที่เป็นเนื้อหา หรือที่เรียกว่าเป็นการสืบทอดตัวสาร ซึ่งหากมองในด้านการสืบทอดที่เป็นส่วนที่มองเห็น คือการสอนการแต่งกลอนง่ายแล้วนำมาใส่ทำนอง เป็นสรภัญญะเมาไม่ขับ หากมองในด้านที่มองไม่เห็น อาจจะมีมองว่าเป็นเพียงแต่การสอนเด็กแต่งกลอนง่ายๆ แต่เนื้อหาที่แต่งนั้น เป็นเนื้อหา / คุณค่า / ความหมายของบทสวดสรภัญญะ ซึ่งสอนให้คนที่ฟังเป็นคนดีของสังคม เป็นการแต่งเพื่อบอกกล่าวให้คนอื่นได้รู้ว่า เมาสุราแล้วอย่ามาขับรถ ซึ่งตรงนี้ทำให้รู้ว่าเด็กๆ ต้องมีข้อมูลเพียงพอหรือเคยได้ยินได้ฟังถึงโทษของการเมาสุราแล้วขับรถมาบ้าง เป็นการสอนเด็กๆ ให้รู้ถึงโทษของการเมาสุราแล้วขับรถด้วย

กิจกรรมที่ 5 :

จัดพิมพ์หนังสือ “ สรรภัญญะ เพลงขับแห่งปัญญาเพื่อการพัฒนาชีวิตและจิตวิญญาณ ”

หลักการคิดกิจกรรม

“มาจากความต้องการของ พระ และกลุ่มแม่บ้าน ที่ต้องการรวบรวมบทกลอนไว้เป็นหนังสือที่มีรูปเล่มคงทน สวยงาม เพื่อใช้เผยแพร่ในงานปฐกฐกรรม เดิมทางวัดมีการจัดพิมพ์อยู่แล้ว แต่เป็นการพิมพ์และเย็บเล่มแบบง่าย ๆ จัดทำขึ้นเฉพาะงานปฐกฐกรรม และไม่พอต่อความต้องการ “(นางนพพร ต่อมกระโทก ,สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2551)

วิธีการ

สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับสรรภัญญะในแง่มุมต่างๆทั้งด้านประวัติความเป็นมา คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม และคุณประโยชน์ในแง่ของการเป็นสื่อเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะ โดยค้นคว้าทั้งจากเอกสารทางวิชาการ เก็บข้อมูลจากผู้มีประสบการณ์ตรง รวมทั้งบทสรรภัญญ์ ที่มีอยู่เดิมในชุมชน บทที่ถูกประพันธ์ขึ้นใหม่โดยคนในชุมชน และบทอื่นๆ ที่มาจากนอกชุมชน รวมทั้งบอกที่มา ชื่อผู้ประพันธ์เอาไว้ด้วย เพื่อใช้เผยแพร่ในงานปฐกฐกรรม ทางโครงการนำไปมอบให้โรงเรียนบ้านใหม่สมบูรณ์, สภาวัฒนธรรมอำเภอหนองบุญมาก, พุทธสมาคมจังหวัดชัยภูมิ และคณะทำงานของโครงการ รวมทั้งหน่วยงานหรือผู้ที่สนใจ อาทิ ชมรมผู้สูงอายุ อำเภอหนองบุญมาก เป็นต้น

ด้วยความที่สรรภัญญะมาเจริญรุ่งเรืองในภาคอีสาน มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งขยายไปตามจังหวัดต่าง ๆ ทำให้ทำนองและเนื้อหาของบทกลอนถูกเปลี่ยนแปลง เช่น ทำนองเดียวกันเมื่อไปอยู่ในท้องถิ่นใดก็กลายเป็นสำเนียงตามท้องถิ่นนั้นๆ (ถ้าคนไม่คุ้นเคยก็อาจคิดว่าเป็นคนละทำนอง) หรือเนื้อหาในบทกลอน บางบทมีชื่อเดียวกัน ความหมายเหมือนกัน มีบางคำเท่านั้นที่แตกต่างกันไป ทั้งที่แท้จริงแล้วมีที่มาจากผู้ประพันธ์คนเดียวกัน แต่ด้วยความที่ถูกนำไปถ่ายทอดต่อๆ กันมาเป็นเวลานาน ผู้ฟังก็อาจจดจำได้ไม่หมดหรือผิดเพี้ยนไป

อย่างไรก็ตาม แม้จะทราบที่มาของบทกลอน แต่ก็ต้องเคารพในการตัดสินใจของชุมชน (ตามหลักสิทธิของเจ้าของวัฒนธรรม) ว่าต้องการจะใช้บทกลอนตามที่ได้รับการถ่ายทอดและฝึกฝนมา ไม่อยากให้เกิดเปลี่ยนแปลง เพราะถือว่าเป็นศิษย์มีครู มีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์

ของตนเอง และกิจกรรมที่เกิดขึ้นนี้ จากความต้องการของ พระ และกลุ่มแม่บ้าน ที่ต้องการรวบรวมบทกลอนไว้เป็นหนังสือที่มีรูปเล่มคงทนสวยงามเพื่อใช้เผยแพร่ในงานปรีชากรรม

การพิมพ์หนังสือนี้เป็นการเก็บรวบรวมเนื้อหา บทกลอนที่ใช้สวดสรภัญญะจากภูมิปัญญาที่ตกทอดมาของชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ์เอง และเป็นการรวบรวมมาจากที่ต่างๆ เพื่อสืบทอดบทกลอนที่ใช้สวดสรภัญญะที่มีอยู่แต่เดิมไม่ให้สูญหายไป หากจะมองในแง่ของการสืบทอดตามแนวคิดต้นไม้แห่งคุณค่าแล้ว การรวบรวมเพื่อเก็บบทกลอนนี้ เป็นแต่เพียงการสืบทอดในส่วนที่มองเห็น หรือเป็นแต่เพียงการสืบทอดด้านรูปแบบ (form/format) เท่านั้น

กิจกรรมที่ 6 : ผลิตรายการวิทยุ สรภัญญะเพื่อชีวิต

หลักการคิดกิจกรรม

“ เป็นความคิดที่ต้องการเผยแพร่สรภัญญะในช่องทางต่างๆ ให้มากขึ้น พอดีช่วงนั้นเป็นกรรมกรวิทยุชุมชนคนหนองบุญมาก อยู่ ก็เลยขอเวลาเพื่อไปจัดรายการ” (นางนพร ต่อมกระโทก ,สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2551)

วิธีการ

ใช้ชื่อรายการว่า “ สรภัญญะเพื่อชีวิต “ เป็นรายการที่นำเสนอสาระเรื่องราวเพื่อการค้นพบความสุขที่แท้จริงแห่งชีวิต ควบคู่ไปกับเสียงขับลำนำกลอนทำนองสรภัญญะ สาระที่นำเสนอจะเน้นการสร้างสุขภาวะทางจิตวิญญาณ อาทิ นำเนื้อหาจากหนังสือ “ วิธีแก้เชิงสร้างสุข โดย ศ.นพ.ประเวศ วะสี “ มาเล่าสู่กันฟังสลับกับการเปิดสรภัญญะแทนบทเพลงทั่วไป โดยออกอากาศทางจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนคนหนองบุญมาก เอฟเอ็ม 99.5 เม็กกะเฮิรตซ์ ณ วัดหนองหัวแรด ตำบลหนองหัวแรด อำเภอหนองบุญมาก ทุกวันเสาร์ เวลา 12.00-13.00 น.

รายการที่เกี่ยวข้องกับธรรมะ ผู้ฟังเป็นกลุ่มผู้ใหญ่เป็นหลัก และถึงแม้จะไม่ได้ได้รับความนิยมมากมายเช่นรายการเพลง แต่ก็ถือว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้ฟัง ทั้งยังเป็นช่องทางในการเผยแพร่สรภัญญะได้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จากที่จะได้ยินกันเฉพาะในวัดช่วงเข้าพรรษา อาจเรียกได้ว่าเป็นมิติใหม่ของการเผยแพร่สรภัญญะ แม้ว่าจะต้องพัฒนาต่อไปเพื่อให้สื่อถึงกลุ่มผู้ฟังได้หลากหลายมากขึ้นก็ตาม

กิจกรรมนี้ในช่วงแรกๆ เคยมีเยาวชนมาเป็นผู้ดำเนินรายการร่วมบ้างแต่ระยะหลังก็ไม่สะดวกที่จะมาเพราะต้องเรียนและทำงานในช่วงวันหยุด ทั้งนี้ เนื่องจากหัวหน้าโครงการฯ เป็นคนนอกพื้นที่จึงไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเยาวชนได้เท่าที่ควร ในขณะที่กลุ่มวัยรุ่นก็มีความสนใจวัฒนธรรมใหม่ๆ ไปตามกระแสนิยม อีกทั้งเยาวชนคนที่เคยเป็นแกนนำเรื่องสรภัญญะไปศึกษาต่อนอกหมู่บ้านยิ่งทำให้ขาดคนรวมกลุ่ม ฉะนั้น เนื้อหาสาระและรูปแบบรายการในปัจจุบันจึงยังเข้าไม่ถึงกลุ่มผู้ฟังที่เป็นวัยรุ่น เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ทำให้เรารู้ว่า ถึงแม้ว่าจะมีการจัดกิจกรรมที่เป็นกรขยายช่องทางการสื่อสาร เพื่อการสืบทอดการสวดสรภัญญะไปให้กับคนในชุมชน แต่การขยายช่องทางผ่านสื่อสมัยใหม่นั้น อาจจะมีข้อจำกัดอยู่อีกหลายประการ

กิจกรรมที่ 7 : สรภัญญ์สัญจร เพื่อเผยแพร่สรภัญญะไปยังชุมชนอื่นๆ

หลักการคิดกิจกรรม

“กิจกรรมนี้ เป็นกิจกรรมเดิมของทางวัดอยู่แล้ว ที่ในทุกวันพระที่อยู่ในช่วงเข้าพรรษาจะนำพ่อขาวแม่ขาวเดินทางไปสวดมนต์ตามวัดต่างๆ ในอำเภอหนองบุญมากและใกล้เคียง ซึ่งคณะสรภัญญ์ก็จะเดินทางไปด้วยและไปสวดสรภัญญ์ให้ชุมชนต่างๆ ฟัง “(นางนอพร ต่อมกระโทก ,สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2551)

วิธีการ

คณะพระสงฆ์และแม่ขาวของวัดเดินทางไปสวดมนต์เย็นที่วัดใดหลังจากสวดมนต์จบคณะสรภัญญ์บ้านใหม่สมบูรณซึ่งส่วนใหญ่จะเข้ามาถือศีลเป็นประจำก็จะร้องสรภัญญ์ให้ฟัง กิจกรรมนี้เป็นกิจวัตรเดิมของวัดที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาในช่วงเข้าพรรษาของทุกปี โครงการเพียงเข้าไปสนับสนุนเรื่องการเดินทาง ส่วนเนื้อหาของกิจกรรมยังคงเป็นไปตามวิถีปฏิบัติที่เคยเป็นมา

ดูบาสกดูบาสิกาในหมู่บ้านที่ได้ฟังเสียงสรภัญญะต่างชื่นชอบ เวลาทีมงานบุญบรรดาแม่ขาวได้มาพบเจอกันก็จะถามไถ่ถึงเรื่องสรภัญญ์ แม้จะเป็นที่นิยมของคนเพียงกลุ่มเดียวคือกลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าวัดปฏิบัติธรรมอยู่เป็นประจำ แต่ปัจจุบันกลุ่มพ่อขาวแม่ขาวนี้ก็ได้รวมตัวกันเป็นชมรมซึ่งมีสมาชิกมากพอควร

แม้ว่า วัดยังคงเป็นศูนย์กลางในการสืบสานและเผยแพร่สรภัญญะ โดยเฉพาะแต่ในวัดป่าสมบุญ ที่บ้านใหม่สมบุญ แต่การนำการสวดสรภัญญะ ไปแสดง หรือเผยแพร่ให้กับชุมชนอื่นให้ได้เสพวรรณของสรภัญญะซึ่งถือว่าเป็นเพลงขับแห่งชีวิต และจิตวิญญาณ เป็นการเปิดพื้นที่ให้กับสื่อพื้นบ้านอย่างการสวดสรภัญญะ เป็นการเพิ่มช่องทางในการสืบทอดการสวดสรภัญญะให้อยู่กับชุมชนบ้านใหม่สมบุญต่อไป

กรรมที่ 8 : ผลิตสื่อซีดีเผยแพร่เสียงสวดสรภัญญะ เพื่อเผยแพร่สรภัญญะเพื่อเสริมสร้างสุขภาพชุมชนสู่สาธารณชน

หลักการคิดกิจกรรม

“เป็นความต้องการของชุมชนเอง ที่อยากจัดทำซีดีเผยแพร่เสียงสวดสรภัญญะ โดยเฉพาะในงานปรัวานกรรม ซึ่งเดิมมีการจัดทำอยู่บ้าง แต่จำนวนไม่มาก และเป็นการอัดเสียงสดๆ จากการสวดในงานต่างๆ คุณภาพเสียงจะไม่ค่อยดีนัก “ (นางนพร ต่อมกระโทก ,สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2551)

วิธีการ

จัดทำเป็นซีดีเสียง ชื่อชุดว่า “ สรภัญญะ เพลงขับแห่งปัญญาเพื่อการพัฒนาชีวิตและจิตวิญญาณ “ จำนวน 3,000 แผ่น ในหนึ่งแผ่นมี 20 บท เป็นบทสรภัญญะดั้งเดิมที่ชุมชนได้รับถ่ายทอดมา 17 บท รวมกับบทใหม่อีก 3 บทคือ “ รักษาป่า “ บทกลอนที่นำมาจากบทอาขยานภาษาไทย ระดับประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, “ เมาไม่ขับ “ เป็นบทกลอนที่เด็กๆ ช่วยกันแต่งในกิจกรรมค่ายกีวัน้อย และ “ เพราะรัก...จึงเลิกบุหรี่ “ บทนี้ได้มาจากการที่คุณครูนำกิจกรรมค่ายไปสานต่อในโรงเรียน ชวนให้เด็กๆ แต่งกลอนเกี่ยวกับบุหรี่มาประกวดกัน เมื่อได้บทกลอนจากเด็กๆ แล้วคณะทำงานจึงมาคัดเลือกและนำมาเรียบเรียงใหม่เกิดเป็นสรภัญญะบทนี้ขึ้นมาบันทึกเสียงรวมเอาไว้ในซีดีด้วย

จากกิจกรรมนี้ เป็นการขยายช่องทางการสื่อสารอีกทางหนึ่งซึ่งเป็นการขยายช่องทางการสื่อสารเพื่อการสืบทอดสรภัญญะผ่านสื่อสมัยใหม่ เป็นซีดีเสียง ซึ่งเข้าถึงกลุ่มคนได้หลากหลายมากขึ้นเพราะเพียงแต่จะให้เด็กมาฝึกการสวดสรภัญญะแต่ในวัดที่มีการจัดให้ฝึกฝนกัน ไม่เพียงพอเนื่องจาก เวลาจำกัด เด็กๆ ต้องช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน การทำซีดีเพลงจึง

เป็นช่องทางหนึ่งที่จะช่วยสืบทอดการสวดสรภัญญะได้ นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายคนที่มี ความสนใจจะพัฒนาสื่อเพื่อเผยแพร่ธรรมะ ทั้งพระสงฆ์, กลุ่มแม่บ้าน, ครูอาจารย์ รวมทั้งเด็ก และเยาวชนที่ยังพอมีให้เห็นว่าเขาสนใจ ตั้งใจ

จากกิจกรรมดังกล่าว แยกการรื้อฟื้นและสืบทอดตามองค์ประกอบการสื่อสารได้ดังนี้

ผู้ส่งสาร (sender)	ตัวสาร (message)	ช่องทาง (channel)	ผู้รับสาร (receiver)
- การสอนสวดสรภัญญะ ในโรงเรียน	- การจัดค่ายกีวีน้อย	- การจัดกิจกรรมสวด สรภัญญะหมู่	- การจัดค่ายกีวีน้อย
- การจัดเวทีสื่อพื้นบ้าน ลานสรภัญญ์	- การจัดพิมพ์หนังสือ “สรภัญญะเพลงขับ แห่งปัญญาเพื่อการ พัฒนาชีวิตและจิต วิญญาณ”	- การจัดพิมพ์หนังสือ “สรภัญญะเพลงขับแห่ง ปัญญาเพื่อการพัฒนา ชีวิตและจิตวิญญาณ” - การผลิตรายการวิทยุ สรภัญญะเพื่อชีวิต - สรภัญญะสัญจร - ผลิตซีดีเผยแพร่เสียง สวดสรภัญญะ	

ตารางที่ 3 การรื้อฟื้นและสืบทอดตามองค์ประกอบการสื่อสาร

จากโครงการดังกล่าว วิเคราะห์ได้ว่ารูปแบบการสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะของบ้านใหม่สมบุญธรรม จะเน้นการทำกิจกรรม และการทำกิจกรรมดังกล่าว เรียกได้ว่าเป็นคาราวานกิจกรรมที่ ทุกกิจกรรมมีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงและเป็นการขยายผล ต่อกัน

สรุปการรื้อฟื้นและการสืบทอดการสวดสรภัญญะ ของบ้านใหม่สมบุญธรรมตามองค์ประกอบการสื่อสาร จากการจัดกิจกรรมดังกล่าวได้ดังนี้

1.การจัดกิจกรรมเพื่อการรื้อฟื้น และสืบทอด ผู้ส่งสาร

ได้แก่การจัดฝึกสอนสรภัญญะในโรงเรียน เป็นการเริ่มต้นการรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะ โดยการให้เด็กๆ มาหัดสวดสรภัญญะกับคนที่มีความสามารถสวดสรภัญญะได้เป็นอย่างดีมาสอนเด็กๆ นอกจากนี้จะเป็นการสืบทอดทางด้านผู้ส่งสารคือตัวผู้สวดเองแล้ว เพราะเมื่อเด็กๆ สามารถสวดสรภัญญะได้ ก็จะสามารถนำไปร้องที่บ้าน ให้พ่อแม่หรือครอบครัวฟังได้ เป็นการสืบทอดผู้ฟังไปอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้การที่เด็กๆ มาหัดสวดสรภัญญะก็ถือเป็นการสืบทอดผู้รับสารจากการที่เด็กๆ จะต้องหัดร้อง ก็จะต้องฟังให้มากๆ เพื่อที่จะได้ร้องตามได้ รวมถึงการจัดเวทีสื่อพื้นบ้านลานสรภัญญ์ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสรภัญญะ เป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมหรือสำเนียงการสวดสรภัญญะของแต่ละชุมชนที่ไม่เหมือนกันอีกด้วย

2.กิจกรรมเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอด ตัวสาร

ได้แก่การจัดกิจกรรมค่ายกวีน้อย โดยการเชิญผู้มีความรู้ทางด้านกาพย์กลอนมาสอนให้เด็กๆ เข้าใจเรื่องกลอน และผลจากการเข้าค่ายทำให้เด็กๆ ร่วมกันแต่งกลอนใหม่ขึ้นมาได้ เป็นกลอนที่เด็กๆ ช่วยกันแต่งขึ้นมาจากสภาพปัญหาของสังคมปัจจุบันที่เกี่ยวกับการเมาสุราแล้วขับรถ นอกจากนี้ การยังมีกิจกรรมที่สืบทอดตัวสารเองได้แก่ การจัดทำหนังสือ "สรภัญญะเพลงขับแห่งปัญญาเพื่อพัฒนาชีวิตและจิตวิญญาณ" ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมบทกลอนที่ใช้ในการสวดสรภัญญะทั้งที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ์เอง และจากที่อื่นๆ ซึ่งเป็นการสืบทอดและรักษาตัวสารเอาไว้ การผลิตซีดีเสียงการสวดสรภัญญะเพื่อรวบรวมเสียงและทำนองการสวดเอาไว้

3.กิจกรรมที่เป็นการรื้อฟื้นและสืบทอด ช่องทาง

ได้แก่การสวดสรภัญญะหมู่ นอกเหนือจากการสวดสรภัญญะเป็นประจำที่วัดบ้านใหม่ เนื่องในงานปริวาสกรรมแล้วยังมีการจัดกิจกรรมที่เป็นการเปิดโอกาส /พื้นที่ ที่ให้คนในชุมชนได้มาฟังการสวดสรภัญญะนอกเหนือจากเวลาปกติ

การจัดพิมพ์หนังสือสรภัญญะเพลงขับแห่งปัญญาเพื่อการพัฒนาชีวิตและจิตวิญญาณ ก็คือการหาช่องทางใหม่ๆ ให้กับผู้ที่สนใจศึกษาหาความรู้หรือสืบค้นเกี่ยวกับบทสวดสรภัญญะ เป็นช่องทางที่จะเผยแพร่ตัวสารอีกทางหนึ่ง

ผลิตรายการวิทยุสรภัญญะเพื่อชีวิต นอกจากการสดสรภัญญะในวัดและในงานพิธี เกี่ยวข้องกับศาสนาเป็นประจำแล้ว การผลิตรายการวิทยุสรภัญญะเพื่อชีวิต โดยการนำเสนอเรื่องราวสาระที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพแล้วก็ได้เปิดเสียงขับสรภัญญะเข้าไปด้วย กิจกรรมนี้ก็เป็นอีกทางหนึ่งที่เป็นช่องทางใหม่ๆ ที่จะสื่อสารกับคนในชุมชนและชุมชนอื่นที่รับฟังด้วย

และการผลิตซีดีเผยแพร่ เป็นช่องทางที่เผยแพร่การสดสรภัญญะที่สำคัญ เป็นการสนองความต้องการของคนรักสรภัญญะ เนื่องจากอาจจะนำมาฟังเมื่อไร ก็สามรถทำได้ไม่ต้องรอให้ถึงงานปริวาสกรรมจึงจะมีการจัดให้มีการสดสรภัญญะจึงจะมีโอกาสได้ฟัง เป็นต้น

4. กิจกรรมที่เป็นกรรือพื้น และสืบทอด ในด้านผู้รับสาร

การฝึกสอนสรภัญญะในโรงเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งตามโครงการรื้อฟื้นเสียงสรภัญญะ โดยจัดเป็นค่ายกวีน้อย ก็เป็นการสืบทอดผู้รับสาร แม้การสอนการสดจะเป็นการสอนให้เด็กสดสรภัญญะได้ แต่หากมองอีกด้านหนึ่งก็เป็นการดึงความสนใจให้เด็กรู้จักสรภัญญะ มีส่วนร่วมและให้ความสำคัญกับการสดสรภัญญะ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง

การนำเด็กๆ ขึ้นมานี้ เป็นการเปิดตลาดผู้รับสารให้กับเด็กๆ เนื่องจากการสดสรภัญญะเป็นทำนองก็จริงแต่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศาสนา คติสอนใจ ศีลธรรมอาจจะไม่โดนใจวัยรุ่น การจัดกิจกรรมให้เด็กๆ มาเข้าค่ายได้เรียนรู้ หัดสดสรภัญญะนี้ก็เป็นกรรือสร้างกลุ่มผู้รับสารใหม่ๆ คือเด็กๆ ด้วยกันเอง เมื่อมีเด็กๆ มาสดสรภัญญะก็ย่อมจะมีเด็กๆ เข้ามาฟังด้วยเนื่องจากเป็นกิจกรรมของเด็กๆ เอง

6. บทบาทหน้าที่ ของการสดสรภัญญะ

การวิจัยเรื่อง “ การสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสดสรภัญญะ ที่บ้านใหม่สมบุญณ์ อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา ” จะได้ศึกษา บทบาทหน้าที่ของการสดสรภัญญะ ดังต่อไปนี้

6.1 **ระดับของบทบาทหน้าที่** ได้แก่ บทบาทหน้าที่ในระดับปัจเจก บทบาทหน้าที่ระดับชุมชน และบทบาทหน้าที่ในระดับชุมชน

6.2 **สถานะของบทบาทหน้าที่** ได้แก่บทบาทหน้าที่สืบเนื่อง (ยังคงอยู่) บทบาทหน้าที่ที่หายไป บทบาทหน้าที่คลี่คลาย และบทบาทหน้าที่เพิ่มใหม่

6.2.1 บทบาทหน้าที่สืบเนื่อง คือบทบาทหน้าที่ที่สืบเนื่องจากอดีต เป็นบทบาทหน้าที่ที่ยอมรับและเห็นได้ชัดแม้สังคมจะเปลี่ยน บทบาทกลุ่มนี้ก็ยังทำหน้าที่เช่นเดิม

6.2.2 บทบาทหน้าที่ที่หายไป เป็นหน้าที่เก่าที่เคยมี ซึ่งในปัจจุบันไม่มีบทบาทในเรื่องนั้นๆ อีกแล้ว

6.2.3 บทบาทหน้าที่คลี่คลาย คือ หน้าที่ ที่คลายตัวหรือขยับออกไปไม่เหมือนเดิมทั้งหมด เป็นการปรับประยุกต์ตนเอง แต่ยังมีลักษณะบางส่วนอิงกับบทบาทเดิม

6.2.4 บทบาทหน้าที่เพิ่มใหม่ คือบทบาทหน้าที่ที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองปัญหาใหม่ ของสังคมอาจพัฒนามาจากบทบาทแอบแฝงในอดีต แล้วพลิกขึ้นมาเป็นหน้าที่หลักในปัจจุบันหรืออาจจะเป็นหน้าที่แฝงเร้นต่อไปได้

บทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านนั้นมีนัยยะเชื่อมโยงไปถึงเรื่องความอยู่รอดและการดำรงอยู่ ของสื่อพื้นบ้าน เนื่องจากสื่อพื้นบ้านเป็นสถาบันย่อยของชุมชน/สังคม มีส่วนช่วยสร้างสรรค์ชุมชน อีกทั้งยังเป็นตัวประสานความสัมพันธ์และสร้างความสามัคคีให้กับคนใจชุมชนอีกด้วย ดังนั้นการคงอยู่ได้ของสื่อพื้นบ้านก็สืบเนื่องมาจากการมีบทบาทหน้าที่ การสอดสรภัญญะเป็นสื่อพื้นบ้านที่สืบสานต่อกันมาจากคนรุ่นหนึ่งมายังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยเป็นสื่อที่สะท้อนถึงความผูกพันระหว่างคนกับสภาพแวดล้อมของชุมชน และความผูกพันระหว่างคนกับคนในชุมชนด้วยกันเอง และคนในชุมชนของตัวเองและชุมชนอื่น

เนื้อหาของบทบาทหน้าที่ของการสอดสรภัญญะนี้ เป็นการสรุปบทบาทหน้าที่ของการสอดสรภัญญะในบ้านใหม่สมบูรณ์ อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา ที่ได้มาจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันได้แก่ กลุ่มแม่บ้านที่ฝึกสอนการสอดสรภัญญะให้กับเด็กๆ หัวหน้าโครงการรื้อฟื้นการสอดสรภัญญะ และ เด็กๆที่เข้ารับการถ่ายทอดการสอดสรภัญญะ รวมถึงวิเคราะห์จากเอกสารการดำเนินกิจกรรมตามโครงการรื้อฟื้นเสียงสรภัญญะทำนองชีวิตแห่งชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ์ และจากประสบการณ์รวมทั้งจากการสังเกตของผู้วิจัยขณะลงพื้นที่ ตามลำดับดังนี้

ระดับของ หน้าที่	หน้าที่สืบเนื่อง	หน้าที่ ที่หายไป	หน้าที่คลี่คลาย	หน้าที่เพิ่มเติม
1.ระดับ ปัจเจก	1.1 หน้าที่ในการสร้างสมาธิ และ ปัญญา 1.2 หน้าที่ในการพัฒนาจิตใจ และ อารมณ์ 1.3 หน้าที่ช่วยให้อ่านหนังสือ คล่อง 1.4 หน้าที่ในการสร้างเสริม สุขภาพ 1.5 หน้าที่ให้ความบันเทิง			1.1 หน้าที่ส่งเสริมการ แสดงออกอย่าง สร้างสรรค์ และ หน้าที่ใน สร้างเสริม จินตนาการ
2.ระดับ ชุมชน	2.1 หน้าที่การเป็นพื้นที่ สาธารณะ สำหรับผู้หญิงกับ บทบาททางพุทธศาสนา		2.1 หน้าที่ในการ สร้างความ ตระหนักใน ปัญหา ของชุมชน	2.1 หน้าที่ในการระดม พลังของชุมชน 2.2 หน้าที่ในการสร้าง เสริมสายสัมพันธ์ ระหว่างคนต่างวัย 2.3 หน้าที่สื่อกลาง ประสานความ ร่วมมือ ระหว่าง ชุมชนกับ หน่วยงานอื่น
3.ระดับ สังคม	3.1 หน้าที่ในการอบรมสั่งสอน คนในสังคม			3.1 หน้าที่ในการ พัฒนาสังคม 3.2 หน้าที่เป็นสื่อกลาง ประสานความ ร่วมมือระหว่าง ชุมชนของตนเอง และชุมชนอื่น (สร้างเครือข่าย) 3.3 หน้าที่ด้านการ เรียน การสอน และสร้าง เสริม ประสบการณ์ นอกห้องเรียน

ตารางที่ 4 แสดงบทบาทหน้าที่สืบเนื่อง หน้าที่คลี่คลาย หน้าที่เพิ่มเติมของการสวดสรภัญญะ

สรุปเรื่องบทบาทหน้าที่ของการสอดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณ์

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า มิติของหน้าที่ในด้านต่างๆ ของการสอดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณ์มีดังนี้

1. หน้าที่สืบเนื่อง คือบทบาทหน้าที่ ที่สืบเนื่องจากอดีต เป็นบทบาทหน้าที่ที่ยอมรับและเห็นได้ชัดแม้สังคมจะเปลี่ยน บทบาทกลุ่มนี้ก็ยังคงทำหน้าที่เช่นเดิม

1.1 หน้าที่สืบเนื่องในระดับปัจเจกได้แก่

1.1.1 หน้าที่ในการสร้างสมาธิและ ปัญญา

1.1.2 หน้าที่ในการพัฒนาจิตใจ

1.1.3 หน้าที่ช่วยให้อ่านหนังสือคล่อง

1.1.4 หน้าที่ในการสร้างเสริมสุขภาพ

1.1.5 หน้าที่ให้ความบันเทิง

1.2 หน้าที่สืบเนื่องในระดับชุมชน

1.2.1 หน้าที่การเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับผู้หญิงกับบทบาททางพุทธศาสนา

1.2.2 หน้าที่สร้างเอกลักษณ์ให้แก่ชุมชน

1.3 หน้าที่สืบเนื่องในระดับสังคม

1.3.1 หน้าที่ในการอบรมสั่งสอนคนในสังคม

2.หน้าที่หายไป

บทบาทหน้าที่ ของการสอดสรภัญญะ มีหลากหลายมิติและมีในทุกระดับ แม้สังคมจะเปลี่ยนไป มีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไปตามกระแสสังคมหรือกระแสเทคโนโลยีก็ตาม แต่การสอดสรภัญญะนั้น ก็ยังมีหน้าที่ ที่หายไปแต่อย่างใด

3.หน้าที่คลี่คลาย

3.1 หน้าที่ในการสร้างความตระหนักปัญหาของชุมชน

4.หน้าที่เพิ่มใหม่

4.1 หน้าที่เพิ่มใหม่ในระดับปัจเจก

- 4.1.1 หน้าที่ในการส่งเสริมในการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และสร้างเสริม
จินตนาการ
- 4.2 หน้าที่เพิ่มเติมในระดับชุมชน
- 4.2.1 หน้าที่ในการระดมพลังของชุมชน
- 4.2.2 หน้าที่ในการสร้างเสริมสายสัมพันธ์ระหว่างคนต่างวัย
- 4.3 หน้าที่เพิ่มเติมในระดับสังคม
- 4.3.1 หน้าที่ในการพัฒนาสังคม
- 4.3.2 หน้าที่เป็นสื่อกลางประสานความร่วมมือ ระหว่างชุมชนตนเองกับชุมชนอื่น
(สร้างเครือข่าย)
- 4.3.3 หน้าที่ในด้านการเรียนการสอน
- 4.3.4 หน้าที่ในการสร้างเสริมประสบการณ์นอกห้องเรียน

บทบาทหน้าที่สืบเนื่อง

บทบาทหน้าที่สืบเนื่อง คือบทบาทหน้าที่ ที่สืบเนื่องจากอดีต เป็นบทบาทหน้าที่ที่
ยอมรับและเห็นได้ชัดแม้สังคมจะเปลี่ยน บทบาทกลุ่มนี้ก็ยังทำหน้าที่เช่นเดิม ซึ่งหน้าที่ที่
สืบเนื่องของการสวัสดิการชุมชนที่บ้านใหม่สมบูรณ สามารถแบ่งออกได้เป็น หน้าที่สืบเนื่องใน
ระดับปัจเจก ระดับชุมชนและระดับสังคมได้ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่สืบเนื่องในระดับปัจเจก

1.1 บทบาทหน้าที่ในการสร้างสมาธิและปัญญา

ในวันทำการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้นัดหมายกับครูโรงเรียนบ้านใหม่สมบูรณ
เพื่อที่จะเข้าไปพูดคุยกับนักเรียนซึ่งเคยผ่านการฝึกการสวัสดิการชุมชน ขณะนั้นเป็นเวลาพัก
กลางวัน หลังจากจากที่เด็กรับประทานอาหารเช้าเสร็จแล้ว ได้ไปวิ่งเล่นที่สนามของ
โรงเรียน เมื่อผู้วิจัยไปถึง ครูจึงได้เรียกนักเรียนมานั่งพูดคุยกับผู้วิจัย ผู้วิจัยจึงได้เริ่มด้วยการ
แนะนำตัวผู้วิจัยเองให้กับเด็กนักเรียนได้รู้จัก แล้วให้เด็กนักเรียนสวัสดิการชุมชนให้ฟัง ผู้วิจัยได้
สังเกตพฤติกรรมของเด็กนักเรียนเหล่านั้น ก็พบว่า ก่อนที่เด็กๆ จะมานั่งพูดคุยกับผู้วิจัยนั้น ได้
ไปวิ่งเล่นสนุกสนานตามประสาวัยเด็ก แต่เมื่อผู้วิจัยได้ขอให้เริ่มสวัสดิการชุมชนให้ฟังนั้น เด็กๆ ก็

จะนั่งสงบนิ่ง สูดหายใจ เข้า-ออก ลึกๆ สองสามครั้ง เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมที่จะสวดสรภัญญะ เรียกสมาธิ และเป็นการเตรียมปอด ที่จะเก็บลมไว้ในการเปล่งเสียงร้องออกมา

“ เด็กๆ ที่วิ่งเล่นแถวนี้ก็เหมือนกัน จะวิ่งเล่นชนตามประสาเด็กๆ แต่เมื่อถึงเวลาที่มีการสวดสรภัญญะ เด็กๆ ก็จะไม่วิ่งชน ไม่ซุกชน แล้วก็นิ่ง เพื่อตั้งสมาธิในการสวดสรภัญญะ”
(นางพรเทวี นกพลับ, ครูโรงเรียนบ้านใหม่สมบุญธรรม สัมภาษณ์วันที่ 18 ธันวาคม 2550)

“ พระอาจารย์เป็นคนฝึกเด็กๆ สวดสรภัญญะด้วยตัวเอง เวลาฝึกก็จะเหมือนจับปูใส่กระดิ่ง เด็กๆ จะวิ่งเล่น ซุกชนกัน แต่พอถึงเวลาที่พระอาจารย์จะเริ่มฝึกสอน เด็กๆ ก็จะมีสมาธิ ตั้งสติเพื่อฟังพระอาจารย์ “ (พระมหาบุญศรี อัครปัญญาญ, เจ้าอาวาสวัดใหม่ไทยเจริญ สัมภาษณ์วันที่ 1 มีนาคม 2551)

การสวดสรภัญญะ เป็นการสวด/ขับร้อง ที่มีเนื้อหาและบทกลอนที่มีความยาวพอสมควร ดังนั้น ผู้สวดจะต้องใช้ความตั้งใจ และมีสมาธิในการจดจำเนื้อหาบทกลอนที่สวดจำกลอนได้มาก อีกทั้งยังต้องมีไหวพริบแก้กลอนทัน และสามารถคุมพรรคพวกที่ร่วมร้องประสานให้อยู่ในระเบียบวินัยรู้จักผ่อนเสียงไม่ตื่นเต้น และยังคงสวดให้เสียงของผู้สวดแต่ละคนนั้นสอดคล้องประสานเป็นจังหวะและทำนองเดียวกัน จึงจะทำให้การสวดสรภัญญะมีความไพเราะเป็นที่น่าฟังมากขึ้น การมีสมาธิและสติเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการดำเนินกิจการทั้งหลาย การสวดสรภัญญะ จึงมีบทบาทหน้าที่ด้านการสร้างและต่อเติมสมาธิให้ยาวนานขึ้น

1.2 บทบาทหน้าที่ในการพัฒนาจิตใจและอารมณ์

การสวดสรภัญญะเป็นการสื่อสารภายในบุคคล (Intrapersonal Communication) หรือ การสื่อสารกับตนเอง หรือเป็นการคิดหรือพูดกับตัวเอง การที่คนพูดกับคนอื่นอย่างไร คนก็อาจพูดกับตัวเองได้เช่นเดียวกัน การสื่อสารกับตัวเองก็คือการที่เราหยุดหรือการยับยั้งการกระทำหรือหยุดความคิดบางอย่าง การวิเคราะห์ตัวเอง การวางแผน การคิดเลือก การกระทำที่มีอยู่หลายทางเลือก การเตือนตนเองและการคิดริเริ่มงานบางอย่าง การสวดสรภัญญะนั้น ผู้สวดต้องผ่านการคิด ไตร่ตรอง เป็นท่วงทำนองที่มาจากก้นบึ้งของจิตใจ จากเนื้อหาที่ซาบซึ้งกินใจ และเนื้อหาอันเป็นคติธรรมในบทสวดสรภัญญะจะช่วยน้อมนำให้ผู้สวด

เกิดความเชื่อมั่นศรัทธาในธรรมะและกระทำความดี มีโอกาสซึมซับเอาคำสั่งสอนผ่านบทสวด และการสวด ดังตัวอย่างบทสวดต่อไปนี้

สรภัญญ์ระลึกถึงคุณบิดามารดา

(หันทะ มะยัง ปีตามาตาคุณัง กะโรมะ เส)

อิมีนา สักกาเรนะ	ข้าขอกราบสักการะบูชา
อันพระบิดรมารดา	ผู้ข้าขอน้อมระลึกคุณ
ท่านมีเมตตาการุณ	อุปการะคุณต่อบุตรธิดา
ได้ให้กำเนิดลูกมา	ทั้งการศึกษาและอบรม
ถึงแม้ลำบากสุดชื่นชม	ทุกขระทมสักเพียงใด
ท่านไม่เคยจะหวั่นไหว	ต่อสิ่งใดได้เลี้ยงมา
พระคุณท่านล้นฟ้า	ยิ่งกว่าธรรมาและแผ่นดิน
ลูกขอบูชาเป็นอาจันต์	ตราบจนสิ้นดวงชีวา
ขอปวงเทพให้ช่วยรักษา	พระบิดรมารดาของข้าเทอญ
มवलหมู่พระภิกษุสงฆ์	ได้ดำรงพระศาสนา
ลูกขอถ่มกราบวันทา	พระพุทธานางจถาวรเทอญ

สรภัญญ์ “ เพราะรัก (จึงเลิกบุหรี) ”

รักแม่เลิกบุหรี	เพราะแม่นี้ก็รักลูก
ด้วยจิตแม่พันผูก	ไม่ยอมเห็นลูกด่วนตาย
รักลูกเลิกบุหรี	เพราะลูกนี้คงหวนให้
หากพ่อชิวาวาย	มะเร็งร้ายมันกัดกิน
รักเมียเลิกบุหรี	เพราะเมียพี่ต้องรับกรรม
คว้นพิษทำปอดดำ	น้องแสนซ้ำจำใจทน
รักชีวิตเลิกบุหรี	พอเสียทีจะดีไหม
เพราะรักจึงบอกไป	จากหัวใจพวกเราเคย.

การสวดสรภัญญ์ ต้องมีการเจริญ หรือไหว้ครู บทกลอน เนื้อหาหลัก เนื้อหาเสริม เป็นเนื้อหาที่มีคติสอนใจ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมอันดีงาม และสร้างสรรค์สังคม สอนในเรื่องการทำดี เมื่อสวดสรภัญญ์ก็ย่อมซึมซับเนื้อหาของบทสวดไว้ และเป็นสิ่งช่วย

อบรมจิตใจผู้สวดได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังทำให้ใจเย็นมากขึ้น ไม่ใช่แต่จะเกิดขึ้นเฉพาะเวลาที่ สวดสรภัญญะเท่านั้น แต่ยังขยายไปสู่ชีวิตประจำวันด้วย เพราะขณะสวดสรภัญญะต้องใช้ สมาธิอยู่จดจ่ออยู่กับการเปล่งเสียงและนึกถึงบทกลอนที่สวด เป็นเวลาที่เกิดการกลมกล่อ อารมณ์ให้มีความสงบ เกิดความสุขกับการสวดสรภัญญะ

1.3 บทบาทหน้าที่ในการช่วยให้อ่านหนังสือคล่อง

การอ่านหนังสือได้คล่องแคล่ว เป็นผลโดยตรงที่ได้รับจากการสวดสรภัญญะ จาก การสัมภาษณ์ กลุ่มแม่บ้านที่เป็นคณะสวดสรภัญญะ ของหมู่บ้านใหม่สมบุญ ทำให้ทราบว่ การสวดสรภัญญะทำให้แม่บ้านเหล่านี้ อ่านหนังสือได้คล่องขึ้น

“ เมื่อก่อนป่า่านหนังสือออกทีไหน ก็รู้ๆ กันอยู่ว่าคนบ้านนอก ไม่ค่อยได้ เรียนหนังสือ ตั้งแต่มาเข้ากลุ่มสวดสรภัญญ์กับสมาชิก ทำให้ป่า่านหนังสือได้คล่องขึ้น เดียวนี้ หนังสืออะไรก็อ่านได้ “ (นางประกอบ อินกระทอน,สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2551)

“ สิ่งที่เป็นประโยชน์จากการสวดสรภัญญะ อีกอย่างหนึ่งก็คือทำให้ป่า่าน หนังสือได้ดี เดียวนี้หนังสือพิมพ์ หรือหนังสือสวดมนต์อื่นๆ ก็อ่านได้ เพราะว่าได้อ่านบทสวด ตามเขาไปเรื่อยๆ แรกก็อ่านติดๆ ชัดๆ หลังๆมาก็อ่านได้คล่องขึ้น “(นางตี๋ม เนินกระโทก ,สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2551)

ในสมัยก่อน ชุมชนในชนบท มีการศึกษาแค่พออ่านออก เขียนได้ รวมถึงขาดโอกาสทางการศึกษาและขาดการโอกาสเรื่องการอ่าน หากไม่ได้อ่านหนังสือเป็น เวลานานๆ ก็จะทำให้ลืมการอ่านหรืออ่านหนังสือได้ไม่คล่องแคล่ว เนื่องจากขาดทักษะ ทางการอ่าน การฝึกสวดสรภัญญะนั้น ผู้สวดจะต้องอ่านและทำความเข้าใจกับเนื้อหาในบท กลอนเพื่อซึมซับเนื้อหาความหมายของบทกลอน เพื่อจะท่องจำและนำไปสวดได้อย่างไม่ติดขัด การสวดสรภัญญะทำให้คนที่ฝึกสวดนั้น อ่านหนังสือได้คล่องขึ้น สามารถอ่านหนังสืออื่นๆ นอกเหนือจากบทสวดสรภัญญะ เช่นหนังสือพิมพ์ นิยาย เป็นต้น แต่ก่อนการสวดสรภัญญะก็ สอนกันโดยมีสื่อบุคคลเป็นหลักคือสอนโดยให้ผู้ที่สอนสวดให้ฟังแล้วให้ผู้เรียนสวดตาม แต่ เนื่องจากบทกลอนสวดมีความยาวมากทำให้จำได้ยาก วิธีหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนสวดสรภัญญะได้

รวดเร็วจนก็คือการอ่านบทกลอนแล้วสวดตาม โดยค่อยๆ สะกดตามไปที่ละคำ แต่เมื่อสวดไปนานๆ เขาก็อ่านบทสวดนั้นได้คล่องขึ้น เมื่ออ่านบทกลอนสวดได้คล่องแล้วก็ขยายผลไปยังการอ่านหนังสืออื่นๆ เช่นหนังสือการ์ตูน นิยายพื้นบ้าน เป็นต้น

1.4 บทบาทหน้าที่ในการสร้างเสริมสุขภาพ

องค์การอนามัยโลกได้ให้คำนิยามของคำว่า “ สุขภาพ ” ว่า “ Health is complete physical, mental, social and spiritual well-being, ’”

นั่นคือ สุขภาพ หมายถึง สุขภาวะ (ภาวะแห่งความสุข) ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ

สุขภาวะที่เกิดในด้านร่างกาย การจะสวดสรภัญญะให้มีความไพเราะได้นั้น จำต้องมีการเปล่งเสียง การเอื้อนเสียง การทอดเสียง ที่มีพลังเหมือนกับการขับขาน/การร้องเพลง การจะเปล่งเสียงได้อย่างมีพลัง ปอดจะต้องมีกำลังแข็งแรง การสวดสรภัญญะนั้นเป็นการฝึกการหายใจเข้า-ออก ยาวและลึก ทำสมองได้รับออกซิเจนอย่างเต็มที่ และทำให้ปอดแข็งแรง

สุขภาวะที่เกิดในด้านจิตใจ ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ข้างต้นว่า การสวดสรภัญญะทำให้เกิดสมาธิและปัญญา เมื่อเกิดสมาธิตั้งมั่น สงบนิ่ง จิตใจก็จะผ่อนคลาย ปลอดโปร่ง ไม่มีความเครียด ไร้วิตกกังวล เกิดความสุขทั้งใจและกาย

สุขภาวะที่เกิดในด้านจิตวิญญาณ ท่องทำนองที่ซาบซึ้งกินใจ และเนื้อหาอันเป็นคติธรรมในบทสวดสรภัญญะ จะช่วยน้อมนำให้ทั้งผู้สวดและผู้ฟังเกิดความเชื่อมั่นและ ศรัทธาในธรรมะและการกระทำความดี โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชน หากพวกเขาได้มีโอกาสขับขานเอาคำสั่งสอนผ่านการสวดหรือการฟังสรภัญญะอยู่เป็นประจำ ก็จะช่วยกล่อมเกลาจิตใจมิให้หลงใหลไปกับอบายมุขทั้งหลาย อันจะเป็นภูมิคุ้มกันและปราการชีวิตที่แข็งแรง ไม่ให้เพลิงพลาสุ่ความทุกข์ยากในภายภาคหน้าได้

1.5 บทบาทหน้าที่ในการให้ความบันเทิง

การสวดสรภัญญะเป็นสื่อพื้นบ้านประเภทการแสดงประเภทหนึ่ง แต่ทั้งนี้ แม้จะไม่ได้แสดงต่อหน้าสาธารณชน การสวดสรภัญญะก็ยังคงสามารถแสดงได้ กล่าวคือ ผู้แสดงก็คือผู้สวดที่สวดหรือร้องสรภัญญะ ส่วนผู้ชมก็คือผู้สวดเพราะนอกจากจะสวดเสียงดังจนให้ผู้อื่น

ได้ยินแล้วยังเป็นการสวดเพื่อให้ตัวเองได้ฟังอีกด้วย คนแสดงและคนดูหรือผู้ชมก็อยู่ในคนๆ เดียวกัน การที่ผู้สวดสรภัญญะกลับไปสวดเองที่บ้านไม่ว่าจะเป็นเวลาว่าง หรือเวลาทำกิจกรรมอื่นๆ ไปด้วย อย่างเช่น เวลาเราทำกิจการงานใด บางคนก็มักจะฮัมเพลงขณะทำกิจกรรมนั้นๆ ไปด้วย การสวดสรภัญญะก็เช่นกันสามารถสวดหรือที่เรียกอีกอย่างว่า การร้องสรภัญญะขณะทำกิจกรรมอื่นๆ ได้ด้วยได้ เพราะบทกลอนสรภัญญะนั้น มีบทกลอนสวดที่ไม่ใช่แต่เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา หรือ ประวัติพระพุทธรูปเจ้า ซึ่งเป็นของสูงจะต้องเป็นการสวดในวัดหรือในงานพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเท่านั้น หากแต่มีบทสวดอื่นๆ ที่สามารถนำมาสวดได้ในเวลาทุกสถานที เช่น สรภัญญ์ “ เพราะรัก (จิ่งเล็กนุหรี) ”

สรภัญญ์ “ เพราะรัก (จิ่งเล็กนุหรี) ”

รักแม่เล็กนุหรี	เพราะแม่นี้ก็รักลูก
ด้วยจิตแม่พันผูก	ไม่อยากเห็นลูกด่วนตาย
รักลูกเล็กนุหรี	เพราะลูกนี้คงหวนไผ่
หากพ่อชิวววาย	มะเร็งร้ายมันกัดกิน
รักเมียเล็กนุหรี	เพราะเมียพี่ต้องรับกรรม
คว้นพิษทำปอดดำ	น้องแสนซ้ำจำใจทน
รักชีวิตเล็กนุหรี	พอเสียทีจะดีไหม
เพราะรักจึงบอกไป	จากหัวใจพวกเราเอ๋ย.

นอกจากนี้ บทกลอนสวดสรภัญญะยังมีบทกลอนสวดอื่นๆ ที่เป็นคติเตือนใจ ไม่ให้หลงผิดเข้าไปเกลือกกลั้วกับอบายมุข ต่างๆ จึ่งถือได้ว่า การสวดสรภัญญะ เป็นสื่อบันเทิงได้อีกอย่างหนึ่ง และเป็นสื่อบันเทิงธรรม เนื่องจากเนื้อหาส่วนใหญ่แล้วเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับธรรมะสอนให้เป็นคนดี

2.บทบาทหน้าที่สิบเรื่องในระดับชุมชน

2.1.บทบาทหน้าที่ในการเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับผู้หญิงที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา

ปัญหาที่ทำให้ผู้หญิงไม่สามารถเข้าไปมีบทบาทในพุทธศาสนาได้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะทัศนคติของคนในสังคมด้วย เช่น กรณีการแตะต้องตัวพระสงฆ์ของผู้หญิงนั้น สังคมก็

มองว่าผู้หญิงสกปรกจะทำให้พระสงฆ์มัวหมอง โดยเฉพาะเรื่องการบวชของผู้หญิง สังคมยังมีความเหลื่อมล้ำอยู่มาก กล่าวคือจะให้ความยอมรับนับถือผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ทั้ง ๆ ที่จริง ๆ แล้วผู้หญิงก็สามารถเข้าถึงธรรมะได้เท่ากับผู้ชาย

“เริ่มที่แรก พระสุเชาว์ที่นำการสวดสรรภัญญะมาเผยแพร่ ที่วัดใหม่สมณูรณ ก็ได้เรียกพวกป่านี้แหละมาหัดร้องสรรภัญญะ พวกป่าก็เป็นแม่ครัวมาทำกับข้าวให้พวกที่มาเข้าปริวาสกรรมที่วัด แล้วพระอาจารย์ก็เริ่มชักชวนให้มาหัดร้อง”(นางประกอบ อินกระทอน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2551)

เมื่อวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมไทย นักวิชาการส่วนใหญ่มักจะใช้หลักการของพุทธศาสนาอธิบายว่า สถานภาพทางศาสนาของผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย โดยอ้างว่าผู้หญิงบวชเป็นพระภิกษุไม่ได้ และการบวชนั้นถือว่าเป็นการทำบุญครั้งยิ่งใหญ่ ผู้หญิงไม่มีโอกาสมาบวชก็ต้องทำบุญอย่างอื่น เช่น ไปฟังเทศน์ของพระในโอกาสเทศน์มหาชาติ

การสวดสรรภัญญะนั้น เป็นการเปิดพื้นที่สำหรับผู้หญิงที่จะเข้าถึงพุทธศาสนาได้อีกทางหนึ่ง โดยการให้ผู้หญิงมาสวดสรรภัญญะและสวดมนต์ในวัดช่วงเย็น ส่วนใหญ่แล้วการสวดสรรภัญญะที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธรูป การสวดสรรภัญญะทำให้ผู้สวดและผู้ที่ได้ฟังรู้สึก ซาบซึ้ง ในเนื้อหาและบทกลอนไปด้วย ยิ่งกว่านั้นการสวดสรรภัญญะ เป็นเสียงของผู้หญิงซึ่งเป็นเสียงที่มีโทนเสียงไพเราะด้วยแล้ว ยิ่งทำให้การสวดสรรภัญญะนั้นมีคุณค่า น่าฟัง ด้วยความเพลิดเพลินมากขึ้นด้วย

3. บทบาทหน้าที่สืบเนื่องในระดับสังคม

3.1 บทบาทหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนคนในสังคม

เนื่องด้วยบทสวดสรรภัญญะเป็นงานที่บรรจุเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับ เรื่องพุทธศาสนา เรื่องบาปบุญคุณโทษ เรื่องรวมเกี่ยวกับคติสอนใจ เรื่องความกตัญญูกตเวที หรือแม้กระทั่งนิทานสอนใจ ที่นำเสนอด้วยการสวดสรรภัญญะที่มีจังหวะ และทำนองที่น่าฟัง เป็นการหยิบยื่นนำเสนอและปลูกฝังให้คนในสังคมถือเป็นแบบอย่างในการนำไปปฏิบัติตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ตัวอย่างเช่น การสอนให้คนมีความเมตตา กรุณา สอนให้คนรู้จักแบ่งปันความสุขให้กับคนอื่น ๆ ในสังคมที่อยู่ร่วมกัน ทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ดังบทสรภัญญ์ต่อไปนี้

สรภัญญ์เมตตา

เมตตา คำจุนโลก	สขชัย โชค สุข สมบูรณ์
หญิงชาย หมั่นเกื้อกูล	เมตตา จิต นิ จ นัน ตรี
ต่างคนต่างรักใคร่	มุ่งหวัง ให้ สุข ทั่ว กัน
มิเลือกเพศผิวพรรณ	ทั้งชาติ ชัน วรรณ ะ ไ
มวลสัตว์ทุกรูปนาม	ประสงค์ สุข ทั่ว ไป
ทุกชีโสภและโรครภัย	ไม่มี ใคร ต้อง การ ัน
นึกถึงใจเราเขา	มิควร เมา เบียด เบย ัน กัน
รักใคร่ไม่เตี้ยดฉันท์	ดูจ ฝ้า พัน ธุ์ พวก ็ พ้อง ัน
เมตตา รักษาโลก	ประสพ โชค ุ ผล
เป็นสุขทุกชั้นชน	โลก รุ่ง เรือง ่ ้น เมือง สวรรค์

บทสรภัญญ์ที่สอนให้สมาชิกในสังคมรู้จักบำเพ็ญคุณโทษ ตระหนักถึงกรรมดี คือ การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สรภัญญ์ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

บัดนี้จะได้กล่าว

เป็นเรื่องราวตามคำสอน	จงสังวร ณ์ ระ ัง ัน (ซ้ำ)
คนเราทุกทุกคน	ต่างว่า ยวน ผล ุ รม ึ่ง
ตกต่ำและรุ่งเรือง	ก็เกี่ยว ึ่ง ุ รม ของ ัน (ซ้ำ)
ความดีที่คำจุน	เกิดจาก บุญ และ ุ ศล
ทำชั่วต้องทุกข์ทน	เพราะว่า ัน ก่อ ุ ไร ู้ (ซ้ำ)
บางคนก็ถือดี	ด้วยมั่งมี เพราะ ่า ชั่ว
บาปนั้นตามติดตัว	ยังเกลือก ัก ลัว ัว ุ ฆ ุ ไร ไป (ซ้ำ)
บางคนบอกระอา	ต่างพูดว่า เหตุ ุ ไร
ทำดีจนเหลือใจ	ไม่เห็น ดี เหมือน ึ่ง ว่า (ซ้ำ)
อย่าได้หลงเพลิดเพลิน	ถือว่า ุ ไร นั้น ึ่ง ุ ไร
จิตใจเหนือสิ่งใด	ต้องยก ู้ ้ ้ ุ ไร (ซ้ำ)

เพราะความทุกข์ความสุขใด	เกิดที่ใจใช้ที่ตา
ตามคำพระสอนมา	อย่าพะวงหลงลืมตน (ข้า)
ทำดีไว้ทุกที่	สิ่งที่ดีย่อมมีผล
ทำชั่วตัวของตน	หนีไม่พ้นจากอบาย
เหมือนคนตายทั้งเป็น	

บทบาทหน้าที่ที่สืบเนื่องในระดับสังคมนี้ เป็นการสื่อความหมายที่เกี่ยวข้องกับ จริยธรรม หรือแบบแผนการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นภูมิปัญญาการ ถ่ายทอดปทัสถานทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งในการปลูกฝังค่านิยมอันดีงาม

จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อการทำหน้าที่สืบเนื่องใน ระดับต่างๆ ของการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบุญ เกิดจากปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยที่มาจากคุณสมบัติ/คุณลักษณะของตัวสื่อ

1.1 เนื้อหา สรภัญญ์หรือสรภัญญะนั้น มีบทกลอนสวดที่มีเนื้อหา อ้างอิงกับพุทธ ศาสนา มีเนื้อหาที่มีคติสอนใจ สอนศีลธรรม จริยธรรม นอกจากนี้บทกลอนสวดสรภัญญะ เองก็สามารถยืดหยุ่นหรือเพิ่มเติมได้ ตามสภาพชุมชน หรือสภาพสังคมปัจจุบัน เช่น การ รณรงค์เรื่องเมาไม่ขับ จึงทำให้สรภัญญะไม่ใช่สิ่งที่ล้าสมัยไม่ตกยุคอีกต่อไป อีกทั้งหากจะนำ เรื่องต่างๆ มาเล่าหรือพูดให้คนอื่นฟังเป็นเรื่องเล่าที่เป็นร้อยแก้วก็อาจจะดูไม่น่าสนใจ หากแต่ นำเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นร้อยแก้วมาแต่งเป็นร้อยกรองแล้วนำมาใส่เป็นทำนองสรภัญญะก็จะทำ ให้เรื่องราวต่างๆ ดูมีคุณค่าและน่าสนใจ

1.2 การสวดสรภัญญะนั้น จะสวดกันหรือร้องกันได้โดยไม่มีต้องมีดนตรีประกอบ จึงเป็นการง่ายในการที่จะร้องหรือสวดไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด อีกทั้งเป็นการสวดที่เปล่งออกมาด้วย ความปิติยินดีและต้องการทำบุญด้วยการสวดสรรเสริญ และระลึกถึงพระคุณสมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า อีกทั้งทำนองการร้องหรือลีลาการร้องก็มิให้เลือกหลายทำนอง และยังมี หลายภาษาทั้งที่เป็นภาษาไทยกลางและภาษาท้องถิ่นในแต่ละที่

2. ปัจจัยที่มาจากเงื่อนไขของการเปิดพื้นที่สาธารณะ

2.1 ธรรมเนียมการปฏิบัติธรรม ที่วัดใหม่สมบูรณ จะมีการปฏิบัติธรรมของบรรดาผู้มีจิตใฝ่ธรรมเป็นประจำทุกปี และจะมีคนจากทุกหัวสารทิศมารวมกันที่นี่ ในวันแรกของการปฏิบัติธรรมเข้าศีลภาวนาของ “พ่อขาว แม่ขาว” (เหตุที่เรียกว่าพ่อขาวแม่ขาวนี้ เนื่องจากทุกคนที่มาเข้าวัดปฏิบัติธรรม มักจะแต่งชุดขาวกันจึงเรียกผู้มาปฏิบัติธรรมว่า พ่อขาว แม่ขาว) หลังจากที่มีการสวดมนต์เย็นแล้ว ทางวัดก็จะให้กลุ่มแม่บ้าน หรือคณะสรภัญญะของบ้านใหม่สมบูรณ มาสวดสรภัญญะให้พ่อขาว แม่ขาวฟัง โดยเนื้อหาก็จะเป็นการกล่าวต้อนรับ และยินดีกับผู้ที่ได้มาเข้าวิปัสสนากรรมฐาน ถือศีล ภาวนาที่วัดใหม่สมบูรณ นอกจากนี้แล้วก็จะสวดสรภัญญะที่เป็นกลอนเล่าเรื่องราวที่ พระอาจารย์นิคม เจ้าอาวาส ได้ไปจุดงศ์ตามที่ต่างๆ ว่าได้พบอะไรมาบ้าง มีอะไรที่ท่านประทับใจและมีคติธรรมอะไรสอดแทรกจากการจุดงศ์ในแต่ละครั้ง โดยในแต่ละปีพระอาจารย์นิคมก็จะจุดงศ์ไปตามที่ต่างๆ เมื่อกลับมา ก็จะมีเรื่องราวมาเล่าให้ฟัง โดยถ่ายทอดเรื่องราวผ่านบทกลอนสรภัญญะและถ่ายทอดเป็นเสียงร้องทำนองจากกลุ่มสรภัญญะบ้านใหม่สมบูรณ จะเห็นได้ว่าช่องทางหรือพื้นที่ในการแสดงออกของการสวดสรภัญญะนี้ ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สรภัญญะไม่สูญหายไปจากบ้านใหม่สมบูรณ เพราะหากแม้กลุ่มสรภัญญะบ้านใหม่สมบูรณจะฝึกหัดกันเป็นประจำและต่อเนื่อง แต่ขาดโอกาสและพื้นที่ในการแสดงออก การฝึกซ้อมก็ไร้ประโยชน์

หน้าที่ที่หายไป

บทบาทหน้าที่ที่หายไป เป็นหน้าที่เก่าที่เคยมี ซึ่งในปัจจุบันไม่มีบทบาทในเรื่องนั้นๆ อีกแล้ว บทบาทหน้าที่ที่หายไปของการสวดสรภัญญะ มีหลากหลายมิติและมีในทุกระดับ แม้สังคมจะเปลี่ยนไป มีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไปตามกระแสสังคมหรือกระแสเทคโนโลยีก็ตาม แต่การสวดสรภัญญะนั้น ก็ไม่มีหน้าที่ ที่หายไปแต่อย่างใด

หน้าที่คลี่คลาย

บทบาทหน้าที่คลี่คลาย คือหน้าที่ที่คลายตัวหรือขยับออกไปไม่เหมือนเดิมทั้งหมด เป็นการปรับประยุกต์ตนเอง แต่ยังมีลักษณะบางส่วนอิงกับบทบาทเดิม จากการวิเคราะห์เอกสารและจากการสัมภาษณ์พบว่า หน้าที่คลี่คลายของการสวดสรภัญญะมีดังนี้

1.หน้าที่คลี่คลายในระดับชุมชน

1.1 หน้าที่ในการสร้างความตระหนักปัญหาของชุมชน

แต่เดิมบ้านใหม่สมบุญ อำเภอนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา มีปัญหาเรื่องการบุกรุกป่า ต่อมาเมื่อพระภูดงค์ มาจำพรรษาที่บ้านใหม่โนนสมบุญ และได้้นำการสวดสรภัญญะมาเผยแพร่ ถึงแม้เมื่อก่อนนี้การสวดสรภัญญะจะมีแต่การกล่าวถึง พระพุทธรูป พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ หรือกล่าวถึงเรื่องบาปบุญคุณโทษ แต่เมื่อมีปัญหาเรื่องการบุกรุกป่าชาวบ้านก็ได้มีการเพิ่มเนื้อหาบทกลอนที่เป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนบ้านใหม่สมบุญหันมาให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ป่ากันมากขึ้น ดังตัวอย่างบทกลอนที่ แต่งขึ้นมาเพื่อให้คนใจชุมชนเห็นความสำคัญของป่าที่เป็นทรัพยากรสำคัญของชุมชนบ้านใหม่สมบุญ ต่อไปนี้

พวกดิฉันจะชอกกล่าว	เป็นเรื่องราวให้ท่านฟัง
เรื่องราวแต่คราวหลัง	ท่านจงฟังจะว่าไป (ซ้ำ)
พวกดิฉันอยู่วัดป่า	ถ้าใครมาคงรู้ดี
วัดป่าของเรานี้	ยังไม่มีอาจารย์ดัง (ซ้ำ)
วัดป่าแสนร่มรื่น	ทุกวันนี้ไม่มีหม่อม
ป่าไม้แสนเรืองรอง	พวกพี่น้องจงไปดู (ซ้ำ)
สิ่งที่สำคัญหนา	พรรณนาคือป่าไม้
สดสวยและสดใส	ป่าพงไพรวิไลตา (ซ้ำ)
สำคัญในสิ่งนี้	เพราะว่ามีประโยชน์หลาย
พี่น้องทั้งหลาย	ต่างมุ่งหมายได้ไปดู (ซ้ำ)
อาจารย์ผู้ฝึกสอน	นามกรว่านิคม
ท่านได้ฝึกอบรม	พระอาจารย์ท่านสั่งสอน (ซ้ำ)
ชีวิไม่อาทร	ท่านสั่งสอนในทางดี
สดใสใจสดศรี	ใจอารีและเกื้อกูล (ซ้ำ)
ความทุกข์ให้สิ้นสูญ	ท่านเกื้อกูลด้วยเมตตา
พวกเราชาวประชา	ท่านเมตตาทุกคนเอ๋ย (ซ้ำ)

การที่จะทำให้ประชาชนในชุมชนหันมาให้ความสนใจ และให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ป่า นั้น ไม่ใช่แต่เพียงการอธิบายเป็นคำพูดเท่านั้น การบอกเล่ากันหรือสอนกัน เฉพาะคำพูดอาจจะไม่ลึกซึ้งกินใจเท่ากับบทกลอนที่มีสัมผัส คล้องจองมีทำนองที่ไพเราะ โดยเฉพาะที่บ้านใหม่สมบูรณ์ มีการสวดสรภัญญะซึ่งเป็นสื่อที่แม่จะไม่ใช้เป็นสื่อประจำท้องถิ่นมาแต่เดิม แต่ก็เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป ดังนั้นจึงนำมาแต่งเป็นบทกลอนสวดสรภัญญะเพื่อให้คนหันมาให้ความสำคัญกับป่าของชุมชนมากขึ้น นี่ก็แสดงให้เห็นว่า แม้แต่บทสวดสรภัญญะ ก็ยังให้ความสำคัญเรื่องการอนุรักษ์ป่า ของชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ์

หน้าที่คลี่คลายเป็นหน้าที่ที่เกิดจากการปรับตัวของการสวดสรภัญญะที่ปรับ/ สอดรับให้กับบริบทสังคม/ชุมชน ที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นความสามารถของสื่อที่ยังดำรงอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง โดยยังมีความเป็นของเดิมของการสวดสรภัญญะอยู่ กล่าวคือ แม้บริบทสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปไกลสักเท่าใด แต่การสวดสรภัญญะก็ยังขยายมิติด้านบทกลอนสวดให้ทันสมัยทันสมัยให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบันได้

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยที่ทำให้เกิดบทบาทหน้าที่คลี่คลายได้แก่ คุณลักษณะของสื่อ คือ สามารถปรับประยุกต์ตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แม้การสวดสรภัญญะส่วนใหญ่จะมีเนื้อหา บทกลอน ที่ผูกโยงกับพุทธศาสนาและศีลธรรม แต่เมื่อบริบทสังคม ได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเปลี่ยนไปในด้านทันสมัย ด้านพัฒนา หรือสื่อมโหรีม การสวดสรภัญญะก็สามารถปรับบทกลอนให้มีความยืดหยุ่นให้เข้ากับยุคสมัยได้

บทบาทหน้าที่ที่เพิ่มใหม่

บทบาทหน้าที่ที่เพิ่มใหม่ คือบทบาทหน้าที่ที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองปัญหาใหม่ของสังคม อาจพัฒนามาจากบทบาทแบบแฝงในอดีต แล้วพลิกขึ้นมาเป็นหน้าที่หลักในปัจจุบันหรืออาจจะยังคงเป็นหน้าที่แฝงเร้นต่อไปได้

1.หน้าที่เพิ่มเติมในระดับปัจเจก

1.1 หน้าที่ส่งเสริมการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และสร้างเสริมจินตนาการ

จากการจัดกิจกรรมซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งในโครงการฟื้นฟูเสียงสรภัญญะ ของบ้านใหม่สมบุญ ได้มีการฝึกสอนสรภัญญะในโรงเรียน เพื่อให้เด็กๆ มีทักษะการสวดได้ฝึกซ้อมเป็นประจำ และ เพื่อให้กลุ่มแม่บ้านผู้ฝึกสอนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในภูมิปัญญาความสามารถของตน รวมถึงได้เปิดเวทีให้เด็กๆ ได้มีโอกาสแสดงความสามารถ ได้เผยแพร่เรื่องต่างๆ ผ่านการสวดสรภัญญะ ต่อชุมชน วิธีการดำเนินกิจกรรมก็คือ

1.จัดให้มีการสวดสรภัญญะหมู่พร้อมกระจายเสียงให้คนในชุมชนได้ฟังที่ลานธรรมวัดป่าสมบุญ

ผลของการจัดกิจกรรมดังกล่าวปรากฏว่า เด็กๆ สามารถสวดสรภัญญะได้ดีพอสมควร มีความกล้าแสดงและเมื่อชุมชนมีกิจกรรมต่างๆ อาทิ งานปริวาสกรรม ก็ได้ให้เด็กๆ มีส่วนร่วมสวดสรภัญญะด้วย รวมทั้งได้เผยแพร่การสวดสรภัญญะในกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน เช่น รัษฎ์ส่งและต้อนรับ คณะพระอุปัชฌ์ และในกิจกรรมอื่นๆ ที่มีผู้เชิญให้ไปร่วมงาน โดยการนำของคณะครู และกลุ่มแม่บ้าน

จากผลของการจัดกิจกรรม ทำให้เด็กมีความกล้าแสดงออกอย่างและการแสดงออกนั้น ก็เป็นไปอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ซึ่งก่อนหน้านี้ แม้จะมีการสวดสรภัญญะแต่ก็ไม่ได้เปิดโอกาสให้เด็กๆ มาร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เด็กๆ มีความกล้าแสดงออก

2. จัดค่ายกีฬาน้อย เพื่อให้เด็กๆ มีความรู้และทักษะในการเขียนบทกวี และสามารถพัฒนาให้เป็นบทสวดสรภัญญะได้

ผลของการจัดกิจกรรมดังกล่าวปรากฏว่า เด็กๆ มีความเข้าใจหลักการเขียนบทกลอนในลักษณะคำประพันธ์กาพย์ยานีได้ และยังสามารถช่วยกันแต่งบทสรภัญญะขึ้นมาใหม่ ชื่อว่า “ สรภัญญ์เมาไม่ขับ”

จากผลของการจัดกิจกรรม การสอนให้เด็กเข้าใจหลักคำประพันธ์ และให้หัดแต่งบทกลอน ซึ่งสามารถนำมาใส่เป็นทำนองสรภัญญะ ที่ชื่อว่า “ สรภัญญ์เมาไม่เมา” นั้น แสดงให้เห็นว่าเด็กๆ มีจินตนาการ ในการเรียบเรียงถ้อยคำและ กลั่นกรองออกมาเป็นบทกลอนได้

เท่าที่ผ่านมาการสวดสรภัญญะ จะมีแค่การสวดหมู่ทุกเย็นวันศุกร์ในโรงเรียน เท่านั้น แต่ในปัจจุบัน การสวดสรภัญญะเริ่มมีการประกวด มีการแข่งขันกันมากขึ้น ทำให้เด็กๆ มีเวทีที่จะแสดงออก และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เพื่อฝึกซ้อมการสวดสรภัญญะเพื่อประกวด อีกทั้งยังมีการสอนให้เด็กๆ แต่งกลอนสวดใหม่ๆ ตามที่เด็กจะใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการแต่งบทสวดได้

2. หน้าที่เพิ่มใหม่ในระดับชุมชน

2.1 บทบาทหน้าที่ในการระดมพลังของชุมชน

การจัดกิจกรรมต่างๆ ของการรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะได้เปิดโอกาสให้คนชุมชนบ้านใหม่สมบุญ ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ดังที่ สมาชิกแม่บ้านกลุ่มสรภัญญะได้บอกไว้ว่า

“ เมื่อก่อนนี้ พอพระอาจารย์สุเขาวีได้ย้ายไปจำพรรษาที่อื่น ก่อนที่พระอาจารย์นิคมจะมาส่งเสริมการสวดสรภัญญะที่หมู่บ้าน ก็มีป่ากับคนอื่น ๆ ไม่กี่คน คนฟังก็มีแต่คนสวดเองฟังเองแต่เมื่อมีการจัดกิจกรรมคนหมู่บ้านอื่นก็เริ่มเข้ามาฟัง คนในบ้านใหม่สมบุญก็เริ่มกระตือรือร้นช่วยกันจัดงานกันคนละไม้ละมือ ” (นางรำพรรณ เนินกระโทก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2551)

“ การจัดกิจกรรม สวดสรภัญญะ มักจะอิงกับงานบุญ หรืองานในวัดเป็นส่วนใหญ่ กลุ่มคนในชุมชนก็จะมาช่วยกันทำกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นซึ่งเป็นความต้องการของชุมชนจริงๆ ” (นางนwor ต่อมกระโทก, หัวหน้าโครงการฟื้นฟูเสียดสรภัญญะทำนองชีวิตแห่งชุมชนบ้านใหม่โนนสมบุญ สัมภาษณ์วันที่ 23 มกราคม 2551)

“ ชาวบ้านเขามาช่วยกันดินะ เสียสละเวลามาช่วยกันจัดงาน เวลาถึงงานปริวาสกรรม มาช่วยกันทำประโยชน์ให้หมู่บ้าน เด็กๆ ก็มาร่วมสวดสรภัญญะต้อนรับพระและแม่ชาว (โยมผู้หญิงที่นุ่งขาวห่มขาวมาเข้าศีลปฏิบัติธรรม) ส่วนคนอื่น ๆ เมื่อไรอะไรพอช่วยกันทำได้ก็มาช่วย ” (พระอาจารย์นิคม, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2551)

สภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ทำให้คนในชุมชนออกไปทำงานต่างถิ่นมากขึ้น และมีเวลาที่จะทำกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นน้อยมาก การสอดสรภัญญะ ในงานปรีวาสรกรรมก็ เป็นโอกาสหนึ่ง ที่ทำให้คนใจชุมชนมีโอกาสมาร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรมต่างๆ ที่วัดใหม่ สมบูรณ์จัดขึ้น เป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะสร้างความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน เพื่อที่จะทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

2.2 บทบาทหน้าที่ในการสร้างเสริมสายสัมพันธ์ระหว่างคนต่างวัย

ปัจจุบันครอบครัวของคนไทยส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว เมื่อแต่งงานมีครอบครัวก็มักจะแยกไปอยู่ต่างหาก ทำให้เด็กกับคนแก่ไม่มีโอกาสในการพบปะกันมากนัก หากจะมีมาเยี่ยมบ้างก็เป็นเทศกาลสำคัญๆ เท่านั้น ทำให้สายสัมพันธ์ระหว่าง ย่า ยาย กับ หลานๆ หรือคนแก่กับเด็กๆ เริ่มลดน้อยลงไปด้วย เนื่องจากพ่อกับแม่ได้แยกครอบครัวไปอยู่อีกครอบครัวหนึ่ง การที่จะทำให้คนแก่กับเด็กมีโอกาสได้มาเจอกัน ก็ต้องมีเหตุหรือกิจกรรมที่ทำให้มาเจอกันและได้ลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน

ดังเช่นกิจกรรม การฝึกสอนสรภัญญะในโรงเรียน ซึ่งเป็นหนึ่งในหลายๆ กิจกรรม ของโครงการฟื้นฟูเสียงสรภัญญะทำนองชีวิตแห่งชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ์ ที่ได้นัดหมายกลุ่มแม่บ้านที่มีความรู้ในการสอดสรภัญญะ มาช่วยสอนเด็กๆ ในโรงเรียนโดยการจัดสอนในช่วงวันศุกร์ ครั้งละประมาณ 1 ชั่วโมง นั้น

ผลของกิจกรรมที่เกิดขึ้น ปรากฏว่า กลุ่มแม่บ้านมีความตั้งใจฝึกสอนให้เด็กๆ สวด และเกิดความภาคภูมิใจเมื่อได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนได้จัดขึ้น

แม้แต่ผู้สูงอายุ ที่เป็นผู้สอนการสอดสรภัญญะในบ้านใหม่สมบูรณ์เองก็ รู้สึกเป็นเกียรติ ภาคภูมิใจที่ได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ และรู้สึกผูกพันกับเด็กๆ ที่ได้ไปสอน ดังคำบอกเล่าของป้าพรรณที่ว่า “ป้าก็ดีใจที่ได้ช่วยไปสอนเด็กๆ สอดสรภัญญะในโรงเรียน ได้สอนเด็กๆ แม้จะชนบ้างแต่ก็สนุกดี”

การรื้อฟื้นและการสืบทอดการสวดสรภัญญะ โดยการจัดกิจกรรมที่สร้างสายสัมพันธ์ของคนแก่กับเด็ก โดยการให้คนแก่มาสอนเด็กๆ ในหมู่บ้านสวดสรภัญญะ ทำให้คนต่างวัยให้ได้มาอยู่ร่วมกัน เกิดความสนิทสนม คุ่นเคย และรักใคร่ปรองดองกัน

2.3หน้าที่ในการเป็นสื่อกลางประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานอื่น

การจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน จะต้องต้องมีผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่างๆ มาร่วมกันจัดและดำเนินการให้กิจกรรมบรรลุผลสำเร็จไปด้วยดี หากไม่มีกิจกรรมที่จะทำงานร่วมกันแล้วชุมชนกับหน่วยงานอื่นๆ ก็จะไม่เข้ามามีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน การจัดกิจกรรมการรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณ์นี้เป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะเป็นตัวเชื่อมประสานความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภายในและนอก ชุมชน

“ ผู้ที่มีส่วนช่วยในการทำงานหลักๆ ก็จะเป็นครูในโรงเรียน โดยเฉพาะครูพรเทวี และครูใหญ่ , ครูยุพา ครูโรงเรียนบ้านลุงเขว้า เป็นผู้ช่วยงานวัดมาตลอด สามารถร้องสรภัญญะได้ และมีใจศรัทธาที่อยากช่วยสืบทอดการสวดสรภัญญะจริงๆ , พระภิกษุในวัด , กลุ่มแม่บ้าน คณะสรภัญญะ , กลุ่มเยาวชน บ้าน , วัด . จะเป็นกลุ่มหลักในการช่วยการดำเนินงานและจัดกิจกรรมต่างๆ “(นางนวพร ต่อมกระโทก ,สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2551)

“ ส่วนผู้ที่มาช่วยเป็นบางครั้งบางคราว ก็มี คุณเสาวนิต พยาบาลวิชาชีพ สถานีอนามัยหนองหัวแรด ต.แหลมทอง “ไม่มีความรู้เรื่องสรภัญญะ แต่สนใจเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพในรูปแบบต่างๆ ทั้งโดยหน้าที่การงาน และความสนใจส่วนตัว ช่วยประสานงานและเสนอแนะ

ความคิดเห็น มาร่วมกิจกรรมทุกครั้ง รวมถึง คุณราภรณ์ เป็นผู้มิดุมการณ์ ชอบทำงานพัฒนาชุมชน มีความเข้าใจเรื่องสุขภาพเป็นอย่างดี มาช่วยในการจัดกิจกรรม และดูแลเรื่องการผลิตหนังสือ”(นางนวพร ต่อมกระโทก ,สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2551)

จะเห็นได้ว่า ชุมชนนั้นไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว มีส่วนที่เกี่ยวข้องที่จะมาสนับสนุนงานของชุมชนหลายหน่วยงาน เพียงแต่ไม่มีกิจกรรมหรือตัวที่จะมาเชื่อมประสานให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆกับชุมชน และคนในชุมชนเท่านั้น การที่มีการสวดสรภัญญะนี้ก็ เป็นสื่อที่ทำให้หน่วยงานในชุมชน กับชุมชนได้มีโอกาสมาพบกันและทำงานร่วมกัน

3. บทบาทหน้าที่ที่เพิ่มใหม่ในระดับสังคม

3.1 บทบาทหน้าที่ในการพัฒนาสังคม

กิจกรรมที่จัดขึ้นระหว่างที่มีการรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบุญ อำเภอนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา นั้น มีกิจกรรมหนึ่งที่ได้เกิดฯ ร่วมกันแต่งบทกลอนที่ใช้ในการสวดสรภัญญะ ซึ่งบทกลอนบางเรื่อง เป็นบทกลอนที่รณรงค์ให้คนเลิกเหล้า เลิกบุหรี่ แล้วให้เด็กฯ มาสวดกันในงานบุญของหมู่บ้านให้คนในหมู่บ้านได้ฟังกันและเป็นตัวอย่างให้เห็นถึงโทษ และพิษภัยของเหล้า และบุหรี่ ดังที่ ชาวบ้านและเด็กฯ บ้านใหม่สมบุญเล่าให้ฟังว่า

ป่าประกอบ : ป่าชอบบทสวดเหล้าเอ๋ยหรือเอ๋ยมากที่สุด เพราะป่าไม่ค่อยชอบคนกินเหล้า

ผู้วิจัย : แล้วป่าไปสวดให้ใครฟังที่ไหนบ้างครับ

ป่าประกอบ: ป่าก็มาสวดที่บ้านนี้แหละสามีกับลูกชายป่าก็กิน เลยมาสวดให้ฟัง

ผู้วิจัย: แล้วป่าไปสวดตอนไหนล่ะครับเขาไปกินเหล้าแล้วมีเวลามานั่งฟังป่าหรือครับ

ป่าประกอบ : ป่าก็สวดของป่าไปเรื่อย เวลาทำงานบ้านป่าก็สวด ทำกับข้าว ซักผ้า หุงข้าว ก็สวดดังๆ ให้ได้ยินกันทั้งบ้าน

ผู้วิจัย: แล้วตอนนี้ลูกกับลูกชายป่า เลิกกินเหล้าหรือยังครับ

ป่าประกอบ: "เดี๋ยวนี้กินน้อยลงจะกินเฉพาะวันที่มีงานบุญเท่านั้น ไม่ได้กินทุกวันเหมือนแต่ก่อนแล้ว"

ผู้วิจัย: ที่เลิกกินนี่เพราะซึ่งในบทกลอน เนื้อหาที่ป่าสวดให้ฟัง หรือเพราะไม่อยากฟังป่าสวดแล้ว

ป่าประกอบ: บทสวดก็น่าจะมีส่วนนะ เพราะป่า สวดให้ฟังทุกๆ วัน

ตัวอย่าง สรภัญญ์เหล้าเอ๋ย

เหล้าเอ๋ยสุราเอ๋ย

ให้โทษทุกสถาน

ก่อเรื่องให้วุ่นวาย

สิ้นไปทั้งชื่อเสียง

ดื่มเหล้าดื่มทำไม

มันไม่เคยให้คุณใคร

ทรมานทั้งสิ้นเปลือง

ทั้งใจกายมันราวี

ยื่นข้างเคียงทั้งอัปรีช

ใครตอบได้ช่วยตอบที

ทั้งชายและสตรี	ช่วยตอบที่ที่สงสัย
ทำงานเหนื่อยแทบตาย	เมื่อยหัวใจกายใหม่เกรียม
ใช้ไปอย่างไม่เจียม	ใช้ไปเกลี้ยงลงขวดเหล้า
โรคร้ายเข้าคุกคาม	คนเหยียดหยามอีกต่างหาก
ทำตนให้ลำบาก	อย่าไปกินมันอีกเลย
เลิกกินเถิดท่านเอ๋ย	เหล้าไม่เคยให้คุณใคร
กินแล้วมีโรคภัย	เงินสิ้นไปโดยใช้เหตุ
ทุเรศใจหนักหนา	เลิกสุราท่าจะดี
ที่ฉันเอ๋ยเผยวลี	เพราะหวังดีดอกท่านเอ๋ย

ปัจจุบันชุมชนในชนบทกับปัญหาเรื่องการดื่มสุรา มีอยู่กันมายาวนาน ตกเย็น หลังจากการเลิกงานจากทำไร่ ทำนามาแล้ว ก็มักจะตั้งวง ดื่มสุรากัน จนเป็นเหตุให้เกิดปัญหา ตามมาอีกมากมาย อย่างเช่น การทะเลาะวิวาทกันในหมู่คนที่กินเหล้าเอง หรือแม้กระทั่งการทำ ร้ายภรรยา สรรภัญญะมีบทกลอนที่ช่วยสอน เตือนสติคนในสังคมให้มีแบบแผนที่ยั่งยืนใน สังคมเข้าด้วยกัน โดยสอดแทรกเนื้อหา บทกลอนสอนให้สมาชิกในสังคมรู้จักการอยู่ร่วมกันของป่า กับชุมชน ทำให้คนตระหนักถึงบาปบุญคุณโทษด้วย

3.2 บทบาทหน้าที่เป็นสื่อกลางประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนของตนเองกับ ชุมชนอื่น (สร้างเครือข่าย)

ระหว่างที่มีโครงการรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะ ที่บ้านใหม่โนนสมบูรณ์นั้น กิจกรรมหนึ่งที่ได้จัดทำขึ้นก็คือการ ประกวดการสวดสรภัญญะ เพื่อจัดแสดงความสามารถของ เด็กๆ หลังจากที่ได้มีการฝึก การซ้อม และเรียนรู้การสวดสรภัญญะจากคนแก่ในหมู่บ้าน การ จัดงานในแต่ละครั้งก็จะได้รับความร่วมมือจากทุกคนในชุมชน รวมถึงได้รับความสนใจจากคน นอกชุมชนอีกด้วย

“เมื่อก่อนนี้ ป้ากับกลุ่ม ป้าพัน(นางรำพรรณ เนินกระโทก หัวหน้าคณะ สรภัญญะ บ้านใหม่สมบูรณ์) ก็แค่ไปสวดสรภัญญ์ ในวัดเฉพาะวันทำงานบวสากรรม เท่านั้น แต่ว่า พออยู่ (นางนพพร ต่อมกระโทก หัวหน้าโครงการรื้อฟื้นเสียงสรภัญญะ) เข้า

มาก็เริ่มมีคนมาฟังมากขึ้น มีนายอำเภอ แล้วก็คณะศรัทธา จากที่อื่น ก็เข้ามาฟังกันเยอะ”
(นาง ตีม เนินกระโทก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2551)

“ก่อนที่อยู่จะมา ก็สวดกันอยู่แค่วันละคน สวดกันเฉพาะในวัดนี้แหละ แต่
ตอนหลังๆ นี้ เขาพาไปออกมาสวดตามงานต่างๆ พาออกไปสวดออกวิฑู ไปสวดตาม
ต่างจังหวัดที่เขาจัดงานสวดศรัทธาก็เคย ไปใกล้ๆ นี้แหละ อย่างบุรีรัมย์ ก็ไปมาหลายที่”
(นางประกอบ อินกระทอน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2551)

“จริงๆ แล้ว คนในหมู่บ้านเขามีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกันอยู่แล้ว
พอเราเอาโครงการ (โครงการรื้อฟื้นเสียงศรัทธา) เข้ามาทำในบ้านใหม่สมบูรณ์ ซึ่งเป็น
โครงการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับชาวบ้านเขา เป็นโครงการที่มีประโยชน์ต่อชุมชน ต่อลูกหลาน
ชาวบ้านเขาก็ยิ่งกระตือรือร้นที่จะช่วยกันทำงาน ช่วยทุกอย่าง ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี”
(นางนพร ต่อมกระโทก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2550)

จากการสัมภาษณ์ทำให้ได้รู้ว่า คนในชุมชนการสวดศรัทธา ก็เป็นสิ่ง
ที่จะประสานความร่วมมือ สร้างความสามัคคี และระดมพลังของคนในชุมชน ให้มาร่วมทำ
กิจกรรม ต่างๆ ที่ชุมชนได้จัดขึ้น เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม โดยการแบ่ง
งาน แบ่งหน้าที่ อีกทั้งกิจกรรมต่างๆ ก็เป็นกาถ่ายทอดความรู้ ถ่ายทอดความเข้าใจ
อารมณ์และความรู้สึกร่วม อีกด้วย

นอกจากนี้ การสวดศรัทธาเป็นการสวดที่มีอย่างแพร่หลายในภาค
อีสาน การเดินทางไปร่วมสวดศรัทธาที่ชุมชนอื่นหรือนอกชุมชน หรือการเชิญคณะ
ศรัทธาจากที่อื่นมาร่วมแสดงในชุมชนนั้น นอกจากเป็นการสร้างและขยายเครือข่ายสำหรับ
คนที่รักการสวดศรัทธา ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่าย และเกิดการประสานการ
ทำงานของเครือข่ายสำหรับการสวดศรัทธาแล้ว ยังทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน ระหว่าง
บ้านใหม่สมบูรณ์เองกับชุมชนอื่นๆ อีกด้วย

3.3 หน้าที่ด้านการเรียนการสอนและสร้างเสริมประสบการณ์นอกห้องเรียน

การเรียนแต่เฉพาะแต่ในห้องเรียนอาจจะทำให้เด็กๆ เกิดการเบื่อหน่ายในการเรียนได้ กระบวนการรื้อฟื้นการสอดสรภัญญะ ที่โรงเรียนบ้านใหม่โนนสมบูรณ์นี้ ได้มีการเชิญครูผู้ด้านภาษาไทย และการแต่งกลอน มาช่วยสอนให้เด็กหัดแต่งบทกลอน โดยการจับเป็นค้าย 2 วันไปเข้าเย็นกลับ กิจกรรมหลักคือให้เด็กๆ ได้ฝึกแต่งกลอน เพื่อนำบทกลอน นั้นมาใส่ทำนองสรภัญญะ

“นอกจากที่เด็กๆ ได้มีโอกาสได้สอดสรภัญญะ ในโรงเรียนแล้ว เราได้เชิญอาจารย์ชาติ สาราญ และ อาจารย์ยุพา บุญชะโด มาสอนให้เด็กๆ แต่งกลอน โดยเริ่มจากกลอนง่ายๆ จนวันสุดท้าย เด็กๆ สามารถช่วยกันแต่งบทสอดสรภัญญะขึ้นมาได้” (นางนภาพร ต่อมกระโทก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2550)

ในปัจจุบัน การสอดสรภัญญะได้มีการนำไปสอนในโรงเรียน และได้มีการประกวดแข่งขันทั้งในโรงเรียนทั้งในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค หรือแม้กระทั่งในระดับประเทศ ในโรงเรียนบ้านใหม่สมบูรณ์ ได้มีการสอนการสอดสรภัญญะ ให้กับนักเรียน และได้มีการสอดทุกเย็นวันศุกร์ หากมีงานปริวาสกรรม ทางโรงเรียนบ้านใหม่โนนสมบูรณ์ ก็ได้พานักเรียนไปร่วมสอดสรภัญญะในงานดังกล่าวด้วย การให้เด็กมาฝึกแต่งกลอนนั้นนอกจากจะเป็นการรื้อฟื้นการสอดสรภัญญะนอกจากการสืบทอดด้านตัวสารคือแต่งบทกลอนสอดเพิ่มขึ้นใหม่ได้ตามจินตนาการของเด็กแล้ว การแต่งบทกลอน ก็เป็นส่วนหนึ่งของวิชาภาษาไทยที่เด็กๆ เรียนกันอยู่แล้ว การนำสรภัญญะมาให้เด็กๆ ได้ฝึกนี่ก็เป็นช่องทางหนึ่งที่ให้เด็กๆ หันมาสนใจวิชาภาษาไทยจากที่เคยเรียนกันในห้องเรียน

แม้ว่าบทบาทหน้าที่ ที่เพิ่มใหม่ของการสอดสรภัญญะได้แสดงถึงการปรับตัวให้เข้ากันกับบริบทชุมชน สภาพสังคมอย่างเช่นในปัจจุบัน แต่การปรับเปลี่ยนหน้าที่ดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่แล้วจะไม่ได้เกิดขึ้นจากคนในชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ์ซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรม เป็นคนที่เข้าใจและผูกพันกับการสอดสรภัญญะมาแต่ดั้งแต่เดิมที่จะเป็นคนที่จัดการปรับเปลี่ยนการสอดสรภัญญะให้เท่าทันกับความต้องการของชุมชน หากแต่การเปลี่ยนแปลงนี้ เกิดขึ้นจากคนภายนอกชุมชนที่ไม่ใช่เจ้าของวัฒนธรรม มาเป็นแรงขับเคลื่อนจัดกิจกรรมต่างๆ ทำให้เกิดบทบาทหน้าที่ของการสอดสรภัญญะเพิ่มขึ้นมาอย่างมากมาย

สรุปปัจจัยที่ทำให้เกิดบทบาทหน้าที่ที่เพิ่มใหม่คือ

1.คุณลักษณะที่ยืดหยุ่นได้ของตัวสื่อเอง กล่าวคือ เนื้อหาของบทกลอนสวดสรภัญญะไม่ได้เป็นบทกลอนที่ตายตัวสามารถปรับประยุกต์ได้ตามกระแสสังคม ไม่ว่าจะกระแสสังคมจะปรับเปลี่ยนไปในทิศทางใด บทกลอนสวดสรภัญญะก็สามารถปรับเอนไปในทางทิศนั้นได้ไม่ว่าจะแต่งบทกลอนสวดให้ทันสมัยเรื่องการรณรงค์มาไม่ช้า การเลิกสูบบุหรี่ ซึ่งสังคมกำลังให้ความสนใจและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

2.ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรม การเข้ามากระตุ้นหรือรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะตามโครงการรื้อฟื้นเสียงสรภัญญะทำนองชีวิตแห่งชุมชนบ้านใหม่สมบูรณนี้ การจัดกิจกรรมเป็นการเพิ่มบทบาทหน้าที่ใหม่ให้กับการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณ เนื่องจากเป็นการสร้างหรือขยายช่องทางหรือพื้นที่ใหม่ๆ ให้กับสรภัญญะนอกเหนือจากที่เป็นอยู่ ที่ใช้สวดเฉพาะงานปริวาสกรรมประจำปี นอกจากนี้หน้าที่ที่เพิ่มใหม่บางหน้าที่ไม่ได้เป็นวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมแต่เพิ่มขึ้นมาเองตามธรรมชาติของกิจกรรมเช่น การจัดลานสรภัญญ์ เมื่อมีงานใหญ่ๆ ของชุมชนชาวบ้านก็ต้องการร่วมกันทำบุญหากแต่เงินทองอาจจะมีน้อย บางคนก็อาจมาใช้กำลังแรงกายในการช่วยทำงานอันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมทำให้เกิดความสัมพันธ์กันในชุมชนเป็นต้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบุญ อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา “ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพความคงอยู่หรือสูญหาย ศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอด และวิเคราะห์บทบาทหน้าของการสวดสรภัญญะ ที่โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลในการตอบใจท์การวิจัยในประเด็นต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิจัยตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

- 1.สถานภาพของการสวดสรภัญญะก่อนมีการรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะ
- 2.ต้นทุนทางวัฒนธรรมของการสวดสรภัญญะ
3. รูปแบบการสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะ
- 4.บทบาทหน้าที่ของการสวดสรภัญญะที่มีต่อชุมชนบ้านใหม่สมบุญ

สรุปผลการวิจัย

1.สถานภาพของการสวดสรภัญญะที่ชุมชนบ้านใหม่สมบุญ

จากข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์กลุ่มแม่บ้านกลุ่มผู้นำการสวดสรภัญญะในชุมชนบ้านใหม่สมบุญ และผู้ที่เกี่ยวข้อง สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

การสวดสรภัญญะที่ชุมชนบ้านใหม่สมบุญ ยังมีการสวดอยู่บ้างแต่เฉพาะในงานปริวาสกรรม ซึ่งเป็นงานของวัดป่าสมบุญ โดยในงานดังกล่าวจะมีญาติโยมมารักษาศีลภาวนา ที่วัด แล้วแม่บ้านก็จะสวดสรภัญญะให้ฟัง และเพื่อเป็นการต้อนรับผู้ที่มาเข้าวัดรักษาศีล ในวันสิ้นสุดการรักษาศีล ก็จะมีสวดสรภัญญะส่งอีกด้วย การสวดสรภัญญะไม่ที่ชุมชนบ้านใหม่สมบุญไม่ได้สูญหาย เพียงแต่มีพื้นที่ในการสวดน้อยจะสวดกันเฉพาะในงานปริวาสกรรมเพียงปีละครั้งเท่านั้น การสวดสรภัญญะก่อนที่จะมีการรื้อฟื้นก็จะมีแต่เพียง

2. ต้นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการ สวดสรภัญญะของบ้านใหม่สมบูรณ

การรื้อฟื้น และสืบทอดการสวดสรภัญญะของชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ นั้น เป็นการนำสิ่งที่มีคุณค่าที่มีอยู่แต่เดิม นำกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน แต่การรื้อฟื้นนั้น ต้องอาศัยต้นทุน/ทุนเดิมของการสวดสรภัญญะที่มีแต่เดิมในชุมชน แนวทางแบบวัฒนธรรมศึกษาเชิงวิพากษ์มองว่าเรื่องของต้นทุน เป็นเรื่องของ อำนาจ ที่จะถูกนำไปใช้ทั้งในทางครอบงำผู้อื่นหรือในทางตรงข้ามคือ ใช้เพื่อต่อรอง/ต่อต้าน/ปฏิเสธการครอบงำ การวิจัยเรื่องต้นทุนของการสวดสรภัญญะนี้ได้วิเคราะห์ถึง ต้นทุนทางวัฒนธรรม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ศักยภาพชุมชนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการวิเคราะห์พบว่า การสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณ มีต้นทุนทางวัฒนธรรมดังนี้

1. ต้นทุนที่เป็นทรัพยากรบุคคล

ได้แก่ ผู้สูงอายุในหมู่บ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับการซึ่งได้รับการถ่ายทอดการสวดสรภัญญะจากพระภิกษุผู้มีความรู้ด้านนี้โดยเฉพาะ รวมถึงครูอาจารย์ในโรงเรียนที่มีความรู้ด้านการเขียนกลอน นอกจากนี้ต้นทุนอีกอย่างหนึ่งก็คือ คุณ นวพร ต่อมกระโทก ซึ่งเป็นหัวหน้าโครงการฟื้นฟูสวดสรภัญญะบ้านใหม่สมบูรณ ซึ่งก่อนหน้านี้ไม่มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับสรภัญญะเลย แต่ด้วยความสนใจจึงได้ศึกษาหาความรู้ และก่อนที่จะได้เข้าไปทำโครงการ ได้เข้าไปติดตั้งอาวุธทางปัญญากับโครงการสื่อฟื้นบ้านสื่อสารสุข ซึ่งเป็นพี่เลี้ยงในการทำกิจกรรมการรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะ

2. ต้นทุนที่เป็นการเพิ่มเนื้อหา/สาระใหม่ๆ ได้จากธรรมเนียมการสวด

การสวดสรภัญญะนั้น เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาที่เน้นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เป็นคติสอนใจ สอนเรื่องบาปบุญคุณโทษและศีลธรรม แต่ในปัจจุบัน ได้มีเนื้อหาบทสวดสรภัญญะ เพิ่มมาตามภาวะหรือตามกระแสสังคม ตัวอย่างเช่น บทสรภัญญ์เมาไม่ขับ ที่สอดคล้องกับการรณรงค์ เมาไม่ขับ ซึ่งสังคมกำลังให้ความสนใจ อีกทั้งยังสามารถปรับเปลี่ยน หรือแต่งเนื้อหาใหม่ๆ ให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบันได้ อย่างเช่น การสวดสรภัญญะนั้น แม้การเริ่มต้นการสวด จะมีบทสวดที่เป็นบทบังคับ หรือธรรมเนียมการสวด ต้องสวดบทบูชาดอกไม้ กลอนไหว้ครู แล้วจึงสวดด้วยบทกลอนอื่นๆ ในส่วนนี้ก็สามารถแทรกบทสวดที่แต่งขึ้นให้เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันได้

3. ต้นทุนที่ยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนพื้นที่และเวลา

มิติเรื่องเวลาและพื้นที่/สถานที่ ของการสวดสรภัญญะนั้น ส่วนใหญ่เป็นการสวดสรภัญญะเป็นการสวดเพื่อบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จึงถือเป็นของสูงจะสวดกันเฉพาะในงานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและจะสวดกันในวัดเท่านั้น แต่ปัจจุบันสามารถยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนพื้นที่/สถานที่ และเวลาให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง คือมีการสวดกันที่อื่นที่ไม่ใช่วัดเช่นในโรงเรียน หรือสถานที่ที่จัดประกวดกันตามสถานที่ต่างๆที่ไม่ใช่วัด

4. ต้นทุนที่บทบาทหน้าที่

การที่สรภัญญะมีบทบาทหน้าที่บางประการ ที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านใหม่สมบุญอย่าง เช่นการสวดบทกลอนสรภัญญะที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนของบ้านใหม่สมบุญ หรือ การสวดสรภัญญะทำให้เกิดสมาธิและปัญญากับผู้สวด รวมไปถึงการที่เป็นสื่อพื้นบ้านเป็นพื้นที่ให้เด็กๆ ได้แสดงออก และเป็นพื้นที่ให้คนแก่ กับเด็กๆ ได้มีโอกาสมาเจอกัน บทบาทหน้าที่ของสรภัญญะนี้ส่งผลให้การสวดสรภัญญะของชุมชนบ้านใหม่สมบุญไม่ได้หายไปจากชุมชน

5. ต้นทุนที่ทำให้ทุกคน/ทุกกลุ่มในชุมชนมีส่วนร่วม

ความสามัคคีของคนในชุมชน เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง แต่ต้องมีสิ่งที่เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงคนในชุมชนให้มามีส่วนร่วม ช่วยเหลือกันทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มาช่วยกันทำงานคนละไม้คนละมือ การที่มีสื่อพื้นบ้านอย่างสรภัญญะนี้ ทำให้มีพื้นที่ที่ทำให้คนไม่ว่าจะกลุ่มใด วัยใด หรือชนชั้นใด ในชุมชนก็เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนกันมากขึ้น

3. รูปแบบการสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะ

ในส่วนของการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะของชุมชนบ้านใหม่สมบุญได้รื้อฟื้นและสืบทอด โดยสืบทอดครบ ตาม องค์ประกอบการสื่อสาร คือ

1. การสืบทอดผู้ส่งสาร โดยการจัดสอนการสวดสรภัญญะให้กับเยาวชน และถือว่าการรื้อฟื้น หรือการกระตุ้นให้มีคนในชุมชนหันมาให้ความสำคัญและสนใจในการสวดสรภัญญะ

2. การสืบทอดตัวสาร โดยการคัดค้ายกวีน้อย สอนให้เยาวชนรู้จักบทกลอน ผีก แต่งบทกลอน ต่อจากนั้นได้ช่วยกันแต่งกลอนขึ้นใหม่แล้วนำมาใส่ทำนองสรภัญญะ

3. การสืบทอดช่องทางสื่อสาร โดยการพิมพ์หนังสือสรภัญญะเพลงขับ แห่งปัญญาเพื่อการพัฒนาชีวิตและจิตวิญญาณ เพื่อเป็นการหาช่องทางใหม่ๆ ให้กับผู้ที่สนใจ ศึกษาหาความรู้หรือสืบค้นเกี่ยวกับบทสวดสรภัญญะและผลิตรายการวิทยุสรภัญญะเพื่อชีวิต นอกจากนี้ ยังมีการผลิตซีดีเผยแพร่เพลงสวดสรภัญญะ เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสในการฟัง สำหรับผู้ที่สนใจสรภัญญะอีกด้วย

4. การสืบทอดรื้อฟื้นและสืบทอด ผู้รับสาร การฝึกสอนสรภัญญะในโรงเรียน ให้กับเยาวชนในชุมชนบ้านใหม่สมบุญรณ เท้ากับเป็นการจัดกิจกรรมเสริมให้กับเด็กๆ ซึ่งจะเป็น ผู้ที่สืบทอดการสวดสรภัญญะต่อจากคนรุ่นก่อนหน้านี้ การที่นำเด็กมาเป็นส่วนสำคัญในการจัด กิจกรรมก็เท้ากับเป็นการเพิ่มปริมาณคนที่ฟังสรภัญญะ เพราะการนำเด็กๆ มาเป็นจุดเริ่มใน การดำเนินกิจกรรมก็เท้ากับว่าเป็นการเปิดตลาดผู้รับสารให้กับเด็ก เนื่องจากการสวด สรภัญญะเป็นทำนองก็จริงแต่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศาสนา คติสอนใจ ศีลธรรมอาจจะไม่โดน ใจวัยรุ่น การจัดกิจกรรมให้เด็กๆ มาเข้าค่ายได้เรียนรู้เรื่องกลอนเบื้องต้นและหัดสวดสรภัญญะ นี้ก็เป็นการสร้างกลุ่มผู้รับสารใหม่ๆ คือเด็กๆ ด้วยกันเอง เมื่อมีเด็กๆ มาสวดสรภัญญะก็ย่อมจะมีเด็กๆ เข้ามาฟังด้วย เนื่องจากเป็นกิจกรรมของเด็กๆ เอง

4. บทบาทหน้าที่ของการสวดสรภัญญะ

หน้าที่สืบเนื่อง

หน้าที่สืบเนื่อง เป็นบทบาทหน้าที่ที่ได้รับการยอมรับและเห็นได้อย่างชัดเจน เป็น หน้าที่ที่สืบเนื่องมาอดีต และยังคงเป็นหน้าที่ที่สำคัญมาจนถึงปัจจุบัน หน้าที่ของการสวด สรภัญญะก็สามารถแบ่งออกได้เป็นหน้าที่ในระดับปัจเจก ระดับชุมชนและระดับชุมชน ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ในระดับปัจเจก

1.1 บทบาทหน้าที่ในการสร้างสมาธิและปัญญา

การสวดสรภัญญะ เป็นการสวด/ขับร้อง ที่มีเนื้อหาและบทกลอนที่มีความยาวพอสมควร ดังนั้น ผู้สวดจะต้องใช้ความตั้งใจ และมีสมาธิในการจดจำเนื้อหาบทกลอนที่สวดจำกลอนได้มาก และสามารถคุมพรรคพวกที่ร่วมร้องประชันให้อยู่ในระเบียบวินัยรู้จักผ่อนเสียงไม่ตื่นตื่น และยังคงสวดให้เสียงของผู้สวดแต่ละคนนั้นสอดประสานเป็นจังหวะและทำนองเดียวกัน จึงจะทำให้การสวดสรภัญญะมีความไพเราะเป็นที่น่าฟังมากขึ้น การมีสมาธิและสติเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการดำเนินกิจการทั้งหลาย การสวดสรภัญญะ จึงมีบทบาทหน้าที่ด้านการสร้างและต่อเติมสมาธิให้ยาวนานขึ้น เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือการทำงานทำให้ประสบความสำเร็จได้

1.2 บทบาทหน้าที่ในการพัฒนาจิตใจและอารมณ์

การสวดสรภัญญะนอกจากจะสวดเปล่งเสียงให้ผู้อื่นได้ยิน ได้ฟังเสพอรรถรสของเสียงร้องแล้ว เนื้อหายังสอดแทรกเรื่องศีลธรรม คติสอนใจ การสวดสรภัญญะนั้น ผู้สวดต้องผ่านการคิด ไตร่ตรอง เป็นท่วงทำนองที่มาจากก้นบึ้งของจิตใจ จากเนื้อหาที่ซาบซึ้งกินใจ และเนื้อหาอันเป็นคติธรรมในบทสวดสรภัญญะจะช่วยน้อมนำให้ผู้สวดเกิดความเชื่อมั่นศรัทธาในธรรมะและกระทำความดี มีโอกาสซึมซับเอาคำสั่งสอนผ่านบทสวด

1.3 บทบาทหน้าที่ในการช่วยให้อ่านหนังสือคล่อง

เมื่อเราไม่ได้ทำกิจการ หรืองานใดๆ ที่เคยทำมา นานเข้าก็จะลืม หรือทำได้ไม่คล่องอย่างแต่ก่อน การสวดสรภัญญะผู้สวดจะต้องอ่านและทำความเข้าใจกับเนื้อหาในบทกลอนเพื่อซึมซับเนื้อหาความหมายของบทกลอน เพื่อจะท่องจำและนำไปสวดได้อย่างไม่ติดขัด การสวดสรภัญญะทำให้คนที่ฝึกสวดนั้น อ่านหนังสือได้คล่องขึ้น สามารถอ่านหนังสืออื่นๆ นอกเหนือจากบทสวดสรภัญญะ เช่นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร เป็นต้น

1.4 บทบาทหน้าที่ในการสร้างเสริมสุขภาพ

การจะสวดสรภัญญะให้มีความไพเราะได้นั้น จำต้องมีการเปล่งเสียง การเอื้อนเสียง การทอดเสียง ที่มีพลังเหมือนกับกรับขาน/การร้องเพลง การจะเปล่งเสียงได้อย่างมีพลัง ปอดจะต้องมีกำลังแข็งแรง การสวดสรภัญญะนั้นเป็นการฝึกการหายใจเข้า-ออก ยาวและลึก ทำสมองได้รับออกซิเจนอย่างเต็มที่ และทำให้ปอดแข็งแรง นอกจากนี้ทำให้จิตใจสงบ ผ่อน

คลาย ไร้ความกังวลกับเรื่องรอบตัว ทำให้จิตใจมีความสุข ทางด้านจิตวิญญาณผู้สวดจะได้สัมผัส
 ชั้นเอาคติสอนใจในเรื่องต่างๆ ทำให้เป็นคนจิตใจดี ไม่ประพฤติชั่ว

1.5 บทบาทหน้าที่ในการให้ความบันเทิง

การที่ผู้สวดสรภัญญะกลับไปสวดเองที่บ้านไม่ว่าจะเป็นเวลาว่าง หรือเวลาทำ
 กิจกรรมอื่นๆ ไปด้วย อย่างเช่น เวลาเราทำกิจการงานใด บางคนก็มักจะฮัมเพลงขณะทำ
 กิจกรรมนั้นๆ ไปด้วย การสวดสรภัญญะก็เช่นกันสามารถสวดหรือที่เรียกอีกอย่างว่า การร้อง
 สรภัญญะขณะทำกิจกรรมอื่นๆ ได้ด้วยได้ เพราะบทกลอนสรภัญญะนั้น มีบทกลอนสวดที่ไม่ใช่
 แต่เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา หรือ ประวัติพระพุทธรูปเจ้า ซึ่งเป็นของสูงจะต้องเป็นการ
 สวดในวัดหรือในงานพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเท่านั้น หากแต่มีบทสวดอื่นๆ ที่สามารถ
 นำมาสวดได้ในทุกเวลาทุกสถานที่ เช่น สรภัญญ์ “ เพราะรัก (จิ่งเล็กนุหรี)

2. บทบาทหน้าที่ในระดับชุมชน

2.1..บทบาทหน้าที่ในการเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับผู้หญิงที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา

ผู้หญิงกับพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่มีความคุ้นเคยกันมานาน อาจกล่าวได้ว่าผู้หญิงเป็นผู้
 อุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนา แต่ผู้หญิงกับพระมักจะปรากฏให้เห็นตามหน้าหนังสือพิมพ์
 เกี่ยวกับเรื่องเพศ จึงทำให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในพุทธศาสนาน้อยมาก การสวด
 สรภัญญะนั้น เป็นการเปิดพื้นที่สำหรับผู้หญิงที่จะเข้าถึงพุทธศาสนาได้อีกทางหนึ่ง โดยการ
 ให้ผู้หญิงมาสวดสรภัญญะและสวดมนต์ในวัด ส่วนใหญ่แล้วการสวดสรภัญญะที่มีเนื้อหา
 เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา การสวดสรภัญญะทำให้ผู้สวดและผู้ที่ได้ฟังรู้สึก ชาบซึ่ง ในเนื้อหา
 และบทกลอนไปด้วย ยิ่งกว่านั้นการสวดสรภัญญะ เป็นเสียงของผู้หญิงซึ่งเป็นเสียงที่มีโทน
 เสียงไพเราะด้วยแล้ว ยิ่งทำให้การสดับรับฟังสรภัญญะนั้น มีคุณค่า น่าฟัง ด้วยความ
 เพลิดเพลินมากขึ้นด้วย

3. หน้าที่ในระดับสังคม

3.3.2 บทบาทหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนคนในสังคม

สรภัญญะเป็นงานที่บรรจุเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับ เรื่องพุทธศาสนา เรื่องบาปบุญคุณโทษ เรื่องรวมเกี่ยวกับคติสอนใจ เรื่องความกตัญญูกตเวที หรือแม้กระทั่งนิทานสอนใจ ที่นำเสนอด้วยการสอดสรภัญญะที่มีจังหวะ และทำนองที่น่าฟัง เป็นการหยิบยื่น นำเสนอและปลุกฝังให้คนในสังคมถือเป็นแบบอย่างในการนำไปปฏิบัติตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข คนที่ได้ยินได้ฟังหรือแม้กระทั่งได้อ่านบทกลอนสวด ก็สามารถนำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตได้

สรุป ปัจจัยที่เอื้อต่อการทำหน้าที่สืบเนื่องในระดับต่างๆ ของการสอดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบุญ เกิดจากปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยที่มาจากคุณสมบัติ/คุณลักษณะของตัวสื่อ

1.1 เนื้อหา สรภัญญ์หรือสรภัญญะนั้น มีบทกลอนสวดที่มีเนื้อหา ที่สามารถยืดหยุ่นหรือเพิ่มเติมได้ ตามสภาพชุมชน หรือสภาพสังคมปัจจุบัน อีกทั้งหากจะนำเรื่องต่างๆ มาเล่าหรือพูดให้คนอื่นฟังเป็นเรื่องเล่าที่เป็นร้อยแก้วก็อาจจะดูไม่น่าสนใจ หากแต่นำเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นร้อยแก้วมาแต่งเป็นร้อยกรองแล้วนำมาใส่เป็นทำนองสรภัญญะก็จะทำให้เรื่องราวต่างๆ ดูมีคุณค่าและน่าสนใจ

1.2 การสอดสรภัญญะนั้น จะสวดหรือร้องกันได้โดยไม่มีต้องมีดนตรีประกอบ จึงเป็นการง่ายในการที่จะร้องหรือสวดไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด อีกทั้งเป็นการสวดที่เปล่งออกมาด้วยความปิติยินดีและต้องการทำบุญด้วยการสวดสรรเสริญ และระลึกถึงพระคุณสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อีกทั้งทำนองการร้องหรือลีลาการร้องก็มีให้เลือกหลายทำนอง และยังมีหลายภาษาทั้งที่เป็นภาษาไทยกลางและภาษาท้องถิ่นในแต่ละที่

2. ปัจจัยที่มาจากเงื่อนไขของการเปิดพื้นที่สาธารณะ

2.1 ธรรมเนียมการปฏิบัติธรรม ที่วัดใหม่สมบุญ จะมีการปฏิบัติธรรมของบรรดาผู้มีจิตใฝ่ธรรมเป็นประจำทุกปี หลังจากที่มีการสวดมนต์เย็นแล้ว ทางวัดก็จะให้กลุ่มแม่บ้านหรือคณะสรภัญญะของบ้านใหม่สมบุญ มาสอดสรภัญญะให้พ่อขาว แม่ขาวฟัง โดยเนื้อหา ก็จะเป็นการกล่าวต้อนรับ และยินดีกับผู้ที่ได้มาเข้าวิปัสสนากรรมฐาน ถือศีล ภาวนาที่วัดใหม่สมบุญ

หน้าที่ที่หายไป

บทบาทหน้าที่ที่หายไป คือการที่หน้าที่เก่าที่เคยมี แต่ปัจจุบันได้สูญหาย หรือไม่มี บทบาทหน้าที่ในเรื่องนั้นอีก จากการศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์พบว่า การสอดสรักัญญะมีบทบาทหน้าที่ในระดับชุมชนที่หายนั้น ไม่มี

หน้าที่คลี่คลาย

บทบาทหน้าที่คลี่คลาย เป็นบทบาทหน้าที่ที่แก้ปัญหาหรือขยายตัวไม่เหมือนเดิม ทั้งหมดจากการวิเคราะห์พบว่ามีหน้าที่ในระดับชุมชนดังนี้

หน้าที่ในระดับชุมชน

หน้าที่ในการสร้างความตระหนักปัญหาของชุมชน

แต่เดิมบ้านใหม่สมบุญ อำเภอนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา มีปัญหาเรื่องการบุกรุกป่า ต่อมาเมื่อพระธุดงค์ มาจำพรรษาที่บ้านใหม่โนนสมบุญ และได้้นำการสอดสรักัญญะมาเผยแพร่ ถึงแม้เมื่อก่อนนี้การสอดสรักัญญะจะมีแต่การกล่าวถึง พระพุทธรูป พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ หรือกล่าวถึงเรื่องบาปบุญคุณโทษ แต่เมื่อมีปัญหาเรื่องการบุกรุกป่าชาวบ้านก็ได้มีการเพิ่มเนื้อหาบทกลอนที่เป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนบ้านใหม่สมบุญหันมาให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ป่ากันมากขึ้น ดังตัวอย่างบทกลอนที่ แต่งขึ้นมาใหม่ เพื่อให้คนใจชุมชนเห็นความสำคัญของป่าที่เป็นทรัพยากรสำคัญของชุมชนบ้านใหม่สมบุญ

บทบาทหน้าที่ที่เพิ่มใหม่

บทบาทหน้าที่ที่เพิ่มใหม่ คือบทบาทหน้าที่ที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้น ของปัจเจกบุคคล ชุมชน และสังคม อาจจะเป็นบทบาทที่ไม่แสดงให้เห็นเด่นชัดไม่ใช่หน้าที่หลัก จากการศึกษาพบว่า หน้าที่เพิ่มใหม่ มีทั้งในระดับปัจเจก ระดับชุมชน และสังคม ดังนี้

1. หน้าที่เพิ่มใหม่ในระดับปัจเจก

1.1 หน้าที่ส่งเสริมการแสดงผลอย่างสร้างสรรค์และสร้างเสริมจินตนาการ

กิจกรรมหนึ่งในโครงการฟื้นฟูเสียงสรภัญญะ ของบ้านใหม่สมบุญธรรม ได้มีการฝึกสอนสรภัญญะในโรงเรียน เพื่อให้เด็กๆ มีทักษะการสวดได้ฝึกซ้อมเป็นประจำ และเพื่อให้กลุ่มแม่บ้านผู้ฝึกสอนเกิดความรู้สึกรักภาคภูมิใจในภูมิปัญญา ความสามารถของตน รวมถึงได้เปิดเวทีให้เด็กๆ ได้มีโอกาสแสดงความสามารถ ได้เผยแพร่เรื่องต่างๆ ผ่านการสวดสรภัญญะ ทำให้เด็กมีความกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

2.หน้าที่เพิ่มเติมในระดับชุมชน

2.1 บทบาทหน้าที่ในการระดมพลังของชุมชน

สภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ทำให้คนในชุมชนออกไปทำงานต่างถิ่นมากขึ้น แม้แต่คนที่อยู่อาศัยชุมชนบ้านใหม่สมบุญธรรมเองก็ยังมีเวลามาร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้นน้อยมาก หรือกิจกรรมของชุมชนที่จัดขึ้นไม่น้อยไม่ได้เปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนได้มีโอกาสมาร่วมกันทำกิจกรรม การจัดให้มีการสวดสรภัญญะ ในงานต่างๆ ที่จัดขึ้น ทำให้คนในชุมชนมีโอกาสมาร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรมต่างๆ นอกเหนือจากงานที่วัดใหม่สมบุญธรรมจัดขึ้น เป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะสร้างความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน เพื่อที่จะทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

2.2 บทบาทหน้าที่ในการสร้างเสริมสายสัมพันธ์ระหว่างคนต่างวัย

แต่เดิมการสวดสรภัญญะถูกมองว่าเป็นการสวดสำหรับคนแก่ หรือผู้ที่ปฏิบัติธรรมในวัดเท่านั้น ทำให้เด็กกับคนแก่ไม่มีโอกาสในการพบปะกันมากนัก ทำให้สายสัมพันธ์ระหว่าง คนแก่กับเด็กๆ ในชุมชน เริ่มลดน้อยลงไปด้วย การรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะทำให้คนแก่กับเด็กๆ ได้มีโอกาสมาเจอกัน ได้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันมากขึ้น และแต่ละคนแต่ละคนแก่ที่เป็นผู้สอนการสวดสรภัญญะในบ้านใหม่สมบุญธรรมเองก็รู้สึกเป็นเกียรติ ภาคภูมิใจที่ได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ และรู้สึกผูกพันกับเด็กๆ ที่ได้ไปสอน สายสัมพันธ์ของคนแก่กับเด็ก โดยการให้คนแก่มาสอนเด็กๆ ในหมู่บ้านสวดสรภัญญะ ทำให้คนต่างวัยให้ได้มาอยู่ร่วมกัน เกิดความสนิทสนม คู่กันเคย และรักใคร่ปรองดองกัน

2.3 หน้าที่ในการเป็นสื่อกลางประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานอื่น

การมาช่วยงานของคนในหมู่บ้านในชนบทนั้น บางคนอาจจะไม่มีเงินมาช่วยแต่อาจมาช่วยด้วยการออกความคิด ออกแรงงาน หรือช่วยทำงานเท่าที่กำลังที่จะทำได้ การจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน จะต้องมีส่วนที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่างๆ มาร่วมกันจัดและดำเนินการให้กิจกรรมบรรลุผลสำเร็จไปด้วยดี หากไม่มีกิจกรรมที่จะทำงานร่วมกันแล้ว ชุมชนกับหน่วยงานอื่นๆ ก็จะไม่เข้ามามีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน การจัดกิจกรรมการรื้อฟื้นการสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่ สมบูรณ์นี้เป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะเป็นตัวเชื่อมประสานความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภายในและนอกชุมชน ชุมชนนั้นไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว มีส่วนที่เกี่ยวข้องที่จะมาสนับสนุนงานของชุมชนหลายหน่วยงาน เพียงแต่ไม่มีกิจกรรมหรือตัวที่จะมาเชื่อมประสานให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในชุมชน กับชุมชน และคนในชุมชนเท่านั้น การที่มีการสวดสรภัญญะนี้ก็เป็นที่ทำให้หน่วยงานในชุมชน กับชุมชนได้มีโอกาสมาพบกัน และทำงานร่วมกัน

3. บทบาทหน้าที่ในระดับสังคม

3.1 บทบาทหน้าที่ในการพัฒนาสังคม

กลอนบทสวดสรภัญญะนั้น มีทั้งที่ให้แก่คิด คิดเตือนใจ สอนศีลธรรม จริยธรรม อีกทั้งให้ความรู้เรื่องพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ปัญหาเรื่องเหล่า บุหรี่ และยาเสพติดยังเป็นปัญหาสำคัญของวัยรุ่นและสังคมปัจจุบัน กลอนสวดสรภัญญะก็ยังมีบทกลอนสวดที่ชี้ให้เห็นถึงโทษ และพิษภัยของเหล้า และบุหรี่ มาช่วยให้คนเล็งเห็นถึงโทษของการดื่มเหล้า สูบบุหรี่ นอกจากนี้สรภัญญะยังช่วย สอน เตือนสติคนในสังคมให้มีแบบแผนที่ยั่งยืนสมาชิกในสังคมเข้าด้วยกัน โดยสอดแทรกเนื้อหา บทกลอนสอนให้สมาชิกในสังคมรู้จักการอยู่ร่วมกันของป่ากับชุมชน ทำให้คนตระหนักประโยชน์ของป่าด้วย

3.2 บทบาทหน้าที่เป็นสื่อกลางประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนของตนเองกับชุมชนอื่น (สร้างเครือข่าย)

การสวดสรภัญญะ ก็เป็นสื่อที่จะประสานความร่วมมือ สร้างความสามัคคี และระดมพลังของคนในชุมชน ให้มาร่วมทำกิจกรรม ต่างๆ ที่ชุมชนได้จัดขึ้น เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม โดยการแบ่งงาน แบ่งหน้าที่ อีกทั้งการกิจกรรม

ต่างๆ ก็เป็นกาถ่ายทอดความรู้ ถ่ายทอดความเข้าใจ อารมณ์และความรู้สึกร่วม นอกจากการร่วมมือกันภายในชุมชนแล้ว ยังขยายผลไปยังชุมชนอื่นๆ ที่มีการสวัสดิการภิบาล ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างการประสานการทำงานของเครือข่ายสำหรับการสวัสดิการภิบาลแล้ว ยังทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน ระหว่างบ้านใหม่สมบูรณ์เองกับชุมชนอื่นๆ อีกด้วย

3.3 หน้าที่ด้านการเรียนการสอนและสร้างเสริมประสบการณ์นอกห้องเรียน

การเรียนแต่เฉพาะแต่ในห้องเรียนอาจจะทำให้เด็กๆ เกิดการเบื่อหน่ายในการเรียนได้ การสอนให้เด็กหัดแต่งบทกลอน เพื่อนำบทกลอนนั้นมาใส่ทำนองสวด สรรภัญญะ แล้วนำไปแสดงตามที่ต่างๆ เป็นการส่งเสริมให้เด็กกล้าแสดงออกและเพื่อเพิ่มประสบการณ์ต่างๆ นอกจากที่ได้รับความรู้จากในห้องเรียน นอกจากนี้เป็นการเรียนจากการปฏิบัติ (Learning by doing) เพื่อให้เด็กๆ สามารถนำความรู้มาใช้งานได้จริง

สรุปปัจจัยที่ทำให้เกิดบทบาทหน้าที่ใหม่คือ

1.คุณลักษณะที่ยืดหยุ่นได้ของตัวเอง กล่าวคือ เนื้อหาของบทกลอนสวด สรรภัญญะไม่ได้เป็นบทกลอนที่ตายตัวสามารถปรับประยุกต์ได้ตามกระแสสังคม ไม่ว่าจะกระแสสังคมจะปรับเปลี่ยนไปในทิศทางใด บทกลอนสวดสรรภัญญะก็สามารถปรับเอนไปในทิศทางนั้นได้ไม่ว่าจะแต่งบทกลอนสวดให้ทันสมัยเรื่องการรณรงค์เมาไม่ขับ การเลิกสูบบุหรี่ ซึ่งสังคมกำลังให้ความสนใจและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

2.ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรม การเข้ามาระดับหรือรื้อฟื้นการสวด สรรภัญญะตามโครงการรื้อฟื้นเสียงสรรภัญญะทำนองชีวิตแห่งชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ์นี้ การจัดกิจกรรมเป็นการเพิ่มบทบาทหน้าที่ใหม่ให้กับการสวดสรรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณ์ เนื่องจากเป็นการสร้างหรือขยายช่องทางหรือพื้นที่ใหม่ๆ ให้กับสรรภัญญะนอกเหนือจากที่เป็นอยู่ ที่ใช้สวดเฉพาะงานบวชกรรมประจำปี นอกจากนี้หน้าที่ที่เพิ่มใหม่บางหน้าที่ไม่ได้เป็นวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมแต่เพิ่มขึ้นมาเองตามธรรมชาติของกิจกรรมเช่น การจัดลานสรรภัญญ์ เมื่อมีงานใหญ่ๆ ของชุมชนชาวบ้านก็ต้องการร่วมกันทำบุญหากแต่เงินทองอาจจะมีน้อย บางคนก็อาจมาใช้กำลังแรงกายในการช่วยทำงานอันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรม ทำให้เกิดความสัมพันธ์กันในชุมชนเป็นต้น

5.อภิปรายผล

จากผลของการศึกษาเรื่อง “การสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะ ที่บ้านใหม่สมบูรณ อำเภอนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา” ซึ่งศึกษาเรื่อง บทบาทหน้าที่ของการสวดสรภัญญะและรูปแบบการสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะ นำมาอภิปรายผลได้ในประเด็นดังนี้

1. สรภัญญะ : สื่อระดับประเทศ
2. สรภัญญะกับพระนักพัฒนา
3. สรภัญญะกับเด็กสมาธิสั้น
4. สรภัญญะกับการอ่านหนังสือของผู้หญิง
4. สื่อกับการสร้างสรรค์

1. สรภัญญะ : สื่อระดับประเทศ

การสวดสรภัญญะในเมืองไทยนั้นมีการสวดมานานแล้ว ตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ ๔ แต่การสวดในยุคนั้นนิยมสวดเป็นภาษาบาลี และมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาโดยตรง ไม่มีเรื่องแต่งใหม่เป็นคำไทย ผู้ที่สวดจึงมักเป็นพระสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกาที่อ่านภาษาบาลีได้คล่องแคล่ว เมื่อการสวดสรภัญญะได้รับความนิยมมากขึ้น ปราชญ์ทางพุทธศาสนาจึงได้แต่งคำสวดเป็นภาษาไทย ให้อุบาสกอุบาสิกาและแม่ชีใช้สวดในวัด เช่น สวดทำวัตร เนื้อหาที่จะได้จากกระทู้ธรรมในพุทธศาสนสุภาษิต และธรรมบท

ต่อมาได้เผยแพร่ไปยังภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ แต่จะเป็นที่นิยมมากที่สุดคือภาคอีสาน เหตุที่เป็นที่นิยมกันมากที่สุดในภาคอีสานก็เนื่องจากว่า ภาคอีสานมีการทำบุญกันตลอดทั้งปี ทำให้ยังคงมีการสวดเป็นประจำ แต่ก็มีใช้ว่าการสวดสรภัญญะจะสวดกันแต่เฉพาะในภาคอีสานเท่านั้น ในภาคอื่นๆ สรภัญญะก็ยังคงมีการสวดกันมาก จะเห็นได้จากการจัดการประกวดประชันไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันเองในโรงเรียน หมู่บ้าน หรือประกวดกับโรงเรียนอื่นๆ ทั้งในระดับชั้นประถมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา และระดับบุคคลทั่วไป การสวดสรภัญญะไม่ได้เป็นสื่อเฉพาะชุมชนหรือท้องถิ่นแต่เป็นสื่อที่เป็นที่นิยมสวดกันทั่วประเทศ ถึงแม้สำเนียงในการสวดจะแตกต่างกันตามภูมิภาคหรือชาติพันธุ์ เช่นการสวดสรภัญญะในลำปางลาว ลำปางไทยโคราช

หรือสำเนียงเขมร เป็นต้น แต่จะเห็นได้ว่าเป็นที่นิยมหรือเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ดูได้จากการมี การจัดการประกวดสดสรภัญญะทั้งในระดับท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด หรือแม้กระทั่งใน ระดับประเทศ ซึ่งเป็นการแข่งขันประกวดประชันเพื่อชิงถ้วยพระราชทานอีกด้วย

การที่สรภัญญะในฐานะที่เป็นสื่อชนิดหนึ่งและได้รับความนิยมกันอย่างแพร่ หลาย ก็เพราะคุณลักษณะของสื่อที่เป็นสื่อที่เรียบง่ายไม่ต้องการอุปกรณ์เสริมอะไรมาก เนื่องจาก การสดสรภัญญะ ไม่ต้องการดนตรี แสง สี หรือเวทีขนาดใหญ่ ใช้แต่เพียงเสียงร้องที่เนิบช้าฟัง แล้วเกิดอารมณ์สุนทรีย์ เกิดสมาธิและปัญญา เท่านั้นก็สามารถแสดงได้

จะเห็นได้ว่าสรภัญญะนี้ ไม่ได้เป็นสื่อประจำท้องถิ่นแต่เป็นสื่อขนาดใหญ่ การ จะพัฒนาหรือเผยแพร่สรภัญญะที่เป็นสื่อขนาดใหญ่นี้ ก็ทำให้การพัฒนาสื่อนี้เป็นไปได้ง่าย และ ตัวสื่อเองก็สามารถพัฒนาตัวเองให้เข้ากับกระแสและสภาพสังคมในปัจจุบันได้ดี

2. สรภัญญะกับพระนักพัฒนา

สรภัญญะ หรือสรภัญญ์ นั้น ไม่ได้เป็นสื่อพื้นบ้านประจำท้องถิ่นของชุมชนบ้าน ใหม่สมบูรณ์ แต่เป็นการนำมาเผยแพร่โดยพระอาจารย์สุเชาว์พระซึ่งมาจำพรรษาอยู่ที่วัดป่า สมบูรณ์ สมัยก่อนท่านได้จัดการประกวดประชันการสดสรภัญญะเป็นประจำ มีการร่วมสด สรภัญญะกันเป็นประจำทุกวันพระ ซึ่งก็ได้รับความนิยมกันเป็นอย่างมากในหมู่หนุ่มสาว ผู้สูงอายุ และผู้ที่เข้ามาทำบุญที่วัดป่าสมบูรณ์ แต่เมื่อพระอาจารย์สุเชาว์ได้ย้ายไปจำพรรษาอยู่ ที่อื่น การสดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณ์ก็เริ่มซบเซา และคลายความนิยมลง และคงเหลือ แต่เฉพาะผู้สูงอายุเพียงไม่กี่คน จนกระทั่ง พระอาจารย์นิคม หรือพระครูวินัยธรนิคม สิริวิฑฒโน ได้ย้ายเข้ามาเป็นเจ้าอาวาสองค์ใหม่และเป็นพระที่มีแนวความคิดการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ทั้งศาสนา การศึกษา ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้เล็งเห็นคุณค่าของการสดสรภัญญะ ท่านจึงได้คิดที่จะนำการสดสรภัญญะกลับมาเป็นที่นิยมและสามารถพัฒนาให้เป็นสื่อพื้นบ้าน ประจำท้องถิ่นได้ โดยท่านได้ให้กลุ่มแม่บ้านที่สดสรภัญญะอยู่ก่อนหน้านี้มาสอนเด็กๆ ในช่วง ก่อนเข้าพรรษาและก่อนงานปฐมาศรกรรม แล้วเปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้สดสรภัญญะให้กับญาติ โยมที่เข้ามาเข้าวัดทำบุญได้ฟัง ทำให้การสดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณ์กลับมาเป็นที่นิยมอีก ครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่พบว่า หลังจากเสร็จสิ้นโครงการรื้อฟื้นการสด

สรภัญญะ ตามโครงการ “รื้อฟื้นเสียงสรภัญญะทำนองชีวิตแห่งชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ” แล้ว และต่อมาระชาจารย์นิคมได้ย้ายไปจำพรรษาที่วัดอื่น การสวดสรภัญญะที่บ้านใหม่สมบูรณก็เริ่มซบเซาลงอีกครั้ง แต่จากการลงพื้นที่ทำให้ได้พบว่า การสวดสรภัญญะกลับไปมีบทบาทและเป็นที่ยอมรับของบ้านใหม่ไทยเจริญ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ใกล้เคียงกับบ้านใหม่สมบูรณ ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์ท่านเจ้าอาวาสวัดใหม่ไทยเจริญ พบว่า ท่านเจ้าอาวาสท่านนี้ แต่ก่อนที่จะมาเป็นเจ้าอาวาสที่วัดใหม่ไทยเจริญ ท่านเคยจำพรรษาอยู่ที่วัดใหม่สมบูรณและเป็นลูกศิษย์ท่านพระอาจารย์นิคม และท่านเล็งเห็นว่าการสวดสรภัญญะนั้น มีคุณค่าต่อชุมชน สามารถดึงเด็กและเยาวชนที่ห่างเหินกับวัดและพระพุทธศาสนาให้กลับมาเข้าวัดกันมากขึ้น และสามารถนำมาเป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนร่วมมือร่วมใจกันทำงานเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเด็กๆ ให้ห่างไกลจากอบายมุขได้ ท่านได้นำการสวดสรภัญญะมาสอนให้กับเด็กและเยาวชนที่บ้านใหม่ไทยเจริญ สนับสนุนการจัดกิจกรรมพร้อมกับจัดกิจกรรมประกวดต่างๆ อย่างต่อเนื่อง นอกจากจะจัดประกวดในชุมชนแล้ว ก็ยังส่งไปประกวดกับชุมชนอื่นอีกด้วย

จากที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ทำให้ได้รู้ว่า สรภัญญะนั้น เป็นสิ่งที่คู่กับพระมาโดยตลอด ไม่ว่าจะพระจะไปจำพรรษาอยู่ที่วัดใด หรือจะอยู่ในสถานะใด ก็สามารถพัฒนาชุมชนได้ หากพระมีแนวคิดที่จะพัฒนา และสรภัญญะเองก็เป็นเหมือนสื่อ ที่จะเป็นตัวเชื่อมต่อแนวคิดในการพัฒนา ถึงแม้ว่าจะมีคนนอก เข้าไปทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสวดสรภัญญะ แต่พระก็ยังคงเป็นบุคคลหลักหรือศูนย์กลางในการที่จะพัฒนา ชุมชนในด้านต่างๆ

สรภัญญะ เป็นสื่อพื้นบ้านที่เหมาะสมสำหรับพระที่มีแนวคิดด้านพัฒนาในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านภาษาที่สามารถปรับประยุกต์ เพิ่มเติมใส่บทกลอนใหม่ ที่สามารถสร้างจินตนาการของเด็กๆได้ นอกจากนี้หากมองในด้านพุทธศาสนาสรภัญญะก็สามารถเป็นสื่อที่จะดึงดูดให้เด็กๆ และเยาวชนหันมาเข้าวัดและมีความใกล้ชิดกับพุทธศาสนามากขึ้นด้วย

3. สรภัญญะกับเด็กสมาธิสั้น

เหตุที่สรภัญญะไม่สูญหายไปจากชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ ก็เนื่องมาจากบทบาทหน้าที่และคุณลักษณะเฉพาะของการสวดสรภัญญะบางประการ ที่มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งยังมีหน้าที่มากมายที่สืบเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน ที่สามารถตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาต่างๆ ให้กับชุมชนและคนในสังคมได้

ปัญหาของสังคมประการหนึ่งที่กำลังเป็นปัญหาต่อพ่อแม่ ผู้ปกครองที่เกี่ยวข้องเด็กก็คือ จากข้อมูลสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ระบุว่า 10 อันดับแรกของผู้ป่วยนอก ปี 2550 พบว่าเด็กไทยป่วยเป็นโรคสมาธิสั้น (Hyperkinetic disorders) มากเป็นอันดับที่ 1 (อ้างใน กรุงเทพธุรกิจ วันเสาร์ที่ 3 พฤษภาคม 2551: หน้า 3)

เด็กสมาธิสั้น มักทำให้คนใกล้ชิดปวดหัวได้มาก เนื่องจากเด็กจะขาดทักษะหลายประการที่เด็กอื่น ๆ มีเช่น การควบคุมตนเอง การคิดก่อนทำ การยับยั้งชั่งใจตนเอง ความรับผิดชอบ การบริหารเวลา และการมีวินัย ปัญหาในการรักษาส่วนหนึ่งเกิดจากการที่พ่อแม่ และครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้อง ไม่สามารถเลี้ยงดูฝึกฝนทักษะต่างๆที่ขาดอยู่การฝึกทำได้ยาก ต้องใช้เวลา และใช้เทคนิควิธีการที่ได้ผล (ผศ.นพ.พนม เกตุมาน)

การสื่อสารเป็นหัวใจสำคัญในการฝึกทักษะอื่นๆ เด็กสมาธิสั้นหลายคนที่ขาดทักษะนี้ จากลักษณะของโรคสมาธิสั้นของตัวเอง หรือจากการเลี้ยงดูที่ผ่านมามีปัญหา มาก เนื่องจากอาการของโรคสมาธิสั้นที่เด็กมักทำผิดจนถูกลงโทษเสมอๆ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็กไม่ดี เนื่องจากเด็กมักกลัวว่าจะถูกลงโทษว่า เลยไม่กล้าพูดกล้าบอกพ่อแม่ ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อมีปัญหาในการสื่อสาร มักจะเกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาได้ เช่น พ่อแม่ไม่สามารถติดตามความเป็นไปของเหตุการณ์ เมื่อเกิดปัญหาเล็กๆ ไม่ได้แก้ไขกลายเป็นปัญหาใหญ่ เด็กไม่สามารถระบายความทุกข์ใจได้ ปิดบังความผิดไว้ อาจกลายเป็นการโกหกเพื่อปิดบังความผิด หรือหลบเลี่ยงปัญหา เป็นต้น

จุดอ่อนของเด็กสมาธิสั้นอีกประการ คือ เด็กสมาธิสั้นไม่สามารถจัดการกับข้อมูลข่าวสารได้อย่างเป็นระบบ ทำให้ไม่สามารถเรียบเรียงเหตุการณ์ได้ จึงไม่สามารถสื่อสารให้คนเข้าใจเรื่องราวได้นั่นเอง

นอกจากนี้ในการฝึกทักษะอื่นๆ การสื่อสารจะเป็นสะพานเชื่อมระหว่างพ่อแม่และเด็ก ให้ทราบถึง ความคิด ความคาดหวัง ความต้องการ ความรู้สึก ของกันและกัน ทำให้เกิดความเข้าใจกัน มองกันในแง่ดี ประนีประนอมโอนอ่อนเข้าหากัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาในตัวเด็ก

1. การฝึกทักษะการสื่อสารที่ดี เริ่มต้นได้ตั้งแต่แรกเกิด ถึงเด็กจะยังพูดไม่ได้ แต่เด็กเรียนรู้คำพูดที่พ่อแม่พูดกับเขาได้

2. เด็กเรียนรู้ภาษากายของพ่อแม่ เช่นการอุ้ม การกอด การก่อกอดนอน แสดงถึงความรักความเอาใจใส่ สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และจะทำให้มีสื่อสารที่ดีตามมาด้วย

3. เมื่อเด็กเริ่มหัดพูด ควรพยายามฟังและทำความเข้าใจ

4. เมื่อเด็กเริ่มเล่น ควรเล่นกับเด็ก การสนุกสนานกับเด็ก เป็นการสื่อสารทางอารมณ์ที่จำเป็นต้องมี เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี

5. เมื่อเด็กเริ่มพูดเป็นประโยคยาวๆ ควรฟังอย่างตั้งใจ และคอยให้เด็กพูดจบก่อน ถ้ามีการพูดผิด ทำให้ไม่เข้าใจ หรือเข้าใจผิด พ่อแม่ควรสอนการเรียบเรียงคำพูดให้ฟังรู้เรื่อง แสดงแบบอย่างสั้นๆ ให้สื่อสารได้ตรงจุด เด็กจะเลียนแบบและทำตามได้

นอกจากพ่อแม่จะสื่อสารกับเด็กเพื่อเป็นสะพานเชื่อมระหว่างพ่อแม่กับเด็ก ทำให้เด็กนั้นมีความรู้สึกถึงความผูกพัน ทำให้เด็กมีสมาธิที่ยาวนานขึ้นแล้ว นอกจากนี้การทำให้เด็กมีการสื่อสารกับตัวเองก็เป็นการสื่อสารอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้เด็กมีความคิด ไตร่ตรองกับตัวเองทำให้มีสติและสมาธิมากขึ้น

สรภัญญะเป็นสื่อประเภทหนึ่งทีนอกจากจะสวดเพื่อให้คนอื่นได้ฟังแล้ว การสวดสรภัญญะก็ยังเป็นการสื่อสารกับตัวเองอีกด้วย เพราะขณะที่สวด ผู้สวดจะต้องนึกถึงบทกลอนทีจะต้องสวดและต้องจดจำทำนองการสวดให้ได้ ทำให้มีสติและจิตใจที่มุ่งมั่น จิตใจจดจ่อไปอยู่ที่บทกลอนสวด จิตใจจะสงบนิ่ง นอกจากนี้สรภัญญะมีบทกลอนสวดที่ยาว การสวดสรภัญญะต้องอาศัยความจำและสมาธิดี จึงจะจดจำบทกลอนสวดได้ การให้เด็กๆ ทีมีสมาธิสั้นมาฝึกหัดสวดสรภัญญะนั้น จะเป็นการช่วยฝึกเด็กให้มีสมาธิ และสร้างสมาธิให้กับเด็กทีสมาธิสั้นให้ยาวนานมากขึ้น

4. สรภัญญะกับการอ่านหนังสือได้ของผู้หญิง

ในสมัยที่ยังไม่มีโรงเรียน เด็กผู้ชายนิยมบวชเป็นเณรและเรียนคำสอนของพุทธศาสนา ซึ่งสมัยก่อนความรู้ทางพิธีกรรมทางศาสนาในวัดส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปใบลาน ผู้ชายจะต้องบวชเรียนตามประเพณี จึงทำให้ผู้ชายสามารถอ่านเขียนอักษรโบราณได้

ในทางตรงข้าม เนื่องจากการบวชเป็นภิกษุณีของผู้หญิงในสังคมไทย ยังไม่เป็นที่ยอมรับ ผู้หญิงจึงขาดโอกาสที่จะได้รับความรู้ผ่านการบวชเรียน จึงทำให้ทักษะที่จะอ่านหนังสือออกและเขียนได้แทบจะไม่มีเลย

แต่ในปัจจุบันโอกาสที่จะได้เข้าศึกษาในโรงเรียนมีโอกาสมากขึ้น อย่างน้อยก็จบการศึกษาภาคบังคับให้เรียนถึงชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่สี่ แต่เนื่องจากไม่มีหนังสือให้อ่าน ประกอบกับเมื่อแต่งงานแล้วก็ต้องดูแลลูกหลานไม่มีโอกาสได้อ่านหนังสือ แต่เมื่ออายุมากขึ้น จนกระทั่งไม่มีภาระทางครอบครัวหรือปราศจากสิ่งกักรวอบตัว ผู้หญิงก็จะหันหน้าเข้าหาวัด ปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์ฟังธรรม เข้าศีลภาวนา เป็นทางที่สงบ เชื่อว่าจะได้บุญได้กุศลเพราะไม่มีโอกาสบวชเรียนที่เป็นกุศลอันยิ่งใหญ่อย่างผู้ชาย และได้มีโอกาสในการได้รับความรู้ทางพุทธศาสนามากขึ้น โดยอาศัยการอ่านหนังสือที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

การสวดมนต์ทำวัตรเช้า และเย็น เป็นขั้นตอนหนึ่งของพระและเณร ในการปฏิบัติประจำวัน หากผู้หญิงหรือผู้อื่นจะเข้าวัดเพื่อ จำศีลภาวนา ในโอกาสวันเข้าพรรษา หรือวันสำคัญๆ ทางพุทธศาสนา ก็ต้องปฏิบัติกิจสวดมนต์ทำวัตรเช้าและเย็นเช่นเดียวกันกับพระ เพียงแต่ถือศีลน้อยกว่าเท่านั้น ส่วนใหญ่แล้วผู้ที่ไม่รู้หนังสือเข้าไปรักษาศีล ภาวนา ในคราวแรกนั้น ก็ท่องตามผู้ที่สวดมนต์เก่งๆ แต่บทสวดมนต์นั้นมีความยาวการที่จะท่องจำตามผู้นำสวดนั้น เป็นการยากที่จะจดจำได้ทั้งหมด ผู้ที่สวดมนต์จึงต้องหาหนังสือที่เป็นบทสวดมนต์มาเพื่อดูและอ่านตาม แม้แรกๆ จะอ่านได้ไม่คล่องนัก แต่เมื่อเข้าวัดปฏิบัติธรรม จำศีลภาวนา ได้ไม่นานก็สามารถอ่านได้ แม้จะไม่แตกฉานแต่ก็ยังสามารถอ่านอยู่บ้าง ทำให้เมื่อออกจากการจำศีลภาวนาที่วัดแล้ว ก็ยังสนุกสนานกับการอ่านและสนุกกับการอยากรู้เรื่องราวของพุทธศาสนาและธรรมะ จึงได้อ่านหนังสือสวดมนต์และเรื่องราวพิธีกรรมทางศาสนามารวมถึงนิทานคำสอน เช่น ประวัติพระพุทธรูปเจ้า เมื่อครั้งดำรงเสวยชาติเป็นมนุษย์ หรือทศชาติก ซึ่งมีความน่าสนใจเกี่ยวกับพระพุทธรูป ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้หญิงที่มาเข้าวัดปฏิบัติธรรมสามารถอ่านหนังสือได้

จากบทความเรื่อง “ผลกระทบของการอ่านหนังสือได้ต่อการประพฤติปฏิบัติทางศาสนาของผู้หญิงในหมู่บ้านภาคอีสานของประเทศไทย: ศึกษากรณีจำศีลของผู้หญิงในช่วงเข้าพรรษา “ ของมาริโกะ คาโตะ ได้พบว่า ผู้หญิงในหมู่บ้านภาคอีสานอ่านภาษาไทยกลางได้จากการไปจำศีลที่วัด ในช่วงเข้าพรรษาด้วยการท่องและสวดมนต์รวมทั้งได้รับฟังคำอธิบายเกี่ยวกับเรื่องราวทางพุทธศาสนาและนิทานพื้นบ้านเป็นความรู้อีกด้วย

สรภัญญะ ก็เป็นทำนองสวดอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งแต่เดิมผู้ที่สามารถสวดสรภัญญะได้จะสอนให้ผู้หญิงสวด ก็เป็นสื่ออีกประเภทหนึ่งนอกจากการสวดมนต์ ที่ทำให้ผู้หญิงอ่านหนังสือได้

นอกเหนือจากการสวดมนต์ทำวัตรเช้าและเย็น ของอุบาสก อุบาสิกาแล้ว ยังมี การสวดสรภัญญะ ซึ่งเป็นการสวดบูชาพระรัตนตรัยอีกทำนองสวดแบบหนึ่ง จากการ ศึกษาวิจัยบทบาทหน้าที่ของการสวดสรภัญญะในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ที่พบว่าการสวด สรภัญญะทำให้ผู้หญิงที่เข้าวัดปฏิบัติธรรมและสวดสรภัญญะอ่านหนังสือได้คล่องขึ้น นอก เหนือจากการอ่านหนังสือสวดมนต์หรือหนังสือธรรมะ เพราะความสามารถในการอ่านถูก กระตุ้นอีกครั้ง ด้วยบทกลอนสวดสรภัญญะ หลังจากที่ได้ห่างหายจากการเรียนภาษาไทยใน โรงเรียนมานานแล้ว โดยที่บทกลอนสวดสรภัญญะเป็นสื่ออีกชนิดหนึ่งนอกเหนือจากบทสวด มนต์ทำวัตรเช้าและเย็นที่ผู้หญิงที่มาจำศีลภาวนา ปฏิบัติธรรม ได้สัมผัสระหว่างการจำศีล ภาวนา เนื่องจากระหว่างที่ฝึกสวดจะต้องอ่านบทกลอนสวดตามไปด้วย ค่อยๆ สะกดทีละคำ จนพัฒนามาเป็นการอ่านได้อย่างแตกฉาน

5.สรภัญญะ : บทบาทหน้าที่ไม่รู้จบ

บทบาทหน้าที่ของการสวดสรภัญญะ มีทั้งหน้าที่ที่สืบเนื่องจากอดีตมาจนกระทั่ง ปัจจุบัน หน้าที่ที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้สอดคล้องปรับเปลี่ยนตามสภาพสังคมไม่หยุดนิ่ง จาก การศึกษาบทบาทของสรภัญญะที่มีต่อสังคมอีสานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ของแก้วตา จันทรา นุสรณ์ ซึ่งศึกษาภูมิปัญญาของชาวบ้านที่ได้ถ่ายทอดกันมาผ่านตัวบทกลอนสวดสรภัญญะ บทบาทหน้าที่ที่อยู่ของการสวดสรภัญญะก็คือ การสื่อความหมายที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมหรือ แบบแผนการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นภูมิปัญญาในการปลูกฝังค่านิยมอัน ดีงามรวมทั้งถ่ายทอดปทัสถานทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งด้วย

จากการผลการวิจัยฉบับนี้ พบว่าการสวดสรภัญญะมีหน้าที่เพิ่มเติมอีกหลาย ประการทั้งในระดับปัจเจก มีหน้าที่ในการสร้างเสริมจินตนาการอย่างสร้างสรรค์ ของเด็กๆอัน เกิดมาจากการจัดกิจกรรมเพื่อเปิดพื้นที่ในการแสดงออกของเด็กๆ หลังจากเรียนรู้และฝึกสวด สรภัญญะมาแล้ว หน้าที่ในระดับชุมชนเช่นการสร้างสายสัมพันธ์ของคนต่างวัน คือการที่กลุ่ม แม่บ้านสรภัญญะบ้านใหม่สมบุญมาช่วยกันฝึกสอนเด็กๆ ในหมู่บ้านสวดสรภัญญะก็เป็นการ

สร้างความภาคภูมิใจให้กับศิลปินแล้วยังเป็นการเชื่อมโยงคนสองวัยคือเด็กและผู้สูงอายุเข้ามา มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอีกด้วย ส่วนหน้าที่เพิ่มเติมในระดับสังคมเช่น หน้าที่ในการพัฒนาสังคม เนื่องจากบทกลอนสวดสรรภัญญะเป็นสิ่งที่สื่อความหมายในด้านจริยธรรม ศีลธรรม ทำให้ผู้ที่ได้ ฟังหรือสวดเกิดความคิด ซึมซับเอาความหมายดีๆ ไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เป็นต้น

อย่างไรก็ตามบทบาทหน้าของการสวดสรรภัญญะที่สามารถเพิ่มขึ้นมาได้เรื่อยๆ ปัจจัยหนึ่งที่มีผลอย่างมากก็คือคุณลักษณะของตัวสวดเอง ที่มีเนื้อหาเป็นคติสอนใจ สั่งสอนให้ คนเป็นคนดี รู้จักบาปบุญคุณโทษ และปลูกฝังค่านิยมเพื่อเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต ก็ ไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในอุบาสก อุบาสิกา หรือเด็กที่เรียนในโรงเรียนตามปกติแล้ว แต่การสวด สรรภัญญะได้ขยายศักยภาพไปสู่สังคมด้วย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการที่สถานพินิจเด็กและ เยาวชน นำการสวดสรรภัญญะไปฝึกให้เด็กซึ่งต้องขังอยู่ในสถานพินิจเด็กและเยาวชนได้สวด เพื่อให้การสวดสรรภัญญะที่มีเนื้อหาบทกลอนนุชาคุณบิดร มารดา ซึ่งล้วนแต่บ่งบอกถึงการ กตัญญูรู้คุณ รู้จักการขออภัย ให้อภัย รู้จักความดีความชั่ว ผ่านการสวดสรรภัญญะซึ่งจะช่วยขัด เกลาจิตใจเด็กที่มีปัญหาเหล่านี้ให้มีอารมณ์และจิตใจอ่อนโยน ลดความก้าวร้าวและสงบลง ช่วยให้มีสมาธิและสติในการดำเนินชีวิตเมื่อพ้นจากการคุมขังออกไปแล้ว นอกจากนี้บทสวด สรรภัญญะยังมีการนำเอาวรรณคดีท้องถิ่นของภาคอีสานมาแต่งเป็นกลอน จึงทำให้ผู้สวดได้รู้ เรื่องนิทานพื้นบ้านต่างๆ ซึ่งเป็นนิทานที่มีคติสอนใจ นำไปเป็นแบบแผนในการปฏิบัติตนให้ เป็นไปตามปทัสสถานของสังคมอีกด้วย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. เนื่องจากการสวดสรรภัญญะมีหน้าที่มากมายในระดับชุมชนและ เป็นสิ่งที่มีมา แต่เดิมพร้อมกับพระภิกษุ ในชุมชนไทยมีพระภิกษุเป็นศูนย์กลางและเป็นทีเกรงใจของคนใน ชุมชน และจากการวิจัยพบบทบาทหน้าที่ของการสวดสรรภัญญะมากมาย หากพระภิกษุผู้มี แนวคิดในการพัฒนาชุมชน สังคม วัฒนธรรมประเพณีแล้ว การนำการสวดสรรภัญญะไปปรับ ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาก็เป็นสื่ออีกชนิดหนึ่งที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านการพัฒนา ได้ อีกทั้งยังเป็นการเผยแพร่พุทธศาสนา เป็นการดึงเด็ก เยาวชน และคนในชุมชนเข้ามาสู่วัด มากขึ้น

2. ปัจจุบันปัญหาเด็กสมาธิสั้น เป็นปัญหาที่พ่อแม่ ผู้ปกครองกำลังกังวลใจเป็นอย่างมาก จากการศึกษาวิจัยพบว่า การสอดสรภัญญะทำให้เกิดสมาธิและปัญญา ทำให้สมาธิเด็กที่สอดสรภัญญะยาวนานขึ้นได้ การนำการสอดสรภัญญะไปใช้เพื่อสร้างสมาธิให้กับเด็กที่สมาธิสั้น จึงเป็นสิ่งที่จะได้ประโยชน์ จากการสอดสรภัญญะซึ่งเป็นสื่อพื้นบ้านเป็นอย่างมาก

3. จากการศึกษาวิจัยพบว่าสรภัญญะเป็นสื่อพื้นบ้านที่เพิ่มบทบาทหน้าที่ได้อยู่ตลอดเวลา และมีประโยชน์ทั้งในระดับปัจเจก ระดับชุมชนหรือแม้กระทั่งในระดับสังคม หากแต่จะมีการนำไปใช้ให้ประโยชน์ได้อย่างไร และการเพิ่มใหม่ของบทบาทหน้าที่ของสื่อสรภัญญะนี้มีปัจจัยมาจากคุณลักษณะของตัวสื่อคือสามารถยืดหยุ่นได้ จึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้พัฒนาในด้านต่างๆ ได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การสอดสรภัญญะมีบทกลอนสวดที่เป็นทั้งบทสวดที่มีมาแต่เดิม ต่อมาเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป ก็ได้มีการแต่งบทสวดสรภัญญะเพิ่มขึ้นมาใหม่เพื่อให้ทันต่อยุคสมัย จึงเป็นสิ่งที่น่าจะศึกษาต่อไปว่า บทกลอนที่ใช้ในการสอดสรภัญญะ มีประโยชน์ในด้านใดบ้าง เพื่อนำมาใช้พัฒนาในด้านต่างๆ ต่อไป

2. การศึกษาวิจัยการรื้อฟื้นและการสืบทอดการสอดสรภัญญะนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเฉพาะกรณีที่บ้านใหม่สมบูรณ์ อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา แต่เนื่องจากสรภัญญะเป็นสื่อที่ใหญ่และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ทั่วทั้งประเทศ ยังมีชุมชนอื่นๆ ที่มีการสวดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งแต่ละที่จะไม่เหมือนกัน การศึกษาสรภัญญะกับการสร้างอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นก็น่าจะนำมาเป็นประเด็นที่จะศึกษาต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ. การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพมหานคร.:สมาคมทอเล็กแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, 2538.
- กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสองวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ปริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, 2539.
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. สื่อเพื่อชุมชน : การประมวลองค์ความรู้. กรุงเทพมหานคร. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.
- กาญจนา แก้วเทพ. เมื่อสื่อสองและสร้างวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศาลาแดง, 2545.
- กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสารมวลชนทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศาลาแดง, 2545.
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. สื่อพื้นบ้าน : เพื่อการพัฒนาภาพรวมจากงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ซีโน ดีไซน์, 2548.
- กาญจนา แก้วเทพ เอียรชัย อิศรเดช และสุชาดา พงศกิตติวิบูลย์. ประชุมบทแห่งองค์ความรู้เรื่องสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข. กรุงเทพมหานคร.:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.
- กาญจนา แก้วเทพ. ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : เอดิสันเพลส โปรดักส์ , 2549.
- กาญจนา แก้วเทพ, เมื่อสื่อพิธีกรรมเป็นลำนำแห่งความสุข, ใน กาญจนา แก้วเทพ (บรรณาธิการ), ยึดหลักปักแน่นกับงานสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุขภาวะ, หน้า 55-59. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.
- เกศินี จุฑาทิพย์. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร.:สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2542.
- แก้วตา จันทรานุสรณ์. สรุบทฤษฎีบทบาทของสื่อพื้นบ้านในภาคอีสาน. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2545
- ชนิษฐา นิลผึ้ง. การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่สื่อพื้นบ้าน : ศึกษากรณีงานปูนปั้น จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

- จิตตนา หนูณะ. บทบาทและการเสื่อมสลายของร่องเงืงต้นหยง. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์พัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,
2533.
- จุมพล รอดคำดีและคณะ. รายงานผลการวิจัย เรื่องบทบาทสื่อพื้นเมืองต่อการศึกษาของ
ชาวบ้าน. ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,
2521.
- ใจทิพย์ สอนดี. กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการบวชป่าชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขา
นิเทศศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ชาญวิทย์ พรนภดล และ พนม เกตุมาน. โรคสมาธิสั้น(Attention Deficit Hyperactivity Disorder
(Online). แหล่งที่มา : <http://www.psyclin.co.th/myweb1.htm> . 25 เมษายน 2551
- ชูเกียรติ ลีสุวรรณ. เอกสารการสอนกระบวนวิชา 053714. ปรัชญาและหลักการศึกษาอนุกรม.
ภาควิชาส่งเสริมการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2532.
- เชียรชัย อิศรเดช. สื่อพื้นบ้านกับภาระงานด้านการส่งเสริมสุขภาพชุมชน, ใน ปรารภณา จันทรุพันธ์
(บรรณาธิการ), สื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข, หน้า 599-67. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.
- นาอีห๊ะ นิยะ. รูปแบบการสื่อสารและการยอมรับบทบาทของสตรีมุสลิมในการบริหารสหกรณ์ออม
ทรัพย์อิสลามบ้านสุโขงป่าแ่น อ.เมือง จ.ปัตตานี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
ภาควิชาประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- นิตราพร ทิพา. การวิเคราะห์เนื้อหาเพลงพื้นบ้านหมอลำเพื่อการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2539
- ปรมะ สตะเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร:ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์,
2546.
- ประสงค์ ไสมรัตนานนท์. สรภัญญ์เพลงขับแห่งจริยธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ลาว กูย และเขมร จังหวัด
สุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสุรินทร์, 2546

- พวงชมพู ไชยอาสา. การสื่อสารเพื่อการสืบทอดประเพณีบุญบั้งไฟในชนบท. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาניתศศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2543.
- พัชนี เขยจรรยา,เมตตา วิวัฒน์านุกูล และ ภิรพันธ์ อนุวัศศิริวงศ์. แนวคิด หลักניתศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่
ที่ 4. กรุงเทพมหานคร.:สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง,2538.
- มณฑา พิพัฒน์เพ็ญ.การมีส่วนร่วมและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านในการสอน
ดนตรีพื้นบ้าน ของโรงเรียนประถมศึกษา ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะניתศศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ , 2540.
- มาริโกะ คาโตะ. ผลกระทบของการอ่านหนังสือได้ต่อการประพฤติปฏิบัติทางศาสนาของผู้หญิงใน
หมู่บ้านภาคอีสานของประเทศไทย:ศึกษากรณีจำศีลของผู้หญิงในช่วงเข้าพรรษา. ใน
จำเรียดลักษณะ ณะวังน้อย (บรรณาธิการ), สื่อกับมานุษยวิทยา, หน้า 9-45.
กรุงเทพมหานคร :ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน), 2546 .
- วรวิทย์ องค์ครุฑรักษา. กระบวนการถ่ายทอดศิลปะการปักผ้าของชาวเขาเผ่าเข้า บ้านแม่ซ้าย จังหวัด
เชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะ
ניתศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2537.
- ยักษ์ในจอตู้. กรุงเทพธุรกิจ (3 พฤษภาคม 2551) : 1,3.
- สมควร กวียะ. สภาพสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ในประเทศไทย ประเภทสื่อบุคคลสื่อประเพณี.
กรุงเทพมหานคร : คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2529.
- สมสุข หินวิมาน. สื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข : แนวคิดและความหมาย . ใน ปราวณา จันทร์พันธุ์
(บรรณาธิการ), สื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข, หน้า 28-58 . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2549.
- สุรัตน์ ตรีสกุล. หลักניתศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ พ.ศ. พัฒนา, 2548.
- ศรัณยา สินสมรส. บทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปของสื่อพื้นบ้านเถสุสุที่มีต่อชุมชนในสามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาניתศศาสตร์พัฒนาการ ภาค
วิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

ศรีปาน รัตติกาลชลากร. บทบาทของสื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญในอำเภอพระประแดง.วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

อดุลย์ ดวงดีวีรัตน์. แนวทางการเสริมสร้างและพัฒนาบทบาทของสื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาชุมชน,
ใน กาญจนา แก้วเทพ (บรรณาธิการ), สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนา ภาพรวมจากงานวิจัย
.หน้า 59-70. กรุงเทพมหานคร : ซีโนดีไซน์, 2548 .

อานันท์ กาญจนพันธ์. วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน : พลวัตและศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.

นวพร ต่อมกระโทก และวราภรณ์ พันธุ์พงศ์. สรุภัญญะเพลงขับแห่งปัญญาเพื่อพัฒนาชีวิตและ
วิญญาณ. นนทบุรี: ออฟเซ็ท เพลส, 2547. (เอกสารประกอบโครงการรื้อฟื้นพื้นเสียง
สรุภัญญะ ทำนองชีวิตแห่งชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ)

ภาษาอังกฤษ

Lazarsfeld, Paul F., and Menzel Herbert. "Mass Media and Personnel Influence" The
Science of Human Communication, Ed. Wilbur Schramm. New York : Basic Book,
1963.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

บทสวดสรภัญญะ

สรภัญญ์เตรียมตัวกราบ

ที่มา อุดม บัวศรี และสุรัตน์ วรวงศ์รัตน์. หนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑๓. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) กรุงเทพฯ จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ & ธันวาคม ๒๕๕๒.

เตรียมตัวพวกเราเอ๋ย	เตรียมตัวเลยประนมมือ
เตรียมตัวนั่งกระโหเย่ง	ประนมมืออยู่สลอน
ยกกรขึ้นกราบทูล	อันไพบูลย์ระลึกถึง
กราบลงครั้งที่หนึ่ง	ระลึกถึงคุณพระพุทธร
กราบลงครั้งที่สอง	ตั้งใจรองต่อพระธรรม
กราบลงครั้งที่สาม	ตั้งใจตามต่อพระสงฆ์
สตรีผู้เลื่อมใส	จงตั้งใจทุกคนเทอญ

สรภัญญ์บูชาดอกไม้

ที่มา อุดม บัวศรี และสุรัตน์ วรวงศ์รัตน์. หนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑๓. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) กรุงเทพฯ จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ & ธันวาคม ๒๕๕๒.

มาลาเอ๋ยดวงดอกไม้	มาตั้งไว้เพื่อบูชา
บูชาแต่พระพุทธร	ผู้ที่ตรัสรู้มา
มาลาเอ๋ยดวงดอกไม้	มาตั้งไว้เพื่อบูชา
บูชาแต่พระธรรม	ผู้ได้นำเป็นคำสอน
มาลาเอ๋ยดวงดอกไม้	มาตั้งไว้เพื่อบูชา
ขอบูชาแต่พระสงฆ์	ผู้ดำรงพระวินัย
ขอบูชาแต่พระพุทธร	และพระธรรมพระสงฆ์พร้อม
ด้วยจิตอันนอบน้อม	พร้อมทั้งครูผู้มีคุณ

สรภัญญ์มาลาพวงดอกไม้

ที่มา วัดศรีเกษ บ้านท่ามะนาว ต.นาอ้อ อ.เมือง จ.เลย โดย พระสุรเชษฐ ใสรวาโร

มาลาพวงดอกไม้	มาตั้งไว้เพื่อบูชา
ขอบูชาคุณพระพุทธ	ที่ได้ตรัสรู้มา
มาลาพวงดอกไม้	มาตั้งไว้เพื่อบูชา
ขอบูชาคุณพระธรรม	ที่ได้นำความรู้มา
มาลาพวงดอกไม้	มาตั้งไว้เพื่อบูชา
ขอบูชาคุณพระสงฆ์	ที่ได้ทรงพระวินัย
ขอให้พวกท่านนี้	มีความสุขสวัสดิ์
ยินดีบุญกุศล	ทุกทุกคนจึงบูชา
ศรัทธาคือความเชื่อ	ปสาทความเลื่อมใส
เอาใจน้อมไตรลักษณ์	ขจัดภัยทุกประการ

สรภัญญ์กลอนธรรมคุณ

ที่มา อุดม บัวศรี และสุรัตน์ วรวงศ์รัตน์. หนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑๓. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) กรุงเทพฯ จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ & ธันวาคม ๒๕๔๒.

พระธรรมเป็นคำสอน	มีคุณหย่อนกว่ากันมา
สวากขาตธรรม	พระสัมมาตรัสดีแล้ว
สัมทิฏฐิฐิตที่สอง	ใครมองเห็นย่อมรู้เอง
อกาลิโกบทที่สาม	ไม่ตามกาลตามสมัย
เอหิภัสสิโก	จงมาดูท่านทั้งหลาย
โอบนโยโก	ควรนอบน้อมเข้ามาหา
ปัจเจตตังเวทิตัพโพ	วิญญูหิ อ้นวิญญู
พึงรู้เฝ้าปะตน	ได้เห็นผลอันไพบุลย์
ธรรมคุณเป็นระบอบ	รักษาขอบไว้ไนใจ

สรภัญญ์ถวายดอกไม้

ที่มา วัดศรีษเกษ บ้านท่ามะนาว ต.นาอ้อ อ.เมือง จ.เลย โดยพระสุรเชษฐ โสรวาโร

พวกดิฉันเดินดวน (ข้า)	จากเคหาบ้านของตน
เดินดวนมาหลายคน (ข้า)	ตามมรรคาจนถึงบ้าน
วันนี้พวกดิฉัน (ข้า)	ได้ดอกไม้แลรูปเทียน
บางคนได้ดอกมะลิวัลย์ (ข้า)	หอมกลางวันและกลางคืน
บางคนได้ดอกกลิ่นทม (ข้า)	หอมตามลมน่าชื่นใจ
เกดแก้วกรรณิการ (ข้า)	บุษบาและสร้อยทอง
จำปาและจำปี (ข้า)	กุหลาบราตรีพิกุลทอง
ลำดวนและกล้วยไม้ (ข้า)	สวยวิไลดูงามตา
พวกดิฉันเก็บดอกมาลา (ข้า)	มาบูชาพระรัตนตรัย
ขอให้ดอกไม้เหล่านั้นหอมไป (ข้า)	ถึงพระธรรมคำสั่งสอน
พระพุทธและพระธรรม (ข้า)	อย่าให้กรรมมาเบียดเบียน
มาลาพวงดอกไม้ (ข้า)	มาตั้งไว้เพื่อบูชา
บูชาคุณพระพุทธ (ข้า)	ที่ได้ตรัสรู้มา
บูชาคุณพระธรรม (ข้า)	ที่ชักนำคำสั่งสอน
บูชาคุณพระสงฆ์ (ข้า)	ที่ดำรงพระวินัย
ขอให้มาลาหอม (ข้า)	มานอบน้อมพร้อมถวาย
ทั้งหญิงและทั้งชาย (ข้า)	มาถวายพร้อมกันเทอญ

สรภัญญ์ระลึกถึงคุณบิดามารดา

ที่มา หนังสือมนต์พิธีแปล โดย พระครูอรุณธรรมรังษี วัดอรุณราชวราราม

(หันทะ มะยัง ปิตามาทาคุณัง กะโรมะ เส)

อิมินา สักกาเรนะ	ข้าขอกราบสักการะบูชา
อันพระบิดมมารดา	ผู้ข้าขอน้อมระลึกคุณ
ท่านมีเมตตาการุณ	อุปการะคุณต่อบุตรธิดา
ได้ให้กำเนิดลูกมา	ทั้งการศึกษาและอบรม
ถึงแม้ลำบากสุดสิ้นขม	ทุกขระทมสักเพียงใด
ท่านไม่เคยจะหวั่นไหว	ต่อสิ่งใดได้เลี้ยงมา
พระคุณท่านล้นฟ้า	ยิ่งกว่าธรรมาและแผ่นดิน
ลูกขอบูชาเป็นอาจินต์	ตราบจนสิ้นดวงชีวา
ขอปวงเทพให้ช่วยรักษา	พระบิดมมารดาของข้าเทอญ

สรภัญญ์ระลึกถึงคุณครูบาอาจารย์

ที่มา หนังสือมนต์พิธีแปล โดย พระครูอรุณธรรมรังษี วัดอรุณราชวราราม

(หันทะ มะยัง อจาริยะคุณัง กะโรมะ เส)

อิมินา สักกาเรนะ	ข้าขอน้อมคารวะบูชา
อันคุณพระอุปัชฌายา	ผู้ให้การศึกษาและอบรม
เริ่มต้นจากวัยประถม	ให้วิทยาคมเสมอมา
เพิ่มพูนสติและปัญญา	อีกวิชาศีลธรรมประจำใจ
ท่านชี้ทางสว่างสดใส	ทั้งระเบียบวินัยประจำตน
ศิษย์ที่ติดต้องหมั่นฝึกฝน	ให้ประพฤติตนตลอดไป
จงสังวรณั้ลารวมเอาไว้	ทั้งกายใจให้มั่นคง
ตั้งจิตไว้ให้เที่ยงตรง	เพื่อจรรโลงในพระคุณ
ขอผลบุญโปรดเกื้อหนุน	อาจารย์ผู้มีพระคุณทุกท่านเทอญ

สรภัญญ์ไชยปริศนาธรรม (ฐปเตียนดอกไม้)

ฐปนั้นมีสามดอก	ฉันขอบอกตามเจตจำนง
บูชาพระพุทธองค์	พระผู้ทรงเลิศโลกา
เมื่อว่าขยายความ	ตามโบราณที่กล่าวมา
ดอกหนึ่งนั้นบูชา	พระมหากษัตริย์คุณ
ที่สองน้อมบูชา	พระสัมมาปัญญาคุณ
ที่สามวิสุทธิคุณ	ทรงเพิ่มพูนความผ่องใส
ด้วยฐปมีกลิ่นหอม	เหมือนพะยอมแผ่ฟุ้งไป
ผู้มีความดีไว้	ก็ฟุ้งไปดุจกลิ่นธูปนา
แสงเทียนเหมือนแสงธรรม	ที่ชี้นำแห่งมรรคา
ให้แสงสว่างตา	คือปัญญาอันผ่องใส
จุดเทียนบูชาพระธรรม	จุดข้ายนำธรรมสองใจ
จุดขวาซ้ายอำไพ	ดุจวินัยที่นำไปดี
ด้ามเทียนเหมือนชีวิต	งามเสกิตด้วยคุณความดี
เมื่อเป็นได้ดังนี้	เทียนชีวิตมีสุขมันคง
มากล่าวถึงดอกไม้	สิ่งนี้ไซ้บูชาพระสงฆ์
ซึ่งเป็นผู้ดำรง	มีผ้าทรงคือกาสาจะ
ผู้ตามบาทพุทธา	แห่งมรรคาอริยะ
มีวิชาและจารณะ	สมเป็นพระสง่างาม
ดอกไม้บูชาพระสงฆ์	ด้วยทุกองค์เสมอความ
ประพติปฏิบัติตาม	ธรรมวินัยอันเดียวกัน
ประดุจมวลดอกไม้	มีมากมายหลากหลายพันธุ์
เมื่อนำมารวมกัน	ด้ายร้อยนั้นระเบียบก็งาม
นี่เป็นปริศนา	เฉลยมาให้รู้ตาม
โบราณท่านผูกความ	เป็นคำถามหรือปริศนา
เมื่อเราจุดฐปเทียน	นบน้อมเศียรตั้งจิตบูชา
ส้ารวมกายวาจา	อย่าหันหน้าพูดจាកัน
เคารพในตรัยรัตน	จะพิพัฒน์ชีวิตสุขสวรรค์
รำลึกรู้เท่าทัน	ด้วยปัญญาจบสรภัญญ์

สรภัญญ์กลอนสังฆคุณ

ที่มา อุดม บัวศรี และสุรัตน์ วรวงค์รัตน์. หนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑๓. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) กรุงเทพฯ จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒.

สังฆคุณเป็นองค์หนึ่ง	เป็นที่พึ่งของพวกเขา
ท่านนั้นเข้าแก้ประการ	พิสดารกว่าคุณธรรม
ท่านกำหนดแต่ไหนมา	สาวกาของพุทโธ
สุปฏิปันโน	ประพตติดีถึงพร้อมแล้ว
อุชุปฏิปันโน	ปฏิบัติไปโดยตรง
ญายปฏิปันโน	ปฏิบัติดีตามพระธรรม
สามีจิปฏิปันโน	ประพตติดีตามสมควร
อาหุเนยโยบทที่ห้า	มีจรรยาห้าเคารพ
ปาหุเนยโยบทที่หก	เป็นผู้ควรแก่เจ้าถิ่น
ทักขิเนยโย	เป็นผู้ควรของทำบุญ
อัญชสิกรณียโย	ผู้เราควรอัญชสิ
ประนมมือขึ้นกราบไหว้	หมู่พระสงฆ์อรียา
บทที่เก้าเป็นนानุญ	โลกัสสะของชาวโลก
ไม่มีนानุญอื่น	ยิ่งไปกว่าหมู่พระสงฆ์
พระผู้ประติษฐ์สอน	เป็นค้ำกลอนให้เราดู
สังเิมเป็นพระคุณ	เป็นค้ำมูลแก้วดวงสาม
พวกเราจงกราบกราน	ด้วยเศียรเกล้าทุกคนเทอญ

สรภัญญ์ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย

ที่มา หนังสือมนต์พิธีแปล โดย พระครูอรุณธรรมรังษี วัดอรุณราชวราราม
(หันทะ มะยัง ระตะนะคุณัง กะโรมะ เส)

อิมินา สักกาเรนะ	ข้าขอน้อมสักการบูชา
องค์สมเด็จพระศาสดา	ผู้ทรงปัญญาและบารมี
ทรงสง่าด้วยราศี	ประเสริฐเลิศดีมีพระคุณ
ทรงมีพระเมตตาเกื้อหนุน	แผ่บุญคุ้มกันให้พ้นภัย
ท่านเป็นพระที่โปรดใส	ให้กำเนิดรัตนตรัยดวงงาม
องค์แห่งรัตนะมีสาม	ระบือนามไปทั่วธานี
องค์พระพุทธรูปชินศรี	ตรัสรู้ขอบดีในพระธรรม
ชาวพุทธทุกคนจงจดจำ	ช่วยกันแนะนำให้แพร่ไป
ทุกคนจะเกิดเลื่อมใส	พระธรรมนำสุขใจสถาพร
ผู้แนะนำซึ่งคำสอน	คือศิษย์พระชินวรทุกพระองค์
มवलหมู่พระภิกษุสงฆ์	ได้ดำรงพระศาสนามา
ลูกขอกราบวันทา	พระพุทธรูปศาสดาจงถาวรเทอญ

สรภัญญ์ “ เพราะรัก (จึงเลิกบุหรี) ”

รักแม่เลิกบุหรี	เพราะแม่นี้ก็รักลูก
ด้วยจิตแม่พันผูก	ไม่ยอมเห็นลูกด่วนตาย
รักลูกเลิกบุหรี	เพราะลูกนี้คงทนให้
หากพ่อชิวาวาย	มะเร็งร้ายมันกัดกิน
รักเมียเลิกบุหรี	เพราะเมียพี่ต้องรับกรรม
คว้นพิษทำปอดดำ	น้องแสนซ้ำจำใจทน
รักชีวิตเลิกบุหรี	พอเสียทีจะดีไหม
เพราะรักจึงบอกไป	จากหัวใจพวกเราเออ.

หมายเหตุ

1. “ เมาไม่ขับ “ เป็นผลงานของเด็กๆ ที่ได้ร่วมกันแต่งขึ้นในวันกิจกรรมค่ายกีฬาน้อย
2. “ เพราะรัก จึงเลิกบุหรี่ “ เป็นการขยายผลหลังจากค่าย คุณครูได้ให้เด็กๆ แบ่งกลุ่ม และช่วยกันแต่งกลอนรณรงค์เลิกบุหรี่ในช่วงโม่งเรียน นำมาเรียบเรียงใหม่โดย นวพร ต่อมกระโทก

สรภัญญ์กลอนคุณบิดามารดา

ที่มา อุดม บัวศรี และสุรัตน์ วรวงศ์รัตน์. หนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑๓. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) กรุงเทพฯ จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒.

ข้าขอกราบไหว้คุณ	บิดาคูณทั้งมารดา
เลี้ยงลูกเฝ้ารักษา	ทนทุกข์มาแต่ในครรภ์
อุ้มท้องประคองครรภ์	ทุกข์หันหันต์ก็ทนมา
คลอดแล้วนอนไปหนา	ทนทุกข์ชาติลูกตน
ให้นมให้ข้าวป้อน	ช่วยถนอมทุกสิ่งสรรพ
ลูกที่จะแทนคุณ	ควรอุดหนุนพ่อแม่ตน
พ่อแม่ท่านกังวล	ด้วยลูกตนทุกเวลา
กตัญญูรู้จักคุณ	จงแทนคุณมารดาเรา
บิดาคูณมากนั้	เปรียบน้ำหนักเท่าแผ่นดิน
ส่วนคุณมารดาเรา	ท้องฟ้าเท่าเปรียบให้เห็น
ข้าขอประนมน้อม	เคารพพร้อมและยำเกรง
กราบไหว้ด้วยยำเกรง	เคารพเองด้วยศรัทธา
จงไหว้คุณบิดา	คุณมารดาของเราเทอญ

สรภัญญ์ศีลห้า คุณค่าของมนุษย์

ที่มา พุทธสมาคมจังหวัดชัยภูมิ

โดย หลวงพ่อพระมหาธนิต ปญญาปสุโต , วิเวก ป. ปรับปรุง

พวกเราเหล่าชายหญิง	มาเพลินยิ่งด้วยสรภัญญ์
สรภัญญ์ของเรา	ไพเราะดียิ่งหนักหนา
สรรเสริญองค์ศีลห้า	ควรรักษากันทุกคน
ศีลห้าข้อที่หนึ่ง	ควรคำนึงใส่กมล
ฆ่าสัตว์หรือฆ่าคน	ตนของตนไม่พ้นทุกข์ภัย
ปาณา ฯ ถ้าฆ่าเขา	ทุกค่าเข้าจิตสิ้นใจ
วันหน้าหรือคราใด	กรรมก่อไว้มันไล่ตามทับ
ข้อสองอทินนา	ท่านบอกว่าอย่าลักทรัพย์
นั้นนรกซีพटकั๊บ	อย่าไปจับทรัพย์สิ้นเขา
ทรัพย์สิ้นของคนอื่น	เป็นแสนหมื่นอย่าได้เอา
ทรัพย์สิ้นของคนอื่น	เป็นล้านหมื่นก็อย่าไปเอา
ข้อสามนันทกาเม	อย่าเสเพลในเมียเขา
ข้อสามนันทกาเม	อย่าเสเพลในผิวใคร
ยินดีแต่เมียตน	อย่าถลนถลาไถล
ยินดีแต่ผิวตน	อย่าถลนเอาผิวคนอื่น
ลูกเขาหรือว่าเมียใคร	หักห้ามใจอย่าไปชมชื่น
ลูกเขาหรือผิวใคร	หักห้ามไว้อย่าได้ไปเห็ด
ข้อสี่ชื้อมฺสา	ท่านบอกว่าอย่าพูดเท็จ
ส่อเสียดตอแหลเล็ด	กลเม็ดลวงหลอกหลอน
พูดปดและคำหยาบ	พูดจ้วงจาบไม่สังวร
เพื่อเจ้าพูดกะล่อน	พูดแฉ่งฉอนโกหกเขา
ข้อห้ามนันสุรา	ท่านบอกว่าเป็นน้ำเมา
กินแล้วดูซึมเซา	เพราะฤทธิ์เมาเพียวเห่าหอน
ครองกายก็ไม่อยู่	ทำลบหลู่ผู้ใหญ่ตั้งสอน
โรคภัยก็บั่นทอน	เข้ากองฟอนตายก่อนเวลา
ศีลห้าทั้งหมดนี้	ควรยินดีตามรักษา

ถือศีลด้วยกายวาจา	ศีลจะพาไปสู่คะติง
สู่คะติงคือไปดี	จะมากมีที่พึงพึง
สี่เลน สู่คะติง	ชายและหญิงจงทำเอา
ถึงแล้วมีความสุข	พ้นจากทุกข์สุขนานเนา
ผู้ใหญ่หรือผู้เยาว์	หมดโคกเศร้าก็เพราะศีล
สี่เลนะ โภคะสัมปะทา	จะก้าวหน้าเกริกกานินทร์
คนใดที่ไร้ศีล	ถูกดูหมิ่นสิ้นความเจริญ
สี่เลนะ นิพพุติง	เย็นสุขยิ่งสิ่งสรรเสริญ
เย็นใจเย็นกายเกิน	นั่งเย็นเดินเพลินอุรา
ชีวิตจะรุ่งเรือง	เกียรติฟูเฟื่องกระเดื่องล้ำ
ใครใครได้คบหา	จะหันหน้ากลับมาเยือน
เกิดมาเป็นมนุษย์	ค่าสูงสุดหยุดเบียดเบียน
ประพฤดิธรรมตามคำเตือน	องค์พุทธานาคือค่าของคน
เมื่อทำได้ดังนี้	ครองชีวิมีแต่สุขสัน
ศีลห้าคือค่าของคน	เชิดชูตนมีผลสุขเอยฯ

สรภัญญ์อาราธนาธรรม (แบบหนึ่ง)

ผู้ประพันธ์ พระครูศรีพัฒนคุณ วัดชัยภูมิพิทักษ์ , วิเวก ป. ปรับปรุง

พรหมา จะโลกา	ธิปะตี สะหัมปะติ
กัตถัญชละลิต्तัญญ	ธิวะรัง อะยาจะณะ
สันตีระ สัตตาป	ปะระชัก ชะชาติกา
เทเสตุธัมมัง	อะนุกัม ปิมัง ปะชังฯ
ทำวสะหัมบตีพรหม	เป็นบรมในพรหมา
ทรงฤทธิศักดิ์ดา	กว่าเทวาทุกหมู่พรหม
น้อมหัตถ์นมัสการ	ประดิษฐาน ณ ที่สม
ควรแล้วจึงบังคม	ชูลีมาศพระสัมมา
ขอพรอันประเสริฐ	วาระเลิศมโหฬาร
ปวงสัตว์ในโลกา	กิเลสน้อยก็ยังมี

นบไหว้พระจอมปราชนัญ	ขึ้นสู่วรรณมาสน์อันรูจี
เผยพระธรรมส่องนำชี้	ให้สัตว์มีซึ่งดวงตา
โปรดปวงประชานี้	จะได้มีสติปัญญา
ขอนิมนต์ท่านเจ้าข้า	ผู้ปรีชาในวาที
โปรดแสดงสัทธรรมเถิด	อันล้ำเลิศเหนือโลกีย์
ให้ปวงชนเกษมศรี	สมดังเจตนาเทอญฯ

สรภัญญ์อาราธนาธรรม (อีกแบบหนึ่ง)

ที่มา วัดศรีเกษ บ้านท่ามะนาว ต.นาอ้อ อ.เมือง จ.เลย โดยพระสุรเชษฐ ใสรวาโร

พรหมา จะโลกา	ธิปะติ สะหัมปะติ
กัตถัญชวลีอัณ	ธิวะรัง อะยาจะณะ
สันตีระ สัตตาป	ปะระชั๊ก ชะชาติกา
เทเสตุธัมมัง	อนุกัม ปิมัง ปะชัง
ท้าวสหัมบดีพรหม	เป็นบรมในพรหมา
ทรงฤทธิที่ศักดิ์ดา	กว่าบริษัททุกหมู่พรหม
น้อมหัตถ์นมัสการ	ประดิษฐานในที่สม
ควรแล้วจึงบังคม	ชูลีบาทพระศาสดา
ขอพรอันประเสริฐ	วรเลิศมโหรา
โปรดสัตว์ในโลกา	กิเลสน้อยก็ยังมี
ขอองค์พระจอมปราชนัญ	สู่วรรณมาสน์อันรูจี
โปรดปวงประชานี้	ท่านจงโปรดแสดงธรรม
นิมนต์ท่านเจ้าข้า	ผู้ปรีชาอันเลิศล้ำ
โปรดแสดงพระศรัทธธรรม	เทศนาและวาที
เพื่อให้สำเร็จผล	แต่ปวงชนบรรดามี
สู่สุขเกษมศรี	สมดังเจตนาเทอญฯ

สรภัญญะ ๖๐ ปี ครองราชย์

ฉลองสิริราช	องค์กษัตริย์จอมแผ่นดิน
ยกกรประทักษิณ	องค์ภูมินทร์มหาราชา
ขอทรงพระเจริญ	ยืนนานเทอญวัฒนา
แปดสิบบมพรรษา	วัฒนาตลอดกาล
เชิญเกิดทั้งหลาย	พึงภิปรายสรภัญญ์
ทำดีให้ทั่วกัน	ถวายท่านพ่อแผ่นดิน
วัดดีมีโครงการ	เชิดเกิดท่านใคร่ถวิล
กล่าวข่อนให้ได้ยิน	ขจัดสิ้นให้หมดไป
ขจัดอบายยะมุข	จะหมดทุกข์สุขสดใส
เรื่องเหล่าอย่าเอาไป	โครงการไม่พัฒนา
กินเหล้าในวัดวา	อย่าเลยหนามันไม่ดี
รักษาเบญจศีล	ละมลทินกลิ่นราศี
กินเหล้ามันไม่ดี	เชิญน้องพี่พัฒนา
ร่วมกันขจัดไป	อย่ามีไว้ในวัดวา
เรื่องเหล่าเรื่องสุรา	อย่าเอามากินในวัดเอย

สตุติ ถวายพระพร พระราชินี

สืบนี้วประนมกร	ขอพระพรสตุติ
แต่พระองค์ราชินี	องค์ราชินีของชาวไทย
เฉลิมชนพระชั้นชา	สืบสองสิงหาราชินี
สุขใดในโลกนี้	ขอจงมีแต่พระองค์
อายุให้ยืนยาว	วันนะชาวฝั่งองไสภี
สุขชะสุขทวี	งามไสภีตลอดกาล
เป็นร่วมโพธิ์ ปกเกล้า	ปวงประชาทั่วแดนไทย
เป็นศุณย์ รวมน้ำใจ	ของคนไทย ในแหลมทอง
ร่มเกล้า เหล่าประชา	สุขอุรา อย่ามีหมอง
พวกข้าสรภัญญ์	กลุ่มแม่บ้านของอำเภอ

ร่วมจิต อธิษฐาน	ด้วยวิญญานของชาวไทย
ถวายพระพรชัย	องค์จอมใจราชินี
น้อมเกล้าอันซุติ	สดุดีพระมารดา
กราบลงเบื้องบาท	องค์ราชินีจงเจริญ
องค์ราชินี	จงสุขเทอญ
ภูมิปัญญา	นางจิรวรรณ
	สุรัสโกเนน

วัดปลอดเหล่าถาวร

สืบนี้วชนบ้น้อม	แต่พระพุทฺธ แต่พระธรรม
พระสงฆ์ผู้ทรงธรรม	เนื่อนาบุญในธานี
ปวงข้าชอกราบกราน	ท่านสมภารในวัดนี้
อีกพระสงฆ์มากมี	เหล่าปวงข้าชอประณต
กราบเรียนกรรมการ	กอบรด้วยคุณที่เคารพ
พวกหนูชนอบนพ	รวมถึงท่านผู้เป็นแขก
พวกหนูเป็นนักเรียน	ของโรงเรียนท่าตะแบก
วันนี้ขอจำแนก	ถึงพิษภัยสิ่งเสพติด
เป็นท่านองสรภัญญ์	เชิญรับฟังและฟังพิศ
บัดนี้จักได้กล่าว	เรื่องราวสิ่งเสพติด
เป็นโทษและมีพิษ	ให้ทุกคนจงจำไว้
หากมั่นถ้าได้ลอง	แล้วจะต้องนำตาไหล
ทุกข์กายซ้ำทุกใจ	เบียดตั้งไฟลูกในทรวง
ขอเตือนเพื่อนพวกพ้อง	อย่าหลงเชื่อคำหลอกลวง
ลืมทุกข์ร้อนทั้งปวง	เป็นกลกลวงเพื่อหวังผล

กลอนข้าวสาก

ไอ้ลูกแม่เอ๋ย	ขอชดเชยการทำทาน
วันนี้ยมพระบาล	ท่านประทานให้แม่มา
มารับเอากุศล	ของลูกยาที่ทำบุญ
เกื้อกูลและเกื้อหนุน	ส่งกองบุญให้แม่เกิด
ตั้งแต่เจ้าฟิ่งเกิด	แสนประเสริฐแม่ดีใจ
เลี้ยงเจ้าแต่เยาว์วัย	จนดวงใจกลายเป็นหนุ่ม
สละบ้ำงอย่าเบื้อหน่าย	พ่อและแม่ยังคอยทาง
มาคอยแต่ฟ้าสาง	แสนอ้างว้างและเดียวดาย
เห็นแต่คนทั้งหลาย	เขามายายห่อข้าวน้อย
แม่คอยจนว่าสาย	เจ้าก็หายไม่เห็นมา
ชะง่างาก็ไม่เห็น	หรือว่าเป็นอย่างไรหนา
เพื่อน ๆ ไม่เต็มตะกร้า	แม่นี้หนาไม่ได้เลย
ลูกเอ๋ยไม่เห็นมา	แม่นี้หนาไม่ได้เลย
ให้แทนคุณมารดา	เลี้ยงเจ้ามาจนเติบโตใหญ่
ข้าวปั้นเพียงเล็กน้อย	รสอร่อยไม่มาทาน
แต่พระสงฆ์ผู้เบิกบาน	ดวงวิญญาณแม่จะได้
จำไว้ในะลูกหนา	แม่คอยทำทุกเวลา
ลูกเอ๋ยลูกลาก่อน	ขออวยพรให้โชคดี
วันนี้ขอลาที่	บุญแม่มีแค่นี้เอง (ข้า)

(ล้า) ...ดวงวิญญาณเหลียวแนมหน้าไผ่กายไปกายมาเขายังได้เต็มกะตาพี่น้องเอ๋ยอันโตผู้
 ข้าหาเพียงปั้นกะบมีติดต่อกูผู้้นั้นคิดต่อ ลูกผู้นี้จำลิ้มแม่แล้วหรือคำ ลูกแม่เอ๋ย....หรือเจ้า
 เป็นแนวได้จ้งค้อยลิ้มมารดาได้ดวงวิญญาณมีแต่ไฮ้หมดอาลัยไปชื่อๆ ลูกแม่เอ๋ย.....หรือว่า
 บุญแม่น้อยค้อยข้าวปั้นก็บ้อมมี ลูกแม่เอ๋ย.....กว่าสิฮอด มื่อนี้...สิบห้าคำเดือนสิบคำ
 เอ๋ย....ยมพบาลผู้มีฤทธิ์เพิ่นป่อยวาง จ้งมาได้ความในใจวันนี้หวังมากินให้มาอิมฮอดแต่บ่อ
 ได้ชิมเพียงแต่หอมคูดเข้าเข้าค่าน้อยบ่อได้กินยีนจนวินจนขาหล้าไผ่กายไปกายมาได้เหลียว
 สองน้ำตาแม่ไหลนองบ้อมมีค่านอสิว่านำตาไหลอาบแก้มแนมหาใดกะบ้อมมีแสนเต็มทีแล้ว
 ทางข่อยมายืนค้อยออกจนค้ำฝนกะตมาอำตะวันค้ำมีดค้อยตัวข่อยเฮ็ดจ้งได้ผู้ข้าวจนถึงให้
 เทวราชอินตาขอให้หลิงลงมามนุษย์คนทางใต้ขอให้บันดาลให้บุตรตาเอ๋ยผู้ข้าแนให้คิดฮอด
 พ่อแม่ให้ทำบุญอุทิศให้มารดาให้ ว่าแน่เดอ.....ลูกเอ๋ยมารดาให้ ว่าแน่เดอ.....ลูกเอ๋ย

กลอนนางมัทรี

บัดนี้จะได้กล่าว
 ทำนทั้งหลายโดยจงฟังให้ดี
 ในวันนั้นมัทรีเศร้าใจ
 ไปที่ใดมันก็ไม่ค่อยมี
 สุริยันก็ลับเลื่อน
 ตกกะใจจนแทบสิ้นชีวิต
 นางเลยวางหางลงจากบ่า
 จนค้ำแล้วเสื่อจึงหนีไป
 พอมาถึงไม่เห็นลูกเหมือนเคย
 ใ้ค้นหาพร้อมทั้งชาติ
 องค์พระเวสเลยหาความไ้
 พอได้ฟังเจ็บปวดในอุรา
 ออกติดตามหาลูกน้อยต่อ
 กลับมาถามองค์พระเวสอีกที
 ลูกอยู่ไหนท่านไม่ตอบเลย
 นางมัทรีน้ำตานองหน้า

พวกดิฉันจะเล่าประวัติเก่าที่มี
 จะกล่าวต่อนางมัทรีเข้าป่าหาเผือกมัน
 นางหาผลไม้มันหายากเต็มที
 นกหนูกินแล้วนี่ไม่มีมากเหมือนทุกวัน
 นางมัทรีก็เตรียมกลีบอาศรมไม่รอรี
 ไม้รู้จะทำอย่างไรดีเพราะมีเสื่อใหญ่ขวางทาง
 วอนถึงเทพเทวดาทั้งเจ้าป่าเจ้าไพร
 นางรีบกลับเร็วไวพานี้ลูกคงจะคอย
 ก็ร้องเรียกลูกรักเอ๋ยมารับแม่เกิดคนดี
 เรียกเท่าไรก็ไม่จ้กจ้กไปลืออยู่ไ้
 เจ้าไปหลงชมชายพระยาทรอยู่ในป่า
 นั่งน้ำตานองหน้าไม่เคยคิดว่าจะต่ำทราม
 จ้กไปไ้เดหนอแม่เ็นหาที่มิดมี
 โปรดจงได้ปราณี่สงสารมัทรีเกิดเอย
 เอาแต่นั่งแยๆไม่ยอมพุดยอมจา
 ใ้หนออริจจาลูกยามาจากไป

ใ้หนออ.....ลูกแม่เอย
 ลูกทั้งสองหนีหน้าใ้พ่อจ่าบออกน้องแน้ ทุกมือมามาฮับแม่มือนี้จ้งมิดจ้อยสองนัยไปอยู่ไ้
 แม่ได้หาหมากไม้มาใ้ห่อขนบุดรา
 ออกมัทรีมันแสนข้าถามพระองค์บ่อผู้เรื่อง
 บักเฟื่องพร้อมบักเวหวาน
 จักสิแลหันหน้าไปจาว่าวต่อผู้ไ้
 ชาวมือหาลูกน้อยสลบล้มว่าทำวลง
 องค์พระเวสมองเห็นนางมัทรี
 อยู่ในดงและกัฟงไพร
 ลูกค้นหาเปรียบดวงใจพี่
 ใ้ทานไปหวังโพธิญาณภายหน้า

ผู้บ่อหนอแม่กำลังตามหาหรือว่าจมลงน้ำ
 ลูกแม่เอยมากินบักล้มเกลี้ยง
 เจ้าสั่งน่านมาแท้มากินมันนำแม่
 มัทรีนางมีแต่ใ้ทั้งเสียใจจนล้มทำว
 ว่าทำวลง.....ลูกแม่เอย
 ใ้หนอเจ้าคนดีไม่น่ามาจากพี่ไป
 พี่จะอยู่ไ้ได้อย่างไรคืนมาก่อนแม่มัทรี
 ส่วนว่าลูกชาติพี่รักดังดวงตา
 ขอใ้เจ้าคืนมาบ่าเพ็ญทานเกิดเอย

กลอนพระเวสสันดร

บัดนี้จะได้กล่าว	ประวัติเรื่องราวองค์พระเวสสันดร
ในสมันแต่ครั้งก่อน	องค์พระเวสสันดรอยู่เมืองกับนางมัทรี
กับลูกน้อยกันหาชาติ	อยู่กันอย่างสุขี่ท่านมีแต่ให้ทาน
อยู่ต่อมาไม่ช้าไม่นาน	องค์พระเวสได้ทานช้างคู่บ้านคู่เมือง
ต่อมาฝนฟ้าไม่ตก	พวกชาวบ้านจึงยกเอาเรื่องขึ้นกราบทูล
พระบิดาก็เลยว่าวัน	ในพระทัยขุนเคืองเลยเนรเทศพระเวสจากเมืองสี่พี
จะกล่าวถึงพระนางผุสดี	ขอให้กันหาชาติอยู่ยาในหวัง
หลานทั้งสองนั้นก็ไม่ฟัง	น้ำตาก็รินหลังขอติดตามพระบิดา
นางมัทรีอ่อนแอ่ยวาจา	ไ้ท่านปู่ท่านย่าลูกจะได้จากไป
เข้าป่าดงและก็พึ่งไพร	ข้ามภูเขาน้อยใหญ่เหนือหรือใต้ก็ต้องจร
จะตามองค์พระเวสสันดร	ท่านอย่าได้อาวรณ์ลูกกันหาชาติ
ขอให้ท่านสุขเกษมเปรมปรี	หากบุญลูกยังมีคลจะได้กลับวัง
ให้อยู่ดีนะเวียงวังทอง	อย่าได้หมองหม่นเศร้าเมื่อตัวเราจากไป
ตั้งแต่นี้มัทรีต้องไกล	แสนสุดจะอาลัยที่เคยอยู่เคยนอน
ปู่ย่าจำลูกขอลาก่อน	ท่านอย่าได้อาวรณ์ก่อนจากจรขอกราบลา
เออ.....เออ.....เออ.....เอ้อ.....เออ.....เอ้ย	
พระคุณปู่ย่าฟ้ามหาสมุทร	พระคุณย่าสูงสุดไม่เลื่อมสูญ
มัทรีพร้อมลูกไม่มีบุญ	ลูกจะขอเทิดทูลร่วมโพธิ์ทอง
ไ้มัทรีมีกรรมจำต้องจาก	ทั้งลูกรักหลานน้อยเส่นหา
เป็นเพราะกรรมที่เคยทำไว้ติดตามมา	วาสนามัทรีมีน้อยจ้ง
ลาก่อนเด้อเวียงวังปู่ย่าเอ้ย ลูกลาแล้ว	
รุ่งอรุณองค์พระเวสสันดร	พาลูกเมียจากจรหอบปราสาทราชวัง
พระบิดาให้รถม้ามานั่ง	พอมมาถึงกลางทางเลยทานรถม้าให้พราหมณ์
โปรดติดตามตอนสองยังมี	ตอนพระนางมัทรีตามหาลูกไม่เจอ
ผิตพลาดไปขออภัยแนเด้อ	ถ้าถูกใจแล้วเออช่วยเชียร์พวกฉันที่ (ซ้ำ)

สรภัญญ์สดุดีพระภัทรมหาราช (วันพ่อ)

ผู้ประพันธ์ นายวิเวก ทานประสิทธิ์ ป. , นายพิชัย ชาญแก้ว ป.

วาระมหามงคล *	เฉลิมพระชนมพรรษา
“ภัทรมหาราช”	ภูมิพลนวมินทร์
ผู้ทรงพระคุณยิ่งใหญ่	ต่อไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน
ชาวโลกต่างยลยิน	ยอมรับสิ้นน้ำพระหฤทัย
ด้วยทรงราชธรรม	นำศรัทธาประชาไทย
เป็นดุษณีธรรมใจ	ยึดมั่นในคุณความดี
ที่ห้าธันวาคม	ฤกษ์อุดมของทุกปี
ชาวไทยทั่วปฐพี	ต่างยินดีน้อมสักการ
พระทรงดำรงรัฐ	ตามคำรัสปฏิญาณ
ณ ท้องพระโรงธาร	วันราชาภิเษกศรี
เราจักครองโดยธรรม	นำผองไทยทั่วธานี
อยู่ดีและกินดี	มีความสุขสิ้นทุกข์ภัย
พระองค์ทรงคอยตรับ	สดับข่าวของชาวไทย
เดือดร้อนอยู่หนใด	เสด็จไปถึงที่นั่น
ผันแปรทรงแก้ไข	บำบัดภัยให้สุขสันต์
น้ำแล้งแต่งแก้พลัน	สร้างเขื่อนฝายส่งสายชล
ที่แล้งแห้งเหือดแสน	ฝนเทียมแทนให้สายฝน
ดับเข็ญเย็นกมล	ดลพฤษ์พุ่มชะอุ่มงาม
โครงการพระราชดำริ	มูลนิธิเพื่อชาวสยาม
ทวยราษฎร์ทุกเขตคาม	ปฏิบัติตามพระบาทยุคล
พระเสโทพอรินไหล	เสด็จไปทั่วทุกหน
พระหฤทัยไม่ย่อมน	ทนเยี่ยมราษฎรทั่วแหลมทอง
พระทัยไฝแต่ช่วย	อำนวยการให้ไทยทั้งผอง
รู้จักรักปองดอง	ฉันทันใจร่วมแรงกัน
ก่อกิจสหกรณ์	รวมทุนรอนได้ผืนผืน

	ผลิตผลดลอนันต์	เอนกแท้แก่ชาวไทย
	พระหวงห้วงปวงชน	ทั่วทุกหนแห่งเหนือใต้
	ตก – ออก ทั้งนอก - ใน	ชนบทแดนกันดาร
	ยิ่งยงองค์กษัตริย์	เถลิงรัฐไทยสถาน
	นวมินทร์ปิ่นนฤบาล	สืบสายวารวงศ์จักรี
	ทรงครองผองประชา	ด้วยเมตตาและปราณี
	ดุจชนกปรกเกศี	เปี่ยมรักสุดบุตรีธิดา
(ข้า)	ปวงข้าฯ ชาวสรภัญญ์	ระลึกมั่นกตเวทิตา
	น้อมนำกรวยมาลา	เหนือเกศาถวายบังคม
	ขอให้พระองค์เรืองรอง	คู่ชวาทองก้องจรดพรหม
	ทำวให้เทวานิยม	ประนมหัตถ์นมัสการ
	พระไตรรัตน์ประภัสสร	ประทานพรดลบันดาล
	ให้ทรงพระเกษมสำราญ	ยิ่งยืนนาน “ทรงพระเจริญ”
(ข้า)	ให้ทรงพระเกษมสำราญ	ยิ่งยืนนาน “ทรงพระเจริญ”

(หัวหน้าคณะสรภัญญ์กล่าว)

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า ชาวสรภัญญ์คณะ.....

บ้าน.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....

หมายเหตุ * ถ้าจัดกิจกรรมหรือสวดในวันที่ 5 ธันวาคม ให้เปลี่ยนจาก วาระมหามงคล เป็น วันนี้
เป็นวันมงคล

สรภัญญ์เบญจศีล

ที่มา วัดศรีเกษ บ้านท่ามะนาว ต.นาอ้อ อ.เมือง จ.เลย
โดยพระสุรเชษฐ โสรวาโร

บัดนี้จะได้กล่าว

เป็นเรื่องราวเบญจศีล	องค์มุนินทร์ท่านสอนมา (ซ้ำ)
ปาณาห้ามฆ่าสัตว์	ทำผิดพลาดอย่าไหลหลง
อทินนาห้ามคดโกง	จิตจ่านงเอาของเขา (ซ้ำ)
กาเมห้ามผิดพลาด	ลวงอำนาจลูกเมียเขา
มสาพูดความจริง	ไม่หย่อนยิ่งจากคำสอน (ซ้ำ)
สุราคือน้ำเมา	หากดื่มเข้าจะมัวหมอง
ผิดครองท่านสอนมา	เพราะสุราพามึนเมา (ซ้ำ)
ทั้งห้านี้เป็นมลทิน	องค์มุนินทร์ท่านสอนมา
พวกเราชาวโลกา	ควรนำมาเป็นตัวอย่าง (ซ้ำ)
รักษาไว้อย่าให้ขาด	ลวงอำนาจเป็นมลทิน
ชีวิตสิ้นสลาย	หนีอบายเถิดพวกเรา
หนีอบายเถิดท่านเอ๋ย	

สรภัญญ์กลอนนรก

ที่มา อุดม บัวศรี และสุรัตน์ วรวงศ์รัตน์. หนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑๓.
ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) กรุงเทพฯ จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีมหามงคล
เฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒.

พวกฉันจะได้กล่าว	ตามเรื่องราวในคัมภีร์
ฟังดูให้ดี	องค์เมธีกรรมการ
คำสาส์นของพระองค์	ทรงสั่งสอนหมู่เวไนย
ฟังดูนะฝูงชน	อกุศลตกอบาย
เป็นเปรตอสุรกาย	ตกอบายไม่อยู่เย็น
สัญชีพนั้นย่อมนเป็น	เกิดแล้วตายเป็นเอาเอง

กาฬฟ้าพะสุตตะ	สังคตะโรรุวะ
มหาโรรุวะ	นั่นต้องไหม้ด้วยเปลวไฟ
ตะปะมหาตะปะ	เวทนาด้วยอัคคี
มหาอเวจี	หาได้มีเวลาว่าง
โลกันตะไม่กระจ่าง	ความมืดมนอนธกาล
นรกแปดขุมหนา	พรรณนาเป็นคำกลอน
เดือดร้อนด้วยเปลวไฟ	ทนทุกข์ใจเวทนา
ในยมะโลกา	มีราชาครองแผ่นดินฯ
ยมราชนั่นเป็นใหญ่	นรีบาลกรรมกร
ตำรวจจรรยา	สันติบาลคอยจับกุม
คุมผองพวกทำกรรม	อกุศลไว้ไต่สวน
ทำโทษตามกระบวน	ของอาญายมราช
ชี้เสรีจเป็นเด็ดขาด	ทนายความผู้ตัดสินฯ
ตำรวจนครบาล	เข้าประสานจับเอาตัว
ทิ้งลงในนรก	ตกอบายไม่มีวัน

สรภัญญ์เมตตา

ที่มา	วัดศรีเกษ บำานท่ามะนาว ต.นาอ้อ อ.เมือง จ.เลย โดยพระสุรเชษฐัง โสรวาโร
เมตตาคำจุนโลก	สบชัยโชคสุขสมบุรณ์
หญิงชายหมั่นเกื้อกูล	เมตตาจิตนิจันรันดร์
ต่างคนต่างรักใคร่	มุ่งหวังให้สุขทั่วกัน
มิเลือกเพศผิวพรรณ	ทั้งชาติขึ้นวรรณะใด
มवलสัตว์ทุกรูปนาม	ประสงค์ความสุขทั่วไป
ทุกข์โศกและโรคภัย	ไม่มีใครต้องการมัน
นึกถึงใจเราเขา	มิควรเมาเบียดเบียนกัน
รักใคร่ไม่เดียดฉันท์	ดุจเผ่าพันธุ์พวกพ้องตน
เมตตารักษาโลก	ประสบโชคศุภผล
เป็นสุขทุกชั้นชน	โลกรุ่งเรืองมั่นเมืองสวรรค์

สรภัญญ์กลอนสวรรค

ที่มา อุดม บัวศรี และสุรัตน์ วรารัตน์. หนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑๓. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) กรุงเทพฯ จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒.

ดิฉันจะได้ชม	เมืองสวรรคตามตำรา
นกมาพจร	เมืองสวรรคขึ้นทั้งหก
หนึ่งนั่นคือจาดุม	มีราชาครองสี่องค์
ที่สองรองจาดุม	ที่ประชุมในชั้นนี้
ยามาสนุกดี	มีราชาครองหนึ่งองค์
ดุสิตงามฉะฉาน	ทั้งอาหารหมูโคไคย์
นึกได้ตามใจหวัง	ทั้งรูปทรงก็โสภา
ที่หกชั้นนิมมา	เทวดาในชั้นนี้
นิมิตได้ทุกสิ่งอัน	ทุกสิ่งสรรพนิมิตได้
ปรนนิมิต้องใช้	เทวดาในชั้นอื่น
ความงามนั้นราบรื่น	น่าชื่นชมโฉมมา
ผู้ใดต้องการไป	ในเมืองนี้ต้องทำทาน
ความสุขความสำราญ	ในเมืองพึงน่าอยากไป

สรภัญญ์ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

ที่มา วัดศรีเกษ บ้านท่ามะนาว ต.นาอ้อ อ.เมือง จ.เลย โดยพระสุรเชษฐ์ โสรวาโร

บัดนี้จะได้กล่าว	จงสังวรณระวังตน (ข้า)
เป็นเรื่องราวตามคำสอน	ต่างว่ายวนผลกรรมเนื่อง
คนเราทุกทุกคน	ก็เกี่ยวเนื่องกรรมของตน (ข้า)
ตกต่ำและรุ่งเรือง	เกิดจากบุญและกุศล
ความดีที่ค้าจุน	

ทำชั่วต้องทุกข์ทน	เพราะว่าตนก่อเวรไว้ (ซ้ำ)
บางคนก็ถือดี	ด้วยมั่งมีเพราะทำชั่ว
บาปนั้นตามติดตัว	ยังเกลือกกิ้วมัวเวลาไป (ซ้ำ)
บางคนบอกระอา	ต่างพูดว่าเหตุไฉน
ทำดีจนเหลือใจ	ไม่เห็นดีเหมือนดังว่า (ซ้ำ)
อย่าได้หลงเพลิดเพลิน	ถือว่าเงินนั้นเป็นใหญ่
จิตใจเหนือสิ่งใด	ต้องยกให้มีคุณค่า (ซ้ำ)
เพราะความทุกข์ความสุขใด	เกิดที่ใจใช่ที่ตา
ตามคำพระสอนมา	อย่าพะวงหลงลืมตน (ซ้ำ)
ทำดีไว้ทุกที่	สิ่งที่ดีย่อมมีผล
ทำชั่วตัวของตน	หนีไม่พ้นจากอบาย
เหมือนคนตายทั้งเป็น	

สรภัญญ์โลกนี้เหมือนโรงละคร

ที่มา วัดศรีเกษ บ้านท่ามะนาว ต.นาอ้อ อ.เมือง จ.เลย โดยพระสุรเชษฐัง โสรวาโร

โลกนี้เหมือนโรงละคร	ปวงนิกรเราท่านเกิดมา
ต่างร่ำรำทำที่ท่า	ไปตามลีลาของบทละคร
บางที่ก็เศร้าบางคราวก็สุข	บางที่ก็ทุกข์หัวอกสะท้อ
มีร้างมีรักมีจากมีจร	พอจบละครชีวิตก็ลา
อันวรรคตอนละครชีวิต	เป็นสิ่งที่น่าคิดนะท่านเจ้าขา
กว่าฉากจะปิดชีวิตจะลา	ต้องทรมานสุดประมาณ
มิใช่เทวจะมาเสกสม	มิใช่พระพรหมจะมาเสกสรร
มิใช่ศุภร์ เสาร์ อาทิตย์และจันทร์	มาดลบันดาลให้เราชั่วดี
กรรมลิขิตชีวิตของคน	ยากดีมีจนไปตามวิถี
กฎแห่งกรรมทำดีได้ดี	ทำชั่วก็มีแต่เลวระยำ
ความดีทำไว้เมื่อคราวตายจาก	ยังมีคนอยากช่วยแบกช่วยหาม
ถ้าทำชั่วพาตัวตกต่ำ	มีหน้าก็คว่ำเหมือนหอยโข่งหอยแครง

สรภัญญ์หนุ่มเอยสาวเอย

ที่มา วัดศรีเกษ บ้านท่ามะนาว ต.นาอ้อ อ.เมือง จ.เลย โดยพระสุรเชษฐ์ โสรวาโร

หนุ่มเอยสาวเอย	อย่าละเลยเรื่องศีลธรรม
นำกันเข้ามาวัด	ขจัดภัยได้ทุกสิ่ง
ประตูวัดท่านเปิด	ไว้ให้ท่านแล้วท่านนา
น้อมใจกายวาทา	เข้ามาหาซึ่งศีลธรรม
อย่าหลงองค์มัวเมา	คิดโง่เขลาอยู่เลยหนา
ฆ่าตัวอวิชชา	ก็จะพากันสุขใจ
หนุ่มสาวเข้าวัยนี้	เลือกให้ดีนะทางเดิน
อย่าเพลินสิ่งสนุก	จะพาทุกข์ให้วุ่นวาย
ความสุขที่ได้มา	จากโลกาอันมากล้น
เจือปนด้วยความทุกข์	ทรมานดังถ่านไฟ
หนุ่มสาวจงเอาธรรม	ไว้ส่องนำคุณทาง
รับรองจะสว่าง	โชติช่วงไปไว้มลทิน
เข้ามานะเข้ามา	สู่วัดวาในวันนี้
น้อมใจกายวารี	สู่อุทัยทุกวี่วัน
อย่าเพลินเดินหลงทาง	มอบเรือนร่างให้ความเลว
แหกเหลวหมดสิ้นไป	สู่อภัยนำความชั่ว
เข้ามานะเข้ามา	กลับเข้ามานะหนุ่มสาว
เรื่องราวควราวาคี	สิ้นจากนี้ไม่มีกวน
กราบกรานท่านทั้งหลาย	น้อมใจกายเข้าวัดเอย
อย่าเฉยเมยถล่ำ	ศีลธรรมยังคอยคุณ

สรภัญญ์เหล่าเอย

ที่มา วัดศรีเกษ บ้านท่ามะนาว ต.นาอ้อ อ.เมือง จ.เลย โดยพระสุรเชษฐ โสรวาโร

เหล่าเอยสุราเอย	มันไม่เคยให้คุณใคร
ให้โทษทุกสถาน	ทรมานทั้งสิ้นเปลือง
ก่อเรื่องให้วุ่นวาย	ทั้งใจกายมันราว
สิ้นไปทั้งชื่อเสียง	ยื่นข้างเคียงทั้งอัปรี
ดื่มเหล้าดื่มทำไม	ใครตอบได้ช่วยตอบที่
ทั้งชายและสตรี	ช่วยตอบที่ที่สงสัย
ทำงานเหนื่อยแทบตาย	เมื่อยหัวใจกายใหม่เกรียม
ใช้ไปอย่างไม่เจียม	ใช้ไปเกลี้ยงลงขวดเหล้า
โรคร้ายเข้าคุกคาม	คนเหยียดหยามอีกต่างหาก
ทำตนให้ลำบาก	อย่าไปกินมันอีกเลย
เด็กกินเถิดท่านเอย	เหล่าไม่เคยให้คุณใคร
กินแล้วมีโรคภัย	เงินสิ้นไปโดยใช่เหตุ
ทุเรศใจหนักหนา	เลิกสุราทำจะดี
ที่ฉันเอ่ยเผยแพร่	เพราะหวังดีดอกท่านเอย

สรภัญญ์หน้าที่ลูกผู้หญิง

ผู้ประพันธ์	พระมหาวิเวก จรณธมโม
	เป็นหญิงอย่าทำเหงา
	นอนซ้เขาจนตื่นสาย
การเรือนเร่งชวนชวาย	เอาใจใส่ในเคหา
ข้าวปลาอย่าคาหม้อ	ทิ้งเหลือหลอให้บุตร
ถ้วยชามอย่าให้คา	จงล้างทำจำให้ดี
ครัวไฟอย่าให้รก	ทำสกปรกจะเสื่อมศรี
หม้อข้าวปลาจะมี	อย่าให้พลัดผลัดเปลี่ยนไป
หุงข้าวอย่าผินหลัง	คอยระวังทั้งไฟนไฟ
เสร็จสรรพให้ดับไฟ	อย่าทิ้งไว้จักใหม่เรือน
กินแล้วอย่าเชือนแซ	ให้พ่อแม่ต้องตักเตือน
อย่าทิ้งไว้ให้เกลื่อน	เบื่อนครัวไฟนั้นไม่ดี

แดดออกดูตากของ	ฝนตรองเอาวารี่
เย็นย่ำค่ำราตรี	อย่าจรัลจากเคหา
หญิงสาวจะไปไหน	มีเพื่อนไปจึงไคลคลา
คนเดียวอย่าลืลา	คนนินทาว่าสามัญ
ผู้ชายเขาล้อเลียน	เป็นหนามเสี้ยนให้รำคาญ
เมินหน้าอย่าต่อชาน	ตอบคนพาลแพ้กัยตัว
เป็นหญิงนั้นมีค่า	อย่าให้พร่องจะหมองมัว
ทำอะไรนี่ก็ให้ทั่ว	อย่าตามใจในตัณหา
ชีวิตถูกผู้หญิง	มีค่ายิ่งคือจรรยา
หญิงใดไม่นำพา	อนาคตจะหมดดี
ทั้งหมดที่กล่าวมา	เป็นจรรยาของสตรี
จงจำทำให้ดี	สวัสดีมีมงคล
คุณค่าจะมากหลาย	พึงกระจายทั่วแห่งหน
ตนเองก็สุขสัน	พ่อแม่ตนก็พลอยสุขเอย

สรภัญญ์นางพิมพา

ที่มา	วัดศรีษเกษ บ้านท่ามะนาว ต.นาอ้อ อ.เมือง จ.เลย โดยพระสุรเชษฐ โสรวาโร
ดูกรท่านทั้งหลาย	ฟังบรรยายนางพิมพา (ข้า)
ปางเมื่อสิทธัตถะ	จากพิมพาหนีไปบวช (ข้า)
พิมพาแสนเจ็บปวด	ผิวออกบวชน้ำตาไหล (ข้า)
ทั้งบ่นทั้งร้องไห้	เพราะอาลัยสามีตน (ข้า)
บางครั้งพูดออกโอ	ว่าพุทโธช่างทำได้ (ข้า)
พิมพาผิดตรงไหน	ท่านจึงไปบรรพชา (ข้า)
เป็นชู้กับผิวเขา	พิมพาเจ้าก็ไม่ทำ (ข้า)
บอกน้องน้องก็จำ	ไม่ลืมคำของสามี (ข้า)
ว่าแล้วนางทบทวี	ตั้งขี้หัวใจตน (ข้า)
ร้องให้ไปไหว้ปู่	มาคิดดูน่าสังเวช (ข้า)
ดีแล้วก็เข้าเขต	น่าสังเวชพอราหูล (ข้า)

สรภัญญ์กลอนสอนหญิง

ที่มา วัดศรีษเกษ บ้านท่ามะนาว ต.นาอ้อ อ.เมือง จ.เลย โดยพระสุรเชษฐ์ โสรวาโร

เป็นหญิงอย่าหงอยเหงา	นอนขี้เซาอยู่จนสาย
การเรือนเร่งชวนชวาย	เอาใจใส่ในเคหา
ข้าวปลาอย่าคาหม้อ	ทิ้งเหลือหลอให้นูตรา
ถ้วยชามอย่าให้คา	จงล้างจำทำให้ดี
ครัวไฟอย่าให้รก	ทำสกปรกจักอัปรีดิ์
หม้อข้าวปลาจะมี	อย่าเบียดเบียนผลัดกันไปมา
หุงข้าวอย่าผินหลัง	คอยระวังทั้งพื้นไฟ
เสร็จสรรพดับให้ได้	อย่าทิ้งไว้จะไหม้เรือน
กินแล้วอย่าแซะเขื่อน	ให้พ่อแม่ต้องตักเตือน
ทิ้งไว้ให้กลาดเกลื่อน	เบือนครัวไฟนั้นไม่ดี
แดดออกดูตากของ	ฝนตรองเอาวารี
เย็นย่ำค่ำราตรี	อย่าจรัลจากเคหา
หญิงสาวจักไปไหน	มีเพื่อนไปจักไคลคลา
คนเดียวอย่าลีลา	คนนินทาว่าสามานย์
ผู้ชายเขาล้อเลียน	เป็นหนามเสี้ยนให้รำคาญ
เมินหน้าอย่าว่าชาน	ตอบคนพาลแพ้ภัยตัว
คำคืนให้นี้กถลัว	อย่าพันพัวเที่ยวสัญจร
ฟังกลอนอุทาหรณ์	ฟังสังวรณให้ดีเคย

สรภัญญ์ยาบ้า

ผู้ประพันธ์ พระวิจิตร ภัททาจาโร

ฟังเถิดพี่น้องไทย	จะบรรยายเรื่องยาบ้า
ท่านว่ายาเสพติด	เฮโรอีนฝิ่นกัญชา (ซ้า)
ยาอื่นี่สำคัญ	อย่ากระสันไปซื้อขาย
พิษร้ายต่อสังคม	จะล่มจมชีวิตรวย (ซ้า)
คนซื้อก็ฉิบหาย	ส่วนคนขายนั้นตายโหง
เข้าใจไม่มีญาติ	หลักประหารตามเห็นมา (ซ้า)
นายกะให้ประกาศ	ยุทธศาสตร์ปราบยาบ้า
บอกฆ่าให้จริงจัง	ให้ระวังทั้งหญิงชาย (ซ้า)
ใครขายให้เลิกรา	ถ้าใครกินให้เลิกเสีย
ลูกเมียและครอบครัว	ตัวของเราจะร่วมเย็น (ซ้า)
เป็นตัวของเราเอง	ไม่กลัวเกรงต่อโทษภัย
ไปไหนก็สบาย	หญิงและชายจำให้ดี (ซ้า)
เดี๋ยวนี้รัฐบาล	ท่านต้องการสามัคคี
พักหนี้ให้สามปี	เพื่อคนจนเกษตรกร (ซ้า)
เอาเงินให้เป็นล้าน	ทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ
ป่วยใช้สามสิบบาท	ทั่วทุกภาคก็ขึ้นบาน (ซ้า)
ประกาศไปทั่วทุกถิ่น	ท่านทักษิณชินวัตร
กำจัดคอร์รัปชั่น	พวกคนพาลทั่วประเทศ (ซ้า)
บรรยายไว้เพียงนี้	พวกน้องพี่จงจำไว้
อย่าได้ไปเกี่ยวข้อง	พวกพี่น้องจำให้ดี (ซ้า)

สรภัญญ์ “ เมาไม่ขับ ”

ขึ้นรถคาดเข็มขัด	รัดให้แน่นก่อนจะไป
ขับไปให้ดูไฟ	ขับรถไปไม่ประมาท
ขับซีให้ปลอดภัย	อย่าทำลายตัวเองเลย
เลิกเมากันเถิดเถย	เราเมินเคยสิ่งมีนเมา
พวกเราเป็นคนไทย	มีน้ำใจเมาไม่ขับ
ตำรวจจะไม่จับ	ถ้าคนขับมีวินัย.

สรภัญญ์ตักบาตรเทโว

ที่มา วัดศรีเกษ บำรุงท่ามะนาว ต.นาอ้อ อ.เมือง จ.เลย โดยพระสุรเชษฐ โสรวาโร

บัดนี้จะกล่าวกลอน	ตอนทำบุญในวันนี้ (ซ้ำ)
สามัคคีบุญตักบาตร	ร้องประกาศสรรเสริญ (ซ้ำ)
บุญนี้บุญเทโว	องค์พุทธโธได้กล่าวก่อน (ซ้ำ)
ฟังดูชาวนิกร	ตามบวรประเพณี (ซ้ำ)
ปางเมื่อชินสีห์	พระมุนีได้ลงมา (ซ้ำ)
เทวดาลงแวดล้อม	องค์อินทร์พรหมน้อมนำมา (ซ้ำ)
แห่ล้อมกลางนภา	บนเวหาบันไดทอง (ซ้ำ)
ชุมนุมสันนิบาต	ขุติราชพุทธองค์ (ซ้ำ)
พระสงฆ์พันห้าร้อย	มารอคอยรับพระองค์ (ซ้ำ)
ล้วนแล้วอรหันต์	เป็นแถวธารจำไว้เถิด (ซ้ำ)

สรภัญญ์งานปริวาสกรรม วัดป่าสมบูนธ์

ผู้ประพันธ์ นางยุพา บุญชะโด อาจารย์ ๒ ระดับ ๗
โรงเรียนบ้านลุงเขว้า ต.ลุงเขว้า อ.หนองบุญมาก จ.นครราชสีมา

บัดนี้จะขอกล่าว	เป็นเรื่องราวปริวาสกรรม
ของวัดป่าสมบูนธ์	ตำบลบ้านใหม่ อำเภอหนองบุญมาก
จังหวัดนครราชสีมา	เนื้อที่วัดปากว่าสามร้อยไร่
มีพระอาจารย์สมหมาย	สุทธจิตโตเป็นเจ้าอาวาส
พระครูวินัยธร -	นิคม สิริวัฒน์โน
น้องชายพระอาจารย์สมหมาย	จัดงานบุญได้ ยิ่งใหญ่อีกโข
แต่ก่อนวัดหนองหัวแรต	ของหลวงพ่อกั่น อนังคนิ
สมณศักดิ์เป็นพระครู	พระครูวิมลสารวิสุทธิ
ท่านได้จุดประกาย	ให้พระสงฆ์ได้เข้าปริวาส
ส่งเสริมให้พระบวชใหม่	ได้อบรมธรรมจริยา
ก่อนที่จะลาสิกขา	เป็นฆราวาสประกาศศรัทธา
เพื่อจะได้เป็นผู้นำ	ในพิธีกรรมทางศาสนา
จัดมาได้ห้าปี	ก็มอบหน้าที่ให้พระครูนิคม
รับมาจัดที่วัดป่า	ประมาณว่าปีสามเก้า
ชาวบ้านร่วมใจกันดี	ทำงานเต็มที่ตั้งหนุ่มและสาว
อีกทั้งผู้แก่ผู้เฒ่า	ท่านที่เข้ามาคงรู้ดี
แต่ละครึ่งปัญหาหากมี	ด้วยบารมีและด้วยปัญญา
ของพระสงฆ์ผู้ดำรงธรรม	จึงได้นำธรรมเภทรา
ลอยล้าข้ามธารา	ให้ประชาได้สร้างบุญ
อินทร์พรหมแซ่ซ้องสรรเสริญ	จึงจำเรฐธรรมะคำจุน
หมู่บ้านที่วัดตั้งอยู่	ใครก็รู้เป็นหมู่บ้านน้อย
แต่ค่อยค่อยสะสมบุญ	เพราะเจ้าประคุณมาทันหลายร้อย
อุบาสก อุบาสิกา	มาด้วยศรัทธาวัดป่าสมบูนธ์
ทุกปีฝนดีไม่ขาด	มาปริวาสไม่ขาดทุนบุญ

เทวดาท่านมาทดสอบ	ความอดทนของพระลูกกรรม
หากข้ามพ้นสามคืน	คงยืนหยัดปฏิบัติธรรม
ตลอดงานปริวาสกรรม	ตามอาจารย์กรรมได้อย่างอาจหาญ
ข้าเหนื่อยเหล่าชาวบ้าน	ร้องสรรภัญญ์ด้วยใจศรัทธา
หากเสียงไปกระทบหู	โปรดจงรับรู้ไม่เจตนา
ทำลายสมาธิปัญญา	ของครูบาและอาจารย์เลย
เป็นเพียงต้องการรักษา	ภุมิปัญญาปุ่ย่าคุ่นเคย
ที่มีมานมนาน	ให้ลูกหลานได้ชื่นชมเชย
หากไม่ถูกใจเลย	โปรดอภัยให้ด้วยหนา
มโนน้อมมือประนม	ก้มลงกราบลงสามครา
ปีหน้าหวังใจว่า	คงพบหน้าท่านอีกแน่นอน
ขอพรคุณพระพุทธรูป	คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัดป่า	จงรักษาทุกท่านเทอญ

สรภัญญ์ต้อนรับพระธุดงค์

ผู้ประพันธ์

นางยุพา บุญชะโด อาจารย์ ๒ ระดับ ๗

โรงเรียนบ้านลุงเขว้า ต.ลุงเขว้า อ.หนองบุญมาก จ.นครราชสีมา

พวกชาวบ้านแสนดีใจ

พระทั้งหลายกลับมาแล้ว

ดีใจเหมือนได้แก้ว

กลับมาแล้วหนอพระธุดงค์

การเดินทางเป็นอย่างไร

ลำบากไหมขอถามท่านทุกองค์

ถามมาด้วยเจตจำนง

ให้ทุกองค์สบายใจ

ท่านที่มาถึงก่อน

จงพักผ่อนตามสบาย

น้ำปานะนำมาถวาย

ดื่มแก้กระหายได้เลยคุณ

เจริญธุดงค์วัตร

จากจังหวัดอันแสนไกล

แนวแน่อยู่แก่ใจ

มาถึงได้ด้วยศรัทธา

ผ่านเขาผ่านป่ามา

มีปัญหาอะไรบ้าง

โปรดเล่าให้เราฟัง

พวกเราตั้งใจรอคอย

ทราบข่าวท่านเข้าเขต	ภูมิประเทศของโคราช
พวกเราเฝ้าแต่वाद	หวังในใจได้ทำบุญ
นับวันนับเวลา	เมื่อไรหนาพระผู้ทรงคุณ
เดินทางมาถึงด้วยบุญ	บารมีที่ถูกต้อง
วันนี้ท่านมาแล้ว	ยินเสียงแจ้วร้องสรรภัญญ์
อย่าเพิ่งด่วนรำคาญ	สรภัญญ์ของวัดป่า
ญาติโยมตั้งแถวอรวัป	พร้อมๆ กับน้ำอบน้ำหอม
ยินดีและยินยอม	ตรงที่เท่าด้วยความศรัทธา
ตื่นอกตื่นตันใจ	ห้ามไม่ให้หว้าน้ำตาไหลพราก
คิดถึงความลำบาก	ความทุกข์ยากของพระถูกต้อง
ประนมมือวันทา	กายใจหนาขอบน้อม
ก้มกราบลงพร้อมพร้อม	กล่าววาจาอนุโมทนา
บุญใดที่ท่านทำ	จงหนุนนำให้จำเริญ
ในการปฏิบัติ	สำเร็จจรหัตผลเทอญ

สรภัญญ์พระถูกต้อง (ปี ๒๕๔๔ – ๒๕๔๕ จ. เชียงราย)

ผู้ประพันธ์

นางยุพา บุญชะโด อาจารย์ ๒ ระดับ ๗
โรงเรียนบ้านลุงเขว้า ต. ลุงเขว้า อ. หนองบุญมาก จ. นครราชสีมา

ดูก่อนท่านทั้งหลาย	ฟังบรรยายพระถูกต้อง
ปางเมื่อจากวัดป่า	หนึ่งธันวาเมื่อปีกลาย
เริ่มต้นจากเชียงราย	เดินทางไกลถวายเป็นกุศล
แต่จอมกษัตริย์เจ้า	ในหลวงเราภูมิพล
แบกกลดเดินเท้าเปล่า	รอนแรมเข้าป่าพงไพร
เท้าแตกแสนเจ็บปวด	ทั้งหินกรวดตำเลือดไหล
กลางวันแดดร้อนจ้า	เผากายาแทบทนไม่ได้
กลางคืนแปรเปลี่ยนไป	อากาศไคร้เย็นสะท้าน
ค่ำคืนนอนโคนไม้	บางคืนได้นอนป่าช้า

บางคนฟ้ามีดครีมี	ลมพัดตึงอ้ออิงอล
ฝนเทซัดสาดซ่า	สาดเข้ามาในกลดน้อย
กอดกอดคูชีวา	ผ้าสังฆาจีวรเปียก
นั่งหนาวสั่นสะท้าน	คิดถึงบ้านถึงอ้อมกอดแม่
รุ่งสางบิณฑบาต	นำอนาถโยมขาดศรัทธา
ข้าวเปล่าไม่พอฉัน	พระอาจารย์ท่านปันให้มา
ทนผืนกลืนข้าวเปล่า	ไอ้ตัวเรานี่ทุกข์หนักหนา
อาจารย์ท่านเมตตา	ชี้ทางปัญญาคลายกังวล
เจริญสติปฏิฐาน	ได้ไม่นานก็ทุกข์อีกหน
ความเจ็บความวังเวง	ยินเสียงเพลงกล่อมของแม่
แม่จำลูกทุกข์แท้	คิดถึงแม่น้ำตาไหล
กุศลที่ลูกทำ	โปรดอำนวยการช่วยแม่ไว้
ให้สุขทุกวันคืน	หลับและตื่นสุขกายใจ
ไม่นานลูกคงได้	เดินทางไปพบแม่แล้ว
แม่จ้ารอลูกแก้ว	ถูกต้องแล้วกลับวัดป่า
สวดมนต์แผ่เมตตา	พ่อแม่จำเป็นสุขเทอญ

สรภัญญ์รักษาป่า

ที่มา บทอาขยานภาษาไทย ระดับประถมศึกษา , กระทรวงศึกษาธิการ

นกเอี้ยงน้อยน้อย	บินล่องลอยเป็นสุขศรี
ชนชาวราวสำลี	อากาศดีไม่มีภัย
ทุกทิศเจ้าเที่ยวท่อง	ฟ้าสีทองอันสดใส
มีป่าพาสุขใจ	มีต้นไม้มีลำธาร
ผู้คนไม่มีโรค	นับเป็นโชคสุขสำราญ
อากาศไร้พิษสาร	สัตว์ขึ้นบานดินขึ้นใจ
คนสัตว์ได้พึ่งป่า	มารักษาป่าไม้ไทย
สิ้นป่าเหมือนสิ้นใจ	* ช่วยปลูกใหม่ไว้แทน

* เปลี่ยนจากเดิม ช่วยปลูกใหม่ไว้ทดแทน

สรภัญญ์ต้อนรับผู้ว่าราชการจังหวัด

ผู้ประพันธ์

นางยุพา บุญชะโด อาจารย์ ๒ ระดับ ๗

โรงเรียนบ้านลุงเขว้า ต.ลุงเขว้า อ.หนองบุญมาก จ.นครราชสีมา

พวกชาวบ้านดีใจหน้าหนา	ท่านผู้ว่าฯได้มาเยือน
เปรียบเป็นเช่นเสมีอน	พ้อมาเยือนลูกหญิงชาย
ขอต้อนรับท่านผู้ว่าฯ	และคณะที่มามากมาย
เชิญท่านตามสบาย	พักผ่อนให้หายเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า
ดื่มน้ำให้ชื่นใจ	ชมพรรณไม้อยู่ในวัดป่า
เชิญร่วมอนุโมทนา	กับศรัทธาของพระสงฆ์
ที่เข้าปริวาสกรรม	ดำเนินตามพระพุทธองค์
ด้วยมีจิตเจตจำนง	เพื่อดำรงพระศาสนา
พระสงฆ์ที่ท่านมา	ประมาณว่าเจ็ดแปดเก้าร้อย
ญาติโยมอีกไม่ใช่น้อย	ต่างคอยค้อยสะสมบุญ
ให้ท่านรับศีลฟังธรรม	เพื่อหนุนนำให้จำรูญ
กายใจจะได้อิมบุญ	ฟังเจ้าประคุณท่านเทศนา
นายอำเภอสุรพงษ์แก้วปาน	พร้อมลูกหลานชาวหนองบุญมาก
ไม่มีอะไรจะฝาก	นอกเสียจากคำขอบคุณ
ท่านมาวัดป่าสมบูรณ	ด้วยกฤษฎาและเมตตา
ชาวบ้านดีใจหน้าหนา	ที่ช้างเหยียบนา พระยาเหยียบเมือง
สุดท่ายขออวยพร	ผู้ว่าฯ สุนทรนามสกุลรั้วเหลือง
ขอให้ท่านเจริญรุ่งเรือง	ชื่อประเทืองก้องเมืองไทย
เป็นที่รักของประชาชน	ทุกแห่งหนทั้งไกลและใกล้
วันคือให้สุขกายใจ	ไร้โรคภัยทั้งครอบครัว
ทรัพย์สิ้นเงินทองไหลมา	เทลงมาดังฝนฟ้ารั้ว
เกียรติยศปรากฏไปทั่ว	อย่าหมองมัวทั้งกายใจ
อนาคตเป็นปลัดกระทรวง	ขอให้ดวงของท่านสดใส
เลื่อนยศเลื่อนชั้นไวไว	สุขกายใจทุกคืนวันเทอญ

๕๐. สรภัญญ์น้ำตาพ่อแม่

ที่มา วัดศรีษเกษ บ้านท่ามะนาว ต.นาอ้อ อ.เมือง จ.เลย โดยพระสุรเชษฐ โสรวาโร

พ่อแบกไถไปนายนามฟ้าสาย	ลูกคิดสร้างควมซัวให้มัวหมอง
แม่รดผักตักน้ำในลำคลอง	ลูกไปจองตัวหนังแต่ยงวัน
พ่อตากพื้นดินนาจนฟ้าสาย	ลูกสบายอับบุญหรีมีความฝัน
แมกกินข้าวกับเกลือเมื่อเที่ยงวัน	ลูกสุขสันต์ข้าวมันไก่ใจใหญ่พอ
พ่อแม่แอบบอบข้าบล้ำถางป่า	ลูกเที่ยวบาร์เต้นรำซ้ำใจหนอ
แม่อุ่นผ้าฝืนหนึ่งซึ่งมอซอ	ลูกสุดหล่อหนุ่มมอซอออกไปเลย
พ่อตัวดำหลังคู้ยูกกลางทุ่ง	ลูกมัวยุ่งเรื่องผู้หญิงไม่นั่งเฉย
แม่รับจ้างตามลำเค็ญไม่เว้นเลย	ลูกไม่เคยตั้งใจในการเรียน
พ่อร้องไห้เมื่อทราบข่าวเงินตราหมด	ลูกคิดคดทำให้พ่อก่อปวดเศียร
แม่ถางไร่ไถนาแทบอาเจียน	ลูกหมั่นเพียรรีดไถใช้เงินตรา
พ่อฝืนทนขนของไปตลาด	ลูกองอาจเล่นพนันทางตันทหา
แม่ขาดเลือดเหลืองผอมตรอมอุรา	แต่ลูกยาใจดำแม่ซ้ำใจ
ลูกอับปรีย์พ่อแม่มีแต่ลำบาก	ความทุกข์ยากเหลือล้นพันวิสัย
ว่าไม่นอนสอนไม่ฟังกรรมปางใด	พ่อทุกข์ใจแม่มีมารรำคาญครัน
ทุกนาที่พ่อแม่มีมีแต่เศร้า	ทุกค่าเช่าไม่มีสุขทุกซิมหันต์
เห็นกงจักรเป็นดอกบัวพาตัวตัน	ลูกกลับหันสร้างกรรมซัวมัวทางพาล

สรภัญญ์กราบพ่อแม่

ผู้ประพันธ์ นางเที่ยง ไทยกระโทก บ้านใหม่สมบุญ
(ดัดแปลงคำร้องและทำนองมาจากเพลงปริญญาใจ)

ได้กราบพ่อแม่	ชื่นใจที่ให้อภัย
ชีวิตลูกนี้เ็นหนา	ปัญญาก็ยังมีน้อย
ให้พ่อส่งทาง	หายจนเป็นคนต่ำต้อย
ลูกโชคดีไม่น้อย	มีพ่อแม่คอยเป็นกำลังใจ
ยิ่งพบยิ่งใกล้	ดีใจได้เป็นคนดี

ยามเจ็บยามช้ำชีวิต	พ่อแม่เมตตาปลอบใจ
เป็นที่พึ่งยามท้อ	เป็นพ่อยามลูกหวั่นไหว
ยามป่วยท่านนั้นห่วงใย	ท่านคือผู้ให้เรื่อยมา
บูชาพ่อแม่เอาไว้ในใจ	เลื่อมใส เลื่อมใสพ่อแม่ตลอดมา
ลูกได้พึ่งคำ	ได้รับปัญญาที่มีค่า
ขอบคุณสวรรค์นำพา	มีพ่อแม่มาเป็นกำลังใจ
ได้กราบพ่อแม่	ชื่นใจที่ได้ศรัทธา
ลูกนี้สู้ด้วยศรัทธา	ยึดคำสั่งสอนเอาไว้
สองมือประนม	ก้มกราบด้วยความมั่นใจ
พ่อแม่คือผู้ให้แรงใจ	ลูกจึงยิ้มได้วันนี้

สรกัญญ์กลอนปลงสังเวช (แปลจากชราสูตร)

ที่มา อุดม บัวศรี และสุรัตน์ วราจศิริรัตน์. หนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑๓. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) กรุงเทพฯ จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒.

ชีวิตน้อยนักหนา	พึงรู้ว่าลมหายใจ
ชีวิตความเป็นอยู่	ให้พึงรู้ ณ ภายใน
ชีวิตยังเป็นไป	ลมหายใจชีพจร
สิ้นลมก็ต้องตาย	ต้องทำลายแลม้วยมรณ
ความหวังเป็นนิรันดร	ก็บ่หอนบ่องกันตาย
เดือนปีไม่ต้องนับ	ทั้งก็กลับไม่ต้องหมาย
คนเกิดย่อมจักตาย	ณ ภายในแห่งร้อยปี
ผู้ใดอยู่เกินได้	ชราไซ้รู้ต้องตายที่
พึงรู้กำหนดมี	ชีวิตนี้เล็กน้อยนักหนา
ลมเข้าแลลมออก	นั่นแลบอกกำหนดหนา
กว้างศอกแลยาววา	คืบหนึ่งหนาทัวชีวิต
เดือนปีนาที่โมง	ไม่ใช่ใครแห่งชีวิต
ร้อยปีเข้าใจผิด	ไซ้ชีวิตของเราเลย

สรภัญญ์กลองข้าวน้อยฆ่าแม่

ที่มา คณะสรภัญญ์อานาจรเจริญ

บัดนี้ จะได้กล่าว	ประวัติเรื่องราว กลองข้าวน้อยฆ่าแม่
ในสมัยแต่โบราณ	ยังมีเหตุการณ์ เกิดขึ้นที่บ้านตาดทอง
บ้านนั้น มีอาชีพทำนา	จะกล่าวถึงลูก กำพำที่ชื่อว่า เจ้าทอง
เดือนหก ฝนตกน้ำนอง	จะกล่าวถึง เจ้าทอง พาควายไปไถนา
เจ้าทอง ทำนากับแม่	วันนั้นสายแท้ รอแม่ไม่เห็นมา
เจ้าทอง หิวข้าว จนตาลาย	หิวจนแทบได้ ทั้งจ่มทั้งไถนา
จะกล่าวถึง แม่ของเจ้าทอง	หาบเอากลอง ข้าวน้อย ไปส่งลูกที่นา
พอมมาถึง จึงเอ้ใส่ลูก	ให้เจ้าผูกควายไว้ มากินข้าวสา
แม่เอาข้าวมาส่งเจ้าแล้ว	ลูกเอ้ลูกแก้ว มากินข้าวสะหล่า
มีแจ่วบอง พร้อมทั้งปั้งปลา	มากินสา ลูกหล่าแม่เอามาส่งให้
เจ้าทอง มองเห็นกลองข้าวน้อย	ย่านข้าวมีน้อย เลยฮ้องมาใส่
กลองข้าวใหญ่ เป็นหยั่งบ่อเอามา	โ้ยยอีห่า มึงแทงไว้ถ้าผู้ใด
แม่เอ้ บอกกับลูกว่า	กลองข้าวน้อย ก็จริงอยู่หล่า แต่ว่ามันแน่นใน
กินสะทอง จึงว่ามารดา	ลูกจะรู้ว่า มันน้อยหรือมันใหญ่
เจ้าทอง หิวข้าวเหลืออด	เลยปลดแอกน้อยจะฆ่าแม่ทันที
แม่แลเห็นว่าลูกจะมาตี	เลยวอนให้ลูกปรานี
อย่าตีแม่เด้อลูกเด้อ	อย่าตีแม่ เด้อลูกหล่า
(ครวญ) “โอ้-โอ-โอ้ๆ...เอ้อ เอ้อ เอ้ยๆ”	
ทองจำทอง ลูกหล่า อย่าฆ่าแม่	ฟังกระแส แม่ก่อน นะลูกหนา
อย่าฆ่าแม่ บาปกรรม จะช้านา	เพราะมารดา มีคุณ เหลืออนันต์
ตั้งแต่เล็ก จนโต แม่เลี้ยงเจ้า	คุณของแม่ใหญ่เท่า มีมากหลาย
เลี้ยงแต่เล็ก จนโตใหญ่ ให้เห็นใจ	แม่เคย เอาเปลไกว ให้ลูกตน
พอเจ้าใหญ่ ขึ้นมา ทยศ	เจ้าใจคด ใจเลี้ยว ไม่ฉงน
อย่าฆ่าแม่เลย ลูกจำจะทุกข์ทน	แม่ขอชีวิตสักหน เกิดลูกยา

ทองจำทอง ลูกหล้า อย่าซีท่า...

เจ้าทอง บ่อฟังคำแม่จ๊กหน้อย	จับได้แอกน้อย ตีใส่หัวมารดา
ตีจนแม่มรณา	ไม่มีความปราณี ไม่มีความเมตตา
ฆ่าแม่ตาย	แล้วทองก็เปิดกล่องข้าว
พอเปิดออกแล้วก็เศร้า	เพราะมองเห็นเลือดมารดา
ว่าจะกินข้าว ก็กินไม่ลง	กอดศพแม่ลง แล้วก็หลังน้ำตา
แม่จำลูกผิดไปแล้ว	ให้อภัยลูกแก้ว เกิดหนามารดา
ฆ่าแม่ตาย เพราะความโกรธา	ยมบาลคงพาลูกลงอเวจี

สรภัญญ์กลอนสังขารไม่เที่ยง

ที่มา อุดม บัวศรี และสุรัตน์ วราจันต์. หนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม๑๓. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) กรุงเทพฯ จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒.

อนิจจา ะตะ สังขาร	อุปาทะวะยะธัมมิโน
อุปัชชิตวา นิรุชฌันติ	เตสัง วุปะสะโม สุโข
ไอ้อ อนิจจา	สังขารไม่เที่ยงตรง
หนุ่มแก่อยอมจะปลง	ชีวิตม้วยอย่าสงกา
อุบัติเกิดแล้วก็กลับ	นามรูปดับแตกทำลาย
วิการกายยอมเป็นไป	ตามปัจจัยสังขตา
อนิจจา อนิจจัง	สังขารไม่เที่ยงหนอ
อุปาทะวะยะธัม	โยนิกรรมในเบื้องต้น
อุปัชชิตตะวานะ	ไม่คงทนเปลี่ยนแปลง
สังขารยอมเอนเอียง	ไม่ตั้งเที่ยงเหมือนนิพพาน
อุปทินนะสังขาร	มีวิญญาณให้รู้แจ้ง
อนุทินไม่รู้แจ้ง	มักยอมแย่งต่ออดีตตา
พวกเราที่เกิดมา	อย่าสัญญาว่าตัวตน

อันร่างกายย่อมตายเกิด	เหมือนเช็ดหุ่นย่อมหมุนเวียน
พวกเราจงพิจารณา	ในสังขารด้วยปริชา
การเห็นด้วยปัญญา	เป็นดวงตาให้รู้แจ้ง
แจกแบ่งเบญจขันธ์	เป็นคนอันปันเป็นกอง
ขึ้นสู่ห้องไตรลักษณ์	ไม่รู้จักไม่เที่ยงตรง
ไอ้สังขารไม่เที่ยงตรง	ไม่ดำรงคงถาวร
พระองค์ท่านทรงสอน	แก่นิกรหมู่เวไนย
ทำใจเป็นอารมณ์	เอการมณเป็นอันเดียว
ยึดเหนี่ยวภาวณา	วางศรัทธาลงให้ตรง
ไม่หวั่นในสังขาร	ยอมสังหารอวิชชา
เห็นมรรคาทางดำเนิน	อย่าเพลิดเพลिनเถิดท่านเอ๋ย
อะหัง วันทามิ	นิพพานะปัจจะโยโหตุ

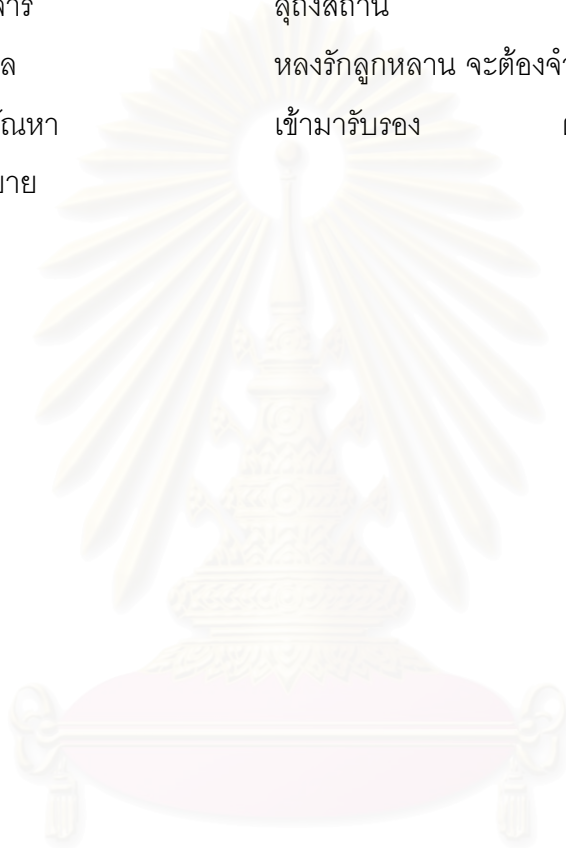
บทปลงสังขาร เกศามมหงอก

ที่มา หนังสือมนต์พิธีแปล โดย พระครูอรุณธรรมรังษี วัดอรุณราชวราราม

เกศามมหงอก	บอกว่าตัวเฒ่า	พินฟางผมเฝ้า
แก่แล้วทุกประการ	ตามืดหูหนวก	ร้ายนักสาธารณ์
บมิเป็นแก่นสาร	ใช้ตัวตนของเรา	แต่ล้วนเปื่อยเน่า
เครื่องประดับกายเรา	โสโครกทั้งตัว	แข่งขามือสั้น
เส้นสายพันพัว	เห็นน่าเกลียดกลัว	อยู่ในตัวของเรา
ให้มันให้เมื่อย	ให้เจ็บให้เหนื่อย	ไปทั่วเส้นขน
แก่แล้วโรคา	เข้ามาหาตน	ได้ความทุกข์ทน
โศกาอาวรณ	จะนั่งก็โอย	จะลุกก็โอย
เหมือนดอกไม้อโรย	ไม่มีเกสร	แก่แล้วโรคา
เข้ามาวิงวอน	ได้ความทุกข์ร้อน	ทั่วกายอินทรีย์
ครั้นสิ้นลมปาก	กลับกลายหายจาก	เรียกกันว่าผี

ลูกรักผัวรัก	เขาชักหน้าหนี	เขาว่าซาकผี
เปื่อยเน่าพุพอง	เขาเสียมิได้	เขาไปเยี่ยมมอม
เขาบ่ได้ต้อง	เกลียดกลัวนักรหนา	เขาผูกคอตมัด
มือเท้าเขามัด	รัดรั้งตรึงตรา	เขาห้ามเอาไป
ทิ้งไว้ป่าช้า	เขากลับคืนมา	สู่เหย้าเรือนพลัน
ตนอยู่เอกรา	อยู่กับหมูหมา	ยื้อคร่าพัลวัน
ทรัพย์สิ้นของตน	ชนมาปันกัน	ข้าวของทั้งนั้น
ไม่ใช่ของเรา	เมื่อตนยังอยู่	เรียกว่าของกู
เดี๋ยวนี้เป็นของเขา	แต่เงินใส่ปาก	เขายังควักล้วงเอา
ไปแต่ตัวเปล่า	เนาทั่วสรรพางค์กาย	อยู่ในป่ารก
ได้ยินเสียงนก	กีกก้องดงยาง	ได้ยินหมาใน
ร้องให้ครวญคราง	ใจจิตอ้างว้าง	วิเวกวังเวง
มีหมู่นกแซวก	บินมาร้องแวก	แถกขวัญของตน
เหลียวไม่เห็นใคร	อกใจวังเวง	ให้อยู่ครั้นครอง
รำพึงถึงตัว	ตายไปเป็นผี	เขาไม่ไยดี
ทิ้งไว้หน้ากลัว	ยิ่งคิดยิ่งพลัน	กายสั่นระรัว
รำพึงถึงตัว	อยู่ในป่าช้า	ผัวมึงสินทรัพย์
ยิ่งแลยิ่งลับ	ไม่เห็นตามมา	เห็นแต่ศีลทาน
เมตตาทาวนา	ตามเลี้ยงรักษา	อุ้นเนื้ออุ้นใจ
ศีลทานมาช่วย	ได้เป็นเพื่อนม้วย	เมื่อตนตายไป
ตบแต่งสมบัติ	นพรัตน์ไพยกัย	เลิศล้ำอำไพ
อรรถกิลเลสุมามี	ศัลพาไปเถิด	ได้วิมานเลิศ
ประเสริฐโฉมศรี	นางฟ้าแห่ล้อม	ห้อมล้อมมากมี
ซบกล่อมดีดีสี่	ฟังเสียงบรรเลง	บรรเลงสมบัติ
แก้วเก้าเนาวรัตน์	นับน้อยไปหรือ	คุณพระทศพล
ที่ตนนับถือ	พระธรรมนั้นหรือ	สั่งสอนทุกวัน
พระสงฆ์องค์อารีรัก	มาเป็นปีนปัก	พระกรรมฐาน
เอออวยสมบัติ	นพรัตน์โอฬาร	ดีกว่าลูกหลาน

ประเสริฐเลิศเพรา	ลูกผู้ที่รัก	บ่มีเป็นตำหนัก
รักษาเสียเปล่า	ขามิตามช่วย	เพื่อนม้วยตัวเรา
ไปหลงรักเขา	เห็นไม่เป็นการ	รักตนดีกว่า
จำศีลภาวนา	บ่่าเพ็ญศีลทาน	จะได้ช่วยตน
ให้พ้นสงสาร	ลูถึงสถาน	ได้วิมานทอง
ผู้ใดใจพาล	หลงรักลูกหลาน	จะต้องจำจง
เป็นห่วงค้นหา	เข้ามารับรอง	ตายไปจะต้อง
ตกจตุราบาย		

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ภาพกิจกรรม ในการประกวดสรภัญญะ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพเด็กๆ ก่อนฝึกการสวดสรภัญญะ

สถาบันวิท

จุฬ

วิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ร้อยตำรวจเอก มโนรส จันทร์พิทักษ์ เกิดเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2516 ที่อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต(ตร.) จากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ รุ่นที่ 55 ในปีการศึกษา 2545 และเข้าศึกษาต่อปริญญาโทนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตรพัฒนการ ในปีการศึกษา 2549 และสำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2550

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย